

رافدی
سن بنچیندکان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی
شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہ رگیڑانی
لقمان امین شارباڑھی

نارت

منندی اقرأ الثقافی

www.igra.abulmontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناتون

پاشه
سی بنچینه کان
(ثلاثة الأصول)

ماڻي لاءِ چاپداني پاريئزراوه بۆ وەرگير

نـاوى كـتـيـب رافهـى سى بنجينه كان (ثلاثة الأصول)
نـوسـيـنى شيخ محمد بن صالح العثيمين
وهرگيرانى لقمان أمين شاربازيڻى
نەخشەسازى ناوه وه كومپيوتهرى نارين (محمد على)
نۆره و سالى چاپ به كه م ۲۰۱۳ ز
ژماره‌ى سپاردن (۱۴۸۸) ى سالى ۲۰۱۳ ى پيدراوه

ههولير: بازاي زانست بۆ كتيب و چاپه مه‌نى
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تەلەفون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
مۆبايل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

راقی
سیّ بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی

شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہرگیّرانی

لقمان امین شاربازپری

نارین

کورتە‌ی ژیاننامە‌ی دانەری (مەتن‌ی) (ثلاثة الأصول)
زانای پایە بەرز و نوێخواز (المجدد) محمدی کوری عبدالوهاب
(پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت)

ناوی پێشەوا شیخ (محمد کوری عبدالوهاب کوری سلیمان کوری عەلی کوری محمد کوری ئەحمەد کوری راشد کوری برید کوری محمد کوری مشرف کوری عومەر) ه و له وه‌چه‌ی (بنی تمیم) ه.

ئەم زانایە سالی (١١١٥) ی کۆچی له شارۆچکە‌ی (العینة) له بنەمالە‌یه‌کی زانستخواز و شەرەفمەند و ئایین پەرور له دایک بوو، باوکیشی زانایە‌کی گەورە بوو، هەروە‌ها باپیری- سلیمان - له کاتی خۆیدا زانای (نەجد) بوو. پێش ئەو‌ی ئەمە‌نی بگاتە (١٠) دە سالی قورئانی لە‌بەرکردوو، له (فیه) دا خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی هەتا ناستیکی باشی پرپوه و به‌هێزی توانای لە‌بەرکردنی سەرنجی باوکی ڕاکێشاوه و دلخۆشی کردوو.

له کتێبه‌کانی تەفسیر و فەرمووده‌دا خۆ‌ئێ‌دنه‌و‌ی زۆر بوو. شه‌و و ڕۆژ هەولێ بە‌ده‌سه‌ته‌نانی زانستی داوه و مە‌تنی زانسته‌ جو‌زبه‌ جو‌زه‌کانی لە‌بەرکردوو و له ده‌ورو‌به‌ری (نەجد) و (مە‌ککه) به‌ دوا‌ی زانستدا گە‌راوه و لای زانایانی ئەو‌یش خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، له‌وانه‌ زانای ناودار (عبدالله بن ابراهيم الشمري)، هەروە‌ها لای کۆره‌کە‌ی- میراتناسی به‌ ناوبانگ- (ابراهيم الشمري) دانەری کتێبی (العذب الفاضل في شرح ألفية الفرائض) خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، ئەمانیش ناساندوو‌يانە به‌ زانای فەرمووده‌ناسی به‌ ناوبانگ (محمد حياة السندی) و زانستی فەرمووده‌ و (علم الرجال) ی له‌لا خۆ‌ئێ‌دوو‌ه و له زانسته‌ بنچینه‌یه‌کان (الأمهات) دا مۆ‌له‌تی پێداوه.

شیخ (محمد کوری عبد الوهاب)- پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت - خۆ‌ی گەورە تیگە‌یشتنکی ساغ و زیرەکیه‌کی لە‌را‌دده‌ بە‌ده‌ری پێ به‌خشبوو، زۆر به‌ خۆ‌ئێ‌دنه‌وه‌ و

لیکۆلینه‌وه و کتیب دانانه‌وه خه‌ریک ده‌بوو و له‌کاتی خوێندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌دا هه‌ر شتیکی گرنگی به‌رچاوکه‌وتایه‌ یادداشتی ده‌کرد و له‌ نووسین بێزار نه‌ده‌بوو، چه‌ندین کتیبی له‌سه‌ر دانراوه‌کانی (ابن تیمیه) و (ابن القيم) - په‌حه‌تی خویان لی‌ بی‌ت - نووسیوه، نێستاش هه‌ندی ده‌ستوسی به‌نرخ - به‌خامه‌ به‌ پرشته‌که‌ی - له‌ کتیبخانه‌کاندا ماوه‌ته‌وه.

کاتێک باوکی کۆچی دوا‌یی کرد نێر به‌ ئاشکرا بانگه‌شه‌ی بۆ بانگه‌وازی پشین (السلفية) ده‌ست پێکرد، بانگه‌شه‌ی بۆ په‌که‌په‌رستی و نکۆلیکردن له‌ خراپه‌ ده‌کرد و هێرشی ده‌کرده‌ سه‌ر بیده‌چه‌ی و گۆرپه‌رسته‌کان، میرنشینه‌کانی بنه‌ماله‌ی (سعود) یش بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ پشتگیریان لێکرد، بۆیه‌ ده‌سه‌لاتی په‌ره‌ی سه‌ند و هه‌والی بلاو بووه‌وه.

شیخ - په‌حه‌تی خوای لی‌ بی‌ت - چه‌ندان دانراوی به‌نرخ‌ی هه‌یه، که‌ لی‌ره‌دا هه‌ندیکیان باس ده‌که‌ین، له‌وانه‌: کتیبی به‌نرخ‌ی (کتاب التوحید) که‌ زۆرجار له‌ چاپ دراوه‌ و هه‌رکات چاپێکیان ته‌واو بوو بی‌ت، سه‌رله‌نوێ چاپکراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها کتیبه‌کانی (کشف الشبهات) و (الکبائر) و (مختصر الانصاف) و (شرح الکبیر) و (مختصر زاد المعاد) و چه‌نده‌ها فه‌توا و په‌یامی تریش که‌ به‌ ناوێشانی (سه‌رجه‌می دانراوه‌کانی پێشه‌وا - محمد کوری عبدالوهاب) - له‌ژێر چاودێری زانکۆی پێشه‌وا (محمد بن سعود) دا کۆکراوه‌ته‌وه.

سالی (١٢٠٦) ی کۆچی مالتاوا‌یی له‌ دنیا کردوه، خوای گه‌وره‌ به‌ر په‌حه‌تی فراوانی خۆی بخات و له‌سه‌ر ئیسلام و موسوڵمانان به‌ چاکترین شیوه‌ پاداشتی بداته‌وه، که‌ هه‌ر خۆی بیسه‌ره‌ و وه‌لامی نزا‌کان ده‌داته‌وه ... والحمد لله رب العالمین، وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

به‌ پێنوسی (فهد بن ناصر السليمان)

کورتیه ک له ژیاننامه ی زانای پایه بهرز

(مُحَمَّد بن صالح العثيمين) په حقه تی خوای لی بیت

په حقه له کی: ناوی (أبو عبدالله، محمد کوری صالح کوری العثيمين) ی وهیسی ته میمه.

له دایک بوونی: له (۲۷) ی په مهزانی پر وژی سالی (۱۳۴۷) ی کوچی، له شاری (عنیزة) له دایک بووه.

پینگه یشتنی:

قورنای پیر وژی لای باپری - باوکی دایکی - خویندووه، که ناوی (عبدالرحمن بن سلیمان) و له بنه مالیه (دامغ) بووه، قورنای له بهر کردووه، پاشان پروی کردووه ته کوشش و زانست و فیری خوشنوو سی و بیرکاری و هندیک له هونه ره کانی ویزه بووه، شیخ (عبدالرحمن السعدي) - په حقه تی خوای لی بیت - دووان له قوتایه به توانا کانی لای خوی هیشتبووه و بونه و ی به قوتایه بچو که کان بخوینن، په کیکیان شیخ (محمد ابن عبدالعزيز المطوع) بوو، که شیخ کیکی (مختصر العقيدة الواسطية) و (منهاج السالکین فی الفقه) ی شیخ عبدالرحمن السعدي و (الآجرومية) و (ألفية) ی له لا خویندووه.

وه لای شیخ (عبدالرحمن بن علي بن عودان) له میراتناسی و فقیهدا خویندوویه تی. هرووه ها لای شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدي) خویندوویه تی که به ماموستای په که می داده نریت چونکه زور په یوه سی بووه و عقیده و تفسیر و فهرمووده و فقه و (اصول الفقه) و میراتناسی و زار او هی فهرمووده و (نحو) و (صرف) ی له لا خویندووه، وه شیخ - په حقه تی خوای لی بیت - لای ماموستا که ی ریزیکی تایه تی هه بووه، چونکه کاتیک باوکی له سهره تای پینگه یشتیدا مالتی گواسته وه بو (ریاض)، حهزی ده کرد کوره که ی - واته: شیخ - له گه لیدا بچیت، به لام شیخ (عبدالرحمن السعدي) -

په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - بۆی نووسی (به‌راستی ئهم کاره گونجاو نیه، ده‌مانه‌وی - محمد - لی‌ره بمی‌تیه‌وه تا‌کو سوودمه‌ند بی‌ت).

شیخی به‌پۆز (العشیمین) ده‌لّیت: (شیخ عبدالرحمن به شیوازی وانه ووتنه‌وه و گه‌یاندنی زانست و ئاسانکردنی بۆ قوتابیان به‌نموونه و واتای جو‌راو جو‌ر زۆر سه‌رنجی را‌کیشام و کاری تیکردم، هه‌روه‌ها له‌ پرووی په‌ووشیشه‌وه پی‌وه‌ی کاریگه‌ر بووم، چونکه شیخ عبدالرحمن - په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - له‌ ئاستیکی به‌رزدا بوو، وه‌ له‌ پله‌یه‌کی بالا‌ی زانست و خوا په‌رستیدا بوو، گالته و گه‌پی له‌ گه‌ل مندا‌ل‌اندا ده‌کرد و به‌پرووی گه‌وره‌وه پی‌ ده‌که‌نی و باش‌ترین که‌سی‌ک که له‌ لایه‌نی په‌ووشته‌وه بینییتم ئه‌و بووه).

وه له‌لای شیخی پایه به‌رز (عبدالعزیز بن باز) خویندوویه‌تی که به‌ مامۆستای دووه‌می داده‌نریت، وه به‌ خویندنی (صحيح البخاري) و هه‌ندیک له‌ په‌یامه‌کانی شیخ الإسلام (ابن تیمیة) و هه‌ندیک کتیی فیه‌ی له‌لای ده‌ستی به‌ خویندن کردووه، شیخ ده‌لّیت: (له‌پرووی گرنگیدان به‌ فه‌رمووده‌وه، هه‌روه‌ها له‌پرووی په‌ووشت جوانی و کراوه‌یه‌وه له‌گه‌ل خه‌لکیدا به‌ شیخ - عبدالعزیز بن باز - وه‌ کاریگه‌ر بووم).

له‌ سالی (۱۳۷۱)ی کۆچیه‌وه به‌رده‌وام له‌مزگه‌وت وانه‌ی ده‌ووته‌وه، کاتیکیش له‌ سالی (۱۳۷۲)دا په‌یمانگه‌ زانسته‌کان له‌ (ریاض) کرایه‌وه په‌یوه‌ندی پی‌وه‌کردن، شیخ ده‌لّیت: (له‌ سالی دووه‌مه‌وه چوومه په‌یمانگه‌ی زانستی، وه به‌ را‌ویژی شیخ - علي الصالحی - و پاش ئه‌وه‌ی مؤلّه‌م له‌ شیخ - عبدالرحمن السعدي - وه‌رگرت په‌یوه‌ندیم پی‌وه‌کرد، په‌یمانگه‌ی زانستی له‌و کاته‌دا ده‌کرا به‌ دوو به‌شه‌وه، تابه‌تی و گشتی، من له‌ به‌شه‌ تابه‌تیه‌که‌ی بووم، هه‌روه‌ها له‌و کاته‌دا هه‌رکس بی‌ویستایه - وه‌ک پی‌ ده‌لّین: (قفز) - ده‌یتوانی خویندن به‌خیرایی به‌ریت، واته ئه‌و که‌سه له‌ کاتی پشوودا ده‌خوینیت بۆ سالی داهاتووی، پاشان له‌ سه‌ره‌تای سالی دووه‌مه‌وه تا‌قی‌کردنه‌وی تیدا ده‌کات، نه‌گه‌ر ده‌رچوو ئه‌وا ده‌چیته ئه‌و قوناغه‌ی به‌دوایدا دیت، ئا به‌م شیوه‌یه کاتم بۆ کورت بووه‌وه).

دوای دورو سالّ خویندنی په‌یمانگه‌ی ته‌واو‌کرد و به‌ناویشانی مامۆستا له‌ په‌یمانگه‌ی (عنیزه‌)ی زانستی دامه‌زرا، له‌ گه‌لّ نه‌وه‌شدا به‌ (انتساب) له‌ کۆلیژی شهریه‌ هه‌ر درێژه‌ی به‌ خویندندا و له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ (عبدالرحمن السعدي) له‌ هه‌ول‌دان بۆ زانست به‌رده‌وام بوو، کاتیکیش پێژدار (شیخ عبدالرحمن السعدي) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - کۆچی دوا‌ی کرد ئه‌رکی پیش نوێژی مز‌گه‌وتی گه‌وره‌ی (عنیزه‌) و وانه‌ بیژی له‌ کتیب‌خانه‌ی (عنیزه‌)ی نیشتمانی گرته‌ده‌ست، له‌ گه‌لّ نه‌وه‌شدا له‌ په‌یمانگه‌ی زانستیش ده‌رسی ده‌ووته‌وه‌، پاشان بۆ وانه‌ ووتنه‌وه‌ له‌ هه‌ردوو کۆلیژی (شریعه‌) و (أصول الدین) له‌ لقی زانکۆی پیشه‌وا (محمد بن سعود)ی ئیسلامی له‌ (قصیم) دامه‌زرا، سه‌ره‌پای ئه‌ندامیه‌تی پێک‌خراوی گه‌وره‌ زانایانی شانشینی عه‌ره‌بی سعودی (هیئة کبار علماء المملكة العربیة السعودیة)، وه‌ مامۆستای به‌رپێژ چالاکی گه‌وره‌ی له‌ بانگه‌واز‌کردن بۆ رێبازی خوای گه‌وره‌ و رێنیشاندانی بانگ‌خوازان له‌ هه‌موو جێگه‌یه‌ك هه‌بووه‌.

شایانی باسه‌ که‌ پایه‌به‌رز (محمد بن إبراهیم) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - پێشنیاری کرد، به‌لکۆ زۆریشی له‌ مامۆستای به‌رپێژ کرد که‌ دادپرسی بکریته‌ ده‌ست، هه‌تا له‌ لایه‌ن خۆیه‌وه‌ بریاریشی به‌ دامه‌زراندنی به‌ سه‌رۆکی دادگای شه‌رعی (إحساء) ده‌ر‌کرد به‌لام شیخ داوای لیک‌کرد که‌ ده‌ستبه‌رداری بیت، دوای چه‌ند سه‌ردان و په‌یوه‌ندی دۆستانه‌ له‌ لایه‌ن مامۆستای به‌رپێژه‌وه‌ ئنجا - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - لیّی گه‌را که‌ له‌ پایه‌ی دادپرسی واز به‌یئت.

دافراوه‌ کافی:

گه‌لێک دانراوی به‌ نرخ‌ی هه‌یه‌ که‌ ده‌گه‌نه‌ (٤٠) کتیب و نامیلکه‌، خوا یار بیت له‌ داهاتوودا به‌ناوی (مجموع الفتاوی والرسائل) وه‌ کۆده‌کریته‌وه‌^(١).

(١) سه‌رحه‌میان به‌و ناویشانه‌ کۆکراونه‌توه‌ و له‌به‌ر دیدی خۆینه‌راندایه‌.

بِسْمِ (۱) اللَّهِ (۲) الرَّحْمَنِ (۳) الرَّحِيمِ (۴)

به ناوی خوای به خشنده‌ی میهره‌بان

(۱) دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - به ناوی خوا (البسمله) کتیبه‌که‌ی ده‌ست پیکردووه، به‌مه‌ش په‌یره‌وی و یقیتیدای به قورئان کرده که به ناوی خوا ده‌ست پیده‌کات، ه‌روه‌ها گوپ‌رایه‌لی ف‌هرموده‌ی: « کُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرَّ » (۲) ی کردووه، واته (ه‌ر کار یکی به‌ه‌دار به - بسم الله - ده‌ست پینه‌کریت نه‌وه دواپراوه). ه‌روه‌ها شوین سوونه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷻ که‌وتوو و نووسراوه‌که‌ی به ناوی خوا ده‌ست‌پیکردوه.

وشه‌ی (بِسْمِ) که (جار و مجرور) په‌یوه‌سته به فرمان (فعل) یکی دواکه‌وتووی لا‌براو (محذوف) ه‌وه که بز نه‌و جینگه‌یه له‌بار و گونجاوه و به (بسم الله اکتب أو اصنف) ته‌قدیر ده‌کریت. واته: (به ناوی خواوه ده‌نوسم یاخود کتیبه‌که‌م داده‌نیم).

❖ بویه به (فعل) مان دانا، چونکه بناغه و ریشه‌ی کردار (فعل) ه‌.

❖ وه بویه به (دواکه‌وتوو) مان دانا، له‌به‌ر دوو سوود (فائدة):

یه‌که‌میان: پرۆزی ده‌ست پیکردن به ناوی خوای گه‌وره‌وه.

دوومیان: مانای (حصر) ده‌به‌خشیت، چونکه پیشکه‌وتنی (متعلق) مانای

تیدا (حصر) بوون ده‌به‌خشیت.

❖ به گونجاو (مناسب) یشمان دانا، چونکه زیاتر مده‌سته‌که ده‌پیکي، به‌لام بز

نموونه نه‌گه‌ر بمانووتایه (بسم الله ابتدئ) واته: (به ناوی خواوه ده‌ست پیده‌که‌م)

له‌کاتیکدا ده‌مانویست کتیبک بخویننه‌وه نه‌ده‌زانرا ده‌ست به‌چی ده‌که‌ین.

(۲) أخرجه الخطيب في (الجامع) وعزاه السيوطي في (الجامع الصغير) للرهاوي، وهو ضعيف.

(۲) الله: ناوي خواي به ديھتھره، نهو ناوھيه كه هممو ناوھ كاني تر دھبه (تابع) بوي، هه تا لهو نايه ته شدا كه خواي گھوره دھه رمويٽ: ﴿كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ * اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (ابراهيم: ۱-۲)، واتھ: (قورئان كتيبيكه بومان دابه زاندوويت هه تا خهلكي - به خواستي په روه ردگاربان - له تاريخه كاني نه فامي دهر بهيت بونناكي باوهر، بونريزي - خواي شكومندي زال و خاوهن دھسه لات و سواسكراو، نهو خوايهي كه ههرچي له ناسمانه كان و زهويدياه مولكي خوږيه تي).

نالين وشي پيروزي (الله) (صفة) يه، بهلكو ده لئين (عطف بيان) ه، بونوه وي وشي پيروزي (الله) نه بيته شونكه و ته (تابع) وهك شونكه و ته يي سيفت بونوه سفكراو. (۳) به خشنده (الرَّحْمَن): ناويكه تايه ته به خواي گھوره وه و به كه سي تر ناووتريت، واتھ: به زه يي فراوان.

(۴) ميهره بان (الرَّحِيم): ناويكه بون خواي گھوره، بونيجكه له خواش به كارديت، به واتاي: (به زه يي به رده وام).

بهم بينه (الرَّحْمَن) خاوهني به زه يي فران و (الرَّحِيم) يش خاوهني به زه يي به رده وامه، نه گهر ليكيش بدرين نه وه مهبه ست بي زاتيكه ميهره بانه و رجه تي خوي ده گه يه نيته هدر بهنده يه كه له بهنده كاني كه خوي بيديٽ، هه روهك دھه رمويٽ: ﴿يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ (العنكبوت: ۲۱)، واتھ: (سزاي ههر كه سيك دھدات خوي ويستي بيت و رجه يش به ههر كهس دھكات كه خوي بيديٽ سهر نه نجام ههر بولاي خوشي ده گهر پنه وه).

إِعْلَمُ^(۵) رَحِمَكَ اللهُ^(۶) أَنَّهُ يَجِبُ عَلَيْنَا تَعَلُّمُ أَرْبَعِ مَسَائِلٍ^(۷)

په‌مه‌تی خوات لی بی: بزانه فیربوونی چوار مه‌سه‌له له‌سه‌رمان واجب و پیویسته:

(۵) زانین په‌بردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا (جازم).
پله‌کانی په‌یبردنی شهن:

یه‌که‌م: زانین: په‌یبردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا و ته‌واو.
دوهم: نه‌زانی ساده (الجهل البسيط): نه‌ویه به‌یج جو‌ری په‌ی به‌شته‌که نه‌به‌یت.
سیهم: نه‌زانی چروپ (الجهل المركب): په‌ی بردنه به‌شت به پیچه‌وانه‌ی شیوه‌ی
راسته‌قینه‌ی خو‌یه‌وه.

چوارهم: خایله (الوهم): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل بوونی نه‌گهر (احتمال) یکی دژه‌په‌سهند
(ضد الراجح) دا.

پنجه‌م: شک کردن (الشک): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گهریکی په‌کسان بو دروستی و
نادروستی.

شه‌شم: گومان بردن (الظن): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گهریکی دژه‌ناپه‌سهند (ضد
المرجوح).

زانینش ده‌کریت به‌دو به‌شموه: به‌لگه نه‌ویست (ضروری) و تیوری (نظری).

۱- زانینی به‌لگه نه‌ویست (العلم ضروری): نه‌و زانسته‌یه که په‌ی پیردنی پیوستی به‌به‌لگه
یه، چونکه مرؤف به‌بی تیرامان و ووردبوونه‌وه ده‌یزانیت، وه‌ک زانینی نه‌وه‌ی نا‌گر گهرمه.

۲- زانینی تیوری (العلم النظري): نه‌و زانسته‌یه له‌ریگه‌ی به‌لگه‌هیتانه‌وه و سه‌رنجه‌وه
ده‌زانریت، وه‌ک زانینی پیوستیه‌تی نه‌ته‌هتان له‌ده‌ستویردا.

(۶) رَحِمَكَ اللهُ: واته خوا ره‌جت بی بکات، ره‌جیک که خواسته‌کانت بیتته‌دی و لهو شتانه دهر بازت بکات که خویان لیده‌پاریزیت، بهو واتابه‌ی خوا له گونا‌ه‌کانی رابوردووت خوش بی و له بهرام‌بهر نهو گونا‌ه‌ه‌شدا سهر فراز و پاریزراوت بکات که تووشیان دیت، نهمه نه‌گهر له پارانه‌وه‌که‌دا ره‌جته‌ت له لیخوشبوون جیا کرده‌وه.

به‌لام نه‌گهر له‌گه‌ل لیخوشبووندا دهرت بری، نه‌وا: لیخوشبوونه‌که بو گونا‌ه‌کانی رابوردوو و ره‌جته‌ته‌کش سه‌قام‌گیریه له‌سهر چاکه‌کردن و سه‌لامه‌ت بوونه لهو گونا‌ه‌ه‌ی له‌داهاتوودا دینه‌ریت.

نهم کاره‌ی دانه‌ر - ره‌جته‌تی خوی لی بیت - به‌ل‌گه‌یه له‌سهر گرنگی دان و به‌زه‌یی هاتنه‌وه و خواستنی چاکه بو دویتراو (المخاطب).

(۷) نهم مه‌سه‌لانه‌ی که دانه‌ر (ره‌جته‌تی خوی لی بیت) باسی کردوون هم‌وو ئایینی نی‌سلام ده‌گر نه‌وه و له‌بهر سوودی زوریان شایانی گرنگی پیدانن.

الأولى: العِلْمُ: وهو معرفة الله ^(۸) ومعرفة نبيه ^(۹)

یه که میان: زانینه، که بریتیه له ناسینی خوا و ناسینی پیغه‌مبه‌ره کهی ﷺ

(۸) واته ناسینی خوای گه‌وره به دل، ناسینیک که داخوازی قبول‌کردن و ملکه‌چی و پابه‌ندبوون بهو به‌نامه‌یه‌وه بیت که به‌شهرعی داناره و حوکم‌کردن بهو شهریه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیناویه‌تی پیوست بکات.

به‌نده‌کان به سهرنج‌گرتن لهو نایه‌ته شهرعیانه‌ی که له کتیبه‌که‌ی خوای گه‌وره و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ باسکراون و به وردبوونه‌وه له نایه‌ت و نیشانه بوونه‌وه‌ریه‌کان - که دروستکراوه‌کانن - په‌روه‌ردگاریان ده‌ناسن، وه ههر کاتیک مروف سهرنج لهو نایه‌تانه بگرتن نه‌وا زانستی دهرباره‌ی کردگار و په‌رس‌تراوه‌که‌ی پتر ده‌بیت، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاریات: ۲۰-۲۱)، واته: (له زه‌ویدا به‌لگه‌ی زور له‌سهر ده‌سه‌لاتی خوا بو نه‌وانه هه‌یه که دل‌تیا، وه له خودی خوش‌تاندا، نایا نابین؟).

(۹) واته ناسینی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ، ناسینیک که داخوازی قایل‌بوون بهو ریتمایی و نایینه راسته بیت که پی هاتووه و باوه‌کردن به‌وه‌ی که هه‌والی پنداوه و گوپ‌رایه‌لی‌کردنی فهرمانی لهو شته‌دا که فهرمانی پیکردووه و دوورکه‌وته‌وه لهو کاره‌ی پنگری و جلّه‌وگری لی‌کردووه و فهرمان په‌وایی کردن به شهریه‌ته‌که‌ی و رازی‌بوون به دادوهریه‌که‌ی پیوست بکات، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واته: (نه‌خیر سویند به په‌روه‌ردگارت باوه‌ریان نابی تا‌کو لهو

گرفتانه ڏا ڪه ڪهوتو ته نيوانيان ده تڪن به دادوهر، پاشان سه بارهت بهوهي بۆت به ڪلا ڪردوونه تهوه له دهروونياندا ههست به هيچ تهنگاوي و لهروو دامانيڪ نه ڪن و به ملڪه چڪردن ملڪه جي بين).

ههروهه دهفهرمويت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (النور: ۵۱)، واته: (باوهرداران - نه گهر بانگ ڪران بۆتهوهي خوا و پيغمبره ڪهي ﷺ دادوهری نيوانيان بڪات - ههروهه يان بۆهيه ڪه بلين: بيستان و گوپرايه لين، نا نهوانه سهر فراز و بهخته وهرن).

ياخود دهفهرمويت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه گهر له شتيڪدا ڪيشهو ده مه ڦالتيان ڪرد، نهوا بيگير نهوه بۆلاي خوا و پيغمبر ﷺ نه گهر ئيه باوهرداران به خوا و به پوڙي دواي، نهوه چاڪرين و باشترين چاره سهره).

وه دهفهرمويت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور: ۶۳)، واته: (با نهوانه سهر پيچي فهرمانی خوا ده ڪن لهوه بترسن ڪه تووشي نه گهتيه ڪ بين، يان تووشي سزايه ڪي به سوئ بين).

پيشهوا نه جهد - رهجهتي خواي لي بيت - دهيفهرموو: (نايا دهزانيت نه گهتي - فتنه - چيه؟ نه گهتي هاوبه شدانانه، چونڪه رهنگه نه گهر ووتهيه ڪي پيغمبري خوا ﷺ رهت بڪاتهوه، شتيڪ له گومان بڪهويته دليوه و تيا بجيت).

ومعرفة دين الإسلام ^(۱۰) بالأدلة ^(۱۱)

هه‌روه‌ها ناسینی ئایینی ئیسلام به پئی به‌لگه شه‌رعیه‌کان

(۱۰) که ده‌لێت ناسینی ئایینی ئیسلام: ئیسلام به‌واتا گشتیه‌که‌ی، که بریتیه له به‌ندایه‌تیکردن بۆ خوا به پئی ئهو به‌رنامه‌یه‌ی دایناوه، له‌وکاته‌وه که نێ‌راوه‌کانی ره‌وانه‌کردوه تا ئه‌وکاته‌ی رۆژی دوا‌ی دێت، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره له زۆر ئایه‌تدا باسی لێ‌وه‌کردوه و هه‌موویان ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که په‌یامه پێ‌ش‌وه‌کان به تیکرا ته‌سلیم بوون به خ‌وای گه‌وره.

په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی ئی‌براهیم پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾ (البقرة: ۱۲۸). واته: (ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان – من و کۆره‌که‌م – بگێره به دوو موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت و له نه‌وه‌کانیشماندا کۆمه‌لێک بکه به موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت).

به‌لام ئیسلام به واتا تایه‌تیه‌که‌ی له دوا‌ی ناردنی پێ‌غه‌م‌به‌ره‌وه ﷺ تایه‌ت ده‌بێت به‌و په‌یامه‌وه که مو‌حه‌مه‌دی ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه. چونکه ئهو په‌یامه‌ی پێ‌غه‌م‌به‌ری ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه هه‌موو ئایینه پێ‌ش‌وه‌کانی سرپه‌وه‌ته‌وه، نجا هه‌رکس شو‌ئێ بکه‌و‌یت موس‌ول‌مانه و هه‌رکه‌شیش سه‌ری‌ت‌چی بکات موس‌ول‌مان نه‌.

به‌م پێیه شو‌نکه‌ه‌توانی پێ‌غه‌م‌به‌ران له‌سه‌رده‌می پێ‌غه‌م‌به‌ره‌کانیاندا موس‌ول‌مان بوون، جوله‌که له‌سه‌رده‌می موس‌ادا موس‌ول‌مان بوون ﷺ و دیا‌نه‌کان له‌سه‌رده‌می عی‌سادا موس‌ول‌مان بوون، به‌لام کاتێک پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ره‌وانه‌کراو بیا‌وه‌ر‌بوون پێ ئێ‌ر دوا‌ی ئه‌وه موس‌ول‌مان نین.

وه نهم نایینی ئیسلامه نهو نایینه‌یه که له‌لای خوا وهرگیراوه و بۆ خواوه‌نه‌که‌ی به سووده، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: ۱۹)، واته: (به راستی نایین و به‌رنامه له‌لای خوا ههر ئیسلامه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (آل عمران: ۸۵)، واته: (ههرک‌س بێجگه له‌ئیسلام نایینکی تر هه‌ل‌ب‌زێری نه‌وه لێ وهرناگیریت و نه‌وک‌سه له‌ پ‌رۆزی دوایدا له‌ زیان لێکه‌وت‌روانه).

وه نهم ئیسلامه نهو ئیسلامیه‌یه که خوای گه‌وره به‌ه‌و‌یه‌وه منه‌تی به‌سه‌ر پ‌ت‌ه‌مه‌به‌ر ﷺ و نو‌مه‌ته‌که‌یدا کرد‌وه، وه‌ك ده‌فهرمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (المائدة: ۳)، واته: (نه‌م‌پ‌رۆکه نایینه‌که‌ت‌ام بۆ کامل و ته‌واو‌کردن و به‌ه‌ره‌و ن‌عمه‌تی ته‌واوی خۆم به‌سه‌ردا ر‌شتن و ر‌ازی‌بووم که ئیسلام نایین و به‌رنامه‌تان ب‌یت).

(۱۱) که ده‌ل‌یت: (بالأدلة) ک‌وی (د‌لیل)ه، واته: به‌ل‌گه. که بر‌یت‌ه له‌وه‌ی ر‌ت‌یش‌اند‌ه‌ره بۆ گ‌ه‌یش‌تن به‌ مه‌به‌ست.

به‌ل‌گه‌کانی ن‌اس‌ینی ئیسلام یان له‌پ‌ت‌گ‌ه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، یان له‌پ‌ت‌گ‌ه‌ی عه‌قله‌وه‌یه: به‌ل‌گ‌ه‌ی شه‌رعی نه‌وه‌یه به‌ سه‌روش — که قورئان و س‌ونه‌ته — ساغ بو‌وب‌یت‌ه‌وه. به‌ل‌گ‌ه‌ی عه‌قل‌یش نه‌وه‌یه به‌ سه‌رن‌ج‌دان و ت‌ی‌رامان ساغ بو‌وب‌یت‌ه‌وه.

خوای گه‌وره له‌ قورئاندا زۆر باسی نهم جۆره‌ی کرد‌وه، له‌ چه‌نده‌ها ئایه‌ت‌دا خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: (ومن آیاته کذا وکذا)، واته: (له‌ ن‌یش‌انه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه و نه‌وه‌یه). (سیاق‌ی به‌ل‌گه ژ‌یری‌ه‌کان له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره به‌م جۆره‌یه.

ن‌اس‌ینی پ‌ت‌ه‌مه‌به‌ر ﷺ له‌پ‌تی به‌ل‌گ‌ه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، وه‌ك نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ...﴾ (الفتح: ۲۹)، واته: (محمد ﷺ ن‌ی‌ر‌راوی خوایه...).

هه‌روه‌ها ده‌فرمودیت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (محمد ﷺ) ته‌ن‌ها نی‌ر‌راوی خوا‌یه و چه‌نده‌ها نی‌ر‌راویش له پی‌شیه‌وه ره‌وانه ک‌راون).

هه‌روه‌ها له‌پ‌یی به‌ل‌گه عه‌قلیه‌کانه‌وه‌یه که بریتین له :
سه‌رن‌ج‌دان و پ‌امان له‌و ئایه‌ته دیارو ئاشک‌رایانه‌ی هیناونی، مه‌زن‌ن‌یشیان قورئانه که هه‌والی پ‌است و به‌که‌لک و حوکمی چاک‌ساز و داد‌گه‌ری له‌خو‌گرتووه.
وه ئه‌و به‌ل‌گه ئائاسایی (خوارق العادات)‌انه‌یه که له‌سه‌ر ده‌ستی پرویان داوه.
هه‌روه‌ها ئه‌و فرمانه نادیارانه‌یه که له وه‌حیه‌وه نه‌بی سه‌ر‌چاوه‌ناگرن و ئه‌وه‌ی که پ‌استی و دروستیان ده‌سه‌لمینیت ئه‌وانه‌ن که هاتوونه‌ته‌دی.

الثانية: العمل به ^(۱۲). الثالثة: الدعوة إليه ^(۱۳)

دووه: کردهوه پیکردنی. سیته‌م: بانگه‌واز بو کردنی.

(۱۲) که ده‌لئیت: کردهوه پیکردنی، واته کار کردن بهو پی‌یهی ئهم ناسینه ده‌یخوازیت، له باوه‌ره‌ئینان به خوا و هه‌ستان به گوێپرایه‌لیکردنی، به جیه‌جی کردنی فرمانه‌کانی و دوور کهوتنه‌وه لهو شتانه‌ی رینگری لیکردوون، له پهرسته تابه‌ته‌کان و پهرسته تیپه‌ره‌کان (المُعَدَّة). پهرسته تابه‌ته‌کان، وه‌ك: نوێژ و رۆژو و حه‌ج و پهرسته تیپه‌ره‌کانیش، وه‌ك: فرمان به‌چاکه و رینگری له‌خراپه و جهاد کردن له‌پیتاوی خوا و نموونه‌ی ئه‌وانه.

له‌راستیدا کردهوه به‌ره‌می زانینه، ئنجا هه‌ر کس به‌بی زانیاری کردهوه ئه‌نجام بدات ئه‌وه له‌دیانه‌کان ده‌چیت و هه‌ر که‌شیش بزانی و کردهوه‌ی پینه‌کات ئه‌وه له‌جوله‌که‌کان ده‌چیت.

(۱۳) واته: بانگه‌واز کردن بو ئه‌و شه‌ریعه‌ته‌ خوایه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیتی هاتوو به‌ پیتی ئه‌و سئ پله‌یه‌یان ئه‌و چوار پله‌یه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ له‌ ئایه‌تی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (النحل: ۱۲۵) باسی کردوون، واته: (به‌دانایی و نامۆزگاری جوان بانگه‌واز بو رێبازی په‌روه‌ر دگارت بکه‌و به‌جوانترین و چاکترین شیوه‌ و تووێژیان له‌گه‌لدا بکه‌).

چواره‌میش ئه‌وه‌یه که‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ (العنکبوت: ۴۶)، واته: (به‌جوانترین و چاکترین شیوا نه‌بیئت و تووێژ له‌گه‌ل خاوه‌ن په‌یامه‌کاندا مه‌که‌ن بیجگه‌ له‌وانه‌ی که‌ سته‌میان کردوه).

حه‌تمه‌ن ئهم بانگه‌وازه‌ش پێوستی به‌زانیاری ده‌رباره‌ی شه‌ریعه‌تی خوا هه‌یه‌ تا‌کو بانگه‌واز کردنه‌که به‌ پیتی زانیاری و چاو‌روونی بیئت، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (یوسف: ۱۰۸)، واته: (ئەوی محمد ﷺ بۆ ئەمەیه رێبازە کەم، بە پێی چاروورونی بانگەواز بۆ رێبازی خوا دەکەم من و ئەوانە ی شویتم کەوتوون، پاک و ینگەردی بۆ خوای گەوره، وه من له هاوبه‌شدانەران نیم).

چاو پروویش لەو فرمانەدا دەبێت کە بانگەوازی بۆ دەکرێت، بەوێ بانگخواز شارەزای حوکمی شەری و چۆنێتی بانگەواز کردن و حالتی بانگکراوە کە بێت. بواره‌کانی بانگەوازی زۆرن، لەوانه:

● بانگەواز کردن بۆلای خوای گەوره بەووتاردان و وانە ووتنەوه، هەروەها بە بابەت نووسین، یاخود بەگرتنی کۆری زانستی، وه بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوا بەکتیب دانان و بلاوکردنەوه‌ی ئاین له پێی کتیب دانانەوه !

هەروەها بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوا له دانێشتە تاییه‌تیه‌کاندا، بۆ نمونە ئەگەر کەسێک له مەجلیسێکدا دانێشت و بانگه‌یشت کرابوو، ئەوه بوازی بانگەواز کردنه بۆ رێبازی خوای گەوره.

بەلام پێویستە بەجۆرێک بێت کە هیچ بێ تاقەتکردن و زۆر کاریه‌کی تێدا نه‌بێ، ئەمەش بەوه دەسته‌بەر دەبێت کە بانگخواز مەسەله‌یه‌کی زانستی بۆ دانێشتوان به‌یتیه‌ پێشه‌وه، پاشان گفتوگۆی لەسەر بکات، ناشکرایه‌ کە گفتوگۆ و پرسیار و وه‌لام رۆتیکێ گەوره‌ی هه‌یه له تێگه‌یاندن و گه‌یاندنی ئەو په‌یامەدا کەخوا ناردوویه‌تی بۆ پێغه‌مبەرە‌که‌ی ﷺ، ناشکرایه‌ جاری وا هه‌یه زۆر کاریگه‌رت‌ره له ووتاردانی یان وانە ووتنەوه‌یه‌ک کە به‌ر‌مه‌کی بێت.

بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوای گەوره ئەرکی پێغه‌مبەرانه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) هەروەها رێبازی ئەوانه‌یه کە به‌ چاکی شوێنیان کەوتوون، ئنجا ئەگەر مەرووف پەرس‌ترای خۆی و پێغه‌مبەری خۆی ﷺ و ئایینی خۆی ناسی و خوا به‌ یارمه‌تیدانی بۆسەر ئەو رێبه

منه‌تباری کرد، نجا نه‌میش له‌سه‌ریه‌تی بۆ رزگار کردنی براکانی هه‌ول بدات، به بانگکردنیان بۆلای خوای گه‌وره، نه‌وکه‌سه‌ مژده‌ی لی بیت، چونکه پتغمه‌بهر ﷺ له رۆژی غه‌زای (خیر) به (علي كوري ابي طالب) ی ﷺ فه‌رموو: « انْفُذْ عَلَي رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ » (متفق على صحته)، واته: (له‌سه‌رخۆ لییان برۆره پێش تاكو ده‌چيته گۆره‌پانی رۆبه‌روو بوونه‌وه‌یان، پاشان بانگیان بکه بۆ ئیسلامو ده‌رباره‌ی نه‌و مافه‌ی له ئیسلامدا پێویسته له‌سه‌ریان بۆ خوای گه‌وره هه‌والتیان پێده، سویند به خوا نه‌گه‌ر خوا يه‌ك كه‌ست پێی ریتماپی بکات له‌ووشتری سوور چاکره بۆت) (۳).

وه له‌و فه‌رمووده‌یه‌شدا كه (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمه‌بهر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا » واته: (هه‌رکەس بانگه‌واز بۆ رێگه‌ی راست بکات خیری وه‌ك خیری نه‌وانه‌یه‌ که شوی‌نی ده‌که‌ون نه‌وه‌ش هه‌یج له‌ خیری نه‌وان کهم ناکاته‌وه، وه هه‌رکەس بانگه‌واز بۆ گو‌مراپی بکات تاوانبار ده‌بێت و گونا‌هی ده‌گات وه‌ك گونا‌هی نه‌وانه‌ی شوی‌نی ده‌که‌ون، نه‌وه‌ش هه‌یج له‌ گونا‌هی نه‌وان کهم ناکاته‌وه).

هه‌روه‌ها له‌ فه‌رمووده‌یه‌ کدا که هه‌ر پێشه‌وا (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمه‌بهر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ » واته: (هه‌رکەس چاکه‌یه‌ك نیشان خه‌لکی بدات نه‌وه وه‌ك نه‌و کهسه‌ی نه‌جما‌ی ده‌دات خیری پێی ده‌بێت).

* * *

(۳) که له‌وکاته‌دا به‌نرخ‌ه‌ڕین سامان بوو (وه‌رگێی).

الرابعة: الصبر على الأذى فيه^(۱۴)

چوارمه: نارامگرتن له‌سه‌ر نازار له پیناویدا

(۱۴) نارامگرتن به‌ندکردنی نه‌فسه له‌سه‌ر گوپرايه‌لیکردنی خوا و گیرانه‌وه‌یه‌تی له بیته‌رمانی خوا و له بیزاری دهرپرین له‌ده‌ست قه‌ده‌ره‌کانی خوا.

هه‌روه‌ها نه‌فس له بیزاری دهرپرین و سه‌غله‌تبون و بیتاقه‌تبون به‌ند بکری و هه‌میشه له بانگه‌واز کردن بۆ نایینی خوادا چوست و چالاک بی نه‌گه‌رچی نازاریش بدریت، چونکه نازاردانی نه‌وانه‌ی بانگه‌واز بۆ چاکه ده‌که‌ن له سروشتی مروفه‌که‌نه، مه‌گه‌ر که‌سێک که خوا پینمایی بکات. خوای گه‌وره به پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلٰی مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَنَا هُمْ نَصْرُنَا﴾ (الأنعام: ۳۴)، واته: (بیگومان چه‌ندین پیغه‌مبه‌ر له پیش تۆدا به‌درۆ خراونه‌ته‌وه و نه‌وانیش له‌سه‌ر نه‌و به‌درۆ خراونه‌وه‌یان نارامیان گرتووه و نازاریش دراوون تا‌کو سه‌رکه‌وتنی ئیمه‌یان بۆ هاتووه).

هه‌رکاتێک نازار توندوتیژ بیت سه‌رکه‌وتن نزیکتر ده‌بێته‌وه، سه‌رکه‌وتیش تایه‌ت نیه به‌وه‌وه که مروفه له ژيانیدا سه‌رکه‌وی و بینیت نه‌نجامی بانگه‌وازه‌که‌ی هاتووه‌ته‌دی، به‌لکو گه‌رچی دوا‌ی مردنیشی بی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینیت به‌وه‌ی خوا دل‌ی خه‌لکی والیده‌کات نه‌و په‌یامه قبول بکه‌ن که بانگه‌وازی بۆ کردووه و ئیشی پیکه‌ن و په‌یوه‌ست بن پێه‌وه، چونکه نه‌وه‌ش به سه‌رکه‌وتن داده‌نریت بۆ ئهم بانگه‌خوازه گه‌رچی مردبیتیش، که‌وابوو پێویسته له‌سه‌ر بانگه‌خواز نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌و په‌یامه‌ی بانگه‌وازی بۆده‌کات، که نایینی خوای گه‌وره‌یه، نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دیت‌ه‌پێی بانگه‌وازه‌که‌ی، نارامگر بیت له‌سه‌ر نه‌و نازاره‌ی دیت‌ه‌پێی خو‌ی، نه‌وه‌تا پیغه‌مبه‌رانیش (دروو سلاوی خویان لی بیت) به‌قسه و به‌کردار نازاردراون، خوای گه‌وره

ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ
مَجْنُونٌ﴾ (الذاریات: ۵۲)، واته: (هه‌روه‌ها هیچ کام له‌پیغه‌مبه‌ران بۆلای نه‌وانه‌ی پیش
نهمان نه‌هاتروه که بیان نه‌ووتییت جادوگر - ساحر - ه‌یان شیته).

وه‌خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ
الْمُجْرِمِينَ﴾ (الفرقان: ۳۱)، واته: (هه‌روه‌ها بۆ هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک دوژمنیکمان له
تاوانباران به‌پیکردوه، به‌لام پیوسته له‌سه‌ر بانگخواز که به‌ئارامگری روه‌پرووی نه‌وانه
بیته‌وه، بروانه بۆ نه‌و فهرمایشته‌ی که خوای گه‌وره به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت:
﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾ (الإنسان: ۲۳)، واته: (ئیمه‌خویمان قورئانمان بۆ
ره‌وانه‌کردوویت به‌ره‌وانه‌کردن).

نه‌وه‌ی چاره‌پروان ده‌کرا نه‌وه‌بوو که بووترایه: سوپاسگوزاری به‌هره و نیعمه‌تی
په‌روه‌ردگارت بکه، به‌لام خوای گه‌وره پی فهرموو: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ (الإنسان:
۲۴)، واته: (ئارام بگره‌بۆحوکمی په‌روه‌ردگارت).

ئهمه‌ئاماژه‌ی تیدایه بۆ نه‌وه‌ی هه‌ر که‌سێک پیاده‌ی ئهم قورئانه بکات حه‌تمه‌ن ده‌بی
نه‌و ناخۆشییه‌ی تووش بیته‌که دیته‌پتی و پیوستی به‌ئارامگرته.

هه‌روه‌ها بروانه بۆ حالێ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتێک گه‌له‌که‌ی لیاندا و خویناویان کرد،
نه‌ویش خوینه‌که‌ی له‌رووی خوێ ده‌سپری و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ» (رواه البخاري ومسلم) واته: (ئه‌ی خواجه له‌گه‌له‌که‌م خووش بیه چونکه
نازانن). که‌وابوو پیوسته له‌سه‌ر بانگخوازیش که ئارامگر بی و چاره‌پروانی پاداشتی
په‌روه‌ردگاری بکات. ئارامگریش سئ به‌شه:

۱- ئارامگریه‌کیان له‌سه‌ر گوپراپه‌لتی خواجه.

۲- ئارامگریه‌کیش له‌سه‌ر نه‌کردنی حه‌رامکراوه‌کانی خواجه.

۳- وه‌ئارامگریه‌که له‌سه‌ر نه‌و قه‌ده‌رانه‌یه که خوا به‌پریان ده‌کات، ئنجا له‌وانه‌بی که
ده‌ستی به‌نده‌کانی تیدا نه‌، یاخود له‌وانه بیته‌که خوا له‌سه‌ر ده‌ستی هه‌ندیک به‌نده‌دا
به‌پریان ده‌کات له‌نازاردان و ده‌ستدریژی کردن.

والدلیل قوله تعالى: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾^(۱۵).

به‌نگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ واته: (سوئند به سهردهم-واته کات- به راستی مروّف له زیاضه‌ندیدایه بیجگه له‌وانه‌ی باوه‌ریان هیئاوه و کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه و له نیوانیاندا ناموژگاری به‌کتریان کردووه ده‌رباره‌ی نایینی راست و ناموژگاری به‌کتریان کردووه به‌وه‌ی نارامگر بن).

(۱۵) که ده‌لّیت (والدلیل) واته: به‌لگه له‌سه‌ر نه‌و چوار پله‌یه، نه‌وه‌یه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ واته: (سوئند به سهردهم). خوای گه‌وره له‌م سورته‌دا سوئندی به‌سهردهم خواردووه که روژگار و جیگه‌ی رووداوه‌کانه به‌چاک و خراپه‌وه.

په‌روردگاری مه‌زن سوئندی پی‌خواردووه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی مروّف، هم‌وو مروّف، له زیانمه‌ندیدان، بیجگه له‌و که‌سه‌ی که به‌م چوار سیفته‌ه وه‌سف کراییت: باوه‌ر و کرده‌وه‌ی چاک و ناموژگاریکردن به‌نایینی راست و ناموژگاریکردن به‌نارامگرتن.

(ابن القیم) - په‌حه‌تی خوای لی بیت - ده‌فه‌رموئیت: جیهادی نه‌فس چوار پله‌یه: یه‌که‌میان: نه‌وه‌یه مروّف بو فیرونی رېگه‌ی حه‌ق و نایینی راست کوششی له‌گه‌لدا بکات که به‌وه‌ی‌وه‌ نه‌بی سهر‌فرازی و به‌خته‌وه‌ری دنیا و دواوژ به‌ده‌ست ناهیتیت. دووه‌م: بو نه‌وه کوشش له‌گه‌ل نه‌فسیدا بکات که دوا‌ی فیرونی کرده‌وه‌ی پی بکات.

سپه‌م: بۆنه‌وه کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات که بانگه‌وازی بۆ بکات و نه‌وه که‌سانه
فیربکات که نایزانن.

چواره‌م: له‌سه‌ر ئارامگرتن له به‌رامبه‌ر ناڕه‌حه‌تییه‌کانی بانگه‌وازکردن بۆ لای خوا و
نازاری خه‌ڵکی کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات تا‌کو له‌به‌ر خوا خۆی بۆ هه‌موو نه‌وانه
را‌بگرێت. ئنجا نه‌گه‌ر ئهم چوار پله‌یه‌ی به‌ ته‌واوی ئه‌نجامدا نه‌وه ده‌بی‌ت به‌یه‌کی‌ک له
خوارێستان.

خوای گه‌وره له‌م سورته‌دا سوپندی به‌سه‌رده‌م خواردوو له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو
مرۆڤێک له‌ زیانمه‌دی و مه‌ینه‌تیدایه هه‌رچه‌نده دارایی و وه‌چه‌ی زۆر بی و پێ‌زو پایه‌ی
مه‌زن بی‌ت، بی‌جگه له‌ که‌سێک که ئهم چوار سیفه‌ته‌ی له‌خۆیدا کۆکردبێته‌وه.
یه‌که‌میان: باوه‌رپه‌تان :

هه‌موو شتێک ده‌گرێته‌وه که مرۆڤ له‌خوای گه‌وره نزیک ب‌خاته‌وه، له‌ بیروباوه‌ری
راست و زانیاری به‌سوود.

دووه‌م: کرده‌وه‌ی چاک:

بریتیه له‌ هه‌موو ووتیه‌ک یان کرده‌وه‌یه‌ک که مرۆڤ له‌خوا نزیک ب‌خاته‌وه، به‌وه‌ی
ئه‌نجامده‌ره‌که‌ی نیازپاک بی‌ت بۆ خوا، وه‌ شوێنکه‌وتووی محمد ﷺ بی‌ت.

سپه‌م: ئامۆژگاری یه‌که‌رکردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست:

که ئامۆژگاری کردنه له‌سه‌ر کردنی چاکه و هه‌ڵدان و هه‌ڵتان بۆ ئه‌نجامدانی.

چواره‌م: ئامۆژگاریکردن به‌ ئارامگرتن:

به‌وه‌ی هه‌ندیکیان ئامۆژگاری هه‌ندیکێ تریان بکه‌ن، که‌وا له‌سه‌ر جیه‌جی کردنی
فه‌رمانه‌کانی خوای گه‌وره و وازه‌په‌تان له‌ هه‌رامکراوه‌کانی و خۆراگرتن له‌ به‌رامبه‌ر
قه‌ده‌ره‌کانی خوا‌دا ئارامگر بن.

نامۆزگاریکردن به‌نایینی راست و نامۆزگاریکردن به‌ئارامگرتن فه‌رمان به‌چاکه‌و
 رینگری له‌ خراپه‌ش ده‌گریته‌وه، نه‌و دوانه‌ی که سه‌رده‌سته‌یی و چاکیه‌تی و سه‌رکه‌وتن و
 ده‌سته‌وتنی پایه‌ی ئومه‌تی ئیسلامیان پیّ فه‌راهه‌م دیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
 ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل
 عمران: ۱۱۰)، واته: (ئیه‌و چاکترین ئومه‌تیکن که بۆ خه‌لکی هینراونه‌ته‌کایه‌وه، فه‌رمان
 به‌چاکه ده‌که‌ن و رینگری له‌خراپه ده‌که‌ن و باوه‌ر به‌خوا ده‌هینن).

قال الشافعي رحمه الله تعالى^(۱۶): «لَوْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِهِ إِلَّا هَذِهِ السُّورَةُ لَكَفَّتْهُمْ»^(۱۷).

(شافعی) - پ‌حه‌ته‌ی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه له‌م سورته نه‌ناردایه بو به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو).

(۱۶) شافعی: باوکی عه‌دوللا، موحه‌مه‌د کو‌ری ئیدریس کو‌ری عه‌باس کو‌ری عوسمان کو‌ری (شافعی) ی هاشمی قور‌ه‌یشیه، سالی (۱۵۰) ی کو‌چی له (غه‌زه) له‌دایک بووه و سالی (۲۰۴ کو‌چی) له (میسر) کو‌چی دوایی کردووه و یه‌کیکه له چوار پ‌شه‌واکان پ‌حه‌ته‌ی خوا‌ی گه‌وره له‌سه‌ر هه‌موویان بی‌ت.

(۱۷) (شافعی) - پ‌حه‌ته‌ی خوا‌ی لی بی‌ت - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که نه‌م سورته به‌سه بو‌نه‌وه‌ی خه‌لکی هانبدات بو‌پابه‌ندبوون به‌ئایینی خواوه، به‌باوه‌په‌تێان و کرده‌وه‌ی چاک و بانگه‌واز کردن بو‌لای خوا و ئارامگرتن له‌سه‌ر نه‌وانه، مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که نه‌م سورته به‌سه بو‌خه‌لکی له هه‌موو شه‌ریعه‌تدا.

که ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه له‌م سورته نه‌ناردایه بو‌به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو) چونکه مرو‌فی ژیری چاو‌کراوه نه‌گه‌ر نه‌م سورته‌ی بیست یان خو‌یندیه‌وه حه‌تمه‌ن ده‌بی هه‌ولێ خو‌قوتار کردن بدات له‌وه‌ی زیانمه‌ند و سه‌رگه‌ردان بی‌ت، نه‌ویش به‌وه‌ی نه‌م چوار سیفه‌ته له‌خو‌یدا به‌پ‌تیه‌دی:

باوه‌په‌تێان، کرده‌وه‌ی چاک، ئامو‌ژگاری کردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست، ئامو‌ژگاری کردن به‌ ئارامگرتن.

وقال البخاري رحمه الله ^(۱۸): « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ »، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ (سورة محمد: ۱۹). فبدأ بالعلم قبل القول والعمل ^(۱۹).

بوخاریش - رحمه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ » واته: (باسی زانین پیش ووته و کرده‌وه). به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ واته: (بزانه که هیچ به‌رستراویک نیه بیجگه له خوا، وه داوای لیخوشبوون بو گونا‌هه کانت بکه). به زانین ده‌ستی پیکردوه پیش ووته و کرده‌وه.

(۱۸) بوخاری: باوکی عه‌بدوللا، موحه‌مه‌د کوری ئیسماعیل کوری ئیبراهیم کوری موغه‌یره‌ی بوخارییه، له شه‌والی سالی سه‌د و نه‌وه‌د و چوار له بوخارا له‌دایک بووه و به‌هه‌تیوی له‌باوه‌شی دایکیدا پنگه‌یشتوه.

له (خهرته‌نک) که شاروچکه‌یه که دوو فهرسه‌خ له سه‌مه‌رقه‌نده‌وه دووره شه‌وی جه‌زنی قوربانی سالی دوو سه‌د و په‌نجا و شەش (په‌حه‌تی خوای لی بیت) کوچی دوا‌یی کردوه.

(۱۹) بوخاری (په‌حه‌تی خوای لی بیت) به‌م نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سه‌ر پیوستی ده‌ستپیکردن به‌زانست پیش ووته و کرده‌وه هیناوه‌ته‌وه، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی فهرمووده‌یه، نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌مرۆف یه‌که‌هجار ده‌بی بزانی ئنجا دووه‌هجار ئه‌نجامی بدات.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی ژیری تیوری (عقلي نظري) یش هه‌یه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که زانین پیش ووته و کرده‌وه‌یه، چونکه ووته یاخود کرده‌وه راست و وه‌رگیرا و ناب‌ی تا‌کو به

بى شەرىعت نەبىت، مەۋفەش ناتوانى بزانىت كەدەۋەكەى بە بى شەرىعتە بەزانىارى
نەبىت، بەلام چەند شەتەك ھەيە كە مەۋف بە (فطرة)ى خەۋى دەيزانىت ۋەك زانىنى
ئەۋەى كە خوا ھەر يەك خواۋەندە، چەنكە ئەمە بەندەى لەسەر پەسكاۋە، لەبەر ئەۋە
پەۋستى بە ماندوۋ بوۋنىكى زۆر نەيە بۇ فەربوۋنى، بەلام مەسەلە ھەندەكى (جەزئە)يە
بلاۋەكان پەۋستىان بە فەربوۋن ۋ بەخەرجدانى ھەۋلەكان ھەيە.

* * *

اعلم رحمك الله أنه يجب على كل مسلم ومسلمة تعلم ثلاث هذه المسائل والعمل بهن، الاولى: أن الله خلقنا^(۲۰).

رحمه‌تی خوات لی بی بزانه که‌وا فیربوونی نه‌م سیّ مه‌سه‌له‌یه و کرده‌وه
 بیکردنیان له‌سه‌ر هه‌موو پیاو و ئافره‌تیکی موسلمان پیویسته. یه‌که‌م: بزانه
 که‌ خوا دروستی کردووین.

(۲۰) به‌لگه‌ی نه‌وه‌ش که‌ خوا دروستی کردوین شهرع و عه‌قله‌:

● به‌لگه‌ی شهرعیش زۆرن، له‌وانه:

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ (الانعام: ۲). واته: (نه‌و خوایه‌یه که‌ له‌قور دروستی کردوون و
 پاشان ساتیکی بریار داوه - بوّ مردن - وه ساتیکی ناوبراوش لای خو‌یه‌تی - بوّ
 زیندو بوونه‌وه - پاشان ئیوه ههر گومانتان هه‌یه له‌زیندو کرانه‌وه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ (الاعراف: ۱۱)، واته: (به‌راستی ئیمه
 دروستمان کردون پاشان شیوه‌مان کیشاون).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر: ۱۵)، واته: (بیگومان ئیمه مروّفمان له‌ قورپکی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه دروست
 کردوه، له‌ قورپکی ره‌شی گۆراو).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ (الروم: ۲۶)، واته: (له‌ نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه‌یه که‌ له‌خۆل دروستی کردون، پاشان
 ئیوه په‌ره‌تان سه‌ندوه و بوونه‌ته ئاده‌میزاد و بلاو بوونه‌ته‌وه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن: ۱۴)،
واته: (مرۆڤی له‌قورپی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه‌ی وه‌ک قورپی سووره‌وه‌کراو دروست
کردوه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا کردگاری
همموو شتیکه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوه‌ش و
نموکرده‌وانه‌شی دروست کردوه که ده‌یکه‌ن).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (من
جنۆکه و ئاده‌میزادم بۆ هیچ سه‌رئه‌نجامیتک دروست نه‌کردوه، ته‌نها ئه‌وه نه‌بیته
بهن‌دایه‌تیم بۆ بکه‌ن). ئه‌مانه و چه‌نده‌ها ئایه‌تی تریش.

● هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا دروستی کردوین، له‌و ئایه‌ته‌دا
ناماژه‌ی بۆ‌کراوه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ
الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (ئایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان
دروستکه‌رن؟).

مرۆڤ خۆی دروست نه‌کردوه چونکه له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه و نه‌بوونیش شت
نیه، وه ئه‌وه‌ی شت نه‌بی هیچیش به‌دی ناهیتیت، هه‌روه‌ها نه‌باوکی دروستی کردوه‌و
نه‌دایکی و نه‌که‌سی تر له‌خه‌لکی، و نه‌له‌خۆیه‌وه به‌پیکه‌وت، به‌بی به‌دیته‌ر به‌دی
هاتوه، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو به‌دیته‌راوێک حه‌مه‌ن ده‌بی به‌دیته‌ریکی هه‌بیت، وه
له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئه‌م دروستکراوانه له‌سه‌ر ئه‌م پڕۆیمه جوانکارییه و ئه‌م ته‌رزه
تیکه‌هلکیشه، به‌ته‌واوی رۆی له‌وه ده‌گریته که به‌پیکه‌وت به‌دیته‌بن، چونکه ئه‌و شته‌ی
به‌پیکه‌وت به‌دیته‌بن، وه له‌به‌ره‌تی بوونیدا له‌سه‌ر پڕۆیمیک نه‌بووی ئیتر چۆن له‌حاله‌تی
مانه‌وه و په‌ره‌سه‌ندنیدا رۆیکوێک ده‌بیته؟ له‌مه‌وه ده‌رده‌که‌ویت که کردگار به‌ته‌نها هه‌ر
نمو خوایه‌یه‌و هیچ کردگار و فه‌رمانه‌وایه‌ک نیه بیجگه له‌خوا، خوای گه‌وره

ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (تایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ خوا ناگه‌ریته‌وه؟).

نه‌شزانراوه که هیچ که‌سیک له خه‌لکی نکولتی په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای به‌رز و بی‌هاوتای کردبیت مه‌گهر له پرووی خو‌به‌زل زانینه‌وه، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون پروویداوه.

کاتیک (جُبیری کورپی مُطْعِم) گوئی لیسوو یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوره‌تی (الطور) ده‌خوینده‌وه و گه‌یشته‌ نه‌و نایه‌ته‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَتِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (تایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان دروستکه‌رن؟ یان ناسمانه‌کان و زه‌وییان دروست کردوه؟ به‌لکو خوا ناناسن و بی‌اوه‌رن!! یان گه‌نجینه‌ی په‌روه‌ردگاریان له‌لایه؟ یان هه‌ر نه‌وان زāl و ده‌سه‌لاتدارن؟).

(جُبیر) له‌و رۆژه‌دا بته‌هرست بوو، ده‌فهرمویت: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ، وَذَلِكَ أَوَّلَ مَا وَقَرَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِي» (رواه البخاري)، واته: (خه‌ریک بوو دل‌م ده‌فری - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه ده‌ستی به‌لیدان کرد - و نه‌وه‌یه که‌م جار بوو باوه‌ر له‌دل‌مدا جیگیر بوو).

و رزقنا (۲۱)

پوښی داوین

(۲۱) بهلگه کانی نهم مهسه له به له قورنات و سونهت و عه قلدا زورن:

● بهلگه قورنات نه وه به خوی گه وړه ده فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ (الذاریات: ۵۸)، واته: (نهو خوی به هر خوی پوښه وړه و خاوه نه هیزی پته وه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾ (سبا: ۳۴)، واته: (نهی محمد ﷺ بلای: کئی له ناسمانه کان و زه و به وه پوښتان ده دات؟ بلای: خوا).

هه وړه ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ (یونس: ۳۱)، واته: بلای: کئی له ناسمان و زه و به وه پوښتان ده دات؟ یان کیه یست و بیننه کانی به دهسته و خاوه نیانه؟ یا خود کیه زیندو له مردو ده خاته وه و مردوش له زیندو ده خاته وه؟ وه کیه کاروبار هله ده سووړتی؟ نهوا ده لاین: خوی به. نایه تی تریش لهم باره به وه زورن.

● هه وړه بهلگه له سونهتدا زورن، له وانه: پیغمبر ﷺ ده باره ی کور به له ده فهرمویت: «يُبْعَثُ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيُؤَمِّرُ بِكُتُبٍ أَرْبَعٍ كَلِمَاتٍ: عَمَلِهِ وَرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (فرشته بهک بولای په وانه ده کړیت و فهرمانی به نوو سینی چوار و وشه پده کړیت: به نوو سینی پوښی و ساتی مردنی و کرده وه و سرگه رانه یان به خته وه وه).

● ههروه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا رۆزی داوین ئه‌مه‌یه: چونکه له‌سه‌ر خواردن و خواردنه‌وه نه‌بێت ناژین و خواردن و خواردنه‌وه‌ش خوای گه‌وره دروستی کردوه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ * لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطًا مَّا فَطَلْتُمْ تَفَكُّهُنَّ * إِنَّا لَمُعْرِمُونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ * أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ * أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ * لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ (الواقعة: ۶۳-۷۰)، واته: (ئایا سه‌رنجتان داوه‌ته ئه‌وه‌ی ده‌یکێلن و ته‌ماشاتان کردوه؟ ئایا ئیوه ده‌پروینن یان ئیمه ده‌یانروینن و دروستیان ده‌که‌ین؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده گهر و تۆز و به‌ دیاریه‌وه واقتان و پرده‌ما و ده‌تانووت: ئیمه مال و یرانین! به‌لکو ئیمه له کشتو‌کاله‌که‌مان ناو‌می‌دین!! ئایا ئه‌و ئاو‌ه‌تان بینوه که ده‌بخۆنه‌وه؟ ئایا ئیوه له گه‌واله هه‌وره‌که‌نه‌وه باراندووتانه یان ئیمه ده‌بیارینن؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده سو‌یراوی تال، ئه‌وه بۆ سو‌پاس گو‌زاری خوا ناکه‌ن؟).

لهم ئایه‌تانه‌دا ئه‌وه ر‌وون ده‌بیته‌وه که ر‌ۆزیمان - به‌خواردن و خواردنه‌وه‌وه له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌یه.

ولم يتركنا هملًا^(۲۲) بل أرسل إلينا رسولًا^(۲۳)

به‌فه‌رامۆش‌کراوی وازی لینه‌هیناوین، به‌لکو پیغه‌مبه‌ریکی بۆ په‌وانه
کردووین

(۲۲) ئەمه‌ ئهو واقیعه‌یه‌ که‌ به‌لگه‌ی شه‌رعی و عه‌قلی ده‌یسه‌لین:

❖ به‌لگه‌ی شه‌رعیش وه‌ك ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (المؤمنین: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (ئایا واتان زانیوه‌ که‌ به‌ یه‌هووده و یه‌هو دروستمان کردون و ئیوه‌ ناگه‌رینه‌وه‌ بۆ لامان؟ به‌رز و پیروزی بۆ خوای پادشای حه‌ق که‌ بیجگه‌ ئهو خواجه‌ هیچ په‌رستراویکی تر نه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى * أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى * ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى * فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى * أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ (القيامة: ۳۶-۴۰)، واته: (ئایا مروؤف — وا ده‌زانسی به‌هوانته و بی لپیرسینه‌وه‌ وازی لی ده‌هینریت؟ ئایا تنۆکیك تۆو — مه‌نی — نه‌بووه‌ و تکه‌وته‌ ناو په‌حه‌مه‌وه‌؟ پاشان بووه‌ به‌پارچه‌یه‌ك خوین و خوا دروستی کردووه‌ و ڕێك و پێکی کردووه‌ و جووته‌ی نێر و مێی لیوه‌ به‌دی هیناوه‌؟ ئایا ئهو خواجه‌ توانای نه‌ که‌ مردووه‌‌کان زیندو بکاته‌وه‌؟).

❖ هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلیش ئه‌وه‌یه: له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئەم ئاده‌میزاده‌ بۆ ئه‌وه‌ی بژی، ئنجا وه‌ك چۆن ئازهل راده‌بویری ئەمیش رابویریت، پاشان بمیریت — به‌بی ئه‌وه‌ی زیندو بکریته‌وه‌ بۆ لپیرسینه‌وه‌ و پاداشت—، فرمانیکه‌ شایسته‌ی حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌ نه‌، به‌لکو گالته‌یه‌کی ڕوته‌ و له‌ خوای گه‌وره‌ ناوه‌شیته‌وه‌ ئەم دروستکراوه‌ دروست

بکات و پیغمبه‌ری بۆ ره‌وانه بکات و خویتی نه‌یاران و سه‌رپیچیکه‌رانی پیغمبه‌رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بۆ ره‌وا بکات، پاشان نه‌جنامه‌که‌ی هیچ ده‌ربجیّت، نه‌مه سه‌باره‌ت به‌حیکمه‌تی خوای کاربه‌جی مه‌حاله.

(۲۳) واته: خوای گه‌وره پیغمبه‌ریکی بۆ ئیمه‌ی ئاپۆره‌ی نه‌م ئوممه‌ته ره‌وانه کردوو، ئوممه‌تی محمد ﷺ، ئایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگارمان به‌سه‌ردا ده‌خویتیته‌وه و خاویتمان ده‌کاته‌وه و فیری قورئان و سونه‌تمان ده‌کات، هه‌روه‌ک پیغمبه‌ر بۆ نه‌وانه‌ی پشوو ره‌وانه‌کراوه، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هیچ ئوممه‌تێک نه‌یه که پیغمبه‌ریکی ترسیته‌ری تیدا هه‌ل نه‌بۆتیرا بیّت).

وه حه‌قنه‌ ده‌بیّ خوا پیغمبه‌ران بۆ خه‌لکی ره‌وانه بکات هه‌تا به‌لگه‌یان له‌سه‌ر ساغ بیته‌وه به‌و جوۆره‌ی په‌روه‌ردگار بیّ خوشه و بیّ رازییه‌ خواپه‌رستن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زُبُورًا * وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا * رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۳-۱۶۵)، واته: (ئیمه‌ سروش و نیگامان بۆ تو کردوو هه‌روه‌ک سروشمان بۆ نوح و پیغمبه‌رانی پاش نه‌و کردوو، هه‌روه‌ها سروشمان بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسه‌اق و یه‌عقوب و هه‌جه‌کانی یه‌عقوب و عیسا و ئیوب و یونس و هارون و سوله‌یمان کردوو و زه‌هوریشمان بۆ داود ناردوو، وه پیغمبه‌رانی‌ک له‌پیشدا به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ گێڕاویته‌وه و پیغمبه‌رانی‌کیش هه‌بوون که به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ نه‌گێڕاویته‌وه و خوا به‌قسه‌کردن قسه‌ی له‌گه‌ل موسادا کردوه، نه‌وانه پیغمبه‌رانی‌ک بوون که مژده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بوون، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی پاش هاتی پیغمبه‌ران بیانویان له‌لای خوا نه‌بیّت، هه‌ر خواپه‌ که به‌ ده‌سه‌لات و کاربه‌جیه‌).

ناتوانین به‌وجۆره‌ی خوای گه‌وره‌ پئی پازیه‌ خوا په‌رستی بکه‌ین له‌ پئی
 پیغه‌مبه‌رانه‌وه‌ نه‌بی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وان که‌بۆیان
 روونکردووینه‌ته‌وه‌ خوا چی پیخۆشه‌ و به‌چی پازیه‌ و چی له‌خوای گه‌وره‌مان نزیک
 ده‌خاته‌وه‌.

به‌م پئی له‌کاربه‌جیی خواوه‌یه‌ که‌پیغه‌مبه‌رانی بۆلای خه‌لکی ره‌وانه‌ کردوه‌،
 مژده‌ده‌ر و ترسینه‌رن.

به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه‌ که‌خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ
 كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيَالًا﴾ (المزمل:
 ۱۵-۱۶)، واته‌: (ئیمه‌ پیغه‌مبه‌ریکمان بۆ ره‌وانه‌ کردوون که‌چاودێره‌ به‌سه‌رتانه‌وه‌،
 هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان بۆلای فیره‌هون ره‌وانه‌ کرد، ئنجا فیره‌هون سه‌رپنجی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی
 کرد، ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، تیاچوونیکێ سه‌خت).

فمن أطاعه دخل الجنة^(۲۴) ومن عصاه دخل النار^(۲۵) والدليل قوله تعالى:
﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ
الرُّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾ (المزمل: ۱۵-۱۶).

ئنجای هه‌ر که‌س گوێڕایه‌تی بکات ده‌چینه به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌ر که‌س
سه‌رپنجی بکات ده‌چینه ئاگره‌وه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه که‌ خوای گه‌وره
ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا *
فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾، واته: (ئیمه پێغه‌مبه‌ریکمان بو
په‌وانه‌کردون که‌ چاودێره به‌سه‌رتانه‌وه، هه‌روه‌ک پێغه‌مبه‌رمان بو‌لای
فیرعه‌ون په‌وانه‌کرد، ئنجای فیرعه‌ون سه‌رپنجی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرد،
ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، به‌تیاچوونیکێ سه‌خت).

(۲۴) ئهمه‌ مافیکه‌ له‌و ئایه‌ته ده‌فامریته‌وه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَطِيعُوا
اللّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ، وَاسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران: ۱۳۲-۱۳۳)، واته: (گوێڕایه‌تی خولای
پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکه‌ن به‌لکو - له‌لایه‌ن خواوه - په‌هه‌شتێک که‌ پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و
لێخۆشبوون له‌په‌روه‌ردگارتانه‌وه و بو‌ به‌هه‌شتیک که‌ پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و
زه‌وییه، ئاماده‌کراوه بو‌ ئه‌وانه‌ی پارێزکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (النساء: ۱۳)، واته: (هه‌ر که‌س گوێڕایه‌تی خوا و
پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بکات خوا ده‌یخاته به‌هه‌شتایکه‌وه که‌ چه‌ندین روبرار به‌ژێریاندا
ده‌رۆن و به‌نه‌مری و هه‌تا هه‌تایی تێاندا ده‌مێنه‌وه، ئا ئه‌وه سه‌رکه‌وتنی مه‌زنه‌).

ههروها له وراثتو هه که په ورو دگار ده فرموي: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ﴾
وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲)، واته: (ههركهس گوپړايه لي خوا و
پيغمبره كه ي ﷺ بکات و له خوي مه زن بترسي و خوي له سزاداني پياړزي، نهوا نهو
جوړه که سانه سهر فراز و براوه ن).

وه له نايه لي: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ (النساء: ۶۹)، واته: (ههركهس
گوپړايه لي خوا و پيغمبر ﷺ بکات، نا نهوانه له گهل نهو که سانه ن که خوا بهره ي
بمسردا رشتون، له پيغمبران و راستگزيان و شهيدان و پياوچاگان، نهوانه ش
چا کترين هاو هلن).

يان ده فرموي: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: ۷۱)،
واته: (ههركهس گوپړايه لي خوا و پيغمبره كه ي ﷺ بکات نهو براويه و
سرکه و تنيكي مه زني به ده سته يواوه). نايه لي تریش لهم باره يوه زوره.

به لگه به كي تریش نهو فرموده يه که پيغمبر ﷺ ده فرموي: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ
عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» (رواه البخاري)، واته: (همو نو مته لي من ده چنه به هه شته وه يي جگه
له وه ي نايه وي، ووتيان كي نايه وي نه ي پيغمبري خوا؟ فرموي: (نه وه ي گوپړايه لي
بکات ده چي ته به هه شته وه و نه وه ي سهر پيچيم بکات ده چي ته نا گره وه).

(۲۵) ههروها نه مېش ما فیکه لهو نايه ته وه ده فرموي ته وه که خوي گه ورو
ده فرموي: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ
مُهِينٌ﴾ (النساء: ۱۴)، واته: (ههركهس سهر پيچي خوا و پيغمبره كه ي ﷺ بکات و
سنوره کاني خوا بشکيني ته ده بخاته نا گريکه وه که به هه مېشه ي تي دا ده مي ته وه و
سزاي رسوا کري پنده برېت).

یان ده‌فرمودیت ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (الأحزاب: ٣٦)،
واته: (هه‌رکس سهریچی خوا و یتهم‌بهره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه به‌گومرایه‌کی ناشکرا
گومرا بووه).

هه‌روه‌ها ده‌فرمودیت: ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ (الجن: ٢٣)، واته: (هه‌رکس سهریچی خوا و یتهم‌بهره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه
ناگری دۆزه‌خی پنده‌بریت و به‌نهمری و هه‌تا هه‌تایی ده‌میته‌وه.
وه له‌و فرموده‌ی پیشووه‌وه که‌یتهم‌بهر ﷺ فرمودی: «وَمَنْ عَصَانِي دَخَلَ النَّارَ»،
واته: (نه‌وه‌ی سهریچیم بکات ده‌چته ناگروه‌وه).

والثانية: (۲۶) أن الله لا يرضى أن يشرك معه أحد في عبادته لا ملك مقرب، ولا نبي مرسل، والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).

مهسه لهي دووهم: نهويه خوا رازي نابيت هيچ ڪهس بڪريته هاوبه شي له پهرستيدا، نه فريشته ي نزيڪ و نه پيغه مبهري روهانه ڪراو، به لگهش نهويه ڪه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: مرگه وته ڪان خانه ي پهرستني خودان، له گهڙ خوادا ڪه سي تر مه پهرستن و نبي مه پارينه وه).

(۲۶) واته: مهسه لهي دووهم لهو مهسه لانه ي پيوسته له سهرمان بيانزائين نهويه ڪه خواي بهرز و بيهاوتا رازي نابي ڪهس له گهڙيدا بڪريته هاوبهش له پهرستيدا. به لڪو همر ته نها خوي شايسته ي پهرسته، به لگه ڪه شي نهو نايه ته به دانهر (رهجه تي خواي لي نيت) باسي ڪردوه ڪه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸). خواي گهوره ريگري لهوه ڪردوه ڪه مروڦ له گهڙ خوادا نه ڪه سي تر بپارينه وه.

خوا ري له هيچ شتيڪ ناگريت بيجهه لهوه ي خوي ﷻ پي رازي نه ييت. وه ڪ ده فهرمويت: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ نَكُم﴾ (الزمر: ۷)، واته: (نه گهر نيوه بي پروا بن نهوا خوا هيچ پيوستي به نيوه نيه و نيتان بيتيازه، وه به بي پرواي بهنده ڪاني رازي نابيت و نه گهر سوپاسگوزاري بڪهن نيتان رازي ده ييت).

وه په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۹)، واته: (نه‌گهر لی‌شیان رازی بن ئەوا خوا له‌کو‌مه‌لی لاری و سهر‌کمش رازی نابیّت).

خوا ﷺ به‌بی‌اوهری و هاو‌ه‌لدانان رازی نابیّت، به‌لکو پی‌غه‌مبه‌رانی په‌وانه‌کردووه و کتیه‌کانی بو‌به‌ره‌نگار‌بوونه‌وه‌ی بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان و زالبون به‌سهر‌یاندا ناردووه.

خوا‌ی‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ (الأنفال: ۳۹)، واته: (جه‌نگیان له‌گه‌لدا بکه‌ن تا‌کو‌فیتنه - واته بی‌باوهری و هاو‌به‌شدانان - نه‌می‌نی و بلاو نه‌بی و دینداری و ملکه‌چی ته‌واو بو‌خوا بیّت).

نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا پی‌ویسته له‌سهر باوهر‌داریش پیان رازی نه‌بیّت، له‌به‌ره‌ئوه‌ی باوهر‌دار په‌زامه‌ندی و تووره‌بوونی به‌بی په‌زامه‌ندی و تووره‌بوونی خوا‌یه، به‌شتیک تووره‌ده‌بی که‌خوا پی تووره‌ده‌بیّت، وه به‌شتیک رازی ده‌بی که‌خوا پی رازی ده‌بیّت، هه‌روه‌ها نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا شایسته‌ی باوهر‌داریش نه‌که پیان رازی بیّت.

هاو‌به‌شدانان سهر‌نه‌نجامی تر‌سناکه، چونکه خوا‌ی‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه‌خوش نابی که‌هاو‌به‌شی بو‌دابریت، به‌لام پی‌جکه له‌وه له‌هر شتیکی تر‌خوش ده‌بی بو‌هر که‌سیک خوی بیه‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (ئه‌و‌که‌سه‌ی هاو‌به‌ش بو‌خوا دابنیت ئەوه خوا به‌هه‌شتی لی‌حه‌رام‌کردووه و جی‌گه‌ی هه‌وانه‌وه‌ی ئا‌گره و سته‌مکاران ه‌یج پشتیوانیکیان نه‌سهر‌یان بخات).

پێغه‌مبەریش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ » (رواه البخاري و مسلم) واته: (هه‌ر‌كه‌س بگه‌رێته‌وه لای خوا و هه‌ج شتیکی نه‌کردیته‌ هه‌و به‌شی ده‌چێته به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌ر‌كه‌سه‌یش بگه‌رێته‌وه لای خوا و هه‌ر شتیکی کردیته‌ هه‌و به‌شی ده‌چێته نا‌گه‌وه).

* * *

والثالثة: (۲۷) أن من أطاع الرسول و وحّد الله لا يجوز له موالة من حاد الله ورسوله ولو كان أقرب قريب، والدليل قوله تعالى: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (المجادلة: ۲۲).

سپته م: هه رکه س گوږپرايه نۍ پټفه مبه ر بکات و خوا به ته نها بناسیت، بوی دروست نیه دؤستایه تی که سیک بکات که دوژمنایه تی خوا و پټفه مبه ره که ی بکات، که رچی نزیکترین خزمیشی بیت، به لگه ش نه وه یه خوا ی گه وره ده فه رمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾، واته: (خه لکانیکت ده ست ناکه وی که باوه پریان به خوا و به پوژی دوا یی هه بیت له گه ل نه و باوه پداریه دا دؤستایه تی نه وانه بکه ن که دوژمنایه تی خوا و پټفه مبه ره که ی ښه ده که ن، نه گه رچی نه وانه باوکیشیان بن، یان کوپ و برا و خزم و هوژیشیان بن، نه وانه خوا بروای له دلیاندا نووسیوه و به پشٹیوانییه ک له لایه ن خو یه وه پشٹیوانی لیگردوون و ده یانخاته به هه شتانیکه وه که چه ندين پووبار به ژیریاندا ده پوات، به نه مری تییاندا ده میتنه وه، خوا لییان پازی بووه و نه وانیش به به شی نه و پازی بوون، نه وانه ده سته ی خوان، بزانه که هه ده سته ی خوا سه رفراز و براوه ن).

(۲۷) واته: مهسهلهى ستهم لهوانهى پتويسته لهسرمان بيانراين دوستايهتى و خوبهريکردنه، واته: (الولاء والبراء) ه.

دوستايهتى و خوبهريکردن بنچينهيهكى مهزنه و دهقى زورى لهباره وه هاتوره، وهك خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ (آل عمران: ۱۱۸)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه دهستهيهكى جيا لهخوتان مهكهن بهدوست كهدرتغى له دهست ليوهشانلدتان ناكهن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَغْضُهُمْ أَوْلِيَاءَ بَغْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه جولهكه و ديانهكان مهكهن بهدوستى خوتان، نهوانه ههنديكيان دوستى ههنديكى تريانن، وه ههركس لهئيوه بيانكاته دوستى خوى نموا نهويش لهوانه، بهراستى خوا رينمايى گهليك ناكات كه ستهمكارن).

ههروهها خواى كاربهجى دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۵۷) واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه، نهوانه مهكهن بهدوستى خوتان كه نايينهكهتانيان بهگالتهو يارى گرتوه، لهوانهى پيش ئيوه كهپهياميان بو هاتوره و نهوانهش كهبيباوهرن، خوتان له سزاي خوا بپاريزن نه گهر ئيوه باوهردارن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۲۳-۲۴)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه باوان و برايانتان مهكهن بهدوست و پشتيوان نه گهر بيباوهرييان بهسر باوهردا ههلبزارد،

هەر که سیش له ئیوه بیانکاته دۆست ئه‌وه له‌وانه‌یه که سه‌مه‌کارن، ئه‌ی محمد ﷺ بلی: ئه‌گه‌ر باوانتان و پۆله‌کانتان و برا‌کانتان و هاوسه‌ره‌کانتان و هۆزه‌کانتان و ئه‌و داراییانه‌ی به‌ده‌ستان هێاون و بازرگانیه‌ک که ده‌ترسن پرمیتی نه‌می‌ت و ئه‌و مه‌نزله‌گانه‌تان که پێیان دله‌خۆشن، خۆشه‌ویست ترن لاتان له‌خوا و پیغه‌مه‌ره‌که‌ی ﷺ و جیهادکردن له‌پێناویدا چاره‌ری بن تا‌کو خوا فرمان و سزای خۆیتان بۆ دینیت، خواش پێنمایی ئه‌و خه‌لکانه‌ ناکات که سه‌رکه‌ش و لاپین).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَخَدَهُ...﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سه‌رمه‌شقی چاک بۆ ئیوه له‌ئیه‌راهم و ئه‌وانه‌دا ده‌ییریته‌وه که له‌گه‌لیدا بوون، کاتیک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئیمه به‌رین له‌ئیوه و له‌وانه‌ی که پێجگه له‌خوا ده‌یانپه‌رستن، بپه‌روا بووین پێتان، وه له‌نیوانی ئیمه و ئیوه‌دا دوژمنایه‌تی و رقه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه‌ ده‌رکه‌وتووه و ده‌ستی پێکردووه ، تا‌کو بپه‌روا به‌خوا‌ی تا‌کو ته‌نها دین).

وه له‌به‌رئه‌وه‌ی دۆستایه‌تیکردنی که‌سی که‌درا‌یه‌تی خوا ده‌کات و خۆگه‌نجان‌دن له‌گه‌لیدا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌رچی له‌دلی مرۆف‌دا‌یه له‌با‌وه‌په‌رون به‌خوا و پیغه‌مه‌ره‌که‌ی لاوازه، چونکه ژیرانه‌یه مرۆف‌ شتیکی خۆشبو‌ی که‌دوژمنی خۆشه‌ویسته‌که‌ی پیت.

دۆستایه‌تیکردنی بپه‌روه‌ران به‌وه‌ ده‌بی سه‌ریان به‌خه‌یت و له‌سه‌ر ئه‌و بپه‌روه‌ری و گوم‌رایه‌ی گرتوویانه‌ته به‌ر یاره‌مه‌تیان به‌ده‌یت، خۆشویسته‌شیان به‌وه‌ ده‌بی ئه‌و هۆکارانه‌ نه‌جام به‌ده‌یت که ده‌بیته‌مایه‌ی به‌ده‌سته‌نیانی خۆشه‌ویستیان، هه‌رکه‌سیک وابی ده‌بی هه‌ول ده‌دات خۆشه‌ویستیان بۆ ده‌رپیت، واته ده‌یه‌وی له‌هه‌موو رێگه‌یه‌که‌وه خۆشه‌ویستیان مسۆگه‌ر بکات، بپه‌گومان ئه‌وه پێچه‌وانه‌ی هه‌موو با‌وه‌ر

يا خود ته واريه تي باوهره، تنجا نهوهي پيوست بيت له سر باوهردار نهويه دوزمنايه تي
 كه سيك بكات كه دوزمنايه تي خوا و پڻه مبره كه ي ﷺ ده كات نه گهرجي نزديڪرين
 خزميش بيت ليئوه و رقه بهرايه تي بكات و ليئو دورر بكهوئتهوه، به لام نه مهش ريگه له
 ناموزگار يڪردن و بانگ كردني بو ناييني راستي خوا ناگريٽ.

* * *

إعلم^(٢٨) أرشدك الله^(٢٩) لطاعته^(٣٠) أن الحنيفية^(٣١) ملة^(٣٢) إبراهيم^(٣٣) أن
تعبد الله وحده^(٣٤) مخلصا له الدين^(٣٥)

بزانه - خوا رښښاندەرت بڼ بو گوږپرايه ليكردنڅي خوځي - كهوا ځاييني پاك و
بښكەرد، واته رښيازى ئيبراهيم، ئهوهيه كه به‌ته‌ن‌ها خوابه‌رستى و به‌نيازپاكى
ملكه‌چى بو ده‌رېرى و سه‌رى بو دانه‌وښت.

(٢٨) پيشر قسه له‌سه‌ر زانين كرا، ليره‌دا پيوست به دووباره بوونه‌وه ناكات.

(٢٩) (الرشد) واته: دامه‌زراوى له‌سه‌ر رښگه‌ى راست.

(٣٠) (الطاعة) واته: خوگون‌جانندن له‌گه‌ل ويستى خوا و پيغه‌مه‌ردا ﷺ،

له‌ئه‌نجامدانى فه‌رمانپيكر او وازه‌يتان له‌قه‌ده‌غه‌كراوه‌كانياندا.

(٣١) حنيفيت: ئه‌و رښازه‌ى كه له‌هاوبه‌شدانان لايداوه و له‌سه‌ر نياز پاكى

بوخواى گه‌وره‌ دامه‌زراوه.

(٣٢) واته ئه‌و رښاز و ئاينه‌ى له‌سه‌رى ده‌روښت ﷺ.

(٣٣) ئيبراهيم خوشه‌ويستى خواى به‌خشنده‌يه، وهك ده‌فه‌رموښت: ﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ

إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ (النساء: ١٢٥) واته: (خوا ئيبراهيمى به‌دوست و خوشه‌ويستى

هه‌لبزارد) كه باوكى پيغه‌مه‌رانه و له‌زور شوښندا باسى به‌رنامه‌كه‌ى كراوه بوئه‌وه‌ى

چاوى ليكريت.

(٣٤) ده‌سته‌واژه‌ى (أن تعبد الله) گوزاره‌(خبرى) (أن) يه له‌ده‌سته‌واژه‌ى (أن

الحنيفية) دا. په‌رستښ به‌چه‌مكه‌ گشتيه‌كه‌ى برتبيه له: (ملكه‌چكردن بو خوا له‌رووى

خوشويستن و به‌گه‌وره‌ زانينه‌وه، به‌ئه‌نجامدانى فه‌رمانه‌كانى و دووركه‌وتنه‌وه

له‌حه‌رامكراوه‌كانى به‌و جوړه‌ى له‌شه‌ريعه‌ته‌كه‌يدا هاتووه).

به لّام چه مکی تاییه تی پهرستن نه وهیه که شیخ الاسلام (ابن تیمیة) - په حه تی خوی لى بیت - دهر باره ی فرموویه تی: « پهرستن: ناوینکی کویه بو هموونه وانیه خوا خوشی دهوین و پیمان رازیه له ووته و کرده وه ناشکراو پنهانه کان، وهک ترسان و خه شیه و پشتبه ستن و نوپژ و پوژو و بیجگه له مانهش له فرمانه کانی ئیسلام).

(۳۵) نیازپاکى (إخلاص): بریتیه له پالفته کردن، لیړه شدا مهبه ست له وهیه که (به نده) له پهرستن که یدا مهبه ستی په زامه ندى خوی گه وړه و گه یشتن به به هشت بیت، به شیوه یه که له گه لیدا که سی تر نه پهرستیت، نه فریشته ی نزیك و نه پتفه مبه ری په وانه کراو، خوی گه وړه ده فرمویت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (النحل: ۱۲۳)، واته: (پاشان وه حیمان بو کردی و پیمان را گه یاندى که و به خاوتی و دور له هاو به شدانان شوین ریازی ئیبراهیم بکه وه، نمیش له هاو به شدانان نه بو).

هه وړه ها خوی گه وړه ده فرمویت: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (البقرة: ۱۳۰-۱۳۲)، واته: (کى له ریازی ئیبراهیم لاده دات که سیک نه بی که خوی گه وچ بکات، به راستی له دنیا دا هه لمان بژاردووه و له پوژى دوايشدا له وانه یه که پیاوچاکن، چونکه کاتیک په وړه رد گاری پى فرموو ملکه چ به، وتی: ملکه چم بو په وړه رد گاری جیهانیان، ئیبراهیم به هه مان بیرو باوهر وه سیه تی بو کوره کانی کرد، هه وړه ها یه عقوبش وه سیه تی بو کوره کانی کرد و پى وتن: پو له کانم به راستی خوا هم ئاینه ی بو هه ل بژاردوون، ده ئیو هوش په پره وى بکه ن بو نه وه ی به موسولمانیه تی نه بی نه من).

وبذلك (۳۶) أمر الله جميع الناس وخلقهم لها كما قال الله تعالى: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶)، ومعنى يعبدون: يوحّدون (۳۷)

خوا فرهمانی به هه موو خه لکی کردوو هه مان پرباز بگرنه بهر و بو نهو هشی دروست کردوون، وهك خوای گهوره ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾، واته: (جنوکه و مروّقم تهنه بونهوه دروست کردوه که فره مانیان پیکه م بمپه رستن)، به واتای به تهنه بمپه رستن دیت.

(۳۶) واته: (به حنیفیهت) که بریتیه له پهرستی خوا به جوړیک به نیاز پاکیه وه مل که چی بو ده بریت، خوای گهوره فرهمانی به تیکرای خه لکی کردوه که بمپه رستن و بو نهو هشی دروست کردون، ههروهك ده فره مویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ۲۵)، واته: (هه پتغمه بریکمان له پیش تووه ناردیت سروشان بو کردوو که هیچ پهرستراوړیک نیه شیوای پهرستن بیت بیجگه لهمن، ده ئیوهش بمپه رستن). ههروه ها خوای گهوره له قورئانه کهیدا پرونی کردوه ته وه که خه لکی تهنه بو نهوه دروستکراون و ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶).

(۳۷) واته یه کتاپه رستی له مانای پهرسته نه گهر نا له پیشدا مانای پهرستمان بو باسکردی که به چی ده ووتریت، وه گشتی تریشه له یه کتاپه رستی پروت. ههروه ها بزانه که پهرستن دوو جوړه:

یه کهم: پهرستنیکی قه ده ری (کونی): که بریتیه له ملکه چکردن بو فرهمانی قه ده ری (کونی) خوای گهوره، نه ممش هه موو دروستکراون ده گریته وه و هیجانی لی درناچیت، چونکه ده فره مویت: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾ (مریم: ۹۳)، واته: (هیچ کس نیه له وانه ی له ناسمانه کان و زه ویدان به ملکه چی

بهره و خوای به خشنده نهیت و بهندهی نهیی) نهوش باوهپردار و بیاهو و چاکه کارو تاوانبار ده گریتهوه.

دووه میش: په رستیکی شهرعیه : که بریتیه له ملکه چکردن بو فرمانی شهرعی خوا ﷺ، نه مهیان تاییه ته به که سیکه وه که گوپرایه لی په روه ردگار بی و شوین نهو په یامانه بکهویت که پیغه مهران هیناویانه، وهك خوای گه وره ده فرمانویت: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا...﴾ (الفرقان: ۶۳)، واته: (بهنده کانی خوای به خشنده نهوانه که له سه رخو به سهر زه ویدا دهرون).

جوړی به که میان مروّف له سهری پاداشت نادرته وه له بهرنه وهی به بی کرده وهی خوږه تی، به لام جاری وایه له سهر نهو سوپاس گوزارییهی که له کاتی خوښیدا دهری ده بری و نهو نارامگریه ی له کاتی ناخوښیدا دهیگری پاداشت ده درته وه، به پیچه وانده جوړی دووه مه وه که له سهری پاداشت ده درته وه.

وأعظم ما أمر الله به التوحيد، وهو أفراد الله بالعبادة (۳۸).

مه زنترين شتیش که خوا فه رمانی پتکردووہ یه کتابه رستییه، نه ویش به تهنه به رستنی خوایه.

(۳۸) (التوحيد) له زمانه وانیدا چاروگی (وَحَدَّ، يُوحَدُ) وه، واته: کردنی شت بدیه کیك، نه مهش سه بارهت به خوا بهر تکرده وه (نفي) و چه سپاندن (الاثبات) نه بی نایه تدهی، ره تکرده وهی حوكم له هه موو کس و شتیک بیجگه لهو خوایهی به تهنه ده به رستری و چه سپاندنی بو نهو.

بو نمورنه ده لئین: یه کتابه رستی بو مروّف دهسته بهر نابی و تهو او نابی تا کو شایه تی نه دات که هیچ په رستراویك نیه بیجگه له خوا که شایسته ی په رستن بیت و په رستراویه تی له هه رچی ههیه رهت بکاته وه بیجگه له خوا ی گه وره و به تهنه بو خوا ی بچه سپینیت).

له زار او ه شدا دانهر به وه پتناسه ی کردووہ که ده لئیت: (یه کتابه رستی به تهنه زانیسی خوایه له په رستندا)، واته: ده بی به تهنه خوا به رستی و هیچ هاوه لی بو دانه نیت، نه هیچ پیغه مبه ریکی نیراو بکه یته هاوه لی و نه هیچ فریشته یه کی نزیک و نه هیچ سه رو کیك و نه هیچ پادشایه ک و نه هیچ که سیک له خه لکی، به لکو به تهنه ی بزایت له په رستندا، به خو شو یستن و به گه وره زانین و به (رغبة) و (رهبة) وه.

مه بهستی شیخ - ره هه تی خوا ی لی بیت - نهو یه کتابه رستییه که پیغه مبه ران بو به دیه یانی ره وانه کراون، چونکه هه نه بوونی نهو یه کتابه رستییه بووه چه وتی و ناپیکی له ناو گه له کانیا ندا دروست کردووہ.

پتناسه یه کی گشتی تریش بو یه کتابه رستی ههیه که بریتیه له: (به تهنه زانیسی خوا ی گه وره لهو شتانه دا که تابه تن به خو یه وه). جو ره کانی یه کتابه رستییه سیانن:

یه کهم: یه کتاپهرستی پهرووردگار یه تی:

بریتیه له (به تنهها زانینی خوی بهرز و بی هاوتا له دروستکردن و خاوه نیه تی و هه لـسووراندنی کاروباردا). خوی گه وره ده فـرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا دروستکهری هه موو شتیکه).

وه ده فـرمویت: ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ...﴾ (فاطر: ۳)، واته: (نایا بیجگه له خوا دروستکهریکی تر هه یه له ناسمان و زه ویدا رۆزیتان بدات؟ هیچ په رستراویک نیه ئه و خاوه نه ییت).

یان ده فـرمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الملك: ۱)، واته: (پاک و پیروزی بۆ ئه و خاوه ی که دارایی به دهسته و ئه ویش به سه ر هه موو شتیکه دا توانایه).

هه روه ها ده فـرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ ئه و خاوه نیه؟ پاک و پیروزی بۆ ئه و خاوه ی پهرووردگاری جیهانه).

دوه م: یه کتاپهرستی په رستراویه تی:

بریتیه له: (به تنهها زانینی خوی مه زن له په رستدا به وه ی مرۆف له گه ل خوا دا هیچ هاوه لیک داننه ی، بیه رستی و خوی لی نزیك بخاته وه وهك ئه وه ی خوی گه وره ده په رستی و خوی لی نزیك ده خاته وه).

سیه م: یه کتاپهرستی ناو و سیفه ته کان:

بریتیه له (به تنهها زانینی پهرووردگار له و ناوانه دا که له کتیه کهیدا یا خود له سه ر زمانی پیغه مبه ر ﷺ خوی پی ناوان و خوی پی وه سفکردون، ئه وهش به چه سپاندنی هه ر ناوی که چه سپاندوویه تی و په تکردنه وه ی هه ر ناویک ده ییت که په تیکردنه وه، به بی شیواندن و له کارخستن و به بی چۆنایه تی - تکییف- و لیچواندن- تمثیل-)، مه بهستی دانهر لی ره دا یه کتاپهرستی په رستراویه تیه، چونکه ئه م جوړه یه ئه و هاو به شدانه رانه ی تیدا

گومر ابیوون که پیغمبر ﷺ کوشتاری له گه‌ل ده‌کردن و خوین و دارایی و خاک و ناوچه‌یانی به‌خه‌لال داده‌نا و دهستی به‌سهر خاو و خیزانیاندا ده‌گرت.

وه زۆربه‌ی ئه‌وه‌ی پیغمبران له‌ناو گه‌له‌کانیاندا چاره‌سهریان ده‌کرد له‌سهر ئهم جوړه‌یه‌کتا په‌رستیه‌ بووه، خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ...﴾ (النحل: ۲۹)، واته: (له‌ ههموو گه‌لیکدا پیغمبریکمان په‌وانه‌ کردووه که بیان رابگه‌یه‌نیت خوا به‌رستن).

په‌رستن بۆ خوای گه‌وره‌ نه‌بێ بۆ که‌سی تر دروست نیه، ئنجا ههر که‌سیک له‌م یه‌کتا په‌رستیه‌دا که‌م و کورتی هه‌بیت ئه‌وه‌ هاو به‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌په‌وه‌ نه‌گه‌ر چی دانیش به‌یه‌کتا په‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت، وه‌ نه‌گه‌ر وا دانرا که‌سیک به‌ته‌واوه‌تی دان به‌یه‌کتا په‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت به‌لام بجی بۆ سهر گۆر و مردووه‌ که‌ به‌رستی یان قوربانیه‌کی بۆ بریار بدات و به‌هویه‌وه‌ خوی لی‌ نزیك بخاته‌وه، ئه‌وه‌ هاو به‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌په‌وه‌ و به‌ نه‌مری له‌ناگر دا ده‌میته‌وه.

خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌ راستی هه‌ر که‌س هاو به‌ش بۆ خوا دا بنیت ئه‌وا خوا به‌هه‌شتی لی‌ حه‌رام کردووه و په‌ناگه‌ که‌ی ناگره‌ و ئه‌وانه‌ی سته‌مکارن هه‌چ پشتیوانیکیان نیه)، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی یه‌کتا په‌رستی گه‌وره‌ترین فرمانه‌ که‌ خوا فه‌رمانی پیکردووه، چونکه‌ بنجینه‌یه‌ که‌ ههموو ئایینی خوای له‌سهر بنیاد ده‌نریت، هه‌ر بۆیه‌ پیغمبریش ﷺ له‌ بانگه‌واز کردیدا بۆلای خوا به‌ یه‌کتا په‌رستی ده‌ستی پیکرد و فه‌رمانی به‌و که‌سه‌ش ده‌کرد که‌ ده‌ینارد بۆ بانگه‌واز کردن به‌وه‌ ده‌ست پېښکات.

وأعظم ما نهى عنه الشرك، وهو دعوة غيره معه (۳۹) والدليل قوله تعالى:
﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۵).

مه‌زنترین شتیش که خوا نه‌می لیکردوه هاوبه‌شدانانه، که بریتیه له‌وه‌ی که سیک له‌گهل خوادا له‌غیری نه‌ویش بپاریتیه‌وه . به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ واته: (خوابه‌رستن و هیچ شتیک مه‌که نه‌ه‌وبه‌شی).

(۳۹) مه‌زنترین شتیک که خوا ریگری لیکردوه هاوبه‌شدانانه، له‌به‌رئه‌وه‌ی که گه‌وره‌ترین حق حقی خوای گه‌وره‌یه، نجا نه‌گهر مرؤف که‌مته‌رخه‌می تیدا بکات نه‌وه که‌مته‌رخه‌می له‌گه‌وره‌ترین حقه‌دا کردوه نه‌ویش به‌کته‌پرستی خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان: ۱۳)، واته: (به‌راستی هاوبه‌شدانان سته‌میکی گه‌وره‌یه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (هه‌رکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه تاوانیکی مه‌زنی هه‌لبه‌ستوه). هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ (النساء: ۱۱۶)، واته: (هه‌رکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه به‌گومراییه‌کی دور له‌پرتمای گومرا بووه).

یاخود ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌راستی هه‌رکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه خوا به‌هه‌شتی لی حه‌رامکردوه و په‌ناگه‌که‌ی ناگه‌ر و نه‌وانه‌ی سته‌مکارن هیچ پشتیوانیکیان نه‌یه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه خوش نابی که‌هاوبه‌شی بو دابنریت، به‌لام هه‌رچی گوناھیک له‌خوار نه‌وه‌وه بیت بو هه‌رکس که بیهویت لئی خوش ده‌بیت).
 پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌فهرمویت: «أَعْظَمُ الذَّنْبِ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلَقَكَ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (گه‌وره‌ترین تاوان نه‌وه‌یه هاوه‌ل بو خوا دابنیت له‌حالی‌کدا که تهنه‌ا نه‌وه دروستی کردویت).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی ترده‌ا هاتوه‌وه، پێشه‌وا (مسلم) ده‌یگرپته‌وه که ده‌فهرمویت: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارِ» (رواه مسلم)، واته: (هه‌رکس بگه‌رپته‌وه لای خوا و هه‌یچ شتیکی نه‌کردیته‌هاوبه‌شی ده‌جیته به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکس بگه‌رپته‌وه بو‌لای خوا و شتیکی کردیته‌هاوبه‌شی ده‌جیته ناگره‌وه).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی ترده‌ا ده‌فهرمویت: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدَاءً دَخَلَ النَّارَ» (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس بمیری و هاوه‌لی بو خوا دابنیت ده‌جیته ناگره‌وه).
 دانه‌ر - ره‌حه‌تی خوای لی بیت - به‌لگه‌ی له‌سه‌ر نه‌وه‌ی خوا فه‌رمانی به‌ په‌رستن کردوه و رینگری له‌هاوبه‌شدانان کردوه، به‌و ئایه‌ته هه‌ناوه‌ته‌وه که ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۶).

خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به‌ په‌رستی خو‌ی کردوه و رینگری له‌هاوبه‌شدانان کردوه، نه‌مه‌ش چه‌سپاندنی په‌رستی خوا به‌ته‌نها له‌خو ده‌گریت، به‌م پێه هه‌رکس خوا نه‌په‌رستیت نه‌وه بی‌باوه‌ر و خو‌به‌زلزانه، وه هه‌رکس خوا به‌په‌رستیت و که‌سی تریشی له‌گه‌لدا به‌په‌رستیت نه‌وه بی‌باوه‌ر و هاوبه‌شدانه‌ره، وه هه‌رکس به‌ته‌نها خوا به‌په‌رستیت نه‌وه موسو‌لمانی نیاز پاک و دلسۆزه.

هاوبه‌شدانانیش دوو جو‌ره: هاوبه‌شدانانی گه‌وره و هاوبه‌شدانانی بچووک.

جۆری یه‌که‌م: هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه: بریتیه له‌هموو هاوبه‌شدانانێک که‌ خواهن
شهرع باسی کردبێت و ده‌رچوونی مرۆف له‌ نایینه‌که‌ی بگرتنه‌وه.

جۆری دووه‌م: هاوبه‌شدانانی بچوکه: بریتیه له‌هموو کارێکی ووتیه‌ی یان
کرده‌وه‌یی که‌ شهرع وه‌سفی هاوبه‌شدانانی به‌سه‌ردا بریبێت به‌لام که‌س له‌پێبازی
نیه‌سلام ده‌رناکات، پێویسته له‌سه‌ر مرۆف خۆی له‌ هاوبه‌شدانان - به‌گه‌وره و
بچووکیه‌وه - بپاریزێت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ
بِهِ...﴾ (النساء: ۴۸).

هه‌ندێک له‌ته‌هلی عیلم فه‌رمووین: ئهم هه‌ره‌شه‌یه هه‌موو هاوبه‌شدانانێک ده‌گرتنه‌وه
نه‌گه‌رچی بچوکیش بێت.

فإذا قيل لك ما الأصول^(۴۰) الثلاثة التي يجب على الإنسان معرفتها^(۴۱)

ننجا نه گهر پټيان ووتی: نو سې بنچینه نه چین که پټو یسته له سره مړوف
بیانزائیت؟

(۴۰) بنچینه کان (أصول) کوی بنچینه و (أصله) و بریتیه لهو شته ی شتی تری
له سره بنیاد بریت، بهم واتیاه دهووتریت: بناغه ی دیوار که بنچینه که به تی، وه
دهووتریت قه دی درهخت (أصل الشجرة) که په لویو کانی لیده بیته وه، خوی گه وره
ده فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ (إبراهيم: ۲۴). واته: (نایا نابینی چو ن خوا نموونه ی ووشه ی
جوان و پاکي - که (لا إله إلا الله) یه - به درهختی جوان و شیرین هی ناو ته وه، ریشه ی
به ناخی زه ویدا دا کو تا وه و پهل و پزی به ناسماندا هه لچو وه؟).

نم سې بنچینه یه دانه ر ئاماژه یان پیده کات بو نو بنچینه نه ی که مړوف له گوره که یدا
دو باره یان پر سیاری لیده کړیت: په روه رد گارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټه مبهرت کییه؟
(۴۱) دانه ر - په همتی خوی لی بیت - نم مه سه له یه ی به شیوازی پر سیار هی ناو،
بو نه وه ی مړوف لی به ناگا بیت، چونکه مه سه له ی مه زن و بنچینه ی گه وره ن، هه ربویه
ده فهرمویت: نه مانه نو سې بنچینه نه که پټو یسته له سره مړوف بیانزائیت، چونکه نو
بنچینه نه که به بنده له گوره که یدا دو باره یان پر سیاری لیده کړیت، کاتیک
نه سپرده کراو هاو له کانی جیان هیشت دوو فرشته دینه لای و دا یده نیشین و پر سیاری
لیده که ن: په روه رد گارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټه مبهرت کییه؟ نجا باو ه دار ده لیت:
په روه رد گارم خوی و ناینم ئیسلامه و پټه مبهرم محمده ﷺ به لام دورو ده لیت: ها..
ها.. نازام، گویم له خه لکی بوو شتیکیان دهووت و میش ده مگروت.

فَقُلْ: معرفة العبد ربه (۴۲)

بلی: نهویه بهنده پهروه ردگاری بناسیت

(۴۲) ناسینی خوا بهچند هۆ کاریک ده بیت: لهوانه سهرنجدان و بیر کردنه وه له دروستکراوه کانی خوای گهوره، چونکه نهو سهرنجدان و بیر کردنه وه به ده بیت مایه ی ناسینی پهروه ردگار و زانینی گهوره یی دهسه لاتی و توانای تهواوی و کار به جیی و پهجه تی، خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأعراف: ۱۸۵).

واته: (نایا بۆ سهرنج له مولکی ناسمانه کان و زهوی و ههرشتیک ناگرن که خوا دروستی کردوه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَفْنَىٰ وَفَرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا﴾ (سبأ: ۴۶)، واته: (تهنها بهیهک وته فهرمانتان پیده کم و ناموز گاریتان ده کم نمویش نهویه: دوان دوان و یهک یهک به نیازپاکی و بهی ناره زووکاری تهنها له بهر خوا هستن و لهیه کتر پیرسن نایا محمد ﷺ شیته؟ پاشان پیکه وه بیر بکه نه وه).

ههروه ها ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (آل عمران: ۱۹۰). واته: (بهراستی له گورانی شهو و رۆژ و نهوانه ی خوا له ناسمانه کان و زهویدا دروستی کردوون، چهنده ها بهلگه و نیشانه هیه بۆ نهوانه ی خاوه نی عهقلی ساغن).

یاخود خوای مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْبَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ١٦٤). واتہ: (بهراستي له دوستڪراني ناسمانه ڪان و زهوى و گوراني شهو و پروژ و نهو ڪهشيى بهناو دهريادا بو گوتزانهوى نهو ڪهلويه لانهى سوودى خه لڪيان تيدايه دهروات و نهو ناوهى خوا له ناسمانه وه باراندوويه تى و زهوى بي زيندو ڪردو ته وه پاش مردن و ووشك بوونى، وه هه موو گيانله بهرينكى تيدا بلاو ڪردو ته وه، وه له هه لڪردنى با و زريانه ڪان و نهو هه ورائهى له نيوان ناسمان و زهويدا دهسته بهر ڪراون چهنده ها بهلگه و نيشانه ههيه بو گه ليڪ ڪه ژيربن و به عقل بير بڪنه وه).

وه لهو هو ڪارانهى ڪه بهنده پهروه ردگارى خوى پتده ناسيت سهرنجگرتنه له نايه ته شهرعيه ڪانى خوا، ڪه برتين لهو وه حيهى پتغم بهران هيناويانه - درودو سلاوى خويان له سهر بيت - و لهو بهرزه وهنديه مهزانهى تياندايه رامينيت - ڪه ژيانى خه لڪى بهوانه نهى نه له دنيا دا و نه له دواو پروژدا بهرپوه ناچيت، نجا نه گهر سهرنجى ليگرتن و تيان پاما و زانى چ زانيارى و دانايه ڪيان له خوگرتوه و چهنده بهرپى و جين و له گهل بهرزه وهندي بهنده ڪاندا گونجاون، بهو تيرامانه پهروه ردگارى ده ناسيت، ههروه خوى گهوره ده فهرمويت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ٨٢)، واتہ: (نهو بو سهرنج له قورئان ناگرن، نه گهر له لايه ن غهبرى خواوه پهوانه بڪرايه جياوازي زوريان تيدا بهدى ده ڪرد).

وه له هو ڪاره ڪانى ناسينى خوا نهو خواناسيه به ڪه پهروه ردگار ده پخاته دلى باوهرداره وه هتا وه ڪه نهوى ليديت ڪه پهروه ردگارى به چاو بينيت.

ڪاتيك (جبريل عليه السلام) پرسيارى له پتغم بهر ﷺ ڪرد: ئي حسان چيه؟ فهرمووى: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾ (أخرجه الشيخان)، واتہ: (نهويه خوا بهرستى وه ڪه نهوى ببينيت، نه گهر توش نهو نه بينى نهوا نهو تو ده بينيت).

ودینه (٤٣)

وه ئایینه‌کی بناسیت

(٤٣) واته: زانیی بنچینه‌ی دووهم، که بریتیه لهو ئایینه‌ی خوا به‌ئهرکی داناره کاری پیکریت و ئه‌وه‌ی له‌دانایی و په‌حه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی له‌خۆگرتووه‌و هه‌رچی ناپه‌سه‌ندیشه‌ی لێی دووره، وه هه‌رکس به‌چاکی و به‌راستی له‌ ئایینی ئیسلام وورد بیته‌وه، ووردبوونه‌وه‌یه‌ک که له‌قورئان و سونه‌ته‌وه سهرچاوه‌ی گرتبی ده‌زانیت که ئایینی ئیسلام ئایینی راسته و ئایینی که به‌هۆیه‌وه نه‌بی به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی به‌رپوه ناچیت، وه نابێ ئیسلام به‌و بارودۆخه پتوانه بکه‌ین که ئهم‌ڕۆ موسلمانانی تێدان، چونکه موسلمانان له‌ زۆر شتدا که‌مه‌ترخه‌مییان کردووه و به‌ئه‌نجامدانی چه‌ندین سه‌رپێچی مه‌زنیش هه‌ستاون، به‌ جۆری که ئه‌وه‌ی له‌هه‌ندی وولاتی ئیسلامیدا له‌ناویاندا ده‌زی وه‌ک ئه‌وه وایه له‌که‌شیکێ نایسلامیدا بژی .

ئایینی ئیسلام – سوپاس بۆ خوای گه‌وره – تیکرای ئه‌و به‌رژه‌وه‌ندیانه‌ی له‌خۆگرتووه که ئایینه پێشووه‌کان له‌خۆیان گرتبوو، تایبه‌تمه‌ند تریشه له‌وان به‌وه‌ی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تێک گونجاوه، واتای گونجاویشی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تێک ئه‌وه‌یه: پابه‌ند بوون پێه‌وه له‌ هه‌رکات و شوێنێکدا بێت پێچه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ئوممه‌ت نیه به‌لکه‌ مایه‌ی خۆشگوزه‌رانیه‌تی، وه مانای وانییه ده‌که‌وێته ژێر کاریگه‌ری هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تێکه‌وه.

ئایینی ئیسلام فه‌رمان به‌هه‌موو کارێکی چاکه ده‌کات و پێگه‌ری له‌هه‌موو کارێکی خراپه ده‌کات، وه فه‌رمان به‌هه‌موو په‌وه‌شتیکێ به‌رز ده‌کات و پێگه‌ری له‌هه‌موو په‌وه‌شتیکێ نزم ده‌کات.

و نبیه محمداً (۴۴)

وه پیغمبره کهی موحدهد ﷺ بناسیت

(۴۴) ئەمە بنچینهی سیپههه، که بریتیه له وهی مرۆف پیغمبره کهی موحدهد ﷺ بناسیت، ئەوهش به خویندن و موتالا کردنی ژبانی پیغمبر ﷺ و ئەو خواپهرستی و رهووشتهی که له سهری بووه و شیوازی بانگهواز کردنی بۆلای خوای گهوره و جهاد کردنی له پتاویدا و بیجگه له مانهش له لایه نه کانی تری ژبانی پیغمبر ﷺ به دهست دیت.

له بهر ئەوه پێویسته له سهر ههر مرۆفیک که بیهویت زیاتر پیغمبره کهی بناسی و باوهری پێهینیت چهندی بۆ رهخسا موتالای ژبانامه ی بکات، له جهنگ و ناشتی کردنیدا و له ناخۆشی و خۆشیدا و له هه موو بارودۆخیکیدا، داواکارین له خوای گهوره که بمانگیریت له شوینکه وتووانی پیغمبره کهی ﷺ له په نهان و ناشکرادا و له سهر ئەوهش بمانمریت، ههر خۆشی سه ره رشتیار و به توانایه.

فَإِذَا قِيلَ لَكَ: مَنْ رَبُّكَ؟^(۴۵) فَقُلْ: رَبِّيَ اللَّهُ الَّذِي رَبَّنِي وَرَبِّيَ جَمِيعَ الْعَالَمِينَ
بِنِعْمَتِهِ^(۴۶) وَهُوَ مَعْبُودِي، لَيْسَ لِي مَعْبُودٌ سِوَاهُ^(۴۷)

نه گهر پټيان ووتی په وروږدگارۍ کيښه؟ بلای: په وروږدگارۍ نهو خواښه یه که
په وروږدهۍ کردووم و ټيکپای دروستکراوانی جیهانیښی به نيعمه ته کانی
په وروږده کردووه و هر نهویش په رستراومه و بیجگه لهو خواښه هیچ
په رستراویکم نيه.

(۴۵) واته کيښه نهو په وروږدگارۍ دروستی کردووی و په وروږدهۍ کردووی و پټی
گه یاندووی و ږزق و ږزی داویت.

(۴۶) په وروږده: بریتیه لهو چاودږییهۍ که په وروږده کراوه کهۍ پټی چاک و
ږيکوپټک ده بیت.

ووته کهۍ دانهر - په حتمی خوی لی بیت - نهوه ده گه یه نی که په وروږدگار له
په وروږده وهر گیراوه، چونکه فهرمووی: (نهوهۍ په وروږدهۍ کردوم و هممو
دروستکراوانی جیهانیښی به نيعمه ته کانی په وروږده کردوه) هممو جیهانیښی به
نيعمه ته کانی په وروږده کردوه و بو نهو فهرمانهۍ بوۍ دروستکراون باری هټاون و به
ږزی خوی ده ستگړویۍ کردون.

خوی گه وړه - دهر بارهۍ فیرعون - ده فهرمویت: ﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى *
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ (طه: ۴۹-۵۰)، واته: (فیرعون ووتی:
په وروږدگارتان کيښه نهۍ موسا؟ فهرمووی: په وروږدگارمان نهو خواښه که ژيان و
دروستکرانی به هممو شټیک داوه، پاشان ږټنمایشی کردوه).

خوی گه وړه به نيعمه ته کانی خوی ههریک له جیهانیښی په وروږده کردوه، نيعمه
و بههره کانی خوی گه وړه بههر بهنده کانیوه وژون و له ژماره نایه، په وروږدگار

دهفهرمویت: ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ (النحل: ١٨) واته: (ته گهر بههره و نیعمه تی خوا بژمیرن بۆتان ژماره ناکریت).

ههر خواجه که دروستی کردوی و پی گه یاندوی و کۆمه کی کردوی و رۆزی داویت، ههر به تنها نهویش شایسته ی په رسته.

(٤٧) واته: نهو خواجه یه که ده پهرستم و بهملکه چکردن و خوشویستن و به گه وره زاینه وه زه لیلی بۆ ده رده برم، نهو ی فرمانم پیده کات نه نجامی ده دم و نهو ی رپگریشم لی ده کات وازی لیدینم، وه بیجگه له خوای گه وره که سی دیکم نه بیه رستم، په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ٢٥). واته: (له پیش تۆوه ههر پیغه مبه ریکمان نار دیت وه حیمان بۆ کردوه ههتا رایگه یه نیت به تۆمه ته که ی که بیجگه له خوا هیچ په رستراویک نه، ئیوهش بم بیه رستن).

ههروه ها ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَمُرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ (البينة: ٥)، واته: (فه رمانیان پینه کرابو به وه نه بیت که به نیاز پاکی و ملکه چیه وه خوا به رستن، به بیخهوشی - دوور له هاو به شدانان - و نوێژ نه نجام بدن و زه کات ده ربکه ن، نهو هس ئایینی راست و به هاداره).

وفي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَذُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ

واته: (هموو شتی که به لگه یه کی تیدایه، له سه رتهو ی په روه ردگار ته نه یه).

ومن آياته الليل والنهار والشمس والقمر، ومن مخلوقاته السموات السبع والأرضون السبع ومن فيهن وما بينهما^(٥٢) والدليل^(٥٣) قوله تعالى: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (فصلت: ٣٧)

له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، وه له دروسکراوه کانی جهوت ناسمانه کان و جهوت چینه زهوییه کان و نه وانه ی له ناویاندان و نهو شتانه ی له نیوانیشیاندان. به لگه ش نه ویه خوای گه وړه ده فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، نه کړنوش بو خوړ بهرن و نه بو مانگ به لکو کړنوش بو نهو خوایه بهرن که نه وانه ی دروسکردووه نه گهر نیوه نهو ده پهرستن).

(٥٢) ههموو نه مانه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوان که به لگن له سهر ته وای توانا و ته وای کار به جیی و ته وای به زهی، خوړیش نیشانه یه که له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وړه، له بهر نه وای له وکاته وه که خوا دروستکردووه هتا نه وکاته ی خوای گه وړه ړنگه به ټیکچوونی جیهان ددهات به شیوه یه کی ړنکوپنک و جوان به خولگه ی خویدا دهروات، په وړه دگار ده فهرمویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (یس: ٣٨)، واته: (خوړیش به خولگه ی جیگری خویدا دهروات، نه و نه اندازه گیری خوای شکومند و زانایه).

هده وها به پی قه باره و شویته واریش یه کیکه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وړه چونکه قه باره ی مهزن و گه وړه یه، به پی شویته واریش: له بهر نهو سوودانه ی بو لاشه و

تهنه کان و درهخته کان و پروباره کان و دهرياکان و بيچگه له وانش ليبي دهست ده کهويت، نجا نه گهر پروانين بۆ خور، نهو نيشانه مهزنه، نايماوهي دووري نيوان نيتمو نهو چهنده، له گهل نهو هاشدا نيتمه گهرمييه کهي - نهو گهرمييه مهزن و زوره - مان بچ ده گات، پاشان پروانه چ پروناکيه کهي مهزني ليده کهويتهوه که فراهه مېووني سامانيکي زور بۆ خه لکي دهسته بهر ده کات، چونکه خه لکي له پروژدا له هه موو پروشانيه که بيياز ده بن، بهمهش بهرزه وهنديه کهي گه وره بۆ خه لکي له فراهه مېووني سامانياندا دهسته بهر ده بيت، نه مهش لهو نيشانانه ده ژمي ريت که ته نهها توژيک نه بي هيچي تر ده باره ي نازانين.

ههروهها مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه وريه به جوړيک نه ندازه ي کردوه به چهنده بار و قوناغي که وه بۆ هه شهوه و قوناغيک: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (يس: ٣٩)، واته: (مانگيشمان نه ندازه گير کردوه به چهنده بار و قوناغي که وه تا کو وه عرجوني کون - واته: په لي چه ماوهي خورما - ي ليديته وه) که به بچو وکي ده رده کهويت، پاشان وورده وورده گه وره ده بي، تا کو خه رمانه ده دات، پاشان بهر و که مېوونه وه ده گه رپته وه و لهو پرووه له مرؤف ده چيت که به لاوازي دروست ده بيت، نجا بهر ده وام له به يزييه وه بۆ به يزي پهره ده سه نيت، تا کو جاريکي تر بهر و لاوازي ده گه رپته وه، پاک و پروزي هه بۆ خويه که چاکرين و به توانا ترين کرد گاره !!

(٥٣) واته به لگهش له سه ر نه وه ي شه و پروژ و خور و مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه ورن، نهويه په وره دگار ده فهرميوت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ...﴾ و تادوايي، واته لهو نيشانه ناشکرايانه ي به لگه ي پروون: يه کهم: شه و پروژن له خودي خويان و گوړانيان و نهو بهرزه وهندي و ئالو گوړه ي که خوي کار به جي تيياندا بۆ بنده کاني په خساندوه.

سپههم: ئەو ھەيە شەو بەسەر پۆژدا دادیت، کە شەو دەبیت بەپەردە بۆ پۆژ، واتە: وەك
جل دەبیتە پۆشاکی و بەسەر تیشکی پۆژدا دادەدریتەو و دایدەپۆشیت.
چوارەم: ئەو ھەيە بە فەرمانی خۆی ﷺ خۆر و مانگ و ئەستیرەکانی ملکہ چ کردوو و
بەجۆری ویستی لەسەری بیت بۆ بەرژەو ھەندی بەندەکان فەرمانیان پێدەکات.
پنجەم: گشتگیری مولکی خوا و تەواویەتی دەسلاتی، بە جۆریك کە دروستکردن و
فەرمانکردن ھەر بۆ ئەو ھەك بۆ کەسی تر.
شەشەم: گشتگیری پەرورەدگاریەتی خوا بۆ ھەموو جیھانیان.

* * *

وقوله ^(٥٤) تعالى: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤). و الرب هو المعبود ^(٥٥) و الدليل ^(٥٦) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ^(٥٨) وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ^(٥٩) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا ^(٦٠) وَ السَّمَاءَ بِنَاءً ^(٦١) وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ^(٦٢) فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ^(٦٣) فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا ^(٦٤) وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ^(٦٥)﴾ (البقرة: ٢٢). قال ابن كثير رحمه الله تعالى: ^(٦٦) الخالق لهذه الأشياء هو المستحق للعبادة.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (په‌روه‌ردگار تان نه‌و خواجه‌یه که تاسمانه‌کان و زهوی له‌شه‌ش پوژدا دروستکردووه پاشان - استوایی کردووه به‌سهر عه‌رشدا، شه‌و به‌سهر پوژدا دادیت و به‌جه‌خته‌وه به‌کیشی ده‌کات و خور و مانگ و نه‌ستی‌ره‌کان به‌فه‌رمانی نه‌و خواجه‌ ده‌سته‌به‌ر و ملکه‌چن، نایا دروستکردن و فه‌رمانکردن هه‌ر له‌ده‌سه‌لاتی نه‌و خواجه‌دا نیه؟ پاک و پیروزی بو‌ خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان).

ته‌نها په‌روه‌ردگاره‌ مافی په‌رستنی هه‌یه، به‌ به‌لگه‌ی نه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَ السَّمَاءَ بِنَاءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾، واته: (نه‌ی خه‌لکینه، نه‌و په‌روه‌ردگار تان به‌پرستن که دروستی کردون و نه‌وانه‌ی پیش نپوه‌شی دروستکردووه بو‌ نه‌وه‌ی له‌سزا و قو‌له‌ی بترسن، نه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی زهوی بو‌

کردوون به پرايه خ و ناسماني بنيادناوه و له ناسمانه وه نلوی بارانی باراندووه و به هوپه وه له بهروبوومه کان پوژی و بژیوی بو دابینکردون، ده نیووش هاوه ل بو خوا دامه نین چونکه ده زانن که هه رنه وه دروستی کردوون و زهوی بو کردوونه پراخه ر و ناسماني کردووه ته سه قف و هیچ هاوه لی نیه).

(ابن کثیر) - رحمه تي خوی لی بیت - ده فهرمویت: (هه ر دروستکهری نه م شتانه شایسته ی په رسته نه).

(٥٤) (وقوله) واته ده رباره ی نهو به لگانه ی له سه ر کردگاری خوا بو ناسمانه کان و زهوی هیتراونه ته وه نهو هیه که ده فهرمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...﴾ و هه تا دواپی، که چهند نیشانه یه کی ده سه لاتی خوی تیدایه:

یه که م: نهو هیه خوا نه م دروستکراوه مه زاننه ی له شمش رۆژدا دروستکردووه، خو نه گه ر بیویسته یه له چاوترو کاندنیکدا دروستی ده کردن، به لام خوا ده رنه نجامه کان (المسبات) ی به هو کاره کانیانه وه به ستروه ته وه وه ک دانایی و کار به جیی خوی ده یخوازیت.

دوو هه م: نهو هیه (استواء) ی کردووه به سه ر عه رشدا، واته به جیگیر بوونیکی تایه ت به خوی له سه ر عه رش جیگیر بووه، به وجۆره ی شایسته ی شکۆ و مه زنایه تی خۆیه تی، نه م ش نیشانه ی خاوه نداری و ده سه لاتی ته واو و کاملیه تی.

(٥٥) دانه ر - په حه تی خوی لی بیت - ناماژه بو نهو ده کات که خوی گه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤).

په ره رددگاریش په رسراوه، واته هه رنه وه که مافی په رسته ی هیه، یان نهو که ده په رسریت چونکه مافی په رسته ی هیه و شایسته ی په رسته نه، نه م ش مانای وا نیه هه ر

کەس پەرسترا ئێر پەرورەدگارە، چونکە ئەو پەرستراوانە‌ی بیجگە لەخوا دەپەرستێن و پەرستیارەکانیان بیجگە لەخوا کردویان بەپەرورەدگار ئەوانە پەرورەدگار نین. پەرورەدگاریش ئەو خواوەیە کە: دروستکەرە، خواوەنە، هەلسوورپنەری هەموو کاروبارەکانە.

(۵۶) واتە: بەلگە لەسەر ئەوەی هەر پەرورەدگار شایستە‌ی پەرستە.

(۵۷) بانگەشە‌کە ئاراستە‌یە بۆ هەموو خەلکی لەئادەمیزاد، خوای گەورە فەرمانی پیکردون کە بەتەنها بیپەرستن و هاوێلی نیه و هاوێلی بۆ دانەنن، وە پرونی دەکاتەو کە هەر ئەو مافی پەرستی هەیە چونکە بە تەنها ئەو دروستکەرە و هاوێلی نیه.

(۵۸) کە دەفەرموێت: ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ ئەم ووتە‌یە سیفەتیکی پرونکەرەوێ، هۆی فەرمانە‌کە‌ی پێشوو پرون دەکاتەو، واتە: بیپەرستن چونکە هەر خوای پەرورەدگارە کە دروستی کردوون، ئنجا لەبەرئەوە‌ی پەرورەدگار و دروستکەرە پێویستە لەسەرتان بیپەرستن، لەبەرئەوە‌ی دەڵێن: هەر کەس دان بەپەرورەدگاریەتی خوادا بنی پێویستە بەتەنها بیپەرستی ئەگەرنا کارە‌کە‌ی دژی حەقیقەتی باوە‌ری راستە.

(۵۹) واتە لە پێناوی ئەوە‌ی لەخواترسان (تقوی) تان دەست بکەوێت.

تەقوا: بریتییه لە دانانی پارێزەرێک لەبەردەم سزای خوای گەورەدا بەشوێنکەوتنی فەرمانە‌کانی و دوورکەوتنەو لەقەدەغە‌کراوە‌کانی.

(۶۰) واتە کردووێتی بەپایەخ و لانکە و بەبێ ئەرك و ماندووبوون تێدا رادەبۆین، وەك چۆن مەزوف لەسەر رایەخە‌کە‌ی دەنوێت.

(۶۱) واتە لەسەرمانە‌و، چونکە سەربان دەکەوێتە سەرەو، ئاسمانیش سەربانە بۆ خەلکی سەر زەوی کە سەقیکی پارێزراو و راگیر کراوە، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرَضُونَ﴾ (الأنبياء: ۳۲)،

واته: (ناسمانمان کردوه بهسه قفیککی پاریزراو و نهوان ههر پشت له نایه ته کانی هملده کهن).

(۶۲) واته له بهرزیه وه و له ههوره کانه وه ناویکی خاوینی بۆ ئیوه باراندوه وهك خوای گهوره دهه رمویت: ﴿... لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ (النحل: ۱۰)، واته: (خواردنه وهی لی به دهست دیت و دره ختی پی ده پرویت و مهر و مالاتی پی ناو ده دریت).

(۶۳) واته خه لاته بۆ ئیوه، له نایه تیکی تریشدا هاتووه: ﴿مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ (النازعات: ۳۳)، واته: (بژیویه بۆ ئیوه و بۆ نازه له کانیشتان).

(۶۴) واته بۆ نهو خاوییه بریار مه دهن که دروستیکردون و نهوانه ی پیش ئیوه شی دروستکردوه و زهوی بۆ کردون به پاره خ و ناسمانی بۆ کردون به سه قف و له ناسمانیشه وه ناوی باراندوه که چهن دین به روبومی پی رواندوه و رۆزی ئیوه ی پیداهه، ده نیوهش هاوه لی بۆ دامه نین و بیهرستن وهك چۆن خوا ده پهرستن، یان خوشتان بوی وهك چۆن خواتان خوشده ویت، چونکه نه وه نه به حوکمی ژیری و نه به حوکمی شهرعی شایسته ی ئیوه نیه.

(۶۵) واته ده زانن که هاوه لی نیه و دروستکردن و رۆزیدان و هه لسه و وراندن به دوستی خۆیه تی، ئیوهش هاوبه شی بۆ دامه نین له په رستندا.

(۶۶) ناوی (عماد الدین، أبو الفداء) ئیسماعیل کوری عومه ری قوره یشی دیمه شقیه که (حافظ) ی به ناوبانگه له (هه رموده دا) و خاوه نی ته فسیر و میژووه، به کیکه له قوتایه کانی شیخ الاسلام (ئین ته یمه)، سالی ههوت سه د و هه فتا و جوازی کۆچی له دنیا ده رچووه.

وأنواع العبادة التي أمر الله بها^(٦٧) مثل الإسلام، والإيمان، والإحسان، ومنه: الدعاء، والخوف، والرجاء، والتوكل، والرغبة، والرغبة، والخشوع، والخشية، والإنابة، والإستعانة، والإستعاذة، والإستغاثة، والذبح، والنذر وغير ذلك من أنواع العبادة التي أمر الله بها كلها الله تعالى^(٦٨).

جوړه‌کانی نهو په‌رسته‌ش که خوا فه‌رمانی پیکردون وهک: نیسلام و باوه‌پ و نیحسان، ه‌روه‌ها: پارانه‌وه و ترسان و (رَجَاء) و پشت به‌ستن و (رغبة) و (رهبة) و (خشوع) و (خشية) و (إنابة) و داوای یارمه‌تیکردن و په‌ناپيگرتن و ه‌ناپوږدن و سه‌رېږين و نه‌زکړدن و بېجگه له‌مانه‌ش له جوړه‌کانی نهو په‌رستنه‌ی خوا فه‌رمانی پیکردون که ه‌موویان بو خوای که‌وره بکړين.

(٦٧) کاتیک دانر - په‌حه‌تی خوای لی بیت - پرونی کرده‌وه که پتوسته له‌سهرمان خوا به‌ته‌نېا بهی هاوېش په‌رستين، به‌دوای نه‌وه‌شدا شتیک له جوړه‌کانی په‌رستنی روونکردووه‌ته‌وه و ده‌فرمویت: جوړه‌کانی په‌رستیش، وهک: نیسلام و باوه‌پو نیحسان.

نهم سیانه‌ش - نیسلام و باوه‌پ و نیحسان - ه‌موو ناینن، وهک له‌پروایه‌تی (مسلم) دا له‌فرموده‌که‌ی (عمری کوری خطاب) دا - خوای لی رازی بیت - ه‌اتوره که ده‌فرمویت: (بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ

وَمَلَأَتْ كَيْهَ وَكُتِبَ وَرُسُلُهُ وَالْيَوْمَ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تُعْبَدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْخُفَاءَ الْغُرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جَبْرِئِلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ (أخرجه مسلم)، واته: (ثیمه رۆژیکیان لای پیغمبهری خوا بروین ﷺ له پر پیاویکمان لیده رکهوت، جله کانی زۆر سبی بوو، مووی زۆر رهش بوو، شوینه واری گه رانی پیوه نه ده بینرا و که سیش له ئیمه نهیده ناسی، هات تا کو لای پیغمبهر ﷺ دانیش، نجا نه ژنوی نا به نه ژنویه و ههردوو له پیدهستی خسته سه ههردوو رانی، فهرمووی: نهی محمد ﷺ ده باره‌ی ئیسلام هه واته پێ ده؟ پیغمبهری خواش ﷺ فهرمووی: (ئیسلام ئه وهیه: شایهتی به دهیت که هیچ په رسراویک نیه مافی په رستی ههیت بینجگه له خوا، وه موحه مه دیش نیراوی خوایه و نوێژ بکه‌ی و زه کات به‌ی و په مه‌زان به رۆژوو بیت و سه‌ردان و حه‌جی مالی خوا بکه‌یت نه‌گه‌ر توانای چوونت هه‌بوو). فهرمووی: راسته‌که‌یت. (عمر) ده‌فهرمویت: پیمان سه‌یر بوو په‌سیاری لیده‌کرد و پیشی ده‌ووت: راسته‌که‌یت !! فهرمووی: نجا ده‌باره‌ی باوه‌ر هه‌واتم پیده؟ فهرمووی: (ئه‌وه‌یه باوه‌ر به‌ینی به‌ خوا و به‌ فرشته‌کانی و کتیه‌کانی و نیراوه‌کانی و رۆژی دوا‌ی و باوه‌ر به‌ینی به‌ قه‌ده‌ر به‌ خۆش و ناخۆشیه‌وه). فهرمووی: راسته‌که‌یت. فهرمووی: نجا ده‌باره‌ی ئیحسان هه‌واتم پیده؟ فهرمووی: (ئه‌وه‌یه وه‌ک ئه‌وه‌ خوا په‌رستی که ده‌بینی، نه‌گه‌ر تو نه‌بینی ئه‌و تو ده‌بینیت)، فهرمووی: نجا ده‌باره‌ی ساتی روودانی قیامه‌ت هه‌واتم پیده؟ فهرمووی: (په‌سیار لیکراو زانتر نیه له‌ خاوه‌ن په‌سیار). فهرمووی: ده‌باره‌ی نیشانه‌کانی هه‌واتم پێ ده‌ا فهرمووی: (ئه‌وه‌یه کۆیله‌ گه‌وره‌ی خۆی بخاته‌وه و بینیت پیه‌تی و رووت و هه‌زاره‌کان ئه‌وانه‌ی شوانی ئاژه‌لن خانووبه‌ره‌کانیان به‌رز بکه‌نه‌وه). پاشان رۆیش و ماوه‌یه‌ک مامه‌وه، نجا پێی فهرمووم:

(ئە‌ی عومەر ئایا دەزانیت ئەو‌ی پرسیاری کرد ک‌ی بوو؟) ووت‌م: خوا و پ‌غەمبەرە‌کە‌ی دەزانن! فەرمو‌ی: (ئەو‌ جەرێل بوو هاتە لاتان بۆ ئەو‌ی ئاینە‌کە‌تان ف‌یر بکات).
 ل‌یرە‌دا پ‌غەمبەر ﷺ ئەو شتان‌ی بە ئاین داناو‌ لەبەرئەو‌ی هەموو ئاین دە‌گرنەو‌ە.
 (٦٨) واتە هەموو جۆرە‌کان‌ی پ‌رس‌تن لەوان‌ە‌ی باس‌کراون و ب‌ی‌ج‌گە لەوان‌ە‌ش بە‌تە‌ن‌ها بۆ خوا‌یە و هاو‌بە‌شی ن‌یە و دروست ن‌یە بۆ ب‌ی‌ج‌گە لە‌خوا‌ی گەورە ئ‌م‌جام ب‌در‌ین.

* * *

والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).
 فمن صرف منها شيئاً لغير الله فهو مشرك كافر والدليل قوله تعالى: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾^(۶۹) (المؤمنون: ۱۱۷).

به لگهش نه وهيه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: (مزگه وته كان مائي خوان بو نه وهي ته نها خوايان تيدا بپه رستري، نيوش له گه ل خوادا له كه سي تر مه پاريتنه وه). نجا هه ركه سي شتيك له و په رستنه بو بيجه له خوا نه نجام بدات نه وه هاو به شدانه ر و بيواوړه، به به لگهي نه وهي په وړه ردگار ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾، واته: (هه ركه سي له گه ل خوادا له په رستراويكي تر بپاريتنه وه له خويته وه نه نجامي ده دات و له لا بهن خواو هيج به لگهي به ده سته وه نيه له سه ري، ليپرسينه وه شي هه ر لاي په وړه ردگاريه تي، بيگومان بيواوړان سه رفراز نابن).

(۶۹) دانه ر - په حه تي خواي لي بيت - باسي هه نديك له جوړه كاني بپه رستن كړدووه، هه وړه ها باسي نه وهي كړدووه كه هه ركه سي يه كيك له وانه بو بيجه له خوا نه نجام بدات نه وه هاو به شدانه ر و بيواوړه، به لگهي به و هيناوړه وه كه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾.
 وه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

به لگه هيناوړه ي به نايه تي يه كه م له وړو وهيه خواي گه وړه هه واليداره مزگه وته كان - كه شويي كړنوش بردن، يان شويي نه ندامه كړنوش به ركه كان - مائي

خوان، له ده‌رئه‌نجامی ئه‌مه‌شه‌وه ده‌فرمویت: ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ واته: له‌گه‌ل‌خوادا که‌سی تر مه‌په‌رسن و کړنوشی بۆ‌به‌رن، هه‌روه‌ها به‌لگه‌هیتانه‌وه‌ی به‌ نایه‌تی دووهم له‌و‌رووه‌یه که‌خوای تا‌کو ته‌نها پوونی کړدووه‌ته‌وه نه‌گه‌ر هه‌رکس له‌گه‌ل‌خوادا له‌ په‌رس‌زاویکی تر پیا‌ړته‌وه نه‌وه بێ‌باوه‌ره، چونکه ده‌فرمویت: ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

ده‌سته‌واژه‌ی ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ناماژه‌یه بۆ نه‌وه‌ی که ناشی به‌لگه له‌سه‌ر فره‌په‌رس‌زاوی هه‌بیت، چونکه ئه‌م سیفه‌ته: ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ سیفه‌تیکی ده‌رخه‌ری پوونکه‌روه‌یه بۆ فره‌مانه که نه‌وه‌ك سیفه‌تیکی سنووربه‌ند(مقیده)، هه‌تا‌کو نه‌وه‌ی لێ‌ده‌ربکات که به‌لگه‌ی له‌سه‌ره، چونکه ناشی به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه هه‌بیت که له‌گه‌ل‌خوای گه‌وره‌دا په‌رس‌زاوی تر هه‌یه.

وفي الْحَدِيثِ: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» (أخرجه الترمذي، وقال: غريب من هذا الوجه).
والدليل قوله تعالى: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (٧٠) (غافر: ٦٠).

له فەرموده شدا ها تووه: (پارانهوه میسکی په رسته)، به لکه که ی نه ویه
خوای گه وړه ده فەرمویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾، واته: (په وړه ده گارتان فەرمووی: ئیوه لیم
بپارینهوه منیش به ده نکتانهوه دیم، نه وانه ی که خوایان به گه وړه ده زانن
له په رستندا و خوایان به گه وړه ده زانن له بهرامبر په رستندا، نه وانه
به رسوایی ده چنه دۆزه خهوه).

(۷۰) نومه له دانهرهوه – په حمتی خوای لی بیت – ده سکرده به هینانهوه ی
به لکه ی جوړه کانی په رستن، که له ووتی: (وأنواع العبادة التي أمر الله بها مثل
الإسلام والإيمان والإحسان ومنه الدعاء).. هتدهوه ده رده که ویت.
شیخ – په حمتی خوای لی بیت – دهستی به باسکرده ی به لکه کان له سهر پارانهوه
کردوه.

دانهر – په حمتی خوای لی بیت – به لکه ی بهو فەرموده یه هینانهوه که
ده گیر نهوه پیغمبر ﷺ فەرموویه تی: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ».
هه ووه ها به لکه شی بهو هینانهوه که خوای گه وړه ده فەرمویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ
ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾. نایه ته
پروژه که به لکه یه له سهر نهوه ی پارانهوه به شیکه له په رستن، نه گمر وانه بویه
نمیده فەرموو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾.

وه ههركهس له‌غیری خوای گه‌وره بۆده‌سته‌كه‌وتنی شتیک بپارێته‌وه ته‌نها له‌توانای
خوادا بێت ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ر و بپاوه‌په‌، ئنجا داوا‌لیکراو زیندو‌بیت یان مردو وه‌ك
یه‌كه‌، وه هه‌ركه‌س داوا له‌زیندو‌یه‌ك بكات بۆ شتیک كه له‌توانایدا‌یه‌، وه‌ك ئه‌وه‌ی بلیّ:
ئه‌ی فلان خواردنم بده‌ری، ئه‌ی فلان ئاوم بده‌ری، ئه‌وه هیچی تیدا نیه‌، وه هه‌ركه‌س
داوا له‌مردو‌یه‌ك یان نادیارێك بۆ ئهم جو‌ره شتانه بكات ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ره‌،
له‌به‌رئه‌وه‌ی مردو یان (غائب) ناتوانی‌ت ب‌هم جو‌ره شتانه هه‌ستی‌ت، چونكه
داوا‌لیكردنه‌كه‌ی ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی‌ت باوه‌ری وایه كه‌ده‌ستی‌کی له‌ ئال‌وگۆری بوونه‌وه‌ردا
هه‌یه‌، به‌وه‌ش ده‌بی‌ته هاوبه‌شدانه‌ر، وه بزانه كه‌پارانه‌وه دوو جو‌ره: پارانه‌وه‌ی داخو‌ازی
و پارانه‌وه‌ی په‌رستن.

● پارانه‌وه‌ی داخو‌ازی: بریتی‌ه له‌ پارانه‌وه‌ی داوا‌کردن، واته‌: داوا‌کردنی
پێ‌وستیه‌كان كه هانا بۆ هێنانی ده‌گه‌یه‌نی‌ت و باوه‌ر بوونه به‌وه‌ی به‌توانایه و به‌خشنده‌یه
و به‌هره و به‌زه‌یی فراوانه‌، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر داوا‌کردن له‌ به‌نده‌وه بۆ هاو وینه‌ی خۆی له
دروست‌کراوان بوو نه‌گه‌ر بانگ‌کراو له‌داوا‌کارییه‌كه‌ بگات و توانای به‌ ده‌نگه‌وه هاتنی
هه‌بی‌ت وه‌ك له‌ پێ‌شدا له‌ووته‌ی كه‌سێ‌كدا كه بلی‌ت: (ئه‌ی فلان خواردنم به‌) با‌سمان
کرد.

● پارانه‌وه‌ی په‌رستن: ئه‌وه‌یه به‌نده‌یه‌تی بۆ بانگ‌کراو پێ‌ بکری و داوای پاداشتی
لیّ بکری و ترسی سزای لیّ بکری‌ت، ئهمه‌ش بۆ بێ‌جگه له‌خوا دروست نیه و ئه‌نجامدانی
بۆ بێ‌جگه له‌خوا هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه و به‌نده له‌پێ‌ازی ئی‌سلام ده‌رده‌کات و له‌و
ئایه‌ته‌شدا هه‌په‌شه‌ی له‌سه‌ره كه‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی‌ت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾.

ودلیل الخوف^(۷۱) قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۷۵).

به لگهی ترسانیش نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (ئیوه لهوان مه ترسن، به لگو لهمن بترسن نه گهر بلوه پردارن).

(۷۱) ترسان: بریتیه له په شوکان، په شوکانیش هه لچونیکه به چاره پروانکردنی شتیک دروست ده بیت که تیاچوون یان زیان یان نازاری تیدا بیت، خوای بهرز و بیتاوتا ږنگری له ترسان له دۆستانی شهیتان کردووه و فهرمانی به ترسان له خوای به تهنها کردووه. ترسانیش سی جوړه:

جوړی یه کهم: ترسی سروشتی: وهک ترسانی مروّف له درنده و ناگر و خنکان، ئهم جوړه سه رزه نشتی بندهی له سه ر ناکریت، خوای گهوره ده باره ی موسا ﷺ ده فهرمویت: ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ (القصص: ۱۸)، واته: (وای لیها ت له اشاره که دا ده ترسا و چاره نواری ده کرد).

به لام نه گهر ئهم ترسه - وه کو شیخ باسی کردووه - هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یاخود کردنی حهرامیک نهووه حهرامه، چونکه ههر شتیک هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یان نه نجامدانی حهرامیک نهووه حهرامه، به لگش له سه ری نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾.

ترسان له خوای گهورهش په سهندی ههیه و ناپه سهندی ههیه، په سهند نهوویه مه به ست پی جیا کردنهووی نیوانی تو و سه ری چیکردنی خوا بیت، به جوړی که هه لتبسی بو نه نجامدانی نه رکه کان و وازهیتان له حهرامکراوه کان، نه گهر ئهم مه به سته ده سته کوه ت

ئەوا دل دادەمەزری و ئۆقرە دەگری و شادومان بوون بە نیعمەت و خواستی پاداشتی
خوا بە ئالێ بەسەردا دەکیشت، ناپەسەندیش ئەوێ بەندە هەل بنی بو بێهوابوون
لەمێهرەبانی خوا و ڕەش بینی، ئەوکاتە بەندە ئاخ هەل دەخوازی و بەخویدا دەشکێتەو و
زۆرجار — لە بێهوابی تووندیەو — لەبێقەرمانیدا ڕۆدەچیت.

جۆری دووهم: قوسی بەندایەتی: ئەوێ مەزۆف لەیەکیک بۆسی، بەو ترسانەش
ئەوکەسە پەرسیت، ئەم جۆرەیان بو خوی گەورە نەیت دروست نە، ئەنجامدانیشی بو
بێجگە لەخوا هاوبەشدانانی گەورە.

جۆری سێهەم: قوسی نەیتی: وەك ئەوێ لەمردوویەکی ناو گۆر بۆسی، یان
لە(وہلی)یەك بۆسی کە لێ دوورە و هیچ گاریگەری نە، بەلام ئەم بەترسایکی نەیتی
لێ بۆسیت، زانایان بەهەمان شێوە ئەم جۆرەشیان بەهاوبەشدانان داناو.

ودلیل الرجاء قوله تعالى: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^(۷۲) (الكهف: ۱۱۰). ودلیل التوكل قوله تعالى: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۲۳). وقال: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾^(۷۳) (الطلاق: ۳).

به لگه‌ی ناواته‌خوایزش نه‌ویه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س نومیده‌واری گه‌یشتن و شادبوونه به‌په‌روه‌ردگاری نه‌وا با کرده‌وه‌ی چات بکات و له‌په‌رستنی په‌روه‌ردگاریدا هیچ که‌س به‌هاوبه‌ش دانه‌نیت). به لگه‌ی پشتبه‌ستنیش نه‌ویه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (پشت به‌خوا ببه‌ستن نه‌گه‌ر نیتوه باوه‌پ‌دارن). هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س پشت به‌خوا ببه‌ستیت هه‌ر نه‌وی به‌سه).

(۷۲) (الرجاء): بریتیه له‌وه‌ی مرؤف نومیدی به‌شتیک هه‌بی که ده‌ستکه‌وتنی نزیک بیت، ده‌شگونجی بۆ شتیک بی که ده‌ستکه‌وتنی دووره‌و وا دابنریت ده‌ستکه‌وتنی نزیکه.

(رجاء) ێك که ده‌سته‌وسانی و ملکه‌چی له‌خوبگرئ ته‌نها بۆ خوای گه‌وره دروسته، وه نه‌نجامدانی بۆ غه‌یری خوای گه‌وره هاوبه‌شدانانه، ئنجا یان هاوبه‌شدانانی بچووکه یاخود گه‌وره‌یه، به‌گویره‌ی نه‌وه‌ی له‌دلی تکا‌کاردا جیده‌گریت. دانه‌ریش به‌لگه‌ی له‌سه‌ری به‌وه هیناوه‌ته‌وه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾.

هه‌روه‌ها بزانه (رَجَاء) ی په‌سهند بۆ که‌سیک نه‌بی که ئیش به‌گوتراپه‌لتی خوا بکات و چاوه‌روانی پاداشتی لێ بکات، یان ته‌وبه‌ی له‌سه‌ر پچیکردنی خوا کردبی و ئاوا ته‌خوازی وه‌رگیرانی ته‌وبه‌که‌ی بی، بۆ که‌سیکی ئاوا نه‌بی دروست نه‌، به‌لام (رَجَاء) ی که‌سی بیکردار له‌خوبایی بوونه و خواستیکی بی‌راوه.

(۷۳) پشتبه‌ستن: به‌هه‌رشیک پالتیوه‌دان و ئومید پی‌بوونه‌تی.

پشتبه‌ستن به‌خوای گه‌وره‌ش ئومیدبوونه به‌وه‌ی که تاکه پشتیوان و ته‌نها ئومیده له‌ ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجه‌کان و لادانی زیانه‌کاندا، ئه‌وه‌ش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانیه‌تی، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾. وه‌ نه‌ گه‌ر به‌نده‌ راست بکات له‌ئومیدبوونی به‌ خوای گه‌وره‌دا، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ی به‌سه‌ له‌هه‌رشیکدا که‌به‌لایه‌وه‌ گرنگ بی، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته‌: هه‌ر که‌س پشت به‌خوا به‌ستی ئه‌وه‌ خوای به‌سه‌ بۆئه‌وه‌ی نیاز و مه‌به‌سته‌کانی بیته‌جی. پاشان خوا که‌سی پشت پی‌به‌ستوو دلتیا ده‌کات به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِهِ﴾ (الطلاق: ۳)، واته‌: (به‌راستی خوا فه‌رمانی خۆی به‌جی ده‌گه‌یه‌نیت). وه‌ نه‌ گه‌ر به‌هۆی هه‌چ شتیکی له‌ده‌ست ده‌رناچیت.

بشزانه که پشت به‌ستن ده‌کریت به‌چه‌ند جو‌ریکه‌وه‌:

یه‌که‌م: پشت به‌ستن به‌خوای گه‌وره‌: ئه‌ویش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانی راست بوونه‌تی و واجیبه‌، چونکه‌ به‌بی ئه‌و پشت به‌سته‌ باوه‌ر ته‌واو ناییت و به‌لگه‌ که‌شی له‌پیشه‌وه‌ باسکرا.

دووهم: پشت به‌ستنی نه‌ینی: به‌وه‌ی له‌ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجیکدا یان وه‌لادانی زیانیکیدا پشت به‌مردوویه‌ک به‌ستیت، ئه‌مه‌ هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌م جو‌ره‌ پشت به‌سته‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیته‌وه‌ که بیروباوه‌ری واییت ئه‌م مردوه‌

دهستیکي نهیئی له ئالوگۆری بوونه و هردا ههیه، جیاوازی له ئیوان ئهوه دا نیه که ئهوه مردوه پیغه مبه‌ر ﷺ بی یان پیاوچاک بی یان تاغوتیکي دوزمن به خوای گه‌وره بیت.

سی یه‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سیکی تر له کاریکدا که ئه‌و که سه ته‌سه‌رو فی تیدا ده‌کات: له‌گه‌ل هه‌ستکردن به‌به‌رزنی پله و پایه‌ی پشت پی به‌سراو و نزمی پله و پایه‌ی پشتبه‌ستوو، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ده‌ستکه‌وتنی بژیوی و شتی وادا ئومیدی پی هه‌بیت. ئه‌مه‌ جوړیکه له‌هاوبه‌شدانانی بچووک له‌به‌ر زۆری په‌یوه‌ستوونی دلی و ئومید بوونی به‌و که‌سه.

به‌لام نه‌گه‌ر به‌و پییه‌ پشتی پییه‌ست که ئه‌و هزیه‌که و هه‌ر خوای گه‌وره ئه‌و رۆزییه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌و بریوه‌ته‌وه‌ بۆی، ئه‌وه‌ هیچی تیدا نیه‌ نه‌گه‌ر پشت پییه‌ستراو کاریگه‌رییه‌کی راسته‌قینه‌ی له‌ به‌ده‌سته‌یتانیدا هه‌بیت.

چواره‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سی تر له کاریکدا که پشتبه‌ستوو ته‌سه‌رو فی تیدا ده‌کات: به‌ جوړیک که‌سیکی تر بکاته‌ جیگری له‌ کاریکدا که‌جیگری تیدا دروست بیت، ئه‌مه‌ش به‌به‌لگه‌ی قورنان و سونه‌ت و کۆده‌نگی (الإجماع) هیچی تیدا نیه‌.

یه‌عقوب عليه السلام به‌کوړه‌کانی فهرموو: ﴿يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾ (یوسف: ۸۷)، واته‌: (کوړه‌کانم، برۆن و سوږاخی یوسف و براکه‌ی بکه‌ن). پیغه‌مبه‌ریش ﷺ کرێکار و پارێزه‌ری له‌سه‌ر مالی خیر ده‌کرده‌ بریکار (وه‌کیل)، وه‌ بریکاری له‌چه‌سپاندنی سزاکان (حدود) و ئه‌نجامداناندا داده‌نا، هه‌روه‌ها (عه‌لی کوړی نه‌بی طالب) یشی ﷺ بۆ قوربانی سه‌ربرین له‌حه‌جی مالئاواییدا کرده‌ بریکاری خو‌ی، که‌وا پیسته‌که‌یان بکات به‌ خیر، هه‌روه‌ها باقی سه‌د سه‌ره‌که‌ سه‌ر بریت، دوا‌ی ئه‌وه‌ی شه‌ست و سی سه‌ری به‌ ده‌ستی خو‌ی ﷺ سه‌ر بری.

هه‌روه‌ها به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی کۆده‌نگی له‌سه‌ر دروستی ئه‌و جوړه‌ پشت به‌سته‌ نا‌شکرایه‌.

ودلیل الرغبة^(۷۴) والرهبة^(۷۵) والخشوع^(۷۶) قوله تعالى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾^(۷۷) (الأنبياء: ۹۰).
ودلیل الخشية قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾^(۷۸) (البقرة: ۱۵۰).

مه‌روه‌ما به‌لگه‌ی (رَغْبَةً) و (رَهْبَةً) و (خُشُوع) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾، واته: (نه‌وان بوون له‌ئه‌نجامدانی چاکه‌کاندا به‌له‌یان ده‌کرد و به‌(رَغْبَةً و رَهْبَةً) به‌وه لیتمان ده‌پارانه‌وه و له‌به‌رامبه‌ر ئیته‌دا خشوعیان مه‌بوو). به‌لگه‌ی (خَشْيَةً) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾، واته: (خه‌شیه و ترستان له‌بیئاوه‌ران نه‌بی، به‌لکو خه‌شیه و ترستان له‌من هه‌بیّت).

(۷۴) (الرغبة): خوشه‌ویستی گه‌یشتنه به‌هه‌رشتیك خوشویستراو بیّت.

(۷۵) (الرهبة): نه‌و ترسانه‌یه که‌راکردن له‌ترسلێکراوی لێده‌که‌ویته‌وه، واته‌ترسێکه‌کرده‌وه‌ی له‌گه‌لدایه.

(۷۶) (الخشوع): زه‌لیلی و بێده‌سه‌لاتیه‌یه‌له‌به‌رامبه‌ر گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی خوادا، به‌جۆرێک موقوف بۆ حوکم و بڕیاره‌قه‌ده‌ری و شه‌ریعه‌کانی ملکه‌ج بیّت.

(۷۷) لهم‌نایه‌ته‌پێرۆزه‌دا خوای گه‌وره‌به‌وه‌وه‌سفی به‌نده‌دلتسۆزه‌کانی کردووه‌که‌به‌(رغبة) و (خشوع) به‌وه‌له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

لێره‌دا پارانه‌وه‌که‌پارانه‌وه‌ی په‌رستن و پارانه‌وه‌ی داخوازیش ده‌گرێته‌وه، چونکه‌نه‌وان له‌پێدوانگی هه‌زکردنیان به‌و نهمه‌ت و خوشیانه‌ی لای په‌روه‌ردگاره‌و به‌ته‌مای لێخۆشبوونی، له‌گه‌ل ترسانیان له‌سزای سه‌ختی و ده‌رئه‌نجامی گوناوه‌کانیان له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

پێویسته باوه‌ر دار به‌وه‌و خوای گه‌وره‌ له‌ نێوانی (رغبه) و (رهبة) دا کۆشش بکات و له‌ لایه‌نی گۆڕپا به‌تیه‌وه‌ (رغبه) که‌ زāl بکات بۆ ئه‌وه‌ی له‌ سه‌ری چالا کتر بێ و هیوای به‌وه‌ر گێرانی ده‌بێت، وه‌ نه‌گه‌ر وستی بێفه‌رمانیه‌ک بکات (رهبة) که‌ زāl بکات بۆ ئه‌وه‌ی لێی رابکات و له‌ سزا که‌ی ده‌رباز بێت، هه‌ندێک له‌ زانا یان فه‌رموویانه‌: له‌ کاتی نه‌خۆشیدا لایه‌نی (رغبه) زālده‌ کری و له‌ کاتی له‌ شساغیدا لایه‌نی (رهبة)، له‌ به‌رئه‌وه‌ی نه‌خۆش دلتشکاو و ده‌روون لاوازه‌ و په‌نگه‌ سه‌ره‌مه‌رگی نزیك بووبێته‌وه‌ و بمریت، با گومانی باش به‌خوای گه‌وره‌ به‌ریت، وه‌ له‌ حاله‌تی له‌ شساغیدا چوست و چالا که‌ و هیوای به‌مانه‌وه‌ی درێژه‌ له‌ ژياندا و (رغبه) که‌ بۆ خراپه‌ کاری و لووت به‌رزی هه‌لی ده‌نیت، له‌ به‌رئه‌وه‌ ده‌بی لایه‌نی (رهبة) که‌ زāl بکات بۆ ئه‌وه‌ی له‌و حاله‌ته‌دا بپه‌وی و سه‌لامه‌ت ده‌رباز بێت، گو تراویشه‌ ده‌بێت (رغبه) و (رهبة) که‌ی وه‌ کو یه‌ک بێ و یه‌کسان بن بۆ ئه‌وه‌ی (رغبه) که‌ی هه‌لی نه‌نیت بۆ بیاکی له‌ (مه‌کری خوا، وه‌ (رهبة) که‌ی هه‌لی نه‌نیت بۆ بیهیوا بوون له‌ به‌زه‌ی خوا و هه‌ردوو کیشیان - بیاکی و بیهیوایی - بێژراون و خاوه‌نه‌کیان له‌ ناو ده‌بن.

(۷۸) (الخشية): ئه‌و ترسه‌یه‌ که‌ له‌ سه‌ر زانیاری بوون - به‌ مه‌زنیه‌تی ئه‌و که‌سه‌ی سلی لێده‌ کرێته‌وه‌ و ده‌سه‌لاتی کامل و ته‌واوی هه‌یه‌ - بنیاد نه‌را بێت، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ﴾ (فاطر: ۲۸)، واته‌: (هه‌ر ئه‌و به‌ندانه‌ خه‌شیه‌ و ترسیان له‌ خوا هه‌یه‌ که‌ زانان). به‌و واتایه‌ی ئه‌وانه‌ی زانان ده‌رباره‌ی مه‌زنیه‌تی و ده‌سه‌لاتی ته‌واوی خوا. ئه‌م سیفه‌ته‌ تایبه‌ت تره‌ له‌ ترسان، جیاوازی نێوانیشیان به‌م نمونه‌یه‌ پوون ده‌بێته‌وه‌: ئه‌گه‌ر له‌ که‌سیک به‌رسی و نه‌زانی ئایا توانای به‌سه‌رتدا هه‌یه‌ یا نا ! ئه‌وه‌ ترسانه‌، به‌لام ئه‌گه‌ر له‌ که‌سیک به‌رسی که‌ به‌زانی توانای به‌سه‌رتدا هه‌یه‌ ئه‌وه‌ (خشية) یه‌. وه‌ ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی به‌شه‌کانی حوکمی ترسان ووترا، هه‌مان شتیش ده‌رباره‌ی به‌شه‌کانی حوکمی (خشية) ده‌ووتریت.

ودلیل الإنابة^(۷۹) قوله تعالى: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ (الزمر: ۵۴)،
ودلیل الإستعانة قوله تعالى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۵)، وفي
الْحَدِيث: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »^(۸۰) (أخرجه أحمد والترمذي).

به لگه‌ی گه‌پانه‌وه (إنابة) ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ
وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾، واته: (بۆلای په‌روه‌ردگار تان بگه‌پینه‌وه و ملکه‌چی بن). به لگه‌ش
له‌سه‌ر داواکردنی یارمه‌تی ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، واته: (ته‌نها تو ده‌په‌رستین و ته‌نها داوای یارمه‌تی له‌تو
ده‌که‌ین). له‌فه‌رمووده‌شدا هاتووه: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »، واته: (ئه‌گه‌ر
داوای یارمه‌تیت کرد ئه‌وا یارمه‌تیت هه‌ر له‌خوا بویت).

(۷۹) (الإنابة) : واته گه‌پانه‌وه بۆلای خوای گه‌وره به‌هه‌ستان به‌گوێرا به‌لیک‌کردنی
و دوور که‌وته‌وه له‌سه‌ر پێچیک‌کردنی و له‌واتای ته‌وبه‌وه نزیکه، ئه‌وه‌نده نه‌یت که پله‌ی
ئهم له‌ته‌وبه به‌رزتره، به‌وه‌ی هه‌ستکردن به‌پشت به‌خوا به‌ساتن و په‌نا پێگرتنی تیدا به‌دی
ده‌کریت. وه بۆخوای گه‌وره‌ش نه‌بی بۆ که‌سی تر ئه‌نجام نادریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری
ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾. مه‌به‌ست
له‌ده‌سته‌واژه‌ی ﴿وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ موسوڵمانیه‌تی شه‌رعییه، که‌بریتیه له‌ملکه‌چکردن بۆ
حوکه‌مه شه‌رعییه‌کان، چونکه ملکه‌چکردن بۆ په‌روه‌ردگار دوو جوژه:

یه که‌م: ملکه‌چبوونی قه‌ده‌ری (الکونی) : بریتیه له‌ملکه‌چکردن بۆ حوکه‌مه
قه‌ده‌ریه‌کان، ئهم جوړه‌ش گشتیه بۆ هه‌موو ئه‌و دروستکراوانه‌ی له‌ئاسمانه‌کان و
زه‌ویدان له‌باوه‌ردار و بی‌باوه‌ر و چاکه‌کار و ناله‌بار، وه هه‌چ که‌س بۆی نیه له‌ئاستیدا
خۆی به‌گه‌وره بگریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَهُ
أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته:

(هەرچی له ئاسمانه کان و زه ویدایه بهیستی خۆیان بێت یان به زۆر ملکهچی خوا بوون و بۆلای نهویش ده گه پینهوه).

دروهم: ملکهچکردنی شهرعی: واته ملکهچکردن بۆ حوکمه شرعییه کان و ئهم جوړه تایه ته به که سیکه وه که به گوپرایه لێ کردنی پیغمبه ران و شوینکه وتووهر چاکه کانیان ههستیت، به لگمش له سهری له قورناندا زۆره له وانیش ئهم نایه تهی دانهر - ره حه تهی خوای لی بێت - هیناویه ته وه.

(۸۰) داوای یارمهتیکردن (الاستعانه): داواکردنی هاریکارییه، چهند جوړیکیشه: یه کهم: داوای یارمهتیکردن له خوا: بریتیه لهو داواکردنه ی که نهو په پری زه لیلی و دهسته وسانی له بهنده وه بۆ پهروه رداگار له خو بگریت و کاروباری پی بسپیری و بیروباوه پری وابی که ته نهها خوای به سه یارمهتیده ری بێت. ئهمهش بۆ خوا نه بێت بۆ که سی تر دروست نه، به لگمش نهو به خوای گهوره بهرکار (معمول) به که ی پیش خستووهر که (ایاک) بهیه و ریزمانی زمانی عه ره بیهش - که قورنانی پی هاتووهر ته خواره وه - وایه پیشخستنی شتیک که جتی خوی بێت و دوابخریت مانای (حصر) و تایه تمه نندی ده به خشیت، بهم پییه نه بجامدانی ئهم جوړه په رسته بۆ غهیری خوای گهوره هاو به شدانانی که مروفی موسولمان له باز نهی ئیسلام ده کاته ده ره وه.

دروهم: داوای یارمهتیکردن له دروستکارا بۆ کاریک که توانای به سه ریدا هه بێت: ئهمهش به گوپره ی ئه و فرمانه یه که داوای یارمه تی بۆ ده کریت، ئه گه ره له سه ر چاکه بوو نهو بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش دروسته، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة: ۲)، واته: (یارمه تی و هاوکاری یه کتری بکه ن له سه ر چاکه و له خواترسان).

به لام ئه گه ره له سه ر تاوان بوو نهو بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش حه رامه، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)، واته:

(هاوکاری یه کتر مه‌کن له‌سه‌ر تاوان و دوژمنایه‌تی)، به‌لام نه‌گه‌ر له‌سه‌ر ر‌پ‌پ‌ت‌دراو (مباح) بوو نه‌وه بو داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش دروسته، به‌لام یارمه‌تیده‌ر له‌سه‌ری - به‌پاداشتی چاکه‌کردن له‌گه‌ل که‌سانی تردا - پاداشت ده‌دریته‌وه، پاش نه‌وش هه‌ر له‌خویدا دروسته له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَخْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُخْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)، واته: (چاکه‌بکه‌ن، به‌راستی خوا چاکه‌کارانی خو‌ش ده‌ویت).

سێهم: داوای یارمه‌تیکردن له‌دروسته‌کراویکی زیندووی ناماده‌ی پێخوانا: نه‌و داواکردنه به‌تاله و هه‌چی له‌باردا نه‌، وه‌ک نه‌وه‌ی بو هه‌لگرتنی شتیکی قورس داوای یارمه‌تی له‌که‌ستیکی لاواز بکات.

چوارهم: داوای یارمه‌تیکردن به‌ره‌هایی له‌مردو یان له‌زیندو بو کاریکی نادیار و بزر که‌ ناتوانی ته‌سه‌رووی ته‌دا بکات: نه‌و داواکردنه‌ش هاوبه‌شدانانه، چونکه‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیته‌وه که‌بیروباوه‌ری واییت نه‌وانه ده‌ستیکی په‌نه‌انیان له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌یه.

پێنجهم: یارمه‌تی خواستن به‌و کرده‌وه و حاله‌تانه‌ی لای خوای گه‌وره خو‌شه‌ویستن: نه‌وش به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگار دروسته‌که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (البقرة: ۱۵۳)، واته: (به‌ئارامگری و نوێژکردن داوای یارمه‌تی بکه‌ن).

دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی بو جو‌ری یه‌که‌م به‌وه هه‌تاوه‌ته‌وه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۴)، هه‌روه‌ها به‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ».

ودلیل الاستعاذه قوله تعالى: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (الفلق: ۱) و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ^(۸۱) (الناس: ۱). ودلیل الاستغاثة قوله تعالى: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ ^(۸۲) (الأنفال: ۹). ودلیل الذبح قوله تعالى: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳) الآية، ومن السنة: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ» ^(۸۳) (أخرجه مسلم).

به لگهی په ناگرتنیش نه وه په خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، واته: (بلی: په نا به و په روهدگاره ده گرم له تووی په ق پوهه کی ناست دینیته ده و له شهوی قاریک شه به قی به یانی ده کاته وه)، وه ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، واته: (بلی: په نا به په روهدگاری خه لکی ده گرم).

به لگش له سر داوای فریا که وتن نه وه په خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾، واته: (کاتیک داوای فریا که ووتنن له په روهدگارتان کرد، نه ویش به ده دنگتانه وه هات).

به لگهی قوربانی سهربرینیش نه وه په خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾، واته: (نهی موجهه مد ﷺ، بلی: به راستی نویژ و قوربانی سهربرین و زیان و مردن بو خوای په روهدگاری جیهانه) تا کوتای نایه ته که، وه له سونه تیشدا هاتوه: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ»، واته: (خوا نه فرینی له که سیک کردوه که قوربانی بو بیجگه له خوا سهربریت).

(۸۱) په‌ناگرتن (الاستعاذه): داوای په‌نادانه و په‌نادانیش پارێزرانه له‌ناخۆشی، په‌ناگرتووش به‌وه پارێزراوه که په‌نای پێگرتوو و دالده‌ی ده‌دات، په‌ناپێگرتیش چه‌ند جوړنکه:

یه‌که‌م: په‌ناگرتن به‌خوای گه‌وره:

بریتیه له‌وه په‌ناگرتنه‌ی که نه‌وپه‌ری ئاتاجی و دالده‌خوای بگرتنه‌وه و بر‌وابوون به‌وه‌ی تېدايیت که هه‌ر خوای به‌سه‌و پارێزگاری ته‌واوی له‌هه‌موو شتیکی ئیستا یان داهاتوو، بچووک یان گه‌وره، ئاده‌میزاد یان بیجگه‌ ئاده‌میزاد لیده‌کات، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ واته: (بلی: په‌نا به‌و په‌روه‌دگاره ده‌گرم له‌تووی ره‌ق ږوو‌ه‌کی ناسک دینیه‌ده‌ر و له‌شه‌وی تاریک شه‌به‌قی به‌یانی ده‌کاته‌وه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ واته: (بلی په‌ناده‌گرم به‌په‌روه‌دگاری خه‌لکی، پاشای خه‌لکی، په‌رس‌زاوی خه‌لکی، له‌زیانی وه‌سه‌سه‌که‌ری پاشه‌کسه‌که‌ر که شه‌یتانه).

دووه‌م: په‌نا گرتن به‌سیفه‌تیک له‌سیفه‌ته‌کانی:

وه‌ک قسه‌کردن (کلام) ی و مه‌زنايه‌تی (عظمه‌ی و شکۆمه‌ندی (عزة) ی و له‌وه جوړه سیفه‌تانه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری نه‌وه‌یه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» (أخرجه مسلم)، واته: (په‌ناده‌گرم به‌ووته ته‌واوه‌کانی خوا له‌زیانی نه‌وه‌ی دروستی کردووه)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: «وَأَعُوذُ بِعِظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَخْتِي» (أخرجه أحمد والنسائي)، واته: (په‌نا به‌مه‌زنيه‌تی و گه‌وره‌یت ده‌گرم له‌وه‌ی له‌ژیریمه‌وه ږوېچم)، هه‌روه‌ها ده‌رباره‌ی نژای کاتی نازار ده‌فه‌رمویت: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجْدُ وَأُحَازِرُ» (أخرجه أحمد و أبو داود و ابن ماجه)، واته: (په‌نا به‌شکۆمه‌ندی و توانایی خوا ده‌گرم له‌زیانی نه‌وه‌ی هه‌یه و خۆمی لی لاده‌ده‌م)، وه

دهفهرمویت: «أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ» (أخرجه مسلم)، واته: (پهنا بهر زامه ندیت ده گرم له تورپهیت)، وه کاتیک ئهم نایه ته هاته خواره وه: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾ (الأنعام: ۶۵)، واته: (بلی ئهو خوايه توانای هدی به وهی له سهرتانه وه سزایه کتان بۆ ره وانه بکات)، پیغمبریش ﷺ دهیفرموو: «أَعُوذُ بِوَجْهِكَ» (أخرجه البخاري)، واته: (پهنا به پروی پرۆزت ده گرم).

سینم: پهنا گرتن به مردو یان بهزیندوی غایب که له حازریدا توانای دالده دانی همیت:

نعم جور هه وه به شدانانه و له مباره یه وه خوی گه وه دهفهرمویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ (الجن: ۶)، واته: (ئهو به بوو کهسانیک له مروؤ په نایان به کهسانیک له پهری ده گرت و زیاتر گومرایان کردن و سهریان لیشیواندن).

چواره م: پهنا گرتن به وهی ده کرئ په نای پی بگریت له دروستکراوالدا:

مروؤ بی یان شوین بیت یان ههر شتیکی تر، ئهو دروسته و بهلگه کهشی ئهو به پیغمبر ﷺ له باسی ئازاوه و فیتهدا دهفهرمویت: «مَنْ تَشَرَّفَ لَهَا تَسْتَشْرِفُهُ فَمَنْ وَجَدَ فِيهَا مَلَجًا أَوْ مَعَاذًا فَلْيَعُذْ بِهِ» (متفق علیه). واته: (ههر کس بوی پروانی به سهریدا دیت، وه ههر کس هه شارگه وه په ناگهی دهستکهوت با په نای پیگریت). ئهو په ناگه یهشی به وه پروونکردوه ته وه که دهفهرمویت: «فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ» (رواه مسلم) واته: (ههر کس ووشتری هه بوو با خوی بگه یه نیی).

وه ههر (مسلم) له (صحیح) به کیدا له جابره وه ﷺ گیراویه ته وه کهوا ئافره تیک له خیتلی مهخزوم دزی کرد، ئنجا هینایان بۆلای پیغمبر ﷺ ئه ویش په نای به (أم سلمة) ی خیرانی گرت - تا کۆتایی فهرمووده که.

وه همر (مسلم) له (صحيح) به كهيدا له (أم سلمة) وه - ره‌زای خوای لی بیت - گپراویده‌توه، نه‌ویش له پیغمبره‌وه ﷺ كه فرموده‌تی: «يَعُوذُ عَائِدٌ بِالْبَيْتِ فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ» (أخرجه مسلم).. تا کۆتایی فرموده‌که، واته: (په‌ناگریگ په‌نا به‌ماله‌وه ده‌گریت، ئنجا نیردراویکی بۆ ره‌وانه ده‌کړیت) تا کۆتایی فرموده‌که.

به‌لام نه‌گهر په‌نای له‌زه‌بروزه‌نگی سته‌مکارێك گرت، واجبه به‌گویره‌ی توانا دالده بدری و په‌نابدریت. وه نه‌گهر بۆئوه په‌نای گرت كه به‌کرداریکی قه‌ده‌غه بگات یان له‌ئه‌ركێك رابكات ئوه دالده‌دانی هه‌رامه.

(۸۲) داوای فریاكهوتن (الاستغاثة): داواکردنی به‌هاناوه‌هاتنه كه بریتیه له رزگار كردن له بارودۆخی سه‌خت و له‌ناوچوون، نه‌میش چه‌ند به‌شێكه: یه‌كه‌م: داوای فریاكهوتن له خوای گه‌وره:

ئهم جووره‌یان باشترین و ته‌واوترین كرده‌وه‌یه كه رپه‌ره‌وی پیغمبران و شوێنكه‌وتوانیانه، به‌لگه‌شی ئه‌وه‌یه شیخ - ره‌حه‌تی خوای لی بیت - باسی كردوه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: «إِذَا تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابْ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُزْدَفِينَ» (الأنفال: ۹)، واته: (كاتێك داوای فریاكهوتنتان له په‌روه‌ردگارتان ده‌كرد نه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات و فرمووی: من به‌هه‌زار فریشته پشتیوانیتان ده‌كه‌م كه به‌شوین یه‌كدا دین)، ئه‌و فریاكهوتنه له جه‌نگی به‌دردا بوو كاتێك پیغمبر ﷺ ته‌ماشای كرد هاوبه‌شدانه‌ران هه‌زار كه‌سن، ئنجا چووه سابات (عریش) به‌كه‌یه‌وه و له په‌روه‌ردگاری گه‌وره ده‌پارایه‌وه و به‌ره‌و قیله ده‌ستی به‌رزكردبووه و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي... اللَّهُمَّ إِنَّ تَهْلِكَ هَذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تُعْبَذُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه مسلم)، واته: (خوای گه‌وره ئه‌وه‌ی به‌لێنت پێدا‌بووم بۆم به‌جی به‌ینه، خوای گه‌وره نه‌گهر ئهم ده‌سته‌یه له‌ئه‌ه‌لی ئیسلام تیا به‌جیت له‌زه‌ویدا ناپه‌رسێتیت) تاكو كه‌واكه‌ی له‌سه‌رشان كه‌وته‌خواره‌وه، ئنجا (أبو بكر) ﷺ كه‌واكه‌ی هه‌لگرتوه و نایه‌وه سه‌رشانی، پاشان له‌دواوه گرتی و فرمووی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا ئیتر نزاكردن

لهپوره دگارت بهسه، چونکه ئهوهی بهلتنی پنداوی بۆت بهجی دیتیت، خوای گمورهش ئهم ئایهتهی ناردده خواره وه.

دوره: داوای فریاکمون له مردوو یان له زیندووی غایب که توانای فریاکمونسی هیت:

ئهم جوړهش هاویه شدانانه، چونکه تهنها کسێک داخوای واده کات که باوهری وایی ئهوانه دهستیکی په نهانیان له بوونه وهردا هیه و بهشێک لهپوره دگاریه تیایان بۆ پرپار بدات، خوای گموره دهفهرمویت: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ﴾ (النمل: ۶۲)، واته: (ئایا کسێ بهمانای یه کیکه وه دیت که زۆری بۆهاتی و له تهنگانه دا بیت کاتیک له خوا دهپارته وه نهی کیه خراپهتان لی لاده دات و دهتانکاته جینشینه کانی زهوی؟ ئایا له گهل خوادا هیچ په ستر او نیک هیه؟ بهلام به کمی بیرده که نه وه!!).

سپههم: داوای فریاکمون لهو زیندووانه ی زانان و توانای فریاکمونتیان هیه:

ئهم جوړه دروسته وهک داواکردنی یارمهتی لیان، خوای گموره دهبارهی بهسه رهاتی موسا عليه السلام دهفهرمویت: ﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ (القصص: ۱۵)، واته: (ئهو که سهی له تاقمی خوی بوو هاواری بۆ هیتا که فریای بکهویت له بهرامهر دوژمنه کهیدا، ئنجا موسا مشتیک لی دا و کوشتی).

چواره: داوای فریاکمون له زیندوویه کی بیتوانا، بهی ئهوهی باوهری وایت که هتیک پنهانی هیه:

وهک ئهوهی نوقم بوویهک داوای فریاکمون لهپاویکی شهپله لیدراو بکات، ئهم جوړهش بهتاله و گالته کردنه بهوهی هانای بۆ دهبریت و له بهر ئهم هۆکار و (علته) یه دروست نیه، هدره ها له بهر هۆکاریکی تریش، که رهنگه نووقمبووه که له کهسانی تر دهسخرپۆ بی و وازانیت ئهم شهپله لیدراوه هتیک پنهانی هیه و بههویه وه لهم تهنگاویه رزگاری دهیت.

(۸۳) سهربرین (الذبح): بریتیه له (روح) دهر کردن بهرشتنی خوین بهمه بهستیکی

تایه تی، که له چهند پرویه کموه ده بیت:

یه کم: بیته پهرسان: بهوهی مه بهستی پی بهمزن ته ماشا کردن و زه لیلی نیشان دان و
خونزیک کردنه ده بیت لهوهی قوربانیه که ی بۆ سهرده بریت، نه مهش ته نها بۆ خوی
گه وره ده کریت، بهو جوهری دایناوه، وه نه جامدانی بۆ بیجگه له خوا هاوبه شدانانی
گه وره به، به لگه کهشی نهویه شیخ - ره حه تی خوی لی بیت - باسی کردوه که
خوی گه وره ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *
لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳).

دوهه: بۆ ریزگرتن له میوان بی، یان خوان و (وَلِيْمَة) ی زه ماوه ند، یا خود نموونه ی
ئه وانه بیت، نه وه فرمانی پیکراوه، ئنجا یان به (واجب) بوون، وه یان به سونه ت و
(استحباب)، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فرمویت: «... وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (هه ر کهس باوه ری به خوا و به روژی
دوایی هه به با ریز له میوانه که ی بگریت). وه به (عبدالرحمن ی کوری عه وف) ی
فرموو: «أُولَئِكَ وَلَوْ بِشَاةٍ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خوان و - وَلِيْمَة - ساز
بکه ن با به بزنیکیش بیت).

سیهه م: نه گه ر بۆ له زه ت بین له خوار دنی، یان فروشیاری پیوه کردن و نهو بابه تانه
بی، نه وه له بهشی رپییدراو (مباح) به، له به ره تیشه وه هه ر رپییدراو بووه، چونکه خوی
گه وره ده فرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ *
وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ (یس: ۷۱-۷۲)، واته: (تایا نابین ئیمه به
دهستی خۆمان نازه لمان بۆ دروست کردوون و نهوان خاوه ن داریانن، وه بۆمان
دهسته مؤ کردوون که سواریان ده بن و لیان ده خون؟). جاری واش هه به پیویسته یان
ریگری لیکراوه به گویره ی نهو بۆ نه به ی ده بیته هۆ کار بۆی.

ودليل النذر^(۸۴) قوله تعالى: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾^(۸۵) (الإنسان: ۷).

الأصل الثاني^(۸۶) معرفة دين الإسلام بالأدلة، وهو الإستسلام^(۸۷) لله بالتوحيد^(۸۸) والإنقياد له بالطاعة^(۸۹) والبراءة من الشرك وأهله^(۹۰).

به لڳهي نه زريش نهويه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾، واته: (نه زره ڪاڻيان به جيده هيٺن و له پوڙيڪ ده ترسن ڪه نه هامه تيه ڪهي پهرش و بلاوه و هموو نه رز و ناسمان پر ده ڪات).
بنجينه ي دوهم: ناسيني ناييني ئيسلامه به پئي به لڳه ڪاڻي، ڪه بريتيه له ملڪه چڪردن بو خوا به يه ڪتابه رستي و فهرمانبه ري ڪردني به گوڀرايه لي و خو به ريڪردن له هاوبه شدانان و نه هله ڪهي.

(۸۴) واته به لڳهي نهويه نه زر ڪردن به شيڪه له پهرستن نهويه ڪه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ (الإنسان: ۷).

(۸۵) به لڳه برون نايه ته ڪه لهو پروهويه ڪه خواي گهوره بويه ستايشي ڪردون چونڪه نه زره ڪاڻيان به جيده هيٺاوه. نه ممش نهوه ده گهيه نيٽ ڪه خوا نهو ڪاره ي پتخوشه، وه هدر ڪاريڪيش خوا پي خوش بيت نهوه پهرستن. نهو به لڳهيه ي پشتيواني لهم ووتيه ده ڪات نهويه پهروه دگار ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

ههروه ها بزانه نهو نه زره ي ڪه خواي گهوره نهو نه نجامده رانه ي پي وه سفر ڪردوه هموو نهو پهرستنانه ده گريته وه ڪه خوا فهرزي ڪردون، چونڪه نه گهر مروف ده ستيدايه نه نجامداني پهرستنانه واجبه ڪان ده بي پتيانه وه پابه نديٽ، به لڳهش له سر نهوه خواي گهوره ده فهرمويٽ: ﴿ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ

الْعِيقِ» (الحج: ۲۹)، واته: (پاشان با چلّك و چه‌په‌لی له‌سەر خۆیان لاهەرن، وه‌ با نه‌زره‌كانیان به‌جیپینن و با طه‌وافی ده‌وری مالی نازاد- بیت العیق - ی خوا بکه‌ن).
 نه‌زری‌کیش که بریتی بیّت له‌ خۆپابه‌ندکردنی مرۆف به‌شتیکه‌وه‌ یان به‌پهرستیکه‌وه‌ که (واجب) نه‌بیّت نه‌وه‌ ناپه‌سه‌نده‌ و بی‌زراوه‌، هه‌ندی‌کیش له‌ زانایان فەرموویانه‌ حه‌رامه‌ له‌به‌ر نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌هی له‌نه‌ز کردوه‌ و ده‌فه‌رمویت: « إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرِجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ » (أخرجه البخاري ومسلم)، واته: (نه‌ز کردن خیری لێناکه‌ویته‌وه‌، به‌لکو هه‌ر له‌ده‌ستی چروک ده‌رده‌هێرت).
 له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا ئه‌گه‌ر مرۆف گوێزایه‌لی کردنیکی خوای له‌سەر خۆی نه‌ز کرد واجبه‌ له‌سه‌ری ئه‌نجامی بدات، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ » (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس نه‌زریکرد گوێزایه‌لی خوا بکات با گوێزایه‌لی بکات).

به‌کورتی نه‌ز به‌سه‌ر جه‌م په‌رسته‌ فەرزکراوه‌کان ده‌ووتری، هه‌روه‌ک به‌نه‌زری تایه‌تیش ده‌ووتری که بریتی به‌ خۆپابه‌ندکردنی مرۆف به‌شتیکه‌وه‌ بۆ خوای گه‌وره‌، وه‌ زانایان نه‌زری تایه‌تیان کردوه‌ به‌ چه‌ند به‌شتیکه‌وه‌ که‌جیگه‌ی وورده‌کاریان کتیبه‌ فیه‌یه‌ کانه‌.

(۸۶) واته: یه‌ کێك له‌سی بنچینه‌کان: بریتی له‌ناسینی ئایینی ئیسلام به‌پێ به‌لگه‌کان، به‌و واتایه‌ی ئایینی ئیسلام به‌پێ به‌لگه‌کانی له‌قورئان و سونه‌ته‌وه‌ بناسیت.
 (۸۷) ئایینی ئیسلام - وه‌ ئه‌گه‌ر ویستت هه‌ر بلێ: ئیسلام - بریتی له‌: (ملکه‌ج کردن بۆ خوا به‌یه‌کاپه‌رستی، وه‌ فەرمانبه‌ریکردنی به‌گوێزایه‌لی و خۆبه‌ریکردن له‌ هاوبه‌شدانان و ئه‌هله‌که‌ی)، سیّ فرمانیش له‌خۆ ده‌گریت.

(۸۸) واته‌ به‌وه‌ی به‌نده‌ی باوه‌ردار به‌ملکه‌چه‌کردنیکی شه‌رعی ملکه‌چی په‌روه‌ردگاری بیّت، نه‌ویش به‌یه‌کاپه‌رستی خوای گه‌وره‌ و به‌ته‌نها زانیی له‌په‌رستندا

دهبیت، وه ئه‌مه ئه‌و ئیسلامیه که به‌نده له‌سه‌ری سوپاس ده‌کریت و پاداشت ده‌دریته‌وه، به‌لام ملکه‌چکردنی قه‌ده‌ری پاداشتی تیدا نیه، له‌به‌رنه‌وه‌ی هیچ خواستیکی مرۆفی تیدا نیه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته: (ئه‌وه‌ی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدایه به‌خواستی خۆیان بێت یان به‌زۆر ملکه‌چی خوا بوون و بۆلای ئه‌ویش ده‌گه‌ڕێنه‌وه).

(۸۹) ئه‌وه‌ش به‌جیه‌جی کردنی فه‌رمانه‌کانی و دور‌که‌وته‌وه له‌ ڕێگری‌لێ‌کراوه‌کان ده‌بیت، چونکه گوێڕایه‌لی‌کردن گوێڕایه‌لییه له‌ئهم‌رو فرماندا به‌ نه‌ج‌امدانی و گوێڕایه‌لییه نه‌ نه‌ه‌یلی‌کراودا به‌وازه‌یتان لێ.

(۹۰) خۆ‌به‌ری‌کردن له‌هاوبه‌شدانان، واته‌ خۆی لێ‌به‌ری بکات و ده‌ستی نیه‌ل‌بگ‌ریت، ئه‌مه‌ش واده‌خوازی که خۆی له‌ئه‌هله‌که‌ی به‌ری بکات، خوای گه‌وره‌ش ده‌فرمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سه‌ر مه‌شقی چاک بو ئێوه ئه‌میراهیم و ئه‌وانه‌دا ده‌بیرته‌وه که له‌گه‌لیدا بوون، کاتێک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئێمه ئه‌مێوه و له‌وانه‌ش که ده‌یان‌به‌رستن له‌غه‌یری خوا به‌رین، بێ‌رواین یتان وه له‌نیوانی ئێمه و ئێوه‌دا دوژمنایه‌تی و ڕقه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه ده‌ستی پێ‌کردوه، تا‌کو پ‌روا به‌خوای تا‌ک و ته‌نها دیتن).

وهو ثلاث مراتب: (۹۱) الإسلام، والإيمان، والإحسان، وكل مرتبة لها أركان (۹۲). فأركان الإسلام خمسة (۹۳): شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله (۹۴) وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم رمضان، وحج بيت الله الحرام.

تهو ٻيڻ سڀيٰ ٻلهيه: (ٽيسلام و ئيمان و ئيحيان، وه ههر ٻلهيه ڪيش چهند ٻاهيه ڪي هيه، ٻاهيه ڪاني ئيسلاميڻ پئنجن: شا به تيدان به وهى هيچ به رستراويڪي حق نيه مافي به رستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا، وه موحه ميهه نيرراوى خوايه. هه روه ها نوٽر ڪردن و زه ڪاتدان و ڀوڙو گر تني ڀه مهزان و سهردان و جهجي مائي خوا.

(۹۱) دانهر - ڀه جهتي خواي لي ٻيٽ - ڀوون ڪردوه ته وه ڪه ئايني ئيسلام سڀيٰ ٻلهيه، هه نديڪيان له سهرووي هه نديڪي تريانه وهن، ته وائيش ئيسلام و باوه ڀ و ئي حسانن. (۹۲) بهلگهي تهو ووتهيه فهرمايشته ڪهي پئغم بهر ﷺ لهو فهرمووده يه دا ڪه پئشه واي باوه ڀداران عومهرى ڪوري خه طاب ﷺ گيراويه ته وه ڪاتيڪ جبريل هات و پرسپاري له پئغم بهر ﷺ ڪرد ده باره ي ئيسلام و ئيمان و ئي حسان، تهو ٻيڻ سڀيٰ ﷺ تهو چهند ٻلهيه ي ٻو ڀوون ڪردوه وه و فهرمووي: «فَإِنَّ جِبْرِيْلَ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ» (رواه مسلم).

(۹۳) بهلگهي تهو پايناهش فهرمووده ڪهي عبدالله ي ڪوري عومهره ﷺ ڪه ده فهرمويٽ: پئغم بهر ﷺ فهرموويه تي: « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَالْحَجَّ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (ٽيسلام له سهه پئنج ٻاهيه بنيادنراوه: شا به تيدان به وهى ڪه هيچ به رستراويڪ نيه مافي به رستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا وه موحه ميهه ٻيڻ نيرراوى خوايه و نوٽر ڪردن و زه ڪاتدان و جهج ڪردن و ڀوڙو گر تني مانگي ڀه مهزان).

(۹۴) شايتيدان بهوهي ڪه هيچ پهرستراوڻڪي حق نيه مافي پهرستني ههبيت بيجه ڪه لهخوا، وه موحه مدهيش نيرراوي خوايه ههردوو ڪيان يه ڪ پايه ن له گهل ٿوهه ڊا ڪه دوو بهشيشن، له بهر ٿوهي پهرسته ڪان له سر هيتانه ڊي ههردوو ڪيان پيڪه وه بنياد دهنرين. پهرستن به نيازپاڪي (اخلاص) بو خواي گه وره نه بي وهرناگيريت، نيازپاڪيش ٿوهيه ڪه شايتيدان به (لا اله الا الله) ده يگرته وه، وه به شونڪه وتني پيغمبر ﷺ نه بي وهرناگيريت، ڪه شونڪه وتني شايتيدان به - محمد رسول الله - ده يگرته وه.

* * *

فدلیل الشهادة قوله تعالى: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۹۵) (آل عمران: ۱۸)، ومعناها لا معبود بحق إلا الله (لا إله) نافياً جميع ما يعبد من دون الله (إلا الله) مثبتاً العبادة لله وحده لا شريك له في عبادته كما أنه لا شريك له في ملكه^(۹۶).

به لگهی شایه تیدانیش نهو به که خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، واته: (خوا شایه تیداوه که هیچ په رستراویکی حق نیه بیجگه له خوئی، هه روه ها فریشته کان و زانا و خاوون زانسته کان شایه تیپان داوه، به م شایه تیدانه ش دادگه ری ده چه سپیت سه بارهت به وهی هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بی بیجگه له و خوایه ی شکومه ند و کار به جییه)، و اتا که شی نهو به هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بییت بیجگه له خوا. (لا إله) هه موو په رستراویک په تده کاته وه بیجگه له خوا. (إلا لله) ده یچه سپینیت که په رستن نه نها بو خوا ده کریت و هیچ هاوبه شی نیه له په رستنیدا هه روه ک هاوبه شی نیه له مولکیدا.

(۹۵) لم نایته پرورزه دا شایه تی خوای تیدایه بو خوئی به وهی که هیچ په رستراویک نیه بیجگه له په روه ردگار، وه شایه تی فریشته کان و شایه تی نه هلی زانستی تیدایه له سه ر نهو راستیه و له سه ر نهو ی خوای گه وره دادگه ری نه نجام ده دات، واته به دادپه روه ری حوکم ده کات، پاشان نهو راستیه ی به فهرمایشتی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بریار داوه.

سه روه ریه کی مه زن لم نایته دایه بو زانست دۆستان چونکه هه واییداوه که نهوان له گه ل خوئی و له گه ل فریشته کاندایه تن، مه به ست له وان نهو که سانه ن که خاوه نی

زانستن به شهر یعه ته که ی و لهریزی ئهوانیشدا به پلهی یه کم پیغمبره بهر پیره کانی ده گریتموه.

(۹۶) که ده لیت (واتاکه شی) مه بهست له واتای (لا اله الا الله) یه که بریتیه له وهی هیچ پهرسراوێک نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوا ی گهروه.

شایه تیدانیش به وهی - هیچ پهرسراوێک نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوا - نه وهیه مروف به زمان و دلی دان بهو راستیه دا بیت که هیچ پهرسراوێکی راسته قینه نیه مافی پهرستی هه بیت بیجگه له خوا ی مدزن، چونکه (اله) به واتای (مالوه) و (تاله) یش پهرسته.

وه رستهی (لا اله الا الله) ره تکر دهنوه و چه سپاندنی له خو گرتوه، که ره تکر دهنوه که (لا اله) یه و چه سپاندنه که (الا الله) یه و وشه ی پیروزی (الله) به ده لی خه بهری حمز فکراوی (لا) یه، که به (لا اله حق الا الله) ته قدیر ده کریت، وه به ته قدیر کردنی خه به ره که بهم و وشه ی (حق) به وه لامی ئهم گرفته ی خواره وه پروون ده بیتمه، که نهمه یه:

باشه چون ده ووتریت (لا اله الا الله) له گه ل نه وهی چهنده ها پهرسراو بیجگه له خوا ههیه که ده پهرسرتین و خوا ی گه ورهش به پهرسراو ناوی بر دوون و پهرستیار و (عابد) به کانیشیان پشیان ده لیتن پهرسراو؟ خوا ی بهرز و بیهاوتا ده فهرمویت: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ (هود: ۱۱۰) واته: (ئهو پهرسراوانه ی بیجگه له خوا لیانده پارانه وه کاتیک فهرمانی پهروه ردگارت بو سزادانیان هات دادی هیچ شتیکی نه دان).

ههروه ها چون ده شیت پهرسراو یه تی بو بیجگه له خوا ی گه وره به چه سپین له کاتیکدا نیردراوه کان به گه له کانیا ن ده فهرموون: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ (الأعراف: ۵۹)، واته: (خوا به رستن، بیجگه له ویش هیچ پهرسراوێکتان نیه)؟

وه‌لامی ئهم گرفته به ته‌قدیر کردنی خه‌بهر له (لا إله إلا الله) دا‌روون ده‌بیته‌وه و ده‌لێن:
 ئهم په‌رس‌زاوه‌ی بی‌ج‌گه له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌په‌رس‌ترین په‌رس‌زاون به‌لام په‌رس‌زاوی
 پو‌وجن نه‌ك په‌رس‌زاوی راست، وه هیچ مافیکی په‌رستیشیان نیه، به‌ل‌گه‌ی ئهم
 راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (ئهو سه‌ر‌كه‌وتنه‌ش كه
 پێتان ده‌پ‌ریت له‌به‌ر ئه‌وه‌یه كه خوا خۆی راست و په‌وا‌یه و ئهو په‌رس‌زاوه‌ی كه بی‌ج‌گه
 له‌خوا لێ ده‌پ‌رێته‌وه و ده‌په‌رستن پو‌وجه، وه هه‌ر خوا خۆی به‌رز و به‌لند و گه‌وره‌یه).
 هه‌روه‌ها به‌ل‌گه له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ *
 وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ * أَلَكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ * تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ * إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ
 سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...﴾ (النجم: ۱۹ - ۲۳)، واته: (ئایا
 لات و عوزاتان یینی كه بێكه‌ل‌كن؟ وه بتی سی‌هه‌متان یینی كه مه‌ناتی بێ نر‌خه؟ ئایا ئی‌وه
 كو‌ر‌تان بێ و خوا ك‌چ؟ نه‌گه‌ر وا‌ی‌ت دابه‌ش‌كردنی‌کی نادروسته! ئهم بتانه هیچ نین
 بی‌ج‌گه له‌چهند ناویك كه ئی‌وه و باو و باپه‌رانتان ناوتان ناو و خوا هیچ به‌ل‌گه‌یه‌کی
 له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تیان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌باره‌ی یوسف عليه السلام ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا
 أَسْمَاءُ سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (یوسف: ۴۰)، واته: (هیچ
 شتیك بی‌ج‌گه له‌خوا ناپه‌رستن چهند ناویك نه‌ی‌ت كه ئی‌وه و باو و باپه‌رانتان ناوتان ناو
 و خوا هیچ به‌ل‌گه‌یه‌کی له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تیان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

كه‌وا بوو واتای (لا إله إلا الله) ئه‌وه‌یه: هیچ په‌رس‌زاوی‌کی راست و په‌وا نیه بی‌ج‌گه
 له‌خوا‌ی گه‌وره، به‌لام په‌رس‌زاوه‌کانی تر بی‌ج‌گه له‌په‌روه‌رد‌گار، ئهو په‌رس‌زاوه‌ی كه
 په‌رستیاره‌کانیان لافی لێ‌ده‌ده‌ن راسته‌قینه نیه، واته په‌رس‌زانێکی پو‌وجه.

وتفسيرها الذي يوضحها قوله تعالى: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ^(۹۷) لَأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ^(۹۸) مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي^(۹۹) فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ^(۱۰۰) وَجَعَلَهَا^(۱۰۱) كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ^(۱۰۲) لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^(۱۰۳).
 وقوله: ﴿قُلْ^(۱۰۴) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ^(۱۰۵) سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ^(۱۰۶) فَإِنْ تَوَلَّوْا^(۱۰۷) فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾^(۱۰۸) (آل عمران: ۶۴).

تفسيره ڪه شي - ڪه ڀووني ده ڪانه وه - نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويٽ: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لَأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ * وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (ڪاتيك ئيبراهيم به باوكي و گه له ڪه ي فهرموو: من به راستي به ريم له و به رستراوانه ي بيڄگه له و خوايه ي به ديته تاوم ده يان به رستن، هر نه ويښه ڪه ږنماييم ده ڪات، وه نه م بيته ري بوونه شي ڪرد به ووته و ږنيازيكي هه ميسه يي زيندوو له ناو وه چه ڪانيدا به لكو له هاوبه شدانان پتي بگه ږينه وه).

هه روه ها ده فهرمويٽ: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾، واته: (نه ي موچه ممد، بلئ: نه ي نه هلي ڪتاب - له گاور و جوله ڪه - وهرن بولاي ووته و ږنيازيكي به ڪسان له نيوان ئينه و ئيه وده ده نه ويښ نه وه به ڪه بيڄگه له خوا نه به رستين و هيچ هاوبه شيكي بو دانه نيين و هه نديکمان هه نديكي تر نه ڪات به چه ند خواوه نديک بيڄگه له (الله)، ئنجا نه گهر پشتيان هه لگرد نه وا پيان بلين: شا به تي بدن به وه ي ڪه ئيمه موسولمانين).

(۹۷) ئيبراهيم خورشه ويستي خوا (خليل الله) به و پشه وای به ڪتا به رستانه و دواي موچه ممد ﷺ به ڀرترين پيغمبره، باوكيشي ناوي نازهر بوو.

(۹۸) وشه‌ی (براء) (صفة مشبهة) به و له چاووگی (البراءة) وهر گراوه که مانادارتر و ره‌وانره له (بريء)، که ده‌فهرمویت: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ جئی ووته‌ی (لاإله) ده‌گریتموه.

(۹۹) سه‌ره‌تا له‌سه‌ر (فطرة) ی به‌کته‌په‌رستی دروستیکردووم. که ده‌فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾ جئی ووته‌ی (إلا الله) ده‌گریتموه.

خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌په‌رستندا هاوبه‌شی نیه، هه‌روه‌ک له‌مولکیدا هاوبه‌شی نیه، به‌لگه‌ی ئهم راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (ئایا دروستکردن و فه‌رمانکردن بۆ ئه‌و خوايه نیه؟ پاك و پرۆزی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان!).

وه له‌م ئایه‌ته‌دا (حصر) ی (دروستکردن و فه‌رمانکردن) ی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان به‌ته‌نها تێدا، که دروستکردن بۆ ئه‌وه و فه‌رمانکردنی قه‌ده‌ری و شه‌رعیش هه‌ر بۆ ئه‌وه.

(۱۰۰) ﴿سَيَهْدِين﴾ واته: راستیم نیشاندهدات و یارمه‌تیشم دهدات له‌سه‌ری.

(۱۰۱) ﴿وَجَعَلَهَا﴾ واته: (ئهم ووته‌یه‌ی گێراوه – که خو بیه‌ریکردنه له‌هه‌موو په‌رسزاوێک بێجگه له‌خوا – به ووته‌یه‌کی زیندوو).

(۱۰۲) ﴿فِي عَقِبِهِ﴾ له‌وه‌چه‌کانیدا.

(۱۰۳) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (به‌لکو له‌هاوبه‌شدانان بگه‌ڕێنوه بۆ لای خوا).

(۱۰۴) دواندنه‌که بۆ پیغمبهره ﷺ بۆ ئه‌وه‌ی گفتوگۆ له‌گه‌ڵ خاوه‌ن په‌يامه‌کاندا – که‌جوله‌که وگا‌وره‌کان – بکات.

(۱۰۵) ﴿تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئهم ووته‌یه ئه‌وه‌یه که‌بێجگه له‌خوا

نه‌په‌رستین و هه‌چ هاوبه‌شی بۆ دانه‌نێن و هه‌ندیکمان هه‌ندیکێ تر نه‌کات به‌چه‌ند خواوه‌ندی‌ک بێجگه له‌خوا، به‌م پێیه (لا نعبد إلا الله) به‌واتای (لاإله إلا الله) به و واتای ﴿سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئه‌وه‌یه که ئێم‌ش و ئێ‌وه‌ش تێدا به‌کسانین.

(۱۰۶) واتە: ھەندىكىمان ھەندىكى تر نەكات بەچەند خواو ھەندىك بىجگە لەخواى گەورە بەجۆرىك بەمەزن بگىرىن و ۋەك چۆن خوا دەپەرسىت ئەوانىش پەرسىتەن، ۋە فەرمانپەرەوايش بۆ بىجگە لەخوا بىرىار بەدرىت.

(۱۰۷) ﴿ فَإِنْ تَوَلَّوْا ﴾ واتە پىشتيان ھەلکرد لەۋەى بانگتانکردن بۆى.

(۱۰۸) واتە ئاشكراى بىكەن بۆيان و بەشاىەتەيان بگرن كە ئۆۋە ملكەچى خوا بوونو بەرىن لەۋەى ئەوانى لەسەرن لە كەللە رەقى و پىشت ھەلکردن لەۋتەى مەزنى (لاإله إلا الله).

* * *

ودلیل شهادة أن محمداً رسول الله قوله تعالى: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾^(۱۰۹) عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ^(۱۱۰) حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ^(۱۱۱) بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ^(۱۱۲) ﴿
(التوبة: ۱۲۸).

هه روه ها به لگهی شایه تیدان به وهی موحه مهه د نیردرایو خواجه نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾، واته: (بیگومان یتفه مبه ریگتان له خوتان بو هاتووه، نه وهی به لاهه گرانه که ئیوه دوو چاری تیاچوون و سه غله تی ده کات، سوریشه له سر سوود و قازانجتان، خاوهن به زهیی و میهره بانیشه به رامبه ر به باوه پرداران).

(۱۰۹) که ده فهرمویت: ﴿مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ واته له ره گهزی خوتانه، به لکو هه له ناو خوشاندایه، وهك خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (الجمعة: ۲)، واته: (ئو خواجهیه که له ناو نه خوینده وار و ئومیه کاندایه مبه ریکی له خویان ره وانه کردوه، ئایه ته کانی خویان به سر دا ده خوینته وه و خاوینیان ده کاته وه و فیری قورئان و سوننه ت و (دانایی) یان ده کات، نه گهرچی نه وان پیشتر له گومراییه کی ناشکرا دا بوون).

(۱۱۰) واته: نه وهی باری ئیوهی گران کردوه نه ویش به لایه وه گرانه.

(۱۱۱) واته (له سر سوود و قازانجتان و دورخسته وهی زیان لیتان).

و معنی شهادة أن محمداً رسول الله: طاعته فیما أمر و تصدیقه فیما أخبر، و اجتناب ما عنه نهی و زجر، و أن لا یعبد الله إلا بما شرع^(۱۱۳).
و دلیل الصلاة و الزكاة^(۱۱۴) و تفسیر التوحید قوله تعالى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾^(۱۱۵) وَ ذَلِكَ^(۱۱۶) دِينُ الْقِيَمَةِ^(۱۱۷).

و اتای شایه تیدانیش بهوهی که موحه ممد نیراوی خوایه بریتییه له:
گوپرایه لیگردنی له هه رشتیکدا که فه رمانی پیکردوه و بپروا پیکردنی له و شته دا که هه والی پینداوه و دوور که و تنه وه له وهی پیکری و جلّه و گیری کردوه، وه بهرستنی خواش - به پئی نهو شرعه نه بی که پئی هاتوه - نه نجام نه دریت. به لگهی نویژ و زه کات و نه فسیری یه کتابه رستی نه وه یه خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَ ذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾، و اته: (فه رمانیان پینه کراوه به وه نه بی که به نیاز پاکی خوا بهرستن و ملکه چی بن و له هه موو بیرو باوه پیکری جهوت لا بدن، وه نویژ بکه ن و زه کات بدن، فاته وه یه ناینی راست و دروست و سه فامگیر).

(۱۱۲) و اته خاوه ن بهزه یی و میهره بانه بهرامهر باوه پرداران، باوه پردارانیشی تاییه ت کردوه بهو بهزه یی و میهره بانیه وه، چونکه پیغمهر ﷺ فه رمانی پیکراوه جهاد له بهرامهر بیباوه ران و دوور و اندا بکات و توند و تیژ بیت له سهریان، ثم وه سفانه ی پیغمهری خوا ﷺ به لگهی له سهر نه وهی به راستی پیغمهری خوایه ههروه که ثم نایه تمش به لگهی له سهر نهو راستیه که خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (الأعراف: ۱۵۸)، و اته: (بلی: نهی خه لکینه، من

نیراوی خوام بۆلای ئیوه به‌گشتی، ئایه‌تی تریش بهم واتایه گه‌لیک زۆرن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌راستی موحه‌مه‌د ﷺ نیردراوی خواجه.

(۱۱۳) واتای شایه‌تیدان به‌وه‌ی که موحه‌مه‌د ﷺ نیراوی خواجه بریتیه له‌ دانپیانان به‌زمان و باوه‌ره‌تان به‌دل کهوا موحه‌مه‌دی کورپی عه‌بدوللای قوره‌بشی هاشمی ﷺ پیغمبه‌ری خوای گه‌وره‌یه بۆلای هه‌موو خه‌لکی له‌جنۆکه و مرۆف، هه‌روه‌ک په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (جنۆکه و مرۆفم بۆ هه‌چ شتێک دروست نه‌کردوه، ئه‌وه نه‌بیت که به‌مه‌رستن). په‌رستیش بۆ خوای گه‌وره ئه‌نجام نادریت له‌پێی ئه‌و وه‌حیه‌وه نه‌بێ که موحه‌مه‌د ﷺ هه‌تاویه‌تی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پیرۆزی بۆ ئه‌و خواجه‌ی فو‌رقان - واته: قورئان - ی ناردوه‌ته‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر به‌نده‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادارکه‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بێت).

داخوازیه‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه‌ش ئه‌وه‌یه که بپروا به‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بکه‌یت له‌وه‌دا که هه‌واڵیداوه و گوێزایه‌لتی فه‌رمانه‌که‌ی بکه‌یت له‌وه‌دا که فه‌رمانی پێکردوه و دووربکه‌ویتوه له‌وه‌ی جله‌وگیری و پێگری لێکردوه و خوای گه‌وره‌ش به‌ پێی ئه‌و شه‌رعه به‌رستیت که ئه‌و پێی هاتوه، هه‌روه‌ها خواسته‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه ئه‌وه‌یه باوه‌رت وا نه‌بێ که پیغمبه‌ری خوا ﷺ مافیکی له‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی و ده‌ستوه‌ردان له‌ بوونه‌وه‌ردا هه‌یه، یان مافیکی له‌ په‌رستندا هه‌یه، به‌لکو ئه‌ویش ﷺ به‌نده‌یه و ناپه‌رسێت، وه پیغمبه‌ره و درۆ ناکات، وه هه‌چی نه‌ بۆخۆی نه‌ بۆکه‌سی تر له‌ که‌لک یاخود زیان به‌ده‌ست نه‌یه، بێجگه له‌وه‌ی وستی خوای له‌سه‌ر بێت، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: من

پیتان نالتیم گمنجینه کانی خوام له لایه ، وه غهیزانیش نیم، وه پیتان نالتیم من فریشتهم، شوین هیچ شتیک ناکهوم بیجگه له وهی سروشم بۆ ده کریت).

پتغمه بهر ﷺ بهندهیه کی فرمان پیکراوه، شوین نهو ریتمایه ده کهویت که فرمانی بیکراوه، خوای گهوره دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بلئی: من نزیان و نه ریتیشاندهری ئیوهم به دهست نیه، بلئی: من کس نیه له خوام په نابدات، وه بیجگه لهویش هیچ دالدهیه که شک نابهم).

ههروهها پهروهر دگار دهفرمویت: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلئی نه سوود و نه زیانم بۆ خودی خوشم به دهست نیه بیجگه له وهی خوا دهیهویت، وه نه گهر غهیم بزانیایه نهوا چاکه کی زۆرم بۆ خوّم به دهست دههینا و هیچ خراپه به کم تووش نه دههات، من تهنها ترسیتهر و مژدهردهرم بۆ گهلیک که باوهردیتن).

بهم پتیه دهزانین که نه پتغمه بهری خوا ﷺ شایسته ی پرستنه و نه غهیری ئهویش له دروستکراوه کان، وه پرستان به تهنها بۆ خوای گهوره نهیی بۆ که سی تر ناکریت. وه که دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳)، واته: (بلئی: من نویت و قوربانی سه برین و ژیان و مردنم بۆ خوای پهروهر دگاری جیهانیانه، هیچ هاوبهشی نیه و بهو جوړهش فرمانم پیکراوه، وه من به کم که سم له وانه ی ملکه چ و موسولمانن)،

ما ی پتغمه بهریش ﷺ ئه وهیه لهو ناست و پلهیه دا داینیین که خوای گهوره دایناوه، ئهویش ئه وهیه بهنده و پتغمه بهری خوا به ﷺ.

(۱۱۴) واته به‌لگه له‌سه‌رئه‌وه‌ی که نوێژکردن و زه‌کاتدان له‌پایه‌کانی ئایینی ئیسلامن ئه‌وه‌یه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموێت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ (البینة: ۵).

ئهم ئایه‌ته‌ش گشتی و همه‌لایه‌نه‌ی بۆ هه‌موو جو‌ره‌کانی په‌رستن، ئنجا حه‌مه‌ن ده‌بی‌ی مرۆف تێدا بۆ خوای گه‌وره‌ نیازپاک بێت و له‌زه‌نگ و ژاری هاوبه‌شدانان خاوێن بێ و شوێنکه‌وته‌ی به‌رنامه و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بێت.

(۱۱۵) ئهمه‌ش له‌جو‌ری (عطف) ی تابه‌ته‌ی بۆ سه‌ر گشتی، چونکه‌ نوێژکردن و زه‌کاتدان به‌شیکن له‌ په‌رستن، به‌لام خوای به‌رز و بێهاوتا له‌به‌ر ئه‌و گرنگیه‌ی هه‌یانه‌ ده‌قی له‌سه‌ر هه‌یان، که نوێژ په‌رستنی لاشه‌یه‌ی و زه‌کاتیش په‌رستنی داراییه‌ و هه‌ردوو کیشیان له‌ قورئاندا شانه‌شان باسیان هاتوه‌.

(۱۱۶) واته‌ په‌رستنی خوا به‌نیازپاکێ و سه‌ردانه‌واندن بۆی به‌خاوێنی و دوور له‌ ڕێگه‌ی چه‌وت، وه‌ نوێژکردن و زه‌کات دان.

(۱۱۷) واته‌ ئایینی ئه‌و ڕیازه‌ ڕاست و دروسته‌ی که هه‌یج چه‌وتیه‌کی تێدا نیه‌، چونکه‌ ئایینی خوای گه‌وره‌یه‌ و ئایینی ڕێک و ڕاستی خوایه‌، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموێت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ (الأنعام: ۱۵۳)، واته‌: (ئا ئهمه‌ ڕێپازی ڕاستی منه‌، ده‌ ئێوه‌ش شوێنی بکه‌ون و شوێن ڕێچکه‌کان مه‌که‌ون و به‌وه‌وه‌یه‌وه‌ له‌ ڕێپازی خوا په‌رته‌وازه‌تان بکه‌ن).

ئهم ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ وه‌ک باسی نوێژ و زه‌کاتی له‌خو‌گرتوه‌ بێگومان ناوه‌ڕۆک و حه‌قیقه‌تی یه‌کتا په‌رستیشی له‌خو‌گرتوه‌ که ئه‌ویش نیازپاکێ و یه‌کلا بوونه‌وه‌یه‌ بۆ خوای گه‌وره‌ به‌بی‌ی لادان به‌لای هاوبه‌شداناندا، ئنجا هه‌رکس نیازپاک نه‌بی‌ی و بۆ خوا یه‌کلا نه‌بووبه‌یتوه‌ ئه‌وا ئه‌وه‌که‌سه‌ یه‌کتا په‌رست نیه‌، وه‌ هه‌رکس په‌رسته‌که‌ی بۆ بێجگه‌ له‌خوا ئه‌نجام بدات ئه‌ویش یه‌کتا په‌رست نیه‌.

ودلیل الصیام^(۱۱۸) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^(۱۱۹) (البقرة: ۱۸۳).
ودلیل الحج^(۱۲۰) قوله تعالى: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾^(۱۲۱) (آل عمران: ۹۷).

به لگه ی پوژوو نهو په خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (نه ی نهوانه ی باوه پرتان هیناوه پوژووتان له سره فه پزکراوه هه روه ک له سره نهوانه ی پیش نیوه ش فه پز کرابوو، بو نهو ی خو تان له سزای خوا بپاریزن).
به لگه ی هه جیش نهو په خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (ته نه ا مافی خوای گه وره یه و مافی که سی تر نه یه له سره خه لکی سهردان و هه جی ماله که ی بکه ن، هه رکه س توانای چوون بو هه جی هه بیت، وه هه رکه س بیناوه پی به م فه پزه بکات نهو به یگومان خوا بینياز و بی پیویسته یه هه موو جیهانیان).

(۱۱۸) واته: به لگه ی واجب بوونی نهو په خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾، فهرمايشتی ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ چهند سوو دیکي تېدايه:
یه که م: گرنگی پوژوو که خوای گه وره له سره نوممه تانی پیش نیمه شی فه پز کردووه، نه مه نهو ده گه یه نیت که خوای گه وره نه م فه پزه ی خوش ده ویت و بو هم موو نوممه تیکیش پیوسته.
دووه م: سوکی و ناسانکاری له سره نه م نوممه ته، که ته نه ا نه م داوای پوژووی لینه کراوه که ناخو شی بو سر نه فس و لاشه کان تېدايه.

سَيِّهَم: ئاماژه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ ئایینه‌که‌ی بۆ ئهم ئوممه‌ته‌ کامل و ته‌واو کردوه، به‌ جوړېك هه‌رچی چا‌که‌ و پرسی ئوممه‌ته‌کانی پېشووه‌ بۆی ته‌واو کردوه.

(۱۱۹) خوای گه‌وره‌ لهم ئایه‌ته‌دا حیکمه‌تی پوژووی پروونکردوه‌ته‌وه‌ به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته‌: (به‌ پوژووه‌ کانتان و ئه‌و خه‌سله‌ته‌ پارێزکاریانه‌ی لیان ده‌که‌ونه‌وه‌ خو‌تان له‌تورپیی خوا بپاریزن).

پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ئاماژه‌ی بۆ ئه‌و سووده‌ کردوه‌ به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» (أخرجه البخاري)، واته‌: (هه‌رکس ده‌سته‌برداری قسه‌ی درۆ و ئیشکردن به‌ قسه‌ی درۆ نه‌ییت، ئه‌وا خوا ئاتاجی ئه‌وه‌ نه‌یه‌ که‌ واز له‌خواردن و خواردنه‌وه‌ی به‌ییت).

(۱۲۰) واته‌ به‌لگه‌ی واجب بوونی هه‌ج ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾ و هه‌ند... ئهم ئایه‌ته‌ له‌سالی نۆیهمی کۆچیدا هاته‌ خواره‌وه‌ و به‌لگه‌ی فهرزکردنی هه‌ج بوو، به‌لام خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ که‌ به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی تێدایه‌ هه‌رکس نه‌یتوانی ئه‌وه‌ هه‌جی له‌سه‌ر نه‌یه‌.

(۱۲۱) که‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ به‌لگه‌ی تێدایه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی وازه‌یتان له‌هه‌ج له‌لایه‌ن که‌سێکه‌وه‌ توانای هه‌یت بې‌باوه‌ریه‌، به‌لام بێ باوه‌ریه‌که‌ – به‌ کۆده‌نگی زانایان – به‌نده‌ له‌ پێازی ئیسلام ده‌رناکات، چونکه‌ (عبد الله ی کوری شقیق) ﷺ ده‌فه‌رمویت: هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وازه‌یتانی هه‌ج کام له‌کرده‌وه‌کانیان به‌ بې‌باوه‌ری نه‌ده‌زانی بێجگه‌ له‌نوێژ).

المرتبة الثانية^(۲۲) : الإيمان^(۲۳)، وهو بضع^(۲۴) وسبعون^(۲۵) شعبة^(۲۶).
فأعلاها: قول لا إله إلا الله. وأدناها: إمطة الأذى^(۲۷) عن الطريق، والحياء^(۲۸) شعبة من الإيمان.

پایه‌ی دووهم: باوه‌په، که حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه. به‌رزترین به‌شی ووتنی
(لا إله إلا الله) به و نزمترین به‌شی لابرده‌نی نازاره له‌سه‌ر ږیگه، شه‌رمیش
به‌شیکه له‌باوه‌په.

(۱۲۲) واته له پله‌کانی ټاین.

(۱۲۳) باوه‌په له زمانه‌وانیدا: پروا پیکردن (التصديق) به.

له شه‌رعیشدا: (پروباوه‌په به دل و ووتنه به زمان وکرده‌ویه به نه‌ندامه‌کانی
لاشهو حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه).

(۱۲۴) نه‌ه‌نده (البضع) — به (کسره ی) (باء) ه‌که —: له (سین) وه‌یه ټو (نؤ).

(۱۲۵) (شُعْبَة) ی هدر شتیک به‌شیکه له‌شته‌که.

(۱۲۶) واته لابرده‌نی نازار: نه‌ویش هدر شتیکه نازاری ږیوار بدات له‌به‌رد ودار و
دړک ودال و شتی بیژراو و نه‌وه‌ی ټوئی ناخو‌شی ه‌بیټ و له‌و جوړه شتانه.

(۱۲۷) شه‌رمکردن (الحياء): سیفه‌تی به‌خوډاشکانه‌ویه و له‌کاتی ته‌ریقبوونه‌وه‌دا
پروو ده‌دات و ږیگری مرو‌ف — ده‌کات له‌کردنی ه‌هر کاریک پچه‌وانه‌ی
مه‌ردایه‌تی (مروءة) بیټ.

ټو په‌کخستنی جیاوازی نیوان نه‌و راستیه‌ی ووته‌که‌ی دانه‌ر — په‌حه‌تی خوا‌ی لی
بیټ — ده‌یگریته‌وه، که باوه‌په حه‌فتا و نه‌ه‌نده به‌شه، له‌گدل نه‌وه‌ی پایه‌کانی باوه‌په
شه‌شن، پټو‌سته بلټین: نه‌و باوه‌په‌ی که بیرو پروا (عقیده) په‌پایه‌کانی شه‌شن، بریتین له‌و
پایانه‌ی که له‌فه‌رمووده‌که‌ی (جبریل) دا عليه السلام باسکراون، کاتیک ده‌رباره‌ی باوه‌په

پرسیاری له پێغه‌مبەر ﷺ کرد، فەرمووی: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرٌ وَشَرُّهُ » (متفق علیه).

بەلام ئەو باوەڕە ی کردەو و جوړ و ڕەگەزەکانیان دەگرێتەووە هەفتاو ئەوەندە بەشە،
لەبەرئەو خوای گەورە نوێژی ناوناو باوەڕ لەو نایەتەدا کە دەفەرموێت: ﴿وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيمَانَكُمْ﴾ (البقرة: ۱۴۳)، واتە: (هەرگیز خوا باوەڕەكەتان زیە
ناكات). زانایانی تەفسیر فەرموویانە: واتە نوێژکردنتان بەرەو (بیت المقدس)، چونکە
هاوەلان پێش ئەوێ فەرمانیان پێبکریت ڕووبکەنە کەعبە بەرەو (بیت المقدس) نوێژیان
دەکرد.

* * *

وَأَرْكَانُهُ سِتَّةٌ: أَنْ تَوَظَّنَ بِاللَّهِ (۱۲۸)

پایه‌کانیشی شه‌شن، ئەوه‌یه: باوە‌پ به‌خوا به‌یتنی.

(۱۲۸) باوە‌پ هێنان به‌خوا چوار فەرمان ده‌گرێته‌وه:

یه‌که‌م: باوە‌پ هێنان به‌بوونی خوای گه‌وره:

ئەوه‌ی به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره‌ش: (فطرة) و عَقْل و شەرع و

هه‌ست (حس) ه.

۱- به‌لگه‌ بوونی (فطرة) له‌سه‌ر بوونی خوا:

هه‌موو که‌سیک له‌سه‌ر باوە‌پ‌بوون به‌دروستکراوه‌که‌ی به‌دهیاتوو به‌بێ پێشینه‌ بیرکردنه‌وه‌ یان فێربوون، وه‌ هه‌یج که‌سیک له‌خواستی ئەم (فطرة) ه‌ لانا‌دات بێجگه‌ له‌ که‌سی که‌ حاله‌تیکی نا‌اسایی به‌سه‌ر دێ‌یدا بێت و له‌و خواسته‌ لای‌دات، چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموی‌ت: « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (هه‌موو له‌ دایک‌بوویه‌ک له‌سه‌ر (فطرة) له‌دایک ده‌بێت، ئنجا باوک و دایکی ده‌یکه‌ن به‌ جووله‌که‌ یان ده‌یکه‌ن به‌ گاور یان به‌ نا‌گرپه‌رست).

۲- به‌لگه‌ بوونی عَقْل و ژیری له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره:

ئەم دروستکراوانه‌ سه‌ره‌تایان و کۆتایان هه‌تمه‌ن ده‌بێ دروستکه‌ریک هه‌بێت که‌ به‌دی هێنابن، چونکه‌:

● نا‌کرێ خۆیان خۆیانان به‌دی هێنا بێت، وه‌ ناشی به‌رپێکه‌وت به‌دی هاتن ...،

نا‌کرێ خۆیان خۆیانان به‌دی هێنا بێت، چونکه‌ شت خۆی دروست نا‌کات، له‌به‌رئەوه‌ی

له‌پێش بوونیدا نه‌بوونه‌ ئێ‌تر چۆن ده‌بێته‌ دروستکه‌ر؟!

● ههروهه ناشی بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه هه موو به دیهاتوویهك حهقهه ده بی دروستکهریکی هه بیته، له بهرئه وهی بوونیان له سهه ر ئه م سیستمه جوانکار و پرشته به کتهرز و جۆشدر او و به کپارچه یه یه نیوان هۆکار و بهرئه نه جامة کان (الأسباب ومسببات) و نیوان بوونه وهه ره کان هه ندیکیان له گه ل ئه وانی تر دا ری له وه ده گریت که بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه ئه وهی بهر پیکهوت هه بی هه ر له بناغه ی بوونیدا له سهه ر سیستم نه ئیر چۆن له کاتی مانه وه و به ره سه ندنیدا ریک ویتک ده بیته؟!

● ئنجا ئه گه ر نه گونجی ئه م دروستکراوانه بۆخویان خویانیان به دیهاتبن، ههروهه نه گونجی به ریکهوت به دیهاتبن، ئاشکرایه ده بی به دیهاتنه ریکیان هه بیته ئه ویش خوای پهروه ردگاری جیهانیانه.

خوای گه وه له سوره تی (الطور) دا باسی ئه م به لگه ژیری و سه لماندنه به کالایه ی کردوه که ده فه رمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (ئایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟)، به واتای ئه وهی که ئه وان به بی دروستکهر دروست نه بوون، ههروهه بۆخویشیان خویان دروست نه کردوه، ئاشکرایه که دروستکهریان خوای بهرز و بی هاوتایه.

له بهر ئه وه کاتیک - جوبهیری کورپی مَطْعَم - گوتی له پیغه مبهری خوا بوو ﴿سورة الطور﴾ ده خویند و گه یشته ئه م نایه ته: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خُلِقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رِزْقِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (ئایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟ ئایا ئاسمانه کان و زه و بیان دروستکردوه؟ به لکو بر و نا هیتن! ئایا گه نه جینه کانی پهروه ردگاریان له لایه؟ یان ئه وان زال و ده سه ته لاتدارن؟) له و رۆژه دا جوبهیر بته ره ست بوو، ده فه رمویت: (خه ریک بوو دئه م ده ستی به فرین ده کرد، ئه وه به که م جار بوو که باوه ر له دئه مدا جیگیر بوو) (بوخاری به جیا جیا گیتراویه ته وه).

با نموونه به کیش بهیینه وه تا کو نهو راستیه مان بو پروون بکاته وه، نه گهر که سیک دهر باره ی کوشکیکی رازاوه قسه ت بو بکات که چه ندین باخچه دهره یان داوه و جوگله به ناویدا دهروات و پرپه تی له رایه خ و خیزان و به چه ندین جو ر شتی جوان له پهرده و کهل و پهل رازاوه تموه و پیت بلیت: نه م کوشکه و نهوی تیدایه له کهل و پهل بوخوی خوی دروستکردوه، یان هر ناوا به ریکهوت و به بی به دیه تهر به دیهاتوره!! نهوا ده سبه جی نکوتی لیده کهیت و به دروی ده خه تهره، ههروه ها قسه کهشی به ووته ی پروپوچ داده نییت! نجا نایا دوا ی نه ممش هر ده گونجی نه م بوونه وه ره فراوانه به زهوی و ناسمانیه وه و به گهر دوون و بارودوخیه وه و به سیستمی جوانکار و دلرپینه وه بوخوی خوی دروستکردی یان به ریکهوت به بی به دیه تهر به دیهاتبییت؟!

۳- به لگه ی شهرع له سر بوونی خوی گهره:

نهویه که هه موو په یامه ناسمانیه کان دان به م راستیه دا ده نیین، ههروه ها نهو حوکه مانه ی تیاندا هاتوون به جو ری که به رژه وه ندیه کانی خه لکی له خو ده گرن، به لگه یه له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی کار به جی زانا به به رژه وه ندی دروستکراوه کانیه وه هاتوون، یاخود نهو ههواله قه ده ریانه ی تیاندا هاتوون و واقعیش شایه تیداوه که راستن، به لگه یه له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی توانا به هیانه دی نهوی ههوالی پیداوه هاتوون.

۴- به لگه بوونی ههست (الحس) له سر بوونی خوا له دوو لایه نهویه:

یه که میان: نهویه نیمه وه لای نزاکاران و فریا کهوتی لیقه و ماوان ده بیستین و ده بینین که به شیوه یه کی یه کالا و راسته قینه به لگن له سر بوونی خوی گهره، پهروه رد گار ده فهرموت: ﴿وَتَوَخَّأْ إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ (الانبیاء: ۷۶)، واته: (کاتیک نوحیش له پیشدا نرای کرد نیمه به ده نگیه وه هاتین)، ههروه ها ده فهرموت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبُّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ۹)، واته: (کاتیک داوای فریا کهوتنتان

له‌په‌روه‌ردگار تان ده‌کرد ئه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات ، وه له‌(صحیح)ی بوخاریشدا هاتووه له‌ئنه‌سی کورپی مالیکه‌وه ﷺ: « أَنْ أُغْرَابِيَا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتَّى تَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَحَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ﷺ فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَقَامَ ذَلِكَ الْأَغْرَابِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَهْدَمُ الْبَنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا أَنْفَرَجَتْ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (کابرایه‌کی ده‌شته‌کی رۆژی جومعه هاته‌ژووره‌وه - له‌وکاته‌دا - پتغمبه‌ر ﷺ وتاری ده‌دا، ئنجا ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا، هه‌رچی سامانه‌ تیاچوو، مال و منداڵ برسی که‌وتن، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و پارایه‌وه، ئنجا گه‌واله‌ هه‌ور به‌وته‌ی چیاکان هات، هه‌شتا له‌مینبه‌ره‌که‌ی نه‌هاتبووه خواره‌وه تا‌کو بینیم باران به‌سه‌ر وریشیدا ده‌هاته خواره‌وه، وه له‌جومعه‌ی دووه‌مدا ئه‌و کابرا ده‌شته‌کیه - یاخود که‌سیکی تر - هه‌ستا و ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا مال و خانوو هه‌مووی رۆخان و سامان و مال بوون به‌ژیره‌وه، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و فه‌رمووی: خواجه به‌ده‌ور و به‌رماندا به‌بارینه نه‌ک به‌سه‌رماندا، ئنجا ئاماژه‌ی بۆ هه‌وری هه‌ر لایه‌ک ده‌کرد ده‌ره‌ویه‌وه - واته بارانه‌که خۆشی ده‌کرده‌وه -).

وه هه‌میشه به‌ده‌نگه‌وه هاتنی نزاکان فرمائیکی به‌رچاوبوووه بۆ هه‌رکس که به‌شێوه‌یه‌کی راسته‌قینه‌ په‌نای بۆ خوای گه‌وره بردییت و مه‌رجه‌کانی گیرابوونی به‌دی هه‌تاییت.

لایه‌نی دووه‌م: ئه‌وه‌یه نیشانه‌کانی پتغمبه‌رایه‌تی پتغمبه‌هران - که پێیان ده‌ووترییت: (موعجیزه‌کان) و خه‌لکی ده‌یان بینن یان ده‌یان بیستن، به‌لگه‌ی یه‌کالا و

راسته قینه له سهر بوونی نهو خواجهی رهوانهی کردوون، چونکه جوړه کاریکن به دهر له توانای ناده میزاد، خوای گهوره بو پشتگیری کردن و سهر خستی نیردراوه کانی به ږیان ده کات، په کیك له نمونهی نه مانهش:

نیشانهی پیغمبرایه تی موسایه عليه السلام کاتیک خوای گهوره فرمانی پیکرد که به دارده سته کهی بکیشیت به دهر یا که دا، نهویش پایدا کیشا و کهرت بوو بو دوازه ریڼگی ووشک، ناوه کش له نیوانیاندا وهك شاخ و ابوو، خوای گهوره ده فرمانی: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطُّودِ الْعَظِيمِ﴾ (الشعراء: ۶۳)، واته: (سروش و وهیمان بو موسا کرد که به دارده سته کهت بکیشه به دهر یا که دا، نجا کهرت بوو و ههر به سته ناویکی نیوان ریڼاگان وهك شاخی مهزن و (بوو).

هروه ها نمونهی دووهم: نیشانهی پیغمبرایه تی عیسایه عليه السلام که به مؤله تی خوا مردوی زیندو ده کرده و له گوړه کانیان دهریده هیان، خوای گهوره دهر باره ی ده فرمانی: ﴿وَأَخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (آل عمران: ۴۹)، واته: (به مؤله تی خوا مردو زیندو ده که موه)، هروه ها ده فرمانی: ﴿وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ (المائدة: ۱۱۰)، واته: (کاتیک به مؤله تی من مردووه کانت له گوړه کانیان دهریده هیان و زیندووت ده کرده و).

نمونهی سیهمیش: نیشانهی پیغمبرایه تی موحه مده عليه السلام کاتیک قوریش داوای نیشانیان - له سهر پیغمبرایه تی خوی - لیکرد، پیغمبریش عليه السلام ناماژه ی بو مانگ کرد، ده سته جی بوو به دوو که رته ووه و خه لکی بینان، خوای گهوره له و باره یه ووه ده فرمانی: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ (القمر: ۱-۲)، واته: (روژی دواپی نریک بوته ووه و مانگ لهت بوو، بیاهه ران ههر نیشانه یه ک بینن پشت هه لده کهن و ده لین: نه مه جادوویه کی به رده واهه).

خوای گه‌وره که نهم نیشانه به‌ره‌ه‌ستانه به‌ری ده‌کات له پیناوی پشت‌گیریکردن و سه‌رخستنی نیردراوه‌کانیدایه و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو به‌لنگه‌ن له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره.

دوره‌م: باوه‌ر هینان به په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا:

واته باوه‌ر هینان به‌وه‌ی خوای گه‌وره ته‌ن‌ها خو‌ی په‌روه‌ردگاره و هیچ هاوبه‌ش و یاریده‌ریکی نیه.

په‌روه‌ردگار: نه‌و خ‌وا‌یه‌یه که دروست‌کردن و خ‌وا‌ه‌نداریه‌تی و فه‌رمان‌کردنی بو هه‌یه، بیج‌گه له‌خوا هیچ دروست‌که‌ریکیش نیه، هه‌روه‌ها فه‌رمان کردن بو خوا نه‌بی بو هیچ ک‌س نیه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروست کردن و فه‌رمان کردن هه‌ر بو خوا نیه؟).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ (فاطر: ۱۳)، واته: (نه‌و خ‌وا‌یه په‌روه‌ردگار تانه که خ‌وا‌ه‌نداری هه‌ر بو نه‌وه، وه نه‌وانه‌ی - بیج‌گه له‌خوا - لیان ده‌پارینه‌وه خ‌وا‌ه‌نی قه‌تماغه و تو‌یر الیکیش نین).

نه‌ش‌زان‌راوه که هیچ ک‌س نکۆ‌لی له‌په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای په‌روه‌ردگاری کردی‌ت مه‌گه‌ر که‌سیکی خۆ‌به‌زل‌زان که باوه‌ری به‌و قسانه‌ش نه‌ی‌ت که خو‌ی ده‌یکات، هه‌روه‌ک له‌فه‌رع‌ه‌ون وه‌شایه‌وه کاتیک به‌گه‌له‌که‌ی ده‌ووت: ﴿أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى﴾ (النازعات: ۲۴)، واته: (من په‌روه‌ردگاری هه‌ره به‌رزی ئی‌ه‌وم!) هه‌روه‌ها ده‌ی‌ووت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾ (القصص: ۳۸)، واته: (نه‌ی پاوماقوولان، بیج‌گه له‌خۆم خ‌وا‌ه‌ندیکم نه‌دی‌وه‌ته‌وه بو‌تان). به‌لام نه‌و قسه‌یه‌ی له‌بیرو باوه‌ره‌وه نه‌بو، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾ (النمل: ۱۴)، واته: (به‌هۆی سته‌م و خۆ‌به‌زل‌زانیانه‌وه نکۆ‌لیان له‌نایه‌ته‌کانی خوا ده‌کرد هه‌رچه‌نده له‌ده‌روونیشه‌وه دل‌نیا‌بوون که له‌خ‌وا‌ه‌ن).

ههروهه موسا ﷺ به فيرعموني فهرموو: ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَاطِرٍ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ (الإسراء: ۱۰۲)، واته: (چاڪ
دهزاني ڪه بيڄگه له پهروردگاري ناسمانه ڪان و زهوى ڪهسى تر نهو نايهت و نيشانانهى
نهاردووه، ڪه پروون و بهرچاون، وه من واگومان دهبم نهى فيرعدن ڪه تو ناحالى و
فوتواى)، له بهر نهوه هاوبه شدانهران دانيان به پهروردگاربهتى خواى گهوره داهنا
له گهل نهوى له پهرستراويه تيشدا هاوبه شيان بو دادهنا، خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿قُلْ
لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * قُلْ مَنْ رَبُّ
السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * قُلْ مَنْ يَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ﴾ (المؤمنون: ۸۴ - ۸۹)، واته: (نهى موحه مده ﷺ، بلتي: زهوى و نهوانهى
تيدياهى هي ڪييه نه گهر ئيوه دهزانن؟ نهوانيش دهلئين هي خوايه، بلتي: نايا ههر بير
ناكه نهوه؟ بلتي: ڪي پهروردگاري حموت ناسمانه ڪان و پهروردگاري عهرشى مهزنه؟
دهلئين خوايه، بلتي نايا ههر پاريز و تهقواى خوا ناكهن؟ بلتي: ڪي خاوه نيستهى ههموو
شتيڪي به دهسته و ههر نهو پهنا ده دات و خوى لى پهنا نادريته نه گهر ئيوه دهزانن؟
دهلئين خوايه، بلتي: ئير بو همل ده خهله تين و وهك جادو ليڪراو له ناسيني خوا
لا ده دهن؟).

ههروهه خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ (الزخرف: ۹)، واته: (نه گهر پرسياريان لى بكهيت: ڪي
ناسمانه ڪان و زهوى دروست ڪردووه؟ دهلئين: خواى شڪومه مند و زانا دروستي ڪردوون).
وه دهفهرمويت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)،
واته: (نه گهر پرسياريان لى بكهيت: ڪي دروستي ڪردوون دهلئين خوا؟ ئير چوَن درو
ههله ده بهستن، ڪه هاوبهش بو خوا داده نين؟).

فهرمانی پهروهر دگاری بیهاوتا گشتگیره بۆ همدووو فهرمانی قهدهری و شهرعی،
 نجا هروهك خوی مدزن هلسوورپنهری بوونهوره و بهیٰ خواستی کاربهجیٰ خوی
 تیدا برپاردهره، وه هرخوی بهدانانی پرسته ڪان و حوكمه ڪانی مامله ڪردن بهو
 پیتهی کاربهجیٰ خوی دهخوازیت تیدا فرمانپهوايه، وه همدکس لهگهل خوی
 گهوره دا لهپرسته ڪاندا شرع دانهریک، ین لهحوكمه ڪانی مامله ڪردندا حوكم
 دهریک دابیت نهوه هاوبهشی داناه و باوهری نههیناوهتهدی.

سیههم: باوهپهتان به پرسراویتی خوا:

واته باوهپهتان بهوهی که بهتهنها پهروهر دگار پرسراو(اله)ی راستهقینهیه و
 هاوبهشی نیه، وه (اله)یش به واتای(مالوه)ه، واته: پرسراو(معبود) له پروی
 خوشویستن و بهگهوره زانیهوه، خوی گهورهش دهفرمویت: ﴿وَالْهَکُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (البقرة: ۱۶۳)، واته: (خواوهند و پرسراوتان تهنها یهک
 پرسراوه، هیچ پرسراویک نیه بیجگه لهو خواهیه که بهخشنده ومیهرهپانه).

هروهها دهفرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا
 بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (آل عمران: ۱۸)، واته: (خوا شایهتیداوه که هیچ
 پرسراویک نیه بیجگه لهزاتی پیروزی، هروهها فریشته ڪان و خواهن زانسته ڪانیش
 شایهتیان داوه و همد خوا دادگیری دهچهسپیتیت و هیچ پرسراویک نیه بیجگه لهو
 خواهیه که شکومند و کاربهجیه).

وه همد شتیک لهگهل خوی گهوره دا کرابی بهپرسراو و بیجگه لهخوا بهپرستیت،
 نهوه پرسرانی پوچ و بهتاله، خوی گهوره دهفرمویت: ﴿ذَلِكْ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ
 مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (نهو
 سهرکوتنهش که پیتان دهادات لهبهرنهوهیه کهخوا خوی راست و پهوايه، وه نهوهی که

بيجگه له خوا لڀي ده پاريئنه وه و ده پهرستن پوچه و همرخوا خوي بهرز و بلند و گه ورهيه).

ناوبر دنيشيان به پهرستراو مافي پهرسترايان بي نادات، خوي گه وره ده ربارهي (لات و عوزا و مهنات) ده فهرمويت: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (النجم: ۲۳)، واته: (نهم بتانه بيجگه له چهند ناويك كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناون هيچ نين و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

ده ربارهي (هود) يش (عليه السلام) ده فهرمويت: به گه له كه ي فهرموه: ﴿أَتَجَادِلُونِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (الأعراف: ۷۱)، واته: (نايا ده ربارهي چهند ناويك ده مه قاليتم له گه له ده ڪن كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر نه ناردوونه ته خواره وه).

ههروه ها ده ربارهي (يوسف) (عليه السلام) ده فهرمويت: به دوو ها وه له كه ي زينداني فهرموه: ﴿أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ * مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (يوسف: ۳۹-۴۰)، واته: (نايا چهند خواهيه كي په رته وازه و جيا جيا باشره يان خوي تاك و تنها و زال و ملڪه چڪره؟ بيجگه له خوا هيچ شتيك ناهه رستن چهند ناويك نه بي كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

له بهرئوه پيغهم به ران (عليه السلام) به گه له ڪان يان ده فهرموه: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾، واته: (خوا به رستن و بيجگه له وه هيچ پهرستراويكي تر تان نيه)، به لام نهو هاو به شدانه رانه هه سر پيچيسان ڪردوه و بيجگه له خوا پهرستراوي تريشيان پهيدا ڪردوه كه له گه له خوي بهرز و بي هاوتادا ده يان پهرستن و داواي سه ركه و تنيان

لیده‌کردن و هانایان بۆ ده‌بردن، خوای گه‌وره‌ش به دوو سه‌ماندنی ژیری نه‌وه‌ی پوچه‌ل
 کرده‌ته‌وه که هاوبه‌شدانه‌ران نه‌و په‌رس‌راوانه ده‌که‌ن به‌په‌رس‌راو:
 یه‌که‌م: نه‌وه‌یه نه‌و په‌رس‌راوانه‌ی هه‌لیان بژاردوون هیچان له‌تایه‌تمه‌ندیه‌کانی
 په‌رس‌راویه‌تی تیدا نیه، که خۆیان دروست‌کراون و هیچ دروست ناکه‌ن و هیچ
 سودیکیش بۆ په‌رستیاره‌کانیان به‌ده‌ست ناهین، وه هیچ زیانیکیشان لی لانه‌ده‌ن:
 نه‌ژیانیان به‌ده‌ستیانه و نه‌مردنیان، وه هیچ شتیکیان له‌ناسمانه‌کان به‌ده‌ست نیه و تیدا
 هاوبه‌ش نین، خوای گه‌وره‌هه‌رمویه‌تی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ آلِهَةٍ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ
 يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾
 (الفرقان: ۳)، واته: (بیجگه‌له‌خوا چه‌ند په‌رس‌راویکیان هه‌ل‌بژاردووه که هیچ دروست
 ناکه‌ن و خۆیان دروست‌کراون، نه‌زیانی خۆیان به‌ده‌سته و نه‌قازانج، وه نه‌مردنیان به
 ده‌سته و نه‌ژیان و نه‌زیندو‌کردنه‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌هه‌رمویت: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي
 السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ * وَلَا تَنْفَعُ
 الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ (سبأ: ۲۲-۲۳)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ به
 به‌په‌رستانی مه‌که‌که‌بلی: بانگ له‌و بتانه‌بکه‌ن که لافی خوایه‌تیان لیده‌ده‌ن با له‌سالی
 گرانی‌دا به‌فریاتان بکه‌ون، نه‌و بتانه‌سه‌ربه‌خۆ نه‌له‌ناسمانه‌کان و نه‌له‌زه‌ویدا به‌قه‌د
 گه‌ردیله و می‌روله‌یه‌کی وردیشان به‌ده‌ست نیه تا له‌به‌شی خۆیان پیتان بده‌ن، وه
 به‌هاوبه‌شی خواش هیچیان به‌ده‌ست نیه هه‌تا به‌هۆی نه‌وه‌وه سوودتان پینگه‌یه‌ن، وه هیچ
 پشتیوانیه‌کیشان بۆ خوای گه‌وره‌هه‌تا به‌هۆی نه‌وانه‌وه بوو‌یتخه‌خواه‌نی مو‌لکی
 ناسمانه‌کان و زه‌وی و به‌هۆیه‌وه داوا له‌بته‌کان بکه‌ن، وه هیچ تکا‌کارییه‌کیش لای نه‌و
 سوودی نیه مه‌گه‌ر بۆ که‌سی خۆی مو‌له‌تی پیتادات).

ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ * وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ﴾ (الأعراف: ۱۹۱-۱۹۲)، واته: (ئایا نه‌وانه ده‌که‌نه هاوبه‌شی خوا که هیچیان بێ دروست ناکریت و خویان دروست کراون، وه ناتوانن بته‌رسته‌کان سهر بخهن و خوشیان بێ سهرناخریت).

ئجنا نه‌گهر ئهمه‌ حالی ئهو په‌رسراوانه بیت ئیتر هه‌لبژاردنیان به‌په‌رسراو ئه‌وپه‌ری گه‌وجی و ئهو په‌ری پوجی و بیماناییه.

دووهم: ئه‌وه‌یه ئهو هاوبه‌شدانه‌رانه‌ی دانیان به‌وه‌دا ده‌نا که به‌ته‌نها خوی گه‌وره ئهو په‌روه‌ردگار و کردگاره‌یه که خاوه‌نیه‌تی هه‌موو شتیکی به‌ده‌سته و په‌نای پێده‌گیری و خوی لی په‌نا نادریت، ئه‌مه‌ش واده‌خوازیت که له‌په‌رسراویه‌تیدا به‌ته‌نهای بزنان، وه‌ك له‌په‌روه‌ردگاریه‌تیدا به‌ته‌نهایان زانیوه، هه‌روه‌ك خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة: ۲۱-۲۲)، واته: (ئهی خه‌لکینه ئهو په‌روه‌ردگار ه‌تان به‌رستن که دروستی کردوون و نه‌وانه‌ی پیش ئیوه‌شی دروست کردووه بۆ ئه‌وه‌ی له‌سزای خوا بترسن، ئهو خوایه‌ی زه‌وی بۆ کردوون به‌پایه‌خ و ئاسمانی کردوه به‌سه‌قفیکی پارێزراو و له‌ئاسمانه‌وه ئاوی باراندووه و به‌هۆیه‌وه له‌به‌روبو مه‌کان رۆزی و بژیوی بۆ دابین کردوون، که‌وابوو هاوه‌ل بۆ خوا دامه‌نین و خۆ ئیوه‌ ده‌زانن که خوا دروستی کردوون و زه‌وی بۆ کردوون به‌پراخه‌ر و ئاسمانی کردوه به‌سه‌قف و له‌مه‌دا هیچ هاوه‌لی نه‌).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)، واته: (ئه‌گهر پرسایریان لی بکه‌یت: کێ دروستی کردوون؟ ده‌لێن خوا! ئیتر چۆن درۆ هه‌لده‌به‌ستن؟).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ﴾ (یونس: ۳۱-۳۲)، واته: (ئهی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: کئی له‌ناسمان و زه‌ویه‌وه رۆزیتان ده‌دات؟ یان کئی بیستن و بینینی به‌ده‌سته؟ وه کئی زیندوو له‌مردوو ده‌خاته‌وه و مردووش له‌زیندوو ده‌خاته‌وه؟ وه کئی کار و فرمان هه‌لده‌سوورپئی؟ نه‌وا ده‌لین: خوا. تۆش بلی: ئایا هه‌ر له‌خوا ناترسن و پارێز له‌سنووره‌کانی ناکه‌ن؟ نه‌ویه‌یه‌ خوای په‌روه‌ردگاری راسته‌قینه‌تان، پاش راستی و ره‌وا چیت هه‌یه‌ بیتجگه‌ له‌گومرایی؟ ئیز چۆن له‌پهرستنی خوادا لاری ده‌بن؟).

سیه‌هم: باوه‌ر هینان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی:

واته: چه‌سپاندنی هه‌رچییه‌ك كه‌خوا له‌کتیبه‌كه‌یدا یان له‌سونه‌تی پتفه‌مبه‌ره‌كه‌یدا ﷺ چه‌سپاندویه‌تی بۆ خۆی له‌ناو و سیفه‌ته‌کان، به‌وجۆره‌ی شایسته‌یه‌تی به‌ی شیانندن و له‌کارخستن و به‌ی چۆنایه‌تی و لیچواندن. خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۰)، واته: (خوا چه‌ند ناویکی جوانی هه‌یه‌ به‌و ناوانه‌ لێی بپارێنه‌وه و گۆی مه‌ده‌ن به‌وانه‌ی له‌ناوه‌کانی خوادا لاری ده‌که‌ن به‌وه‌ی ناوه‌کانی خوا په‌تده‌که‌نه‌وه یان ناوی تر دین و ئیقراری له‌سه‌رده‌که‌ن، هه‌ر ده‌بی پاداشتی نه‌و کرده‌وانه‌یان وه‌ربگرن که‌ ده‌یکه‌ن).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (سیفه‌تی هه‌ره‌ به‌رز له‌ ناسمانه‌کان و زه‌ویدا - که‌ بریتیه‌ له‌وه‌ی هه‌ج هاوتایه‌کی نه‌ - بۆ نه‌و خوایه‌یه‌ که‌ شکۆمه‌ند و کاربه‌جیه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الشوری: ۱۱)،
واته: (هیچ شتیک له‌وینه‌ی خوا نیه و هه‌ر ئه‌و خوایه‌شه بیسه‌ر و بینه‌ره و ده‌بیستی و
ده‌بییت). له‌م یاسه‌شدا دوو تا قم گومرا بوون:

یه‌که‌میان: له‌کارخه‌مران (المُعْطَلَة) ن:

که‌ نکۆلێیان له‌ناو و سیفه‌ته‌کان یاخود له‌هه‌ندیکیان کردووه، به‌ویانووه‌ی
چه‌سپاندنیان بۆ خوا و ده‌خوازیت که‌ لیچواندن - واته‌ لیچواندنی خوای گه‌وره‌ به‌
دروست کراوه‌کانی - بکریت، ئهم بیانووه‌ش له‌چهند ڕوویه‌که‌وه‌ پوچ و به‌تاله‌،
له‌وانه‌:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌ی ده‌یلێن داخوازی چهند خواستیکی پوچه، وه‌ک پێچه‌وانه‌ بوون
له‌فه‌رمایشته‌کانی خوای گه‌وره‌دا، چونکه‌ په‌روه‌ردگار ناو و سیفه‌ته‌کانی بۆخۆی
چه‌سپاندووه‌ و ئه‌وه‌شی ڕه‌تکردووه‌ته‌وه‌ که‌هیچ شتیک به‌ وینه‌ی خوا هه‌بییت، ئنجا ئه‌گه‌ر
چه‌سپاندنیان لیچواندن بخوازیت ئه‌وا ده‌شخوازی پێچه‌وانه‌بوون له‌قسه‌ی خوادا
هه‌بییت و هه‌ندیکیان ئه‌وانی تر به‌درۆ بخه‌نه‌وه‌.

دووه‌م: ئه‌وه‌یه‌ ئه‌گه‌ر دووشت له‌ناودا یان له‌سیفه‌تدا یه‌کانگیر بن ئه‌وه‌ ناخوازیت که‌
چوونیه‌ک بن، چونکه‌ ده‌بینی دوو کس له‌وه‌دا یه‌کانگیرن که‌هه‌ریه‌که‌یان مرۆفیکی
بیسه‌ره، بینایه، قسه‌که‌ره، ئهمه‌ش وا ناخوازیت که‌ له‌واتا ئینسانیه‌کان و بیستن و بینین
و قسه‌کردندا چوونیه‌ک بن، ده‌بینی گیاندارانیش ده‌ست و قاچ و چاویان هه‌یه، وه‌ ئهم
یه‌کانگیریه‌شیان ئه‌وه‌ ناخوازیت که‌ ده‌ست و قاچ و چاویان چوونیه‌ک بن. ئنجا ئه‌گه‌ر
جیاوازی له‌ نێوان دروستکراوه‌کاندا له‌و شتانه‌دا دیاریی که‌ له‌ناو و سیفه‌ته‌کاندا
یه‌کانگیرن ئه‌وا جیاوازی نێوان دروستکه‌ر و دروستکراوه‌کان ڕونتر و گه‌وره‌تره‌.

دووه‌میان: لیچووتان (المُشَبَّهَة) ن:

ئه‌وانه‌ی که‌ ناو و سیفه‌ته‌کانیان له‌گه‌ڵ لیچواندنی خوای گه‌وره‌
به‌دروستکراوه‌کانیدا چه‌سپاندووه‌، به‌ بیانووی ئه‌وه‌ی گوایه‌ ئهم لیچواندنه‌ ده‌رئه‌نجامی

ئەو چەمکەبە کە دەقەکان دەبگەبەن، چونکە خوای گەورە بەجۆرێک بەندەکانی دەدوینیت کە تێی بگەن، ئەم بیانوویش لەچەند ڕۆبە کەو بەتالە:

بە کەم: ئەو بێ لەبە کچونی خوای گەورە و دروستکراوەکانی بۆچوونێکی پوچە و ژیری و شەرع بەتالێ دەکەنەو، هەروەها مەحالە ئەوێ لە دەقەکانی قورئان و سوننەت دەفامریتەو فرمانێکی پوچ و بەتال بیت.

دووەم: ئەو بێ خوای گەورە بەو جۆرە بەندەکانی دواندووە کە لەپرووی بنەرەتی واتاو تێی بگەن، بەلام ئەو حەقیقەت و ناوەرۆکەێ ئەو واتایە لەسەر هاتووە لەو شتانەبە کە خوای گەورە زانینە کەێ تایبەتکردووە بە خۆبەو، لەو مەسەلانەێ پەبوەستن بە خودی خۆی و سیفەتەکانیەو.

ئەجا ئەگەر خوای گەورە بۆ خۆی چەسپاند کە بیسەرە، ئەوا بیستن لەپرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام بەگۆڕەێ بیستی خوای گەورە نەزانراوە، چونکە حەقیقەتی بیستن هەتا لەدروستکراوەکانیشدا جیا جیا، وە جیاوازی ئەو حەقیقەتە لەنیوانی دروستکەر و دروستکراو دا ڕونتر و ناشکراترە.

وە کاتێک خوای گەورە دەربارەێ خۆی هەوالتیداو کە (استواء) ی کردووە بەسەر (عرش) بەکەیدا ئەوا (استواء) کردنە کەێ لەپرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام حەقیقەتی ئەو (استواء) هێ خوای گەورە لەسەر (عرش) دا هەبەتی نەزانراوە، لەبەر ئەو هێ حەقیقەتی (استواء) دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازه، خۆ چوونە سەر کورسییە کێ جیگیر وەك سواربوونی سەر پستی ووشترێکی چەمووشی سەر شیت نیە، ئەجا ئەگەر دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازی بیت، ئەوا جیاوازی نیوان دروستکەر و دروستکراوەکان تیدا ڕونتر و ناشکراترە.

باوه پرون به خوی گهورهش بهو جوړه ی باسمان کرد چهند بهرهمینکی ناوازه و
گرنگ بو باوه پدار دیتته بهر، لهوانه:

(۱) هینانه دی په کتابهرستی خوی گهوره به جوړیک که باوه پدار نه تکا و نه ترسی
به کهسی تره وه په یوه ست نابی و کهسی تریش ناپهرستیت.

(۲) خوشویستی ته وای خوی گهوره و به گهوره زانینی، بهو جوړه ی له
ناوه جوانه کانی و سیفه ته بهرزه کانی ده فامریتته وه.

(۳) هینانه دی پهرستی خوا به نه نجامدانی نهو کارانه ی فهرمانی پیکردوون و
دوور که و تنه وه لهو کارانه ی پیکری لیکردوون.

وملائكتہ (۱۲۹)

وہ بہ فریشتہ کانی

(۱۲۹) فریشتہ‌کان: جیہانیکی نادیار و دروستکراون، بہندہ و خواہرستن، ہیچ تایہ تمہندیہ کی پوروہ ردگاریہ تی و پورسراویہ تییان نیہ، خواہی گہورہ لہرووناکی دروستی کردون و ملکہچی تہواوی بو فہرمانہ کانی پیداون و ہیژیشی بو راپہراندنیان پیداون، خواہی گہورہ دہ فہرمویت: ﴿وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾ * يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (الأنبياء: ۱۹-۲۰)، واتہ: (تہوانہی لای خوان خویان لہ پورستیدا بہ گہورہ نازانن و ماندووش نابن، شہو و رۆژ پاک و ییگہردی بو خوا دہردہ برن و بیزار و ماندوو نابن).

ژمارہیان زۆرہ و ییجگہ لہ خواہی گہورہ کس بو ناژمیترین، وہ لہ (صحیحین) یش لہ فہرموودہی (تہنس) دا ﷺ لہ باسی شہورہ ویدا ساغ بووہ تہوہ کہ پیغمبہر ﷺ مالتی ناوہ دانکراو (بیت المعمور) ی لہ تاسمان پیشاندرا، ہموو رۆژیک حفتا ہزار فریشتہ نوژی تیڈا دہ کەن، کاتی دینہ دہرہوہ ہمرگیز جاریکی تر ناگہرینہوہ بو).

باوہرہیتان بہ فریشتہش چوار فہرمان لہ خو دہ گریٹ:

یہ کہم: باوہرہیتان بہ بوونیان.

دوہم: باوہرہیتان بہو فریشتہیان کہ بہناوی خوئی ناوی دہزانین، وہک (جبریل)،

ہمروہا سہرلہبہر باوہر بہوشیان بہیتن کہ ناوی نازانین.

سیہم: باوہرہیتان بہوہی دہبارہی سیفہ تہ کانیان زانیومانہ، وہک سیفہ تی (جبریل) کہ

پیغمبہر ﷺ ہوا تیداوہ لہ سہر تہو سیفہ تہی لہ سہری دروستکراوہ بینویہ تی، شہش

سہد بالی ہدبووہ و تاسوی داگرتوہوہ (أخرجہ البخاری).

جاری واش هدی به فەرمانی خوی گهوره فریشته شیوهی ده گۆریت بۆ شیوهی مرۆف، ههروهك له (جبریل) رپویدا کاتیک پهروهردگار ناردی بۆلای (مریم) و خوی خسته شیوهی مرۆفیکێ تهواوهوه. ههروهها کاتیک هات بۆلای پیغمبهر ﷺ که له ناو هاوهله کانیدا دانیشتبوو، به سیفهتی پیاویك هاته لای که جل و بهرگی زۆر سبی بوو، مووی زۆر رهش بوو، شوینهواری گهرانی پیوه نه ده بینرا و هیچ که سیش له هاوهلان نهیده ناسی، ئنجا لای پیغمبهر ﷺ دانیشت و ههردوو ئهژنۆی نا به ئهژنۆیهوه و ههردوو له بی دهستی خسته سهر ههردوو پانی و دهربارهی ئیسلام و باوهر و ئیحسان و رۆزی دواپی و نیشانه کانی پرسیاری له پیغمبهر ﷺ کرد، پیغمبهریش ﷺ وهلامی دایهوه و رۆیشت، پاشان پیغمبهر ﷺ فهرمووی: (ئهوه جبریل بوو هاته لاتان بۆ ئهوهی فیری نایینه که تان بکات) (رواه مسلم)، ههروهها ئهوه فریشتانهش که خوی گهوره ناردونی بۆلای (ئیبیراهیم) و (لوط) له شیوهی مرۆفدا بوون.

چوارهم: باوهر هینان بهو زانیاریهی دهربارهی ئهوه کرده وانهی به فەرمانی خوی گهوره بی ههله دهستن زانیومانه، وهك پاك و بێگهردی دهبرین بۆ پهروهردگار به شهو و رۆژ، به بی کۆلدان و بیتاقهت بوون، ههندیکیان کاروباری تاییه تیان ههیه:

بۆ نموونه (جبریل) ی ئه میندار به سهر سروش و وه حی خوی گهوره وه، که خوا وه حی پێدا په وانه ده کات بۆ پیغمبهران و نیراوان.

ههروهها (میکائیل) که سپێراوه به باراندن و رواندن.

یان (إسرافیل) که سپێراوه به فوو کردن به که ره نا (صور) دا له کاتی ههستانی قیامت و زیندوو کرانهوهی خه لکید.

یاخورد فریشتهی مهرگ (ملك الموت) که سپێراوه به کیشانی گیانه کان له کاتی مردندا.

ههروهها (مالک) که سپێراوه به ئاگر پهزی و خه زنه داری ئاگره.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌چاودێریکردنی کۆرپه‌له‌ له‌ په‌حمی دایکدا، نه‌گه‌ر مرۆف چوار مانگی له‌سکی دایکیدا ته‌واو کرد، خوای مه‌زن فریشته‌یه‌ك ده‌نێری و له‌زمانی پێده‌كات به‌نووستی پۆزی و ناکامی ژیان (أجل) ی و کرده‌وه‌کانی و سه‌رگه‌ردانه‌ یان به‌ختیاره‌.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌پاراستنی کرده‌وه‌کانی ئاده‌میزاد و نووسینان. هه‌موو که‌سیك دوو فریشته‌ی بۆ دانراوه‌: یه‌که‌میان له‌ لای راست و دووهمیش له‌ لای چه‌پ.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراوان به‌پرسیارکردن له‌مردوو، کاتیک خرایه‌ ناو گۆره‌که‌یه‌وه‌ دوو فریشته‌ دینه‌لای و ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پێغه‌مبه‌ری پرسپاری لیده‌که‌ن.

باوه‌ربوون به‌ فریشته‌کانیش چه‌ند به‌رهمه‌یکێ نایاب دیتته‌ به‌ر، له‌وانه‌: یه‌که‌م: زانیی گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی و هێز و ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌، چونکه‌ گه‌وره‌یی دروستکراو له‌ گه‌وره‌یی کردگاره‌وه‌یه‌.

دووهم: ستایشکردنی خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌جۆریك چاودێری ئاده‌میزاد ده‌كات که‌ هه‌ندیک له‌و فریشتانه‌ی سپاردوو به‌وه‌ی به‌ئه‌هرکی پارێزگاریکردنیان و نووستنی کرده‌وه‌کانیان و بیجگه‌ له‌وانه‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیان هه‌ستن.

سێهه‌م: خو‌شویستی فریشته‌کان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌لده‌ستن به‌پهرستی خوای گه‌وره‌. ده‌سته‌یه‌ك له‌ سه‌رلێشیاوان نكۆلی ئه‌وه‌یان کردوو که‌ فریشته‌کان جه‌سته‌ بن و ووتویه‌: بریتین له‌و هێزه‌ چاکه‌خو‌ازانه‌ی له‌ دروستکراوه‌کاندا هه‌شاردراون، نه‌مه‌ش به‌درۆخسته‌مه‌وه‌ی قورئانه‌که‌ی خوای گه‌وره‌ و سونه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و کۆده‌نگی (إجماع) ی موسلمانانه‌، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مِّنْى وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ (فاطر: ۱)،

واته: (سوپاس بۆ خوای به‌دیه‌نهری ئاسمانه‌کان و زهوی، ئهو خوایه‌ی فریشته‌کانی کردوه به فرستاده و نیراو، که خاوه‌نی جووته بال و سی بال و چوار بالن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَذْبَارَهُمْ﴾ (الأنفال: ۵۰)، واته: (ئه‌گەر ده‌بینیت کاتیک فریشته‌کان گیانی ئه‌وانه ده‌کیشن که بیاره‌ر بوون و به‌دهم و چاویان و به‌پشتیاندا ده‌کیشن).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ﴾ (الأنعام: ۹۳)، واته: (ئه‌گەر ده‌بینیت کاتیک ستمکاران له‌گیراوی مهرگدان و فریشته‌کان ده‌ستیان درێژده‌که‌ن بۆ لێدان و ئه‌شکه‌نجه‌دانیا و پێان ده‌لێن گیانی خۆتان ده‌رکه‌ن).

یان ده‌فرمویت: ﴿...حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (سبا: ۲۳)، واته: (تاكو ترس و بیم له‌دلی شه‌فاعه‌تکاره‌کان ده‌رکرا، به‌فریشته‌کانیا ده‌ووت: په‌روه‌ردگارتان چی فەرموو؟ ووتیان: راست و په‌وای فەرموو، واته شه‌فاعه‌ت بۆ باوه‌ردارانه و مافی ئه‌وانه هه‌ر ئه‌ویشه به‌رز و بلند و گه‌وره‌یه).

ده‌بارە‌ی ئه‌هلی به‌هه‌شتیش ده‌فرمویت: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ * سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ (الرعد: ۲۳-۲۴)، واته: (فریشته‌کان له‌هه‌موو ده‌رگایه‌که‌وه ده‌چه‌ ژووره‌وه بۆ لایان و پێان ده‌لێن: سلاوتان لی ییت، ئهو خۆشیه‌ی به‌ده‌ستان هه‌تاوه به‌هۆی ئارامگیرتانه‌وه‌یه، وه باشترین دوا هه‌وارگه و مالتان بێ براوه).

له‌ (صحیح) ی بوخاریشدا هاتوه له‌ (أبي هريرة) وه ﷺ که له‌ پێغه‌مبه‌روه ﷺ گێراویه‌ته‌وه، ده‌فرمویت: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَىٰ جِبْرِيلُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَخْبِيَهُ فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَجْوُهُ فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه‌گەر خوا

بهندهیه کی خوشویست بانگی جبریل ده کات و پټی ده فهرمویت: خوا فلان کهسی خوش دهوی، توش خوشت بویت، جبریلیش خوشی دهویت، ئنجا جبریل بانگی ئه هلی ئاسمان ده کات کهوا خوا فلان کهسی خوش دهوی ئیوهش خوشتان بویت، ئه هلی ئاسمانیش خوشیان دهویت، پاشان خوشه ویستی ئه و کهسه ده خرپته ناو دلی خه لکی سهر زه ویه وه).

وه ههر له (صحیح) ی بوخاریدا له (أبي هريرة) وه ده گیرپته وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرمو ویه تی: « إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَأَلَّوْلَ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأَ الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (نه گهر رږږی جومعه هات، له لای ههر ده رگایه ک له ده رگا کانی مزگه وته وه فرشته کان ده وه ستن و یه ک له دوا ی یه ک ناوی نویژخوینان تو مار ده کهن، ئنجا نه گهر پټش نویژ (امام) به که دانیشته په راوه کانیان ده پیچنه وه و دین گوی له یادی خوا ده گرن).

نهم دهقه شهرعیانه به راشکاوی باس له وه ده کهن کهوا فرشته کان جه سته ن (به پټی سروشتی تایبه تی خوینان) نه ک هیژی مه عنه وی، وه ک سهر لی شیواوان ووتویانه، وه موسولمانان یه کده ننگن له سهر ئه و رایه ی لهم ده قانه ده فامرپته وه.

وڪتبه (۱۳۰) ورسله (۱۳۱)

وه به ڪتبه ڪافي و پيڻه مبه راني

(۱۳۰) (الڪتب): ڪڙي (ڪتاب) به، بهواتي نووسراو (مڪتوب).

ليڙه شدا مبهست لهو ڪتيانه به ڪه خوي گهوره ناردوني بو پيڻه مبه راني بوئه وهي
ميهره باني بن بو خه لڪي و مايه پيڻه مبه راني بن، تاڪو به هوپانه وه له دنيا و دواوڙڙدا به
به خته وهري بگه.

باوه پهيٽان به ڪتيه ڪانيس چوار فهران له خو ده گريٽ:

يه ڪم: باوه پهيٽان به وهي به پراستي هاتنه خواره وهيان له لايه خواره به.

دووه: باوه پهيٽان بهو ڪتيه به ناوي خوي ناوي مان زانيوه، وهك (قورنان) ڪه بو
موحه مدد هاتو وهته خواره وه (تهورات) ڪه بو موسا هاتو وهته خواره وه، به لام
تهوش ڪه ناوي نازانين سه رله بهر باوه پمان پي هپيٽ.

سيهه: باوه پڪردن به هه واله پراسته ڪانين، وهك: هه واله ڪاني قورنان و هه والي نهو
ڪتيه پيشوانه ي نه گوراون يان نه شيونراون.

چواره: نيشڪردن به حوڪم و فهرمان نهو ڪتيه يان ڪه نه سخ نه ڪراوه ته وه، ههروهه
پابه نديون و ملڪه چڪردن بو، نجا جيڪمه ته ڪه ي تيگه يان تينه گهين. تيڪراي
ڪتيه پيشووه ڪان به قورناني پوڙ نه سخ ڪراوه ته وه و حوڪمه ڪه يان سپراوه ته وه، خوي
گهوره ده فهرميٽ: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (ئمه نهو ڪتيه مان وهك په ياميڪي پراست بو
ناردويته خواره وه، تاڪو پراستي سه قامگير بڪات و به پراستدانه ري نهو ڪتيانه به ڪه
له پيش خويوهه په وانه ڪراون وهك تهورات و نينجيل - و نه سخيشي ڪردوونه وه).

بهم پییه دروست نیه کرده‌وه به هیچ حوکمیکی کتیبه پشوره‌کان بکریت بیجگه له‌وهی قورئان په‌سندیکردوه و دانی پیداناره.

باوه‌ربون به کتیبه‌کانیش چهند به‌رهمیکی ناوازه و گرنګ دینته بهر، له‌وانه:
یه‌که‌م: زانینی چاودیریه‌تی خوی گه‌وره بۆ به‌نده‌کانی که‌وا هەر گه‌لیک کتیبه‌کی بۆ ناردوه تا‌کو به‌هویوه ریتماییان بکات.

دووهم: زانینی کاربه‌جیی خوی گه‌وره له‌ شهرعه‌که‌یدا که‌وا بۆ هه‌موو گه‌لیک به‌رنامه‌یه‌کی وای داناره له‌ گه‌ل باروگوزه‌رانیاندا بگونیجیت، هه‌روه‌ک خوی مه‌زن ده‌فهرموت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (بۆ هەر گه‌لیک له‌ئێوه شهریه‌ت و به‌رنامه‌یه‌کمان داناره).

سیه‌هم: ستایشکردنی به‌هره و نیعمه‌تی خوا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی (که‌ شهریه‌ته‌که‌ی ناردوه‌وه).

(۱۳۱) وشه‌ی (الرسول): کۆی (رسول)ه، به‌ واتای: په‌وانه‌کراو (مرسل) واته: هه‌لتیرراو (مبعوث) بۆ گه‌یاندنی شتیک.

لی‌ره‌شدا مه‌به‌ست له‌و مرو‌فیه‌یه‌که‌ به‌ناردنی په‌یام و به‌رنامه‌یه‌ک سروه‌ی بۆ نیرراوه و فهرمانی به‌را‌گه‌یاندنی پیکراوه ...

یه‌که‌مین پیغمبه‌ر (نوح)ه ﷺ و دوا‌ییان (محمد)ه ﷺ. خوی گه‌وره ده‌فهرموت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئیمه وه‌حیمان بۆ تو کردوه هه‌روه‌ک وه‌حیمان بۆ نوح و پیغمبه‌رانی دوی ئه‌ویش کردوه‌وه).

له‌ (صحيح)ی بوخاریشدا هاتوه له‌ (أنس ی کوری مالک)ه‌وه ﷺ که‌ له‌فهرمووده‌ی شه‌فاعه‌تدا گیراویه‌ته‌وه پیغمبه‌ر ﷺ (باسی ئه‌وه‌ی کردوه که‌ خه‌لکی دینه‌ی - ئادهم - بۆ ئه‌وه‌ی شه‌فاعه‌تیان بۆ بکات، ئه‌ویش عوزریان بۆ دینته‌وه و

دهفهرمويٽ: بچن ٻڙاي (نوح) يه ڪم پڙمبهريه خوا هلي بڙاردوه و... هتد (آخرجه البخاري و مسلم).

خوای گهريه لهبارهي پڙمبهريه ۽ دهفهرمويٽ: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (موحهده ۽ باركي هيچ كه سيك له تيوه نيه به لام نيتردراوي خوايه و دراهميني پڙمبهريه).

هيچ نومه تيڪ بي پڙمبهريه نه بووه، (رسول) ٽڪ كه خوای گهريه بهرنامه و شهريه تيڪي سهريه خوي ٻڙ گهله ڪهي پڙداره وانه ڪردوه، يان (نبي) ٽڪ كه وهحي ٻڙ ڪراوه پهريه وي شهريه تي پڙش خوي بڪات، ٻڙنه وي سهريه نوي پيادهي بڪاته وه، خوای گهريه دهفهرمويٽ: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (لهمه مو نومه تيڪدا نيتردراوي ڪمان ره وانه ڪردوه كه پييان رابگه يه نيٽ خوا بهرستن و له طاغوت دور بکه ونه وه).

هده وه دهفهرمويٽ: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هيچ نومه تيڪ نيه كه ترسيهريڪي تيڊا هله نه بڙيرايت).

يان دهفهرمويٽ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَخْطُبُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا...﴾ (المائدة: ۴۴)، واته: (تيه ته ورا تمان نار دوه ته خواره وه كه رينمايي و روناكي تيڊا بوو ٻڙ نه وي نهو پڙمبهريه ملي ڪهي خوا بوون له ناو نه وانه دا حوڪمي پيڪه ن كه جوله كه بوون).

پڙمبهريه هده ويان مروّف و دروست ڪراون و هيچ تايه ته ندييه ڪي پهريه ردگار يه تي و پهريه سزاويه تيان نيه، خوای گهريه دهريه پڙمبهريه ڪهي (محمد) ۽ - كه لهروي پهريه پايه وه له لاي خوا سهريه پڙمبهريه - دهفهرمويٽ: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَزْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلي: ۱۸۸).

نه سوود و نه زیانم بۆ خودی خوښم بدهست نه مه گهر ئه‌وه‌ی خوا بیه‌وێت، وه نه گهر غه‌یم بزانایه ئه‌وا چاکه‌ی زۆرم بۆخۆم بدهست ده‌هێنا و هه‌یج خراپه‌یه‌کم تووش نه‌ده‌هات، من بێجگه له‌وه‌ی ترسینه‌ر و مژده‌ده‌رم بۆ گه‌لیک که باوه‌ردینه‌ن شتیکی تر نیم).

وه ده‌فه‌رموێت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بێتی من نه‌به‌ده‌ستمه زیان له‌ئێوه بدهم و نه‌به‌ده‌ستمه هه‌دايه‌تی ئێوه بدهم، بێتی: بێگومان کس نه‌یه له‌توره‌یی و سزای خوا په‌نام بدات و بێجگه له‌ویش هه‌یج داله‌یه‌کم نه‌).

وه تابه‌تمه‌ندییه‌کانی ئاده‌میزادیشیان له‌گه‌له‌دا، له‌نه‌خۆشی و مردن و ناتا‌ج‌بوون به‌خواردن و خواردنه‌وه و شتی تر، خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی ئیبراهیم ﷺ که وه‌سفی په‌روه‌ردگاری مه‌زنی کردوه ده‌فه‌رموێت: ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ (الشعراء: ۷۹-۸۱)، واته: (په‌روه‌ردگارم نه‌و خوايه‌یه که خواردن و خواردنه‌وه‌م ده‌دات و نه‌گهر نه‌خۆش که‌وتم چاکم ده‌کاته‌وه و نه‌و خوايه‌یه که دهم مریته‌ پاشان زیندووم ده‌کاته‌وه).

په‌غه‌مه‌ریش ﷺ ده‌فه‌رموێت: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَنَسَىٰ كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (منیش هه‌ر مرۆفیه‌کم وه‌ک ئێوه، شتم بیرده‌چی وه‌ک ئێوه بیرتان ده‌چیت، ئنجا نه‌گهر شتم بیرچوو یادم ب‌خه‌نه‌وه).

وه خوای گه‌وره له‌بالاترین په‌له‌وپایه‌دا و له‌میان‌ه‌ی ستایش کردنیاندا به‌(خواپه‌رست)ی وه‌سفکردوون، په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی (نوح) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ (الأنساء: ۳)، واته: (به‌راستی به‌نده‌یه‌کی سوپاس گوزار بوو).

ده‌رباره‌ی (موحه‌مه‌د) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و په‌روزی بۆ ئه‌و خوايه‌ی فورك‌ان -

واته قورئان - ی به‌سەر به‌نده کهیدا ناردووته خواره‌وه بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادار که‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بیت).

هه‌روه‌ها ده‌باره‌ی (ئیراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب) - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ * وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ﴾ (سورة ص: ۴۵-۴۷)، واته: (باسی به‌نده کانمان ئیراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب بکه که به‌ده‌سه‌لات و چاو‌کراوه بوون، ئیمه به‌هۆی سیفه‌تی به‌رزیا نه‌وه هه‌لمان بژاردبوون، ئه‌ویش بیر کردنه‌وه و سه‌رقال بوونیان بوو به‌ رۆژی دوا یه‌وه، وه ئه‌وان لای ئیمه له‌و به‌ندانن که پالفته و هه‌لبژێراون).

ده‌باره‌ی عیسای کورێ مه‌ریه‌میش ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (الزخرف: ۵۹)، واته: (عیسا ته‌نها به‌نده‌یه‌ك بوو و به‌هه‌ری پێغه‌مبه‌رایه‌ تیمان به‌سه‌ردا رشتبوو، وه کردبوومان به‌وێنه و ئایه‌تیکی روون له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوا بۆ نه‌وه‌ی ئیسرائیل - یعقوب -).

باوه‌ر هێنان به‌ پێغه‌مبه‌رانیش چوار فرمان له‌خۆ ده‌گرت:

یه‌ که‌م: باوه‌ر هێنان به‌وه‌ی په‌یامه‌ که‌یان راسته و له‌خوای گه‌وره‌وه‌یه، چونکه هه‌ر که‌س باوه‌ری به‌یه‌ کێك له‌و په‌یامانه نه‌بیت ئه‌وه بێباوه‌ره به‌ هه‌موویان، هه‌روه‌ك خوا ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الشعراء: ۱۰۵)، واته: (گه‌لی نوح پێغه‌مبه‌ره‌کانیان به‌درۆ خسته‌وه)، خوا ی میه‌ره‌بان به‌ به‌درۆ خه‌ره‌وه‌ی هه‌موو نێردراوه‌کانی داناون له‌ گه‌ل ئه‌وه‌دا که ئه‌و کاته‌ی (نوح) یان به‌درۆ خسته‌وه هیچ پێغه‌مبه‌ریکی تریان نه‌بوو. به‌م پێیه ئه‌و گاوارانه‌ی که (محمد) ﷺ یان ﷺ به‌درۆ خستوه ته‌وه‌و شوینی نا که‌ون به‌درۆ خه‌ره‌وه‌ی عیسای کورێ مه‌ریه‌میش ﷺ و شوینی نه‌که‌توون به‌ تاییه‌تی که عیسا ﷺ مزگینی هاتی (محمد) ﷺ ی پێداون.

که مزگینى پئدانیان هیچ واتایه‌ک نابه‌خشی ئه‌وه نه‌بیّت که بۆلای ئه‌وان ده‌نی‌ریّت و خوا به‌هۆیه‌وه له‌گومرایی ده‌ربازیان ده‌کات و بۆ ریڤگه‌ی راست ریتوتیسیان ده‌کات.

دووه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و پیغه‌مبه‌ره‌ی به‌ ناوی خۆی ناویمان زانیوه، وه‌ک: موحممه‌د و ئیبراهیم و موسا و عیسا و نوح - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ئه‌و پیغه‌مش نه‌وانه‌ن که له‌پیغه‌مبه‌راندا خاوه‌ن وه‌ (أولو العزم بن)، خوای گه‌وره‌ش له‌دوو جیگه‌ی قورئاندا باسی کردوون، له‌سوره‌تی (الأحزاب) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ...﴾ (الأحزاب: ۷)، واته‌: (کاتیک که په‌یمانمان له‌پیغه‌مبه‌ران وه‌رگرت، وه‌ له‌تۆ و له‌نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا کوری مه‌ریه‌م).

هه‌روه‌ها له‌ سوره‌تی (الشوری) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...﴾ (الشوری: ۱۳)، واته‌: (خوا ئه‌و دینه‌ی به‌شعرع بۆتان داناه که سپاردوویت به‌نوح و ئه‌وه‌ش که به‌سروش و وه‌حی ناردوو مانه‌ بۆت و ئه‌وه‌ی سپاردمان به‌ئیبراهیم و موسا و عیسا که پیاده‌ی ئه‌و ئاینه‌ بکه‌ن و تیدا دووبه‌ره‌که مه‌بن).

به‌لام ئه‌وه‌شیان که‌ناوی نازانین ده‌بی به‌تیکرا (اجمالاً) باوه‌ری پئ به‌ینین، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾ (غافر: ۷۸)، واته‌: (بیگومان له‌پیش تۆوه پیغه‌مبه‌رانی‌کمان په‌وانه‌کردوه، هه‌یانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ گێراویتوه و هه‌شیانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ نه‌گێراویتوه).

سێهه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و هه‌واله‌ راستانه‌ی ده‌رباره‌یان پیمان گه‌یشتون.

چوارەم: ئىشكرىن بەشەرئىعتى ئەمەلىيەت كە بۆلەن پەوانە كراۋە و دوامەنىيەنە، ئەمەلىيەت (مۇھەممەد) كە بۆلەن تەكۋىن خەلىكى نىرراۋە، خەلىكى گەۋرە دەفەرمۇيت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واتە: (نەخىر! سۆيىد بەپەرۋەردگارت باۋەربان نايىت تاكو لەو كىشەو ھەرايەى لەنۆواندا دروست دەيىت نەتكەن بەدادۋەر، پاشان لەدەرۋونياندا ھەست بەھىچ تەنگاۋىيەك نەكەن سەبارەت بەۋەى بۆت يەكلا كەردنەتەۋە و بەمەلكەچكرىنى تەۋاۋەتى مەلكەچ دەبن).

باۋەربون بەپىغەمبەرائىش چەند بەرھەمىكى نايابى ھەيە، لەۋانە:

۱- زانىنى بەزەيى و مېھرەبانى خەلىكى گەۋرە و چاۋدېرىكرىنى بەندەكانى كە پىغەمبەرائى بۆ پەوانە كەردون، بۆئەۋەى بەرەو پىيازى خەلىكى گەۋرە پىنمايان بەكەن و بۆيان ۋون بەكەنەۋە كە چۆن خوا پەرسەن لەبەرئەۋەى عەقلى ۋىرى نادەمىزاد سەربەخۆ چۆنەتى خواپەرسەتى نازانىت.

۲- شوكرانەبۇرى خەلىكى گەۋرە لەسەر ئەم بەرە گەۋرەيە.

۳- خۆشويستى پىغەمبەران و بەمەزن تەماشاكەردىيان و ستايشكەردىيان بەو جۆرەى شايسەيانە لەبەرئەۋەى نىردراۋى خەلىكى گەۋرەن و ھەستاون بەپەرسەتى و گەيانەندى پەيامەكەى و نامۇزگاركرىنى بەندەكانى.

بىگومان ناھەزائىش كە پىغەمبەرەكانيان بەدرۆخستەتەۋە بەبىيانۋەى ئەۋەبۋە كە نايى پىغەمبەرائى خەلىكى گەۋرە لەمروۋ بن. خەلىكى گەۋرەش باسى ئەۋ بىيانۋەى كەردۋە و پوچەلى كەردەتەۋە، ۋەك دەفەرمۇيت: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا * قُلْ لَوْ كَانَتْ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يُمُشُونَ مَطْمَئِينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا﴾ (الإسراء: ۹۴-۹۵)، واتە: (كاتىك خەلىكى پىنمايان بۆدەھات ھىچ شەيئە رېنگرى نەدە كەردن لەۋەى باۋەربەيتىن، ئەۋە نەبى كە دەيانۋوت:

نایا خوا مروځی به پټغمبه ر هه لټار دووه؟ بلۍ: نه گهر له زه ویدا فریشته هه برونایه و به دلتیایی به سهریدا پر وشتنایه نهوا پټغمبه ریکی فریشته مان له ناسمانه وه بړ دهناردنه خواره وه).

خوای گه وره هم بیان ووهی به وه پوچه لکر دووه توه که حه تمن ده بی پټغمبه ر له مروځ بیت، چونکه بولای خه لکی سهر زه وی په وانه ده کریت و نه وایش مروځن. نه گهر خه لکی سهر زه وی فریشته برونایه نهوا خوا پټغمبه ریکی فریشته ی بړ دهناردنه خواره وه بړ توه وی وه ک نهوان بویه.

هه روه ها په روه ردگار ده باره ی نه وانه ی پټغمبه رانیان به در وځست ووه توه ده گیر توه که ووتویانه: ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (ابراهیم: ۱۰-۱۱)، واته: (نپوه جگه له وهی مروځیکی وه ک نیمه شتیکی تر نین و ده تانه ویت ریگری په رستی نهو بتانه مان لییکه که باو و باپیرانمان ده یان په رستن، نجا نه گهر راست ده که ن به لگه یه کی ناشکرمان بړ به ینن، پټغمبه ره کانیا ن پیا ن ده ووتن: نیمه جگه له وهی وه ک نپوه مروځین شتیکی تر نین، به لام خوا ناز و نيمه ت به سهر که سیک له به نده کانیدا ده کات که خو ی بیه ویت، وه به خواستی خوای مه زن نه بی بوشمان نیه به لگه تان بړ به ینن).

والیوم الآخر (۱۳۲)

وه به پوژی دواپی

(۱۳۲) پوژی دواپی: پوژی قیامتته که خه لکی بو لپرسینه وه و پاداشت تیدا زیندو ده کرینه وه، بویه واشی پیگوتراوه چونکه پوژی تری له دواوه نیه، پوژیک که نه هلی به هشت له جیگه کانیا و نه هلی ناگریش له جیگه کانی خویاندا جیگیر ده بن، باوه پهیان به پوژی دواپی سی فرمان له خو ده گریت:

یه گم: باوه پهیان به زیندو کرانه وهی مردووه کان:

کاتیک فووی دووه ده کریت به (صور) دا خه لکی به فهرمانی پهره ردگاری جیهانیان هله ده سته وه، هموو پیخاوسن، پروتن، خه ته نه نه کراون، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (وهك یه که مجار ده روستمان کردووه به ههمان شیوه ده یگیرینه وه بو ژیان و زیندووی ده که یینه وه، به لینه وه له سه رخومان داناوه، نیمه نه انجامده ری هر کاریکین که بمانه وی).

زیندو و کرانه وهش راستیه کی چه سپاوه که به لگه ی قورئان و سوننهت و کوده نگی موسولمانانی له سه ره، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۵-۱۶)، واته: (پاشان دوا ی نه وهی نیوه له نه بو ونه وه دروستکراون نیوه سه رته انجام ده مرن، پاشانیش نیوه پوژی قیامت زیندو ده کرینه وه).

پیغمبه ریش ﷺ ده فهرمویت: «يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءَ عُرَاءَ غُرْلًا» (متفق علیه)، واته: (خه لکی پوژی قیامت به پیخاوسی و پروتی و خه ته نه نه کراوی کوده کرینه وه).

موسولمانانان له‌سەر چه‌سپاندن و ئیسپاتکردنی هاتی رۆژی دوایی به‌کده‌نگن و بوونیشی ده‌رئه‌نجامی دانایی و حکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، که‌ده‌خوای سهرئه‌نجامیک بۆ ئهم دروستکراوانه دابنیت، تا‌کو له‌سەر ئهو ئهرکه‌ی له‌سەر زمانی نیراوه‌کانی پتی سپاردوون تیدا پاداشتیان بداته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵)، واته: (تایا واتان داناو به‌ئمه به‌هه‌وانته و بیه‌ووده دروستمان کردون و ناگه‌رینه‌وه بۆلامان؟).

هه‌روه‌ها به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی ﷺ ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ...﴾ (القصص: ۸۵)، واته: (ئهو‌ی که‌ قورئانی له‌سەر تو‌ فرز کردوه بینگومان ده‌تگه‌رپه‌ته‌وه بۆ سهرئه‌نجامیک که‌ رۆژی قیامه‌ته).

دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌لیرسینه‌وه و پاداشت:

به‌نده له‌سەر کرده‌وه‌که‌ی لیتی ده‌پرسه‌رته‌وه و له‌سهریشی پاداشت ده‌درته‌وه، به‌لگه‌ش له‌سەر ئهم راستیه‌ قورئان و سونه‌ت و کۆده‌نگی موسولمانانه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَتُهُمْ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾ (الغاشية: ۲۵-۲۶)، واته: (به‌راستی گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای ئیمه‌یه، پاشان له‌لایه‌ن ئیمه‌وه لیرسینه‌وه‌یان له‌گه‌ل ده‌کریت).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا به‌ده‌قات پاداشت ده‌درته‌وه، وه هه‌رکه‌شیش خراپه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا ته‌نها به‌قه‌د خۆی پاداشت ده‌درته‌وه و سته‌میان لیناکریت).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الأنبياء: ۴۷)، واته: (ته‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بۆ رۆژی قیامه‌ت داده‌نێن و هه‌چ نه‌فسیک سته‌می لیناکریت، به‌لکو ئه‌گه‌ر

به‌کیشی ده‌نکه تۆویکیش بیت ده‌یه‌تینه پی‌شه‌وه، نه‌وه‌نده به‌سه که ئیمه لی‌رسینه‌وه له‌گه‌ل به‌نده‌کانمان بکه‌ین).

له‌(عبد الله ی کوری عُمَر) هوه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرمویت: «إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» (متفق علیه)، واته: (خوا باوه‌ردار نزیك ده‌خاته‌وه، ئنجا په‌رده‌ی پیداده‌دات و دایده‌پۆشیت و ده‌فهرمویت: ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئه‌ویش ده‌لیت: به‌لێ نه‌ی په‌روه‌ردگارم! تا‌کو دانی پی به‌گونا‌هه‌کانیدا ده‌نی و باوه‌رداره‌که ده‌بینیت که ئیر تیا‌چوه، ده‌فهرمویت: بی‌گومان له‌دانیا‌دا نه‌و گونا‌هانهم بۆ پۆشیت، ئه‌م‌پۆ‌کش لی‌یان خۆش ده‌م، ئنجا نو‌وسرا‌وی چا‌که‌کانی ده‌دریته‌ ده‌ست، به‌لام بی‌باوه‌ران و دو‌وپوه‌کان به‌به‌ر‌چا‌وی هه‌موو در‌وست‌کرا‌وه‌کانه‌وه بان‌گیان لی‌ده‌کریت: ئا نه‌وانه بو‌ون که در‌ویان به‌نا‌وی په‌روه‌رد‌گاریانه‌وه ده‌کرد، بزانی که نه‌فرینی خوا له‌سته‌م‌کارانه).

هه‌روه‌ها له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خواوه ﷺ به‌سه‌حیحی هات‌وه که فه‌رمو‌ویه‌تی: «مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةً» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه‌گه‌ر که‌سێک نیازی چا‌که‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا لای خۆی به‌ده‌چا‌که ده‌ینوسیت تا‌حه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده، وه ئه‌گه‌ر که‌سێک نیازی خرا‌به‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا یه‌ك خرا‌به‌ی بۆ ده‌نوسیت).

بی‌گومان مو‌سو‌ل‌مانان له‌سه‌ر چه‌سپاندن و ئی‌سپات‌کردنی لی‌رسینه‌وه و پاداشت له‌سه‌ر کرده‌وه‌کان یه‌که‌ه‌نگن، که له‌حیکمه‌ت و کاربه‌جیی‌هه‌ سه‌ر‌چا‌وه‌ی گرت‌وه، چون‌که

خوای گه‌وره کتیه‌کانی ناردووه و پیغمبه‌ره‌کانی ره‌وانه‌کردووه و فرمانی به‌بهنده‌کانی کردووه به‌و په‌یامانه‌رازی بن که‌هیناویانه و ئیش به‌و فرمانه‌ بکه‌ن که پیوسته ئیشی بیکریت، وه کوشتاری نه‌یارانیشی واجب کردووه و خوین و وه‌چه و ژن و داراییانی حه‌لال کردووه، ئنجا نه‌گه‌ر لپرسینه‌وه و پاداشت نه‌بوايه، نه‌وا نه‌مه‌ ده‌بووه هه‌وانته که په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای کاربه‌جی لئی به‌دوووه، وه‌ک ناماژه‌ی بۆ کردووه و ده‌فهرمویت: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ * فَلَنَقْصُرَنَّ عَنْهُمْ بَعْلَمَ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ (الأعراف: ۶-۷)، واته: (بینگومان پرسیار له‌و گه‌لانه‌ ده‌که‌ین که پیغمبه‌رانیان بۆ ره‌وانه‌کراوون هه‌لویستیان به‌رامبه‌ر پیغمبه‌ره‌کانیان چی بوو، وه بینگومان پرسیار له‌پیغمبه‌ره‌کانیان ده‌که‌ین، ئنجا با دلتیان که به‌سه‌ره‌اتی ژبیان و کرداره‌کانیان به‌پیی زانیاری بۆ ده‌گیرینه‌وه و ئیمه‌ لیان بیتاگا و غائب نه‌بوین).

سپه‌م: باوه‌ره‌ینان به‌به‌هشت و ناگری دۆزه‌خ:

هه‌ردووکیان ناکامی هه‌تا هه‌تایی خه‌لکن، به‌هه‌شت جیگه‌ی نه‌و به‌هره و نیعمه‌تانه‌یه که خوای گه‌وره بۆ باوه‌رداره‌ له‌خواتر سه‌کانی ناماده‌کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان به‌و شتانه‌هیناوه که خوا پیوستی کردووه له‌سه‌ریان باوه‌ری پیه‌ین، وه به‌گوپرايه‌لی خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ هه‌ستاون، له‌چه‌ندین جو‌ر ناز و نیعمه‌تی تیدایه‌ که (مَا لَا عَيْنَ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ)، واته: (نه‌ چاو بینویه‌تی و نه‌ گوی بیستویه‌تی و نه‌ به‌دلی مرۆفیشدا هاتووه). خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ * جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ (البینه: ۷-۸)، واته: (به‌راستی نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه‌ کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه، نه‌وانه‌ چاکترینی هه‌موو بوونه‌وه‌رن، پاداشتیان لای په‌روه‌ردگاریان چه‌ند به‌هه‌شتانیکه، جیگه‌ی حه‌وانه‌وه و مانه‌وه‌ن و جو‌گه‌ ئاوی زۆر به‌ژیریاندا ده‌روات و به‌یه‌که‌جاری تیانددا

دهمیننه‌وه، خوا لیان رازیووه، وه نه‌وانیش به بهشی خوا رازیوون، نه‌و پاداشته بو که‌سیکه له‌په‌روه‌ردگاری ترسا بیت).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (السجدة: ۱۷)، واته: (هیج کام له‌نه‌فسه‌کان نازان له‌پاداشتی نه‌و چا‌کانه‌دا که ده‌یان‌کرد چیان له‌بیلبله‌ی چاوان - واته له‌و نیعمه‌تانه‌ی هینه به‌ه‌دارن - بو حه‌شارداوه و بۆیان هه‌لگیراوه).

به‌لام ناگر جینگه‌ی نه‌و سزایانه‌یه که خوای گه‌وره بو بی‌یاوه‌رانی سته‌مکاری ناماده کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پتی نه‌بوو و سه‌ری‌نجی پی‌غمبه‌ره‌که‌یان ده‌کرد، له‌چه‌ندین جو‌ر سزا و تۆله‌ی تیدایه که به‌نه‌ندیشه‌دا نایه‌ت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾، واته: (له‌و ئاگره‌ خو‌تان به‌اریژن که بو‌بی‌یاوه‌ران ناماده‌کراوه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾ (الكهف: ۲۹)، واته: (نیمه ناگرین‌کمان بو سته‌مکاران ناماده‌کردووه که به‌تسه‌که‌ی وه‌ک ره‌شمال ده‌وریان ده‌دات، نه‌گه‌ر له‌تینوان هاواریش بکه‌ن، ئاو‌یکیان فریاده‌خریت وه‌ک کانزای تیاوه وایه که ده‌م وچاویان ده‌برژنیت، خراپ‌ترین خواردنه‌ویه و ناله‌بارترین هاو‌ری و هاوده‌میان هه‌یه که ناگره).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا * خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وِلْيًا وَلَا نَصِيرًا * يَوْمَ ثَقُلَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾ (الأحزاب: ۶۴-۶۶)، واته: (خوا به‌راستی نه‌فرینی له‌بی‌یاوه‌ران کردووه و دۆزه‌خی بو ناماده‌کردوون که به‌یه‌کجاری تیدا ده‌میننه‌وه، نه‌دۆستیک و نه‌پشتیوانیکیان ده‌ست ناکه‌ویت، له‌و رۆژه‌دا ده‌م وچاویان له‌ناگرده‌نم

دیو و نهو دیو ده‌کریت، ده‌لّین: خۆزگه ئیمه گوێپرایه‌لی خوا و گوێپرایه‌لی پیغمبه‌رمان بکردایه).

نهوه‌ی به‌باوه‌په‌تانه به‌پۆژی دوایه‌وه په‌یوه‌سته: باوه‌په‌تانه به‌مه‌رجی رووداوێک که له‌پاش مردن رووده‌دات، وه‌ک:

۱ - تاقیکردنه‌وه (فیتنه‌ی ناو گوێ):

مه‌به‌ست له‌وه‌یه دوا‌ی له‌دنیا ده‌رچوون پرسیار له‌مردوو ده‌کریت، ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پیغمبه‌ری، ئنجا نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌تاوه خوا له‌سه‌ر ووتیه به‌جی و په‌وان دامه‌زراویان ده‌کات، باوه‌ردار ده‌لّیت: په‌روه‌ردگارم خوایه و ئاییم ئیسلامه و پیغمبه‌رم ﷺ موحه‌مه‌ده، وه خوا سه‌ر له‌سته‌مکاران ده‌شیوێتی، یه‌باوه‌ر ده‌لّیت: ها.. ها، نازام، هه‌روه‌ها دو‌روو (مونا‌فیق) ده‌لّیت: نازام! گویم لیوو خه‌لکی شتیکان ده‌ووت و منیش ده‌مووته‌وه.

۲- سزای ناو گوێ و خۆشه‌کانی:

سزاکه‌ی بۆ سه‌مه‌کارانه له‌دو‌رو‌وه‌کان و یه‌باوه‌ران، خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۳)، واته: (ئه‌گه‌ر ده‌بینیت کاتی‌ک سه‌مه‌کاران له‌گه‌ی‌ژاوی مه‌رگدان و فره‌شته‌کان ده‌ستیان بۆ لێدان و نه‌شکه‌نه‌جه‌دانیان درێژده‌که‌ن و پێیان ده‌لّین: گیانی خۆتان ده‌رکه‌ن نه‌م‌پۆکه به‌سزایه‌کی رسواکه‌ر له‌سه‌ر نه‌وه پادا‌شت ده‌درینه‌وه که به‌نا‌په‌وا ده‌رباره‌ی خوا ده‌تانووت و ده‌ره‌ق به‌نا‌یه‌ته‌کانی خۆتان به‌زل ده‌زانی).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌رباره‌ی شوێن که‌وتو‌وانی فه‌رمو‌یت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ

الْعَذَابِ ﴿غافر: ۴۴﴾، واته: (به‌یانیان و ئیواران به‌ناگر سزاده‌درین و رۆژنیکیش که قیامت هه‌لده‌سقی به‌فریشته‌کان ده‌ووتریت: بنه‌ماله و شویکه‌وتووایی فیرعه‌ون به‌خه‌نه ناو توند و تیزترین سزاوه).

وه له‌(صحیح)ی موسلیمدا و له‌فه‌رمووده‌ی (زیدی کوری ثابت)دا هاتوو هه‌ که له‌په‌غه‌مبه‌روه گێڕاویه‌ته‌وه ده‌فه‌رمویت: « قُلُوا أَن لَّا تَدَافَتُوا لَدَعُوْتُ اللّٰهَ أَن يُسَمِعَكُم مِّنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ تَعَوَّدُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ فَقَالَ تَعَوَّدُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالَ تَعَوَّدُوا بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالُوا نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالَ تَعَوَّدُوا بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ »، واته: (ئه‌گه‌ر له‌به‌رئه‌وه نه‌بوایه که مردوو هه‌کاتان نه‌نیزن داوام له‌خوا ده‌کرد گوییستی ئه‌و سزایه‌ی گۆرتان بکات که من ده‌ییستم، پاشان رۆوی تیکردن و فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ئنجا فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای گۆر، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای گۆر، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال).

به‌لام خۆشیه‌کانی گۆر بۆ باوه‌رداره‌ راستگۆکانه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (فصلت: ۴۱)، واته: (ئه‌وانه‌ی له‌دنیا دا ووتووایانه: په‌روه‌ردگارمان خوایه، پاشان دامه‌زراو بوون، فریشته‌کان دینه‌خواره‌وه بۆلایان و پێشان ده‌لێن: نه‌به‌رسن و نه‌خه‌م به‌خۆن مژده‌تان لی بێست به‌و به‌هه‌شته‌ی ئێوه به‌لێتان پێ درابوو).

هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿قُلْوَإِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ * قُلْوَإِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٌ﴾ (الواقعة: ۸۳-۸۹) تا‌کۆتایی سوره‌ته‌که، واته: (ئه‌گەر گیان و رۆح گه‌یشته‌ قور قور‌ا‌گه‌ و ئیوه له‌وکاته‌دا به‌ده‌وری گیان ده‌رچووه‌که‌وه‌ن و ته‌ماشای ده‌که‌ن، وه ئی‌مه زیاتر له‌ئیوه له‌و مردووه‌وه‌ نزیکین، به‌لام ئیوه نامان بین و نازانن چی به‌سەر ئه‌و مردووه‌ دیت، ئنجا ئه‌گەر ئیوه زیندوو نا‌کریته‌وه‌ و لی‌تان نا‌پرس‌ریته‌وه‌، ده‌ ئه‌و گیانه‌ی ده‌رچووه‌ بی‌گێڕنه‌وه‌ بۆ شوینی خۆی و مه‌هیلن ده‌ربجیت، ئه‌گەر ئیوه راسته‌که‌ن، جا ئه‌گەر ئه‌وه‌ی گیانی ده‌رده‌جیت له‌و که‌سانه‌ بی که له‌خواوه‌ نزیکن، ئه‌وا شادی و بۆنی خوش و به‌هه‌شتی نی‌عه‌ته‌کانی بۆ ئاماده‌کراوه‌).

وه له‌(به‌رائی کۆری عازهب)ه‌وه‌ ﴿باس ده‌که‌ن که‌ گێڕاوی‌ده‌ته‌وه‌، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی ئه‌و باوه‌رداره‌ی کاتیک له‌گۆره‌که‌یدا وه‌لامی دوو فریشته‌که‌ ده‌داته‌وه‌ فهرموویه‌تی: «فَيُنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْبَسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ أَبَا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ»﴾ (أحمد و أبو داود له‌ فهرمووده‌یه‌کی درێژدا گێڕاویانه‌ته‌وه‌)، واته: (بانگ‌ده‌ری له‌ئاسمانه‌وه‌ بانگ ده‌کات که‌وا: به‌نده‌که‌م راستیکرد، رای‌ده‌خی له‌به‌هه‌شت بۆ بکه‌ن و پۆشاک‌ی به‌هه‌شتی بۆ له‌به‌رکه‌ن و ده‌رگایه‌کی به‌ره‌و به‌هه‌شت بۆ بکه‌نه‌وه‌، ئنجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: بۆن و به‌رامه‌و خوشی به‌هه‌شتی به‌سهر‌دا دیت و به‌قه‌د بینایی چاوی گۆره‌که‌ی بۆ فراوان ده‌کری‌ت).

باوهريون بهرڙي دوايش چهند بهرهميڪي نوازو و گرنكي ههيه، لهوانه:

۱- هز ڪردن و سووربون لهسهر گويڙايه ليڪردني خوا بهئوميدي پاداشتي نهو رڙه.

۲- ترسان لهئه نجامدان ورازيبون بهسهر پيچيڪردني فهرانه ڪاني خوا لهترسي سزاي نهو رڙه.

۳- دلدانهوي باوهردار سهبارت بهو خزشيي لهديادا لهدهستي دهچيت بهو بههره وپاداشتانهي بهئوميده رڙي دوايي بهدهستي بهيئت.

يگومان بياوهران نڪولييان لهزيندووبونهوي دواي مردنيان ڪردوه، بهو بيانوهي ڪه رڻي تيڻاچي و پرونادات، بهلام نهم بيانوه پوچ و بهتاله، بهلگش لهسهر پوچيه ڪهي شهرع و ههست و عهقله:

بهلگهي شهرع: نهويه ڪه خواي گهوره دهفهرمويٽ: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (نهوانهي ڪه بياوهريون لافي نهويان ليداوه ڪه زيندو ناکريتهوه! بلئ: با، سويند بهپروهردگارم زيندو دهکريتهوه، پاشان دهربارهي نهو ڪردهوانهي ڪردوتانه ههوانتان پندهدرت و نهو لپرسينهويهش بهلای خواوه ناسانه).

هروهها سهرجهم ڪتيه ناسمانيه ڪانيش لهسهر پروداني يه ڪانگير و يه ڪدهنگن.

بهلگهي ههستيش: نهويه خوا لهم دنيايهدا زيندو ڪردنهوي مردووي پيشاني بهنده ڪاني داوه و لهسورهي (البقرة) دا پيڻج نمونهي لهسهر نهو راستيه تيڊايه، ڪه نهمانه:

نمونهي يه ڪهم: گهلي موسا ڪاتيك پشان ووت: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ (البقرة: ۵۵)، واته: (باوهري پناهيتن تاڪو بهئاشڪرا خوا نهبين) ئنجا خواي

گه‌وره مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، په‌روه‌ردگار به نه‌وه‌ی ئیسرائیل ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ * ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۵۵-۵۶)، واته: (بیرتانه کاتیک ووتتان: ئه‌ی موسا، باوه‌رت پیناهیتین تاکو به‌ناشکرا خوا نه‌بینین، ئنجا مردن و خوشتان بینیتان، پاشان له‌دوای مردنتان زیندوومان کردنه‌وه به‌لکو شوکرانه‌بژی‌ری خوا بکه‌ن).

نمونه‌ی دووه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و کوژراوه‌دا که نه‌وه‌ی ئیسرائیل کیشمه‌کیشمیان له‌سه‌ر ده‌کرد، ئنجا خوای گه‌وره‌فهرمانی پیکردن که مانگایه‌ک سه‌ربرپن و به‌هه‌ندیکی- واته به پارچه‌یه‌کی- ئه‌و مانگایه‌ لئی بده‌ن بۆئه‌وه‌ی هه‌والتیان پیدات کئی کوشتوویه‌تی، خوای مه‌زن له‌و باره‌شه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ * فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بَعْضُهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ۷۲-۷۳)، واته: (بیرتانه کاتیک یه‌کیکتان کوشت و کیشمه‌کیشمتان له‌سه‌ری ده‌کرد، خواش ناشکراکه‌ر و ده‌رخه‌ری ئه‌و کرده‌وه‌یه که ده‌یشارنه‌وه، ئنجا ووتمان: به‌پاچه‌یه‌ک له‌گۆشتی ئه‌و مانگایه‌ی سه‌رتان برپوه بکیشن به‌مردووه‌که‌دا، بۆئه‌وه‌ی زیندووبیته‌وه، ئا به‌و جوژه‌ خوا مردووه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه‌و نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتیتان پشان ده‌دات به‌لکو ئیوه‌ ژیر بن و به‌عه‌قل بیر بکه‌نه‌وه).

نمونه‌ی سیه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و گه‌له‌دا که له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌روه‌و و به‌هه‌زاران که‌س بوون له‌مردن رایانکرد، ئنجا په‌روه‌ردگار مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، خوای گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۲۴۳)، واته: (ئایا نایینیت ئهوانه‌ی له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌رو به‌هه‌زاران که‌س بوون و خۆیان له‌مردن لاده‌دا، خواش پتی فهرموون: بمرن، پاش ئه‌وه‌ی مردیشن زیندووی کردنه‌وه، به‌راستی خوا خاوه‌نی به‌هره و رێژه به‌سهر خه‌لکه‌وه، به‌لام زۆریه‌ی خه‌لکی شوکرانه‌بژێری ناکهن).

نموونه‌ی چواره‌م: له‌چیرۆکی ئه‌وه‌که‌سه‌ی به‌سهر گوندیکی مردوودا تێپه‌ری و به‌دووری زانی که‌خوا‌ی گه‌وره‌ زیندوویان بکاته‌وه، په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَخَمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹)، واته: (ياخود وهك ئه‌و پیاوه‌ی به‌لای گوندیکدا تێپه‌ری که‌ته‌خت و به‌ختی رو‌خابوو، ووتی: چۆن خوا خه‌لکی ئهم گونده‌دوای مردنیان زیندوو ده‌کاته‌وه؟ ئنجا خوا سه‌د سال مراندی پاشان زیندوی کرده‌وه و پتی فهرموو: چه‌نده به‌مردووی مایته‌وه؟ ووتی: رۆژێک یان هه‌ندێک له‌رۆژێک مامه‌وه، فهرمووی: به‌لکو سه‌د سال به‌مردووی مایته‌وه، سه‌یری خواردن و خواردنه‌وه‌که‌ت بکه‌ تیکنه‌چوو و سه‌یری گوێدریژه‌که‌شت بکه‌ چۆن ئێسک و پلوسکی لێک بووه‌ته‌وه، وه‌ بۆئه‌وه‌ی بته‌که‌ین به‌به‌لگه‌ و نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی په‌روه‌ردگار و په‌ند بۆ خه‌لکی که‌ ئاوا مراندوومانی و زیندوومان کردووته‌وه، هه‌روه‌ها سه‌یری ئیسقانه‌کان بکه‌ که‌چۆن سه‌ریه‌کیان ده‌نینه‌وه و به‌گوشت دایانده‌پۆشینه‌وه، کاتی‌ک بۆی روون بووه‌وه ووتی: ده‌زانم که‌ به‌راستی خوا به‌سهر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه‌).

نمونه‌ی پتجه‌م: له‌چیرۆکی (ابراهیم)ی خه‌لیلدا کاتیک داوای له‌په‌روه‌ردگار کرد که نیشانی بدات چۆن مردوو ده‌کاته‌وه؟ خوای گه‌وره‌ فەرمانی پتکرد چوار بالنده‌ سه‌ربهریت و پارچه‌ پارچه‌یان بکات و به‌سه‌ر شاخه‌کانی ده‌ورو به‌ریدا بلاویان بکاته‌وه، پاشان بانگیان بکات، ئنجا پارچه‌کان هه‌ندیکیان له‌گه‌ڵ نه‌وانی تر یه‌کده‌گر نه‌وه و به‌فرکان بۆلای ئیبراهیم دین، خوای گه‌وره‌ له‌و باره‌یه‌شه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُخَيِّ الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِن لِّیَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا وَاعْلَمَنَّ أَنَّهُ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (البقرة: ۲۶۰).

ئه‌مانه‌ نموونه‌ی به‌ره‌ست و واقیعین، به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن خواوه‌ ده‌توانری مردوو زیندوو بکریته‌وه، پتشریش ئاماژه‌مان بۆ نه‌وشتانه‌ کرد که خوای گه‌وره‌ کردوونی به‌نیشانه‌ی پتغه‌مه‌رایه‌تی عیسای کورپی مه‌ریه‌م، له‌زیندوو کردنه‌وه‌ی مردوو ده‌کان و ده‌ره‌تانیان له‌گۆره‌کانیان به‌ویستی خوای گه‌وره‌.

به‌لگه‌ی عه‌قلش (له‌سه‌ر پووچی ئه‌و بۆچوونه‌ی ده‌لی: زیندوو بوونه‌وه‌ پتی تیناچی و پرو نادات) له‌دوو پرووه‌یه‌:

یه‌که‌میان: ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ به‌دیته‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و نه‌وانه‌شه‌ که تیناندایه‌، هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ دروستیکردوون، بینگومان ئه‌و که‌سه‌ی توانایی سه‌ره‌تاشته‌ دروست بکات، ده‌سته‌وسان نابیی که‌ سه‌ره‌له‌نوێ دروستی بکاته‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته‌: (ئه‌و خوایه‌یه‌ که‌ سه‌ره‌تاشته‌ دروست ده‌کات، پاشان سه‌ره‌له‌نوێ دروستی ده‌کاته‌وه‌و ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌ه‌).

وه دهفهرمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعِندًا عَلَيْنَا إِنَّآ كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (ههروهك چۆن یه كه مجار دهستان داوه ته دروستگردنی هه دروست کراویك به هه مان شیوه دهیگیرینه وه، به لینه له سه رمان، نیمش نه جامده و دروستکهرین).

وه فه رمان به بهر په رچدانه وهی نه و که سه ده کات که نکولی له زیندوو کرانه وهی نیسقانه کان رزیو و پۆلکیوه کان ده کات و دهفهرمویت: ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (یس: ۷۹)، واته: (بلی: نهو خواجه زیندوو یان ده کاته وه که یه که مجار دروستیکردوون، هه نهویش به هه موو دروستکردنیک زانایه).

دووهمیان: نهو هیه زهوی که مردوو و پووتمه نه و هیچ دره ختیکی سهوزی تیدا نیه، که چی بارانی به سهردا دهباری، هه رچی له ناو زهویدایه سهرده ر دیتته وه و سهوز و زیندوو ده بنه وه و له هه موو چه شنه پروه کیکی تیدا ده پووته وه، نجا نهو خواجهی ده توانی پاش مردنی زیندووی بکاته وه، تواناشه که مردوو کان زیندوو بکاته وه، خوای گه و ره دهفهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنك تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واته: (له نیشانه کانی ده سه لاتی خوا نهو هیه که ده بیی زهوی کزۆل و پووتمه نه، نجا نه گه ر بارانمان به سهردا باراند سهوز ده بی و په ره ده سه نی و زیندوو ده بیته وه، نهو خواجهی که زیندووی کرده وه زیندوو که ره وهی مردوو کانه، به راستی خوا به سه ر هه موو شتیکدا به توانایه).

ههروه ها دهفهرمویت: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جِبَاتٍ وَحَبَّ الْخَسِيدِ * وَالنَّخْلَ بَاسْقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ * رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَخْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّنَا كَذَلِكَ

الخُرُوجُ» (سورة ق: ۹-۱۱)، واته: (له‌ئاسمانه‌وه ئاوێکی به‌به‌ره‌که‌تمان بۆ باراندوون، به‌و ئاوه‌ش چهنده‌ها باخ و دانه‌وێله‌ که‌ دروینه‌ ده‌کرین و دارخورمای درێژ و هه‌ل‌چوو که‌ گۆپکه‌ و هه‌شووێ پرپان هه‌یه‌ ده‌روین، بۆئه‌وه‌ی بینه‌ پۆزی به‌نده‌کان و هه‌ر به‌و ئاوه‌ خاڤ و وولاتیکی مردو و وشکمان پێ زیندوو‌کردوه‌ته‌وه‌، زیندوو‌کرانه‌وه‌ش به‌وجۆره‌ به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌).

تاقمیک له‌خه‌لک لاری و گومرا‌بوون و نکولیان له‌سزای گۆر و نيعمه‌ت و خوشيه‌کانی کردوه‌، به‌و بیانووه‌ی پتی تیناچیت، چونکه‌ پێچه‌وانه‌ی واقیعه‌، ووتویه‌نه‌: چونکه‌ ئه‌گه‌ر گۆری مردوو هه‌ل‌ بدریت‌وه‌ ده‌بینرێ هه‌روه‌ک خۆی وایه‌ و نه‌ به‌فراوانبوون و نه‌ به‌ته‌نگبوونه‌وه‌ گۆرانی به‌سه‌ردا نه‌هاتوه‌، ئهم بیانووه‌ش به‌پێی ش‌ه‌رع و هه‌ست و ژیری پوچ و به‌تاله‌:

سه‌باره‌ت به‌ به‌لگه‌ی ش‌ه‌رع: بێگومان پێش‌تر له‌ خالی دوو (۲)دا - که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ باوه‌ر هه‌تان به‌پۆزی دوا‌ییه‌وه‌ - ئه‌و ده‌قانه‌ باسکران که‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سه‌پاندنی سزای گۆر و خوشيه‌کانی.

له‌ (صحیح)ی بوخاریدا هاتوه‌: (عبدالله ی کوری عباس)دا رضي الله عنهما فرموی: « خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ بَعْضِ حِطَّانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا... أَنْ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْقَبْرِ وَأَنَّ الْآخَرَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (په‌مه‌به‌ر ﷺ له‌لای هه‌ندی له‌دیواری باخه‌کانی شاری مه‌دینه‌وه‌ چوو ده‌ره‌وه‌ و گوئی له‌ده‌نگی دوو‌کس بوو له‌گۆره‌کانیاندا سزا ده‌دران... په‌کیکیان له‌کاتی میز‌کرندا خۆی نه‌ده‌پاراست و نه‌ده‌چوو هه‌ناره‌وه‌، ئه‌وه‌ی تریش قسه‌ی ده‌بردوو دووزمانی ده‌کرد).

به‌لگه‌ی هه‌ست (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌خه‌وه‌که‌یدا ده‌بینی له‌شویتیکی فراوانی خوشدایه و راده‌بویریت، یان له‌شویتیکی ته‌نگه‌به‌ری ترسانکدایه و نازاری به‌ده‌سته‌وه ده‌چیزیت، ره‌نگه زۆر جاریش به‌و خه‌وه‌ی ده‌بینی خه‌به‌ری بیته‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که هه‌ر له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و له‌زۆره‌که‌یدایه و وه‌ك خۆی وایه، خه‌ویش برای مردنه و له‌به‌ر ئه‌مه‌یه خۆای گه‌وره به‌مردن و (وفاة) ناوی بردووه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲)، واته: (خوايه که گیانه‌کان له‌کاتی سه‌ره‌مه‌گیاندا ده‌کیشیت، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ش ده‌مریتی که له‌خه‌وه‌که‌یاندا نه‌مردوون، ئنجا ئه‌وه‌یان به‌ر ده‌که‌ویت که مردنی به‌سه‌ردا دیت و ئه‌وانی تریش ده‌هیلترینه‌وه بو ساتیکی دیاری کراوی تر).

به‌لگه‌ی ژیری (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌نوسته‌که‌یدا خه‌وی راستی واده‌بینی که له‌گه‌ل واقیعدا رپکاوپرپکه، وه ره‌نگه پیغه‌مه‌به‌ریش ﷺ له‌سه‌ر شیوه و سیفه‌تی خۆی بینیت، هه‌ر که‌شیش له‌سه‌ر شیوه و سیفه‌تی خۆی بینیت ئه‌وه به‌راستی بینویه‌تی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا که نوستوو له‌زۆره‌که‌ی خۆیدا به‌و له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و دووره له‌وه‌ی بینویه‌تی، ئنجا ئه‌مه ئه‌گه‌ر له‌حاله‌تی دنیایدا رپی تیجیت، نایا له‌حاله‌تی قیامه‌تیدا چۆن رپی تیجیت؟ وه‌لامی ئه‌و گومانه‌یان (که ئه‌گه‌ر مردوو له‌گۆره‌که‌یدا سه‌ری هه‌لبدریته‌وه ده‌بینی هه‌روه‌ك خۆی وایه و گۆره‌که نه‌به‌فراوان بوون و نه‌به‌ته‌نگیرونه‌وه نه‌گۆراوه) له‌چهند روویه‌که‌وه‌یه، له‌وانه:

یه‌که‌م: نابی به‌وینه‌ی ئه‌م دوودلی و گومانه‌ پووچانه به‌ره‌نگاری ئه‌و بیروباوه‌ره بینه‌وه که شه‌رع هیناویه‌تی، له‌حالتیکدا ئه‌گه‌ر به‌ره‌هه‌ستکار به‌شیوه‌یه‌کی چاک له‌و

فرمانانه وورد بیتموه که شرع هیناویه‌تی، ئەوا پوچی و بەتالی ئەم گومانانە‌ی بۆ
دەردە‌که‌وێت، ووترایشه:

وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَأَفْتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ

واته: چەند کەس هەیه ووتە‌ی راست عەیدار دە‌کات

دەردە‌که‌شی ئەوه‌یه چاو لە‌تیگە‌یشتنی لار دە‌کات

دووهم: بارودۆخی بە‌رزەخ لەو فرمانە نادیارانە‌یه که هەست پە‌ی پێ‌ نابات، وه
ئە‌گەر به هەست پە‌ی پێ‌برایه ئە‌وا باوە‌ر هێنان بە‌نادیار کە‌لکی نە‌ده‌ما و ئە‌وانە‌ی
باوە‌ریان بە‌نادیار هەیه و ئە‌وانە‌ی لە‌بر واپێ‌کردنیدا لاساری دە‌کە‌ن یە‌کسان دە‌بوون.
سێ‌هەم: سزا و خۆشی و فراوانبوونی گۆ‌ر و تە‌نگە‌بەر بوونی تە‌نها مردوو دە‌یزانی و
کە‌سی تر هەستی پێ‌ناکات، وه ئە‌وه‌ی خە‌وتوو لە‌خە‌وه‌ کە‌یدا دە‌بینی که لە‌شوێ‌نێ‌کی
تە‌نگە‌بە‌ری تر سناکدايه، یان لە‌شوێ‌نێ‌کی فراوانی دێ‌رفێ‌ندایه، ئە‌و کە‌سه به‌گۆ‌یرە‌ی
کە‌سانی تر شوێ‌نە‌کە‌ی نە‌گۆ‌راوه و لە‌ژوو‌ره‌ کە‌ی خۆ‌یدایه و لە‌توێ‌ی رایە‌خ و
جێ‌گە‌ کە‌یدایه، پێ‌غه‌مبەر ﷺ لە‌ کاتی‌کدا لە‌نی‌وانی هاو‌ه‌له‌کانیدا بوو س‌روش و (و‌ه‌حی‌)ی
بۆ دە‌هات، خۆ‌ی گۆ‌ی لە‌و‌ه‌حیه‌ کە‌ دە‌بوو، کە‌چی هاو‌ه‌له‌کان نە‌یان‌دە‌یست، ج‌ارێ‌ش
هە‌بوو فریشتە‌ کە‌ خۆ‌ی بۆ دە‌خستە‌ شی‌وه‌ی پ‌اوێ‌کە‌وه و ق‌سه‌ی لە‌گە‌ڵ دە‌کرد و
هاو‌ل‌انی‌ش فریشتە‌ کە‌یان نە‌دە‌بینی و گۆ‌یان لێ‌ نە‌دە‌بوو.

چوارە‌م: پە‌ی بردنی خە‌لکی بە‌و‌پ‌اددە‌یه‌ی خ‌وای گە‌وره‌ توانای پە‌ی‌بردنی پێ‌داون
س‌ن‌ورداره و ناتوانن پە‌ی بە‌هە‌موو ئە‌و شتانه‌ ب‌ە‌رن کە‌ هە‌یه، خۆ‌ حە‌وت ئاسمانە‌کان و
زە‌وی و ئە‌وی تێ‌یان‌دایه و هە‌موو شتە‌کان بە‌شی‌وه‌یه‌کی راستە‌قینه‌ ی‌ادە‌وه‌ری و سو‌پ‌اسی
خ‌وا دە‌کە‌ن ج‌ار و بار خ‌وای گە‌وره‌ گۆ‌ی ی‌ستی هە‌ندێ‌ لە‌دروست‌ک‌راوه‌کانی دە‌کات کە
خۆ‌ی بیه‌وێ‌ت، لە‌گە‌ڵ ئە‌وه‌شدا لی‌مان شار‌اوه‌یه.

خوای پدرو و ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ...﴾ (الإسراء: ۴۴)، واته: (حهوت ناسمانه‌کان و زه‌وی و نه‌وی تیاندایه ته‌سیحی خوا ده‌که‌ن و هیچ شتی‌ک نیه یاد ته‌سیحی خوا نه‌کات، به‌لام ئیوه له‌یاده‌وه‌رییان تیئاگه‌ن).

هه‌روه‌ها شه‌یتانه‌کان و جنۆکه به‌رۆیشتن و هاتنیانه‌وه له‌زه‌ویدا تیده‌کۆشن، جنۆکه له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناماده‌بوون و گوئیان له‌قورنانه‌خویندنه‌که‌ی گرت و بی ده‌نگبون، ئنجا گه‌رانه‌وه بۆلای گه‌له‌که‌یان و بوونه ئاگادارکه‌ر و ترسینه‌ریان، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا لیمان شاره‌ون.

خوای کاربه‌جی له‌و باره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۲۷)، واته: (نه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م شه‌یتان له‌خشته‌تان نه‌بات هه‌روه‌ک باوک و دایکتانی له‌به‌هه‌شت ده‌رکرد و پۆشاک‌ی له‌به‌ر داکه‌ندن بۆ نه‌وه‌ی عه‌وره‌تیان ده‌ریخات، نه‌ویش و ده‌ست و پیوه‌نده‌که‌شی ده‌تان بینن له‌کاتی‌که‌دا ئیوه نایانبینن، ئیمه شه‌یتانه‌کانمان کردوه به‌دۆستی نه‌وانه‌ی باوه‌رناهیتن)، وه نه‌گه‌ر خه‌لکی په‌ی به‌هموو شتی‌ک نه‌به‌ن که هه‌یه، ناشی نکۆلی له‌و فرمانه نادیارانه بکه‌ن که چه‌سپاون و په‌ییان پیسه‌بردوون).

وتؤمن بالقدر خيره وشره^(۱۳۳) والدليل على هذه الأركان الستة قوله تعالى: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ (البقرة: ۱۷۷).

وه باوه‌پ بهیئنی به‌قه‌ده‌ر به‌خوش و ناخوشیه‌وه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌م شه‌ش پایانه نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾، واته: (چاکه نه‌وه‌نیه‌یه پووتان وه‌رگێرن به‌ره‌و پوژمه‌لات و پوژناوا، به‌لکو چاکه‌کار که‌سیکه باوه‌پی به‌خوا و به‌پوژی دواپی و فریشته‌کان و کتیه‌کان و پیغه‌مبه‌ران هه‌بیئت).

(۱۳۳) قه‌ده‌ر (القدر) به‌فتمه‌ی داله‌که: نه‌ندازه‌گیری خوای گه‌وره‌یه له‌سه‌ره‌تاوه بۆ بوونه‌وه‌ره‌کان، به‌و پییه‌ی زانستی پی بووه و کاربه‌جیی خوی خواستویه‌تی، باوه‌پ هیتان به‌قه‌ده‌ریش چوارخال له‌خۆ ده‌گریت:

۱- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌تیکرا (إجمال) و به‌مورده‌کاری (تفصیل)، بی سه‌ره‌تا و کۆتایی (أولاً وأبداً) به‌هموو شتیک زانایه، ئنجا نه‌و زانینه په‌یوه‌ست بیئت به‌کرداره‌کانیه‌وه یان به‌کرداری به‌نده‌کانیه‌وه وه‌ک یه‌که.

۲- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوا نه‌و زانیاریانه‌ی له‌(لوح المحفوظ) دا نووسیوه، خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی نه‌م دوو راستیه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحج: ۱۷۰)، واته: (نایا نازانی که خوا ده‌زانیت چی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدایه، به‌راستی نه‌و زانیارییه له‌نووسراویکدایه‌و نه‌و فرمانه به‌لای خواوه‌ناسانه)، وه له‌(صحیح) ی موسلمیدا هاتوه، له‌(عبدالله ی کوری عه‌مری کوری عاص) وه‌ه ﷺ که فه‌رمویه‌تی: (گویم

لَيَسُو وَيَغْمِرُ خَوَا ﴿٦٥﴾ ده‌فهرموو: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ» (رواه مسلم)، واته: (خوا به‌په‌نجا هزار سال پیش نه‌وی ناسمانه‌کان و زه‌وی دروست بکات نه‌ندازه‌گیری دروستکراوه‌کانی نووسیوه).

۳- باوره‌په‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان نه‌گهر به‌ویستی خوای گه‌وره نه‌بیت نابن، نجا له‌وانه بن که په‌یوه‌ستی به‌کرداری خواوه یان په‌یوه‌ستی به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه.

خوای گه‌وره ده‌باره‌ی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداریه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ (القصص: ۸۶)، واته: (په‌روه‌دگارت نه‌وی به‌وی دروستی ده‌کات و هه‌لی ده‌بژیریت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ (آل عمران: ۶)، واته: (نه‌و خواپه‌یه که له‌په‌رحمی دایکه‌کاندا چو‌ن به‌وی شیوه‌تان ده‌کیشت).

وه په‌روه‌دگار ده‌باره‌ی به‌دیه‌په‌تانی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتُلُوكُمْ﴾ (النساء: ۹۰)، واته: (نه‌گه خوا بیویستایه نه‌و بیپاوه‌پانه‌ی به‌سهرتاند زالد‌ه‌کردن و کوشتاریان له‌گه‌ل ده‌کردن)، وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَلَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ (الأنعام: ۱۱۲)، واته: (نه‌گهر خوا بیویستایه وایان نه‌ده‌کرد، بویه واز له‌خوشیان و له‌و درویش به‌په‌نه که ده‌یکه‌ن).

۴- باوره‌په‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان به‌خودی خو‌یان و سیفه‌ته‌کانیان و جم و جوله‌کانیا‌نه‌وه دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن، وه ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲) واته: (خوا دروستکاری هه‌موو شتیکه و به‌سهر هه‌موو شتیکه‌دا چاودیر و ناگاداره).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان: ۲)، واته: (همورو شتیکی دروستکردوو و به‌مزنده‌کردن مه‌زنده‌ی کردوو).

همروه‌ها ده‌باره‌ی پیغمبه‌ری خوا ئیبراهیم ﷺ - که به‌گه‌له‌که‌ی ووتروه - ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوه‌ش و کرده‌وه‌کانی ئیوه‌شی دروستکردوو).

باوه‌په‌تان به‌قه‌ده‌ر به‌و جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد ئه‌وه‌ په‌ت ناکاته‌وه‌ که به‌نده له‌کرداره ئیختیاریه‌کاندا ویستی هه‌بیت و توانای به‌سه‌ریاندا بشکیت، له‌به‌رنه‌وه‌ی شهرعو واقع به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی ئه‌و ویسته بو به‌نده:

به‌لگه‌ی شهرع ئه‌وه‌یه: خوای گه‌وره له‌باره‌ی ویسته‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا﴾ (النبا: ۳۹)، واته: (هه‌رکس ده‌یه‌ویت با ره‌گه‌ی گه‌رانه‌وه بو‌لای خوا بگریته به‌ر)، همروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿فَأَتُوا حَزَنًا أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ (البقرة: ۲۲۳)، واته: (هه‌ر چۆنیک ویستان بچه‌ کیلگه‌که‌تان - واته لای خیزانه‌کانتان -).

له‌باره‌ی تواناشه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده له‌تواناتاندا به‌خۆتان له‌سزای خوا پساریزن و فه‌رمانه‌کانی بیستن و گوێرا به‌تلی بکه‌ن).

همروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة: ۲۸۶)، واته: (خوا داخوازی له‌هیچ نه‌فسیک ناکات به‌پێ توانای خۆی نه‌بیت، هه‌ر چاکه‌یه‌ک به‌ده‌ستی هه‌ناوه بو خۆیه‌تی و هه‌ر خراپه‌یه‌کیش پێی هه‌ستاه له‌سه‌ر خۆیه‌تی).

به‌لگه‌ی واقع: ئه‌وه‌یه همورو مرو‌فیک ده‌زانێ که ویست و توانای هه‌یه، وه به‌و ویست و توانایه‌ کارده‌کات و به‌وانیش واز له‌شت ده‌هه‌بیت، وه جیاوازی له‌نیوان کاریکدا ده‌کات که به‌ویستی خۆی رووبدات، وه‌ک رویشتن و ئه‌وه‌ش که به‌پێ ویستی

خوی پروودات، وهك: راپله‌كان، به‌لام ویست و توانای بنده به‌ویست و توانای خوای گه‌وره به‌نجام ده‌گات، چونکه په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (التکویر: ۲۸-۲۹)، واته: (قورئان یاد و ناموزگارویه بو ههرکس له‌ئیه که یه‌وی رینگه‌ی راست بگریته‌بهر، ویستیشیان له‌سهری نابی مه‌گهر خوای په‌روهر دگاری جیهانیان بیه‌ویت)، وه له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌موو بوونه‌وهر مولکی خوای گه‌وره‌یه و هیچ شتیک له‌مولکیدا به‌بی زانین و ویستی خوی پروونادات.

باوه‌ره‌تیا به قه‌ده‌ریش به‌جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد پاساو ناده‌نه ده‌ست بنده له‌سهر وازه‌تیا له‌نهر که‌کان، یاخود کردنی سه‌ری‌چیه‌کان، به‌م پییه پاساو په‌تیه‌نه‌وه‌ی له‌چهند پروویه‌که‌وه پوچ و بی ناوه‌رو‌که:

یه‌که‌م: نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ (الأنعام: ۱۴۸)، واته: (ده‌بینی نه‌وانه‌ی هاو‌به‌شیا بو خوا داناوه ده‌لین: نه‌گهر خوا بیویستایه نه‌ئیمه و نه‌باو و بایرانمان هاو‌به‌شمان بو خوا دانه‌ده‌نا و هیچ شتیکیشمان له‌خووه حه‌رام نه‌ده‌کرد، نه‌وانه‌ی پیش نه‌مانیش ههر دروی ناویان ده‌کرد تا‌کو سزای ئیمه‌یان چه‌شت، بلئی: نایا هیچ زانیاری و به‌لگه‌یه‌کتان له‌سهر نه‌و قسه‌یه پییه هه‌تا بو‌مان به‌تیه‌نه‌وه؟ شوین گومان نه‌بی شوینی هیچی تر ناکه‌ون و بیجگه له‌درۆ هیچی تر‌تان له‌هه‌گبه‌دا نیه) ئنجا نه‌گهر بو‌یان هه‌بو‌وايه پاساو به قه‌ده‌ر به‌تیه‌نه‌وه خوا سزای خوی پی نه‌ده‌چه‌شتن.

دووه‌م: په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۵)، واته: (پیغه‌مه‌رانی‌کمان

رِه‌وانه کردوه تا کو مژده‌دهر و ترسینه‌ربن بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لکی دوا‌ی هاتی پیغمبه‌ره‌کان پاساو و بیانویان لای خوا نه‌بیّت و خوا‌ی مه‌زن شکۆمهند و کاربه‌جیه).
 ئه‌جا نه‌گه‌ر قه‌ده‌ر پاساو بو‌وا‌یه بۆ سه‌ری‌چی‌که‌ران، ئه‌وا به‌ نیرانی پیغمبه‌ران رِه‌ت نه‌ده‌کرایه‌وه، چونکه سه‌ری‌چی‌کردن دوا‌ی رِه‌وانه‌کرانیان به‌قه‌ده‌ری خوا‌ی گه‌وره‌ روو ده‌دات.

سپه‌هم: له‌و فەرمووده‌یه‌دا که بو‌خاری و موس‌لیم له‌ (علی کوری ابی طالب) ه‌وه ﷺ گێژاویانه‌ته‌وه و (لَفْظ) ه‌که‌شی هی بو‌خاریه‌ که‌وا پیغمبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ », فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَفَلَا نَتَّكِلُ؟ فَقَالَ: اغْمَلُوا فَكُلُّ مُسَيَّرٍ », ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ (الآية، (رواه البخاري)، وفي لفظ لمسلم: « فَكُلُّ مُسَيَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ » (رواه مسلم)، واته: (بینگومان هیچ یه‌کێک له‌ئێه‌ نه‌یه که شو‌ینه‌که‌ی له‌ناگری دۆزه‌خدا یان له‌به‌ه‌شتدا نه‌ نووسراییت) کابرایه‌کیش له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا ووتی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا، ئایا پالێ لینه‌ده‌ینه‌وه؟ فەرمووی: (نه‌خیر، هه‌ول بده‌ن و کار بکه‌ن، چونکه هه‌موو کارێک بۆ خاوه‌نه‌که‌ی ئاسانکراوه)، پاشان ئایه‌تی: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ ای تا کو تایی ئایه‌ته‌که‌ خوینده‌وه.

وه له‌ (لَفْظ) یکی موس‌لیمدا هاتوه: (هه‌موو شتێک ئاسانکراوه بۆ ئه‌وه‌ی بۆی دروستکراوه).

پیغمبه‌ر ﷺ فەرمانی به‌کارکردن کرد و رێگری له‌وه کرد که پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌یتر یته‌وه.

چواره‌م: ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره فەرمانی به‌به‌نده کردوه و رێگری لیکردوه و به‌گۆیه‌ی توانای نه‌بی داخوازی لینه‌کردوه، خوا‌ی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده توانی‌ان خۆتان له‌تورپه‌ی خوا پاریژن)،

له‌کاری قیامه‌تیدا رینگه‌ی ناگری دۆزه‌خ ده‌گریته‌بهر نه‌ک به‌هه‌شت و پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌هینته‌وه؟!

نموونه‌یه‌کی تر: ده‌بین کاتیک نه‌خۆش فه‌رمانی به‌ده‌رمان خواردن پیده‌کریت، ده‌بخوات و نه‌فیشی ئاره‌زووی ناکات و رینگری هه‌ر خواردنیک لی‌ده‌کرئ که زیانی پیده‌گه‌یه‌نی و نه‌فیشی ئاره‌زووی ده‌کات، هه‌موو ئه‌مانه‌ مه‌به‌ست پی چاک‌بوونه‌وه و بیوه‌یه، وه ناشی رینگری له‌خواردنی ده‌رمانه‌که بکات، یان نه‌و جوړه خواردنه بخوات که زیانی پیده‌گه‌یه‌نیت و پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه، باشه‌ بۆچی مرۆف واز له‌کاریک دینیت که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ فه‌رمانیان پیکردوه، یان کاریک ده‌کات که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ رینگریان لی‌کردوه، پاشان پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌داته‌وه؟!

حه‌وته‌م: نه‌و که‌سه‌ی بیانوو به‌قه‌ده‌ر ده‌گرئ – له‌سه‌ر وازه‌یتان له‌ئه‌ر که‌کان، یان کردنی سه‌رپی‌چیه‌کان – نه‌گه‌ر که‌سیک ده‌ستدریژی بکاته‌ سه‌ر و ماله‌که‌ی بیات، یان ئابرووی بشکینی تنجا پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه و پی بلیت: گله‌ییم لی مه‌که‌ چونکه ده‌ستدریژی‌یه‌ که‌م به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پاساو‌ه‌که‌ی لی قه‌بول ناکات، باشه‌ چۆن پاساودانه‌وه به‌قه‌ده‌ر له‌ که‌سیکی تر که ده‌ستدریژی بکاته‌ سه‌ر قه‌بول ناکات، که‌چی خۆی ده‌یکاته‌ پاساو له‌ ده‌ستدریژی‌کردنیدا بۆ سه‌ر مافی خۆای گه‌وره‌؟!

ده‌گێڕنه‌وه‌ دزیکیان برده‌ لای ئه‌میری باوه‌ر‌داران (عَمَری کوری خه‌طاب) ﷺ که شایسته‌ی ده‌ست برین بوو، ئه‌ویش فه‌رمانی به‌برینی ده‌ستی کرد، دزه‌که‌ ووتی: هێواش نه‌ی ئه‌میری باوه‌ر‌داران، که من دزیم کردوه به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پێشه‌وا (عمر)یش فه‌رمووی: ئیمه‌ش به‌قه‌ده‌ری خوا ده‌برین!

باوه‌ر‌بوون به‌قه‌ده‌ریش چهند به‌رهمینکی ناوازه‌ و گرنگی هه‌یه، له‌وانه: یه‌که‌م: پشت‌به‌ستن به‌خۆای گه‌وره‌ له‌کاتی ئه‌نجامدانی هۆکاره‌کاندا، به‌جۆریک که پشت به‌خودی هۆکاره‌که‌ نابه‌س‌ریت چونکه هه‌موو شتیک به‌قه‌ده‌ری خۆای گه‌وره به‌ئه‌نجام ده‌گات.

دووه: نهويه کاتیک مرؤف خواسته کانی جیگیر ده بیټ نابی به خوی بنازیت، چونکه به دهسته یتانیان به هرهیه که له خوی گهروهوه، بهوهی هوکاری چاکه و سه رکهوتنی بو دهسته بهر کردووه و به خو نازینی شوکرانه بژیړی نهو به هرهیه له بیر ده باته وه.

سیههم: دلنیایی و ههوانه وهی دهروونی بهوهی قهدهره کانی خوی گهروهی به سهردا دیت و به له دهست چوونی خوشو ستر او ټک یان توش بوون به نهو ستر او ټکه وه ناکه و یته دلته راوکی، چونکه نهو شته به قهدهری نهو خویه ده بیټ که خاوه ننداری ناسمانه کان و زهویه و نهو به سه رهاته ده بی هه بیټ و چار نیه، پهروه دگار له و باره یه وه ده فهرمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (الحديد: ۲۲-۲۳)، واته: (هه به لاو ناخوشیه که له زهوی و له خودی خو تاندا که توش دیت هه مه نه له کتیبیکدایه که (لوح الم محفوظ) به پیش نهوهی زهوی و یتوه و به سه رهاته کهش دروست بکهین، بیگومان نهو کاره به لای خواره ناسانه، تا بهوه دلگران نهین که له دهستان چووه و بهوش دلخوش نهین که دهستان کهوتروه، خواش ههچ خو به زلزانیکي شانازی کهری خوش ناویت).

یتهم به ریش ﷺ ده فهرمویت: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ» (رواه مسلم). واته: (سهیرم له کاری باوهردار دیت، چونکه هه موو کاره کانی خیرن، نهوش بو کهس نیه ته نها بو باوهردار نه بیټ، نه گهر توشی خوشیه که هات شوکرانه بژیړی ده کات و ده بیټه خیر بو، وه نه گهر توشی ناخوشیه که هات نارام ده گریټ و هه ده بیټه خیر بو). دوو تا قمیش له قهدهردا گومرا بوون:

یه که میان: جهه ریه کاله: نهوانه ی ده یانووت: بهنده له سه رکردنی کاره که ی ناچاره و خوی ههچ ویست و توانایه کی یتیدا نیه.

دروهم: قه‌دهر به‌کانه: نه‌وانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده له‌کردنی کاره‌که‌یدا له‌رووی و‌یست و تواناوه سه‌ربه‌خو‌یه‌وخواست و توانای خوای گه‌وره هیچ کاری‌گه‌ری‌یه‌کی له‌سه‌ری نیه.

تاقمی یه‌که‌م (الْجَبْرِیَّة) به‌به‌لگه‌ی شرع و نموونه‌ی واقع به‌ر به‌رچ ده‌درینه‌وه: به‌لگه‌ی شرع: نه‌ویه خوای گه‌وره و‌یست وخواستی بو به‌نده چه‌سپاندووه و کرده‌وه‌ی داو‌ته پالی، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ﴾ (آل عمران: ۱۵۲)، واته: (که‌سی وا له‌نیوه‌دا هه‌یه دنیای ده‌ویت و که‌سی واشتان تیدا‌یه که‌ روژی دوا‌یی ده‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾ (الک‌هف: ۲۹) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (بلی: نه‌وه‌ی راست و په‌وا‌یه له‌په‌روه‌ردگار تانه‌وه‌یه و پرونی کرده‌ته‌وه، ئنجا هه‌ر که‌س ده‌یه‌وی با با‌وه‌ر به‌یتی و هه‌ر که‌س‌یش ده‌یه‌وی با بی‌با‌وه‌ر بیت، ئیمه‌ نا‌گر ئی‌کمان بو سته‌مکارانی بی‌با‌وه‌ر تاماده‌کرده که‌ بلی‌سه‌که‌ی وه‌ک په‌شمال ده‌وره‌یان ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ (فصلت: ۴۶)، واته: (هه‌ر که‌س چاکه‌ بکات بو‌خو‌یه‌تی و هه‌ر که‌س‌یش خراپه‌ بکات نه‌وا له‌سه‌ر خو‌ی ده‌که‌ویت، وه‌ په‌روه‌ردگار‌یش سته‌مکار نیه بو به‌نده‌کان).

به‌لگه‌ی واقع: نه‌ویه هه‌موو مرو‌فیک جیا‌وا‌زی نی‌وان نه‌و‌کر‌داره خو‌ی‌ستانه‌ی ده‌کات که‌ به‌ویستی خو‌ی ده‌یانکات، وه‌ک: خو‌اردن و خو‌اردنه‌وه و فرو‌شتن و ک‌رین، له‌گه‌ل نه‌وانه‌ی به‌یی و‌یستی خو‌ی لی‌نی رو‌وده‌ده‌ن، وه‌ک: سه‌له‌مین‌ه‌وه له‌دوو‌پشک و که‌وتنه‌ خو‌اره‌وه له‌سه‌ربان، که‌ له‌یه‌که‌مدا کاری سه‌رپشکه به‌ویستی خو‌ی و بی تو‌پزی نه‌نجامیان ده‌دات و له‌دوو‌ه‌میشدا نه‌سه‌رپشکه و نه‌ویستی له‌رو‌ودانیدا هه‌یه.

تاقمی دووهمیش (الْقَدْرِیَّة): به بهلگهی شرع و عقل بهرپرچ ده‌درینه‌وه:

به‌لگهی شرع: نه‌وه‌یه خوای گه‌وره کرد‌گاری هموو شتی‌که، هموو شتی‌کیش به‌خواستی خو‌ی ده‌بیت، وه له‌کتیبه‌که‌یدا پرونی کرد‌وه‌ته‌وه که کرداری به‌نده‌کان به‌ویستی خو‌یان نه‌نجام ده‌دریت، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَّ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ (البقرة: ۲۵۳)، واته: (نه‌گهر خوای گه‌وره بیویستایه نه‌و گه‌لانه دوا‌ی پیغمبهره‌کانیان کوشتاریان نه‌ده‌کرد، دوا‌ی نه‌وه‌ی موعجیزه‌و به‌لگهی ناشکرایان بو‌ ده‌هات، به‌لام جیاوازی‌یان که‌وته‌ناو، هه‌ندیکیان هه‌بوو باوه‌ریان هینا و هه‌ندیکی‌شان بیباوه‌رپوون، وه نه‌گهر خوا بیویستایه کوشتاریان نه‌ده‌کرد، به‌لام خوا هه‌رچی بو‌ی نه‌نجامی ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (السجدة: ۱۳)، واته: (نه‌گهر بمانویستایه هموو نه‌فسیکمان ریتمایی ده‌کرد، به‌لام ووته و برپاری راست له‌منه‌وه‌یه که ده‌بیت دۆزه‌خ له‌جنۆکه و مرۆف پر بکه‌م).

به‌لگهی عقل: نه‌وه‌یه هموو بوونه‌وه‌ر مولکی خوای گه‌وره‌یه و مرۆف به‌شیکه له‌م بوونه‌وه‌ره، نه‌ویش مولکی خوای گه‌وره‌یه‌وه، ئنجا بو‌ به‌مولک‌کراویش نه‌ ئالو‌گۆر له‌مولکی مولک‌داردا بکات به‌مۆله‌ت و ویستی خو‌ی نه‌بیت.

الْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ: الإحسان، ركن واحد، وهو: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، والدليل قوله تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (النحل: ۱۲۸). وقوله: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (الشعراء: ۲۱۷-۲۲۰). وقوله: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ (يونس: ۶۱). (۱۳۴)

پله‌ی سیته‌م: نیحسانه، که یه‌ک پاییه و بریتییه له‌وه‌ی وا خوا به‌پرستی وه‌ک نه‌وه‌ی بیینیت، ئنجا نه‌گه‌ر تو‌ش نه‌و نه‌بینی نه‌وا نه‌و تو ده‌بینیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾، واته: (به‌پرستی خوا له‌گه‌ل نه‌وانه‌یه که پار‌یزیان له‌تو‌ده‌یی خوا کردووه و له‌گه‌ل نه‌وانه‌شه که چاکه‌خ‌وازن)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾، واته: (پشت به‌و خواوه‌نده شکو‌م‌ه‌ند و میهره‌بانه به‌سته که ده‌تبینی کاتیک هه‌لده‌ستیت بو نو‌یز و له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا هه‌لسه‌وکه‌وته ده‌که‌یت که کپ‌نوش به‌رن، به‌پرستی هه‌ر نه‌و خوایه‌یه که بیسه‌ر و زانایه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾، واته: (نه‌ی موچه‌مه‌د ﷺ، سه‌رقالی هه‌ر کاروباریک بیت، وه هه‌رچی له‌قورئان بخوینیته‌وه و هه‌رچی کرده‌وه‌یه کیش که ده‌یکه‌ن ئیبه هه‌ر چاودی‌ترین به‌سه‌رقانه‌وه کاتیک تییدا پ‌وده‌چن).

(۱۳۴) چاکه‌خ‌وازی (الإحسان): دزی خراپه‌کارییه و بریتیه له‌وه‌ی مرو‌ف چاکه بخاته‌وه و ده‌ست له‌نازاردان هه‌ل‌گریت و به‌مال و پله و پاییه و زانست و جه‌سته چاکه بو به‌نده‌کانی خوا دابین بکات:

* به مال: بهوى خەرجى بکات و خیرى لیڤکات و زە کاتى لیڤدات، کە باشترین جوړى چاکەخوазى به مالیش زە کاتدانه، چونکە زە کات یە کێکە لە پایە و بونیاده مەزنە کانی ئیسلام، ئیسلامەتى مەزە کاتدان نەبى تەواو ناییت، کە خوشەو یسترینی بەخشینه کانه لای خواى گەورە و دواى ئەویش ئەو خەرجیانیەن کە لەسەر مەزە و اجەن، وەك خەرجیڤکیشانی خێزانە کەى و دایکى و باوکى و وەجە کانی و براکانى و کورپى براکانى و خوشکە کانی و مامە کانی و پوورە کانی و خوشکە کانی دایکى و هەتا کۆتایى ئەمانە، پاشان خێر کردن بە هەزاران و کەسانی تریش لەوانەى خێریان پێدەشیّت، بۆ نموونە وەك: قوتاییانى زانست.

* چاکە کردن بە پەلمو پایە: ئەو یە خەلکى پەلە پەلەن، کەسى وایان تێدایە کە لەلای خاوەن دەسەلات قسەرپۆشتوو، دەبى مەزە ئەو پەلە و پایە یەى بـخاتە کار، کاتێک یە کێک دیتە لای و داواى لیڤە کات کە لەلای خاوەن دەسەلات تەکای بۆ بکات، ئنجا بۆ لادانى زیانیك بێت لى، یاخود بۆ بە دەستەپێنانى سوودێك بێت بۆ.

* چاکە کردن بە زانست: ئەو یە مەزە مەزە زانستە کەى بۆ بەندە کانی خوا بـخاتە کار، بهوى لە زنجیرە وانەکان و کۆرە گشتى و تاییە تەکاندا فیریان بکات، هەتا ئە گەر لە چایخانە شدا بووى هەر خێرە و چاکەخوазیە کە خەلکى فێر بکەیت، وە ئە گەر لە کۆرپى گشتیدا بوویت هەر خێرە خەلکى فێر بکەیت، بەلام لەم ڕووە دانایى و حیکمەت بە کاربەیتنە و گرانگیرى مە کە لەسەر خەلکى بە جوړى هەر کاتێک لە کۆرپى کدا دانیشتى دەست بکەیت بە نامۆز گاریکردن و قسەیان بۆ بکەیت، چونکە پێغمبەر ﷺ لە نامۆز گاریکردندا خەلکى سەرپشک دە کرد و زۆرى لەسەر نە دەرپۆشت، لە بەر ئەو ی دەروونە کان بى تاقەت و بىزار دە بن و زۆر جاریش لە زۆر کارى ئەو ی دەست بە قسە کردن دە کات ڕقیان لە چاکەش دە بێتەو.

* هەروەها چاکەخوазى لە گەل خەلکدا بە جەستە: ئەو یە پێغمبەر ﷺ دە فەر مویّت: ﴿وَعَيْنُ الرَّجُلِ فِي ذَاتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ﴾ (رواه البخاري)

ومسلم)، واته: (یارمه تیدانی که سیک له وولاخه کهیدا، بهوهی سواری بکهی، یان شتومه که کهی له گهل بار بکهیت چاکهیه)، نهوه که سیکه و یارمه تی ددهوی و شتومه که کهی له گهل هه لده گری، یان رینگه ی نیشان ددهویت، یان هه رکارینکی له و جوړه بیت، هه موو نه مانه چاکه خوازین، نه مه سه بارهت به چاکه خوازی له گهل بهنده کانی خوادا.

به لام سه بارهت به چاکه خوازی له بهرستی خوادا: نهوهیه « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ »، واته: (وهك نهوه خوا بهرستی که ده بینیت)، هه روهك پهغه مبه ر ﷺ فهرموی.

نهم بهرستنش – واته مروف – وا بهروردگاری بهرستی که بیینیت – بهرستی داخوازی و تامه زر و بیه، له بهرستی داخوازی و تامه زر و بیه دا مروف له دهر و ونه هه ست بهاندهر ده کات بۆ نه نجامدانی، چونکه داخوازه بۆ نهو زاته ی خویشی ده ویت، واده بهرستی که بیینیت، رووی مبهستی تیده کات و ده گهر پته وه بۆلای و خو ی لی نریک ده خاته وه.

« فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ »، واته: (نه گهر توش نه بینی نهو تو ده بینیت)، نه مه ش بهرستی را کردن و ترسانه، له بهر نه وه نهم پلهیه له چاکه خوازی دا دو وه مه، نه گهر وهك نهوه خوی گه وره نه بهرستی که بیینی و داخوازی بیت و بۆ گه یشتن پی هانی دهر و ونه بدهیت، نهوا وه ها بهرسته که نهو تو ده بینیت، وهك که سیک بهرسته که لی ده ترسیت، که سیک که له سزا و تۆله ی رابکهیت، نهم پلهیه ش لای نا کارد وستان (أرباب السلوك) له پلهیه یه کهم نزمه. بهرستی خوا ﷺ وهك (ابن القيم) – په جهتی خوی لی بیت – فهرمویه تی، نهوهیه:

وَعِبَادَةُ الرَّحْمَنِ غَايَةُ حُبِّهِ	مَعَ ذَلِّ عَابِدِهِ هُمَا رُكْنَانِ
بهرستی خوا دوو بوکنی ههیه	هه ریهك پیوستی بهوی تر ههیه
یه کیان نهویه ری خو شه ویستیه تی	دو وه ملکه چی چاکه بهندهیه

پهرستن له سهر نهم دوو بنچینه به بنیاد دهنریت: نهو پهری خوشویستن و نهو پهری
 ملکه چي، نجا له خوشویستندا داخوای هدی و له ملکه چکردندا ترس و ړاکردن
 هدی، نه مده چاکه خوای (الإحسان) له پهرستی خوی گوره دا، نجا نه گهر مرؤف
 بهم شیوه خوا بهرستیت، نهو کاته نیاز پاک ده بی بو خوی شکومه ند و له پهرسته کېدا
 نه مده بهستی ړوپامای ده بی و نه ناو بانگ (سمعة) و نه پیا هلدانی خه لکی، نجا خه لکی
 ناگایان لتي بی، یان ناگایان لتي نه بیت، هه موو حالت ته کان به لایوه به کسانن و
 له هه موو باریکدا چاکه خوازه له پهرسته کېدا، به لکو له ته واو هتی و نیاز پاکیه ویه به که
 مرؤف له سهر نهوه سوور بیت خه لکی له کاتی خوا بهرستیدا نه بیینن، وه ده بی
 پهرسته کې له گهل په روه د گاریدا نهی بیت، مه گهر له ناشکرا کردنی شتی کدا که
 بهرزه وهندی بو موسولتمانان یان بو ئیسلام تیدا بیت، وه نهوه ی که سیکی شوین پی
 هه لگراوی پشه وای بی و چاوی لیکن و ههز بکات پهرسته که بو خه لکی ړوون
 بکاته وه بو نهوه ی مه شخه لکی لیوه ریگرن و له بهر ړوشنایه کېدا ړوون، یان پی خوش
 بی که پهرسته کې دهر بکه ویت بو نهوه ی هاوړی و دؤست و هاو له کانی چاوی لی
 بکه، نه مده خیری تیدایه، نهو بهرزه وهندی نهو لیډه داته وه ړهنگه چاکتر و بهرتر
 بیت له بهرزه وهندی شاردنه وه که، له بهر نه مده خوی گوره ستایشی نه وانه ده کات که
 سامانه کانیا به نهی و ناشکرا ده به خشن و خه رج ده کهن، نجا نه گهر نهی بیوون
 چاکتر و به سوودتر بی بو دل و ترس نامیزتر بی و زیاتر مایه ی گه ړانه وه بو لای خوا
 بیت دهی شارنه وه، وه نه گهر ناشکرا کردنه که بهرزه وهندی ئیسلامی به دهر کهوتنی یاسا و
 شریعه ته کانی تیدا بو، هه روه ها بهرزه وهندی موسلمانان تیدا بو بهوه ی چاوی
 لیکن، ناشکرای ده کهن.

باوړداریش تهماشا ده کات کامیان گونجاوتره، هه کامیان گونجاوتر و به که لکتر بوو
 له پهرستندا نهوه ته واوتر و باشزه.

والدلیل من السنة حدیث جبرائیل المشهور عن عمر رضی اللہ عنہ قال: « بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَحْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: « الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ: « أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: « يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ » قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: « فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ » ^(۱۳۰).

به لگه‌ش له سوننه‌ت فہرموودہ کہی جوہرائیلی بہناوبانگہ له عومہرہوہ ﷺ کہ فہرمووی: ئیمہ پوژیکیان لای پیٹہمبہری خوا ﷺ دانیشتبووین، لہپر پیاویکمان لیدہرکہوت، جلہ کانی زور سپی بوو، مووی زور پەش بوو، شوینہ‌واری گہرانی پیوہ نہدہ‌بینرا و کہ سیش له ئیمہ نہیدہ‌ناسی، تا کو لای پیٹہمبہر ﷺ دانیشت، ئنجا نہ ژنوی نا بہ نہ ژنویہوہ و ہەردوو لہ پی دەستی خستہ سەر ہەردوو پانی، فہرمووی: ئہی موحمەد، دہربارہی ئیسلام ہەوالم پییدہ؟ پیٹہمبہری خواش ﷺ فہرمووی: (ئیسلام نہوہیہ شایہتی بدہیت کہ هیچ پەرستراویک نیہ مافی پەرستنی ہەبیت بیتجگہ لہ‌خوا، وہ موحمەدیش پیٹہمبہری خواہ و نوێژ بکہی و زہکات بدہی و پەمەزان

به‌پوژوو بی و سەردان و حەجی مائی خوا بکە ی ئەگەر توانای چوونت
هەبوو، فەرمووی: راست دەکەیت، ووتی: پێمان سەیر بوو، پرسایاری
لێدەکرد و پیشی دەووت راست دەکەیت !!، فەرمووی: ئنجا دەربارە ی باوەر
هەوالم پێدە؟ فەرمووی: (ئەوێه باوەر بهێنی بەخوا و بەفریشتەکانی و
کتێبەکانی و پێفەمبەرانی و پوژی دوایی و بەقەدەر بەچاک و خراپێهه)،
فەرمووی: راست دەکەیت.

فەرمووی: ئنجا دەربارە ی ئیحسان هەوالم پێ بدە؟ فەرمووی: (ئەوێه بەو
شیۆه‌یە خوا بپەرستی کە دەبینیت، ئەگەر تۆش نەبینی ئەوا ئەو تۆ
دەبینیت)، فەرمووی: دەربارە ی هاتنی پوژی دوایی هەوالم پێ بدە؟
فەرمووی: (پرسیارلیکراو لەخاوەن پرسایارە کە زاناتر نیە!)، فەرمووی:
دەربارە ی نیشانەکانی هەوالم پێ بدە؟ فەرمووی: (ئەوێه ئافەرەتی کۆیلە
گەورە و خانە کە ی خۆی بخاتەوه و ببینی پێپەتی و پووت و هەزارەکان،
ئەوانە ی شوانی ئازە ئن تەلار و خانووبەرەکانیان بەرزبکەنەوه)، پێشەوا (عمر)
فەرمووی: ئنجا کابرا پۆیشت و ئیمەش کەمیک ماینەوه، پێفەمبەر ﷺ
فەرمووی: (ئە ی عومەر ئایا دەزانی ئەوێ پرسایاری دەکرد کێ بوو؟)، ووتم:
خوا و پێفەمبەرە کە ی دەزانن و زاناترن! فەرمووی: (ئەوه جیریل بوو،
هاتە لاتان بۆئەوێ ئایینە کە تان فێر بکات).

(۱۳۵) زۆربە ی ئەم فەرموودە یە لە پێشدا پاڤە کراوه و لە (سەرجهمی فەتوا و

پەیامەکان) دا پاڤەمان لەسەری هەیه (۱۴۳/۳).

الأصل الثالث: (۱۳۶) معرفة نبيكم محمد ﷺ وهو محمد بن عبدالله بن عبد
المطلب بن هاشم وهاشم من قريش وقريش من العرب والعرب من ذرية
إسماعيل ابن إبراهيم الخليل عليه وعلى نبينا أفضل الصلاة والسلام.

بنچینه‌ی سیّه‌م: ناسینی پتقممبه‌ره که تان (محمد) ﷺ، نه‌ویش (محمد) ی
کوپری (عبدالله) کوپری (عبدالمطلب) کوپری (هاشم) ه و (هاشم) یش نه‌قوره‌یش ه و
قوره‌یشیش نه‌عه‌ره به و عه‌ره‌بیش نه‌وه‌جه‌ی (إبراهيم ی خلیل) بن، علیه و علی
نبینا أفضل الصلاة والسلام.

(۱۳۶) واته: لهو سیّ بنچینه‌ی واجبه له‌سەر مرؤف بیانزانیّت، که بریتین له‌وه‌ی
بهنده په‌روه‌ردگار و ئاین و پتقممبه‌ری بناسیّت. ناسینی پتقممبه‌ریش ﷺ پنج برگه له‌خۆ
ده‌گریّت:

یه‌که‌م: ناسینی له‌ره‌چه‌له‌که‌وه:

که به‌رێزترینی خه‌لکه له‌رووی ره‌چه‌له‌که‌وه و هاشمی قوره‌یشی عه‌ره‌بییه و ناوی
(محمد) کوپری (عبدالله) ی کوپری (عبدالمطلب) کوپری (هاشم) ه ... تا کۆتایی نه‌وه‌ی
شیخ - ره‌جه‌تی خوای لیّ بیّت - له‌رموویه‌تی.

دووه‌م: زانینی ته‌مه‌نی و شوینی له‌ دایک بوون و شوینی کۆچ بوکردنی:

شیخ به‌وه روونیکردووه‌ته‌وه که ده‌فه‌رمویّت: (شه‌ست و سیّ سال ته‌مه‌نی کردووه و
شاره‌که‌ی مه‌که‌که بووه و کۆچی کردووه بۆ مه‌دینه) له‌مه‌که‌که له‌دایک بووه و په‌نجاو سیّ
سال تییدا ماوه‌ته‌وه، پاشان کۆچیکردووه بۆ مه‌دینه و ده‌سال تییدا ماوه‌ته‌وه، ئنجا له‌وه‌ی
له‌ره‌بیعی یه‌که‌می سالی یازده‌ی دوای کۆچ وه‌فاتی کردووه.

سیّهم: زانینی ژبانێ پێغه‌مبهرایه‌تییه‌که‌ی ﷺ که بیست و سیّ سآله:

کاتێک سروس‌ی بۆهات تهمهنی چل سآل بوو، وه‌ک یه‌کیک له‌شاعیرانی وتویه‌تی:

وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ فَأَشْرَقَتْ شَمْسُ النَّبُوءَةِ مِنْهُ فِي رَمَضَانَ

واته:

تهمهنی ژبنی چل سآلی به‌سهردا هات خۆری پێغه‌مبهرایه‌تی له‌ په‌مزان لی هه‌لهات

چوارهم: به‌چی بوو به‌(نبی) و به‌(رسول):؟

کاتێک بوو به‌(نبی) که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (علق: ۱-۵)، واته: (به‌ناوی ئهو په‌روه‌ردگاره‌توه به‌خوینه که ههموو شتیکی دروستکردوه، مرقفی له‌خوینه‌پاره دروستکردوه، به‌خوینه په‌روه‌ردگاری تو له‌ههموو کهس به‌خشنده‌تره، ئه‌وه‌ی مرقفی به‌قه‌لهم فیری نوسین کردوه، مرقفی فیری شتانی‌ک کردوه که نه‌یده‌زانی).

پاشان که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه بوو به‌(رسول): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبُّكَ فَكْبَرُ * وَتِلْكَ أَمْثَلُهُ * وَالزُّجَجُ فَأَهْجُرُ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرُ﴾ (المدثر: ۱-۷)، واته: (ئه‌ی ئه‌وه‌که‌سه‌ی خۆت دا‌پۆشیوه، هه‌سته و خه‌لکی له‌مه‌ترسی هاوبه‌شدانان ئاگادار بکه‌ره‌وه و په‌روه‌ردگارت به‌گه‌وره و پی‌روژ بگه‌ره و پۆشاکت خاوی‌ن بکه‌ره‌وه و له‌پۆخله و چه‌په‌لی هاوبه‌شدانان خۆت په‌ریژ بگه‌ره و منه‌ت مه‌که، به‌وه‌ی داوای زۆر بکه‌یت و بۆ په‌روه‌ردگارت و له‌به‌ر خاتری ئهو ئارام بگه‌ره).

ئع‌جا پێغه‌مبهر ﷺ هه‌ستا و خه‌لکی ئاگادار کرده‌وه و به‌فه‌رمانی خوا‌ی گه‌وره

پاچه‌نی.

جیاوازی نیوان (رَسُول) و (نَبِي) یش وه‌ک زانا‌یان ده‌لێن، ئه‌وه‌یه: (نَبِي) که‌سی‌که

به‌وه‌حی شه‌رعی بۆ نی‌ررایی و فه‌رمانی پی نه‌کرای‌ی رای بگه‌یه‌نیت، (رَسُول) یش

که سیکه خوا بهو هجی شهرعی بۆ نارد بی و فەرمانی بهرا گه یاندنی پیکردییت، بهم پییه ههموو (رَسُول) یَک (نَبی) یه و ههموو (نَبی) یَک (رَسُول) نیه.

پینجه م: چ په یامیکی پندا نیراوه و بۆچی؟ بیگومان بۆ گه یاندنی یه کتاپهرستی خوای گه وره و شهر یعه ته که ی نیراوه که کردنی فەرمان پیکراو (المأمور) و وازه یان له پینه دراو (المحظور) ی له خو گرتوه، ههروه ها بۆ نه وه نیراوه که میهره بانی بی بۆ جیهانیان تا کو له تاریکی هاو به شدانان و بییاوه ری و نه فامی ده ربازیان بکات به ره و پوناکی زانست و باوه ری و یه کتاپهرستی یان به رییت، بۆ نه وه ی بهو په یامه لیخو شبوون و ره زامه ندی خوایان ده سبکه ویت و له تۆله و خه شمی خوا رزگاریان بییت.

* * *

وله من العمر ثلاث وستون سنة، منها أربعون قبل النبوة، وثلاث وعشرون نبياً ورسولاً، نبيء باقراً، و أرسل بالمدثر، وبلده مكة، و هاجر إلى مدينة. بعثه الله بالندارة عن الشرك ويدعو إلى التوحيد^(۱۳۷) والدليل قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ^(۱۳۸) * قُمْ فَأَنْذِرْ^(۱۳۹) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، ومعنى ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ينذر عن الشرك ويدعوا إلى التوحيد ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾ أي عظمه بالتوحيد ﴿وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ﴾ أي طهر أعمالك عن الشرك ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ الرجز الأصنام، وهجرها تركها والبراءة منها وأهلها. أخذ على هذا عشر سنين يدعو إلى التوحيد^(۱۴۰) وبعد العشر عرج به إلى السماء^(۱۴۱).

تەمەنی شەست و سێ سالی بوو، چل سالیان پێش پێغه‌مبەرایەتی و بیست و سێ سالی‌شیان داوی هەبێژێردان و پێغه‌مبەرایەتی، بە (اقرأ) بوو بە (نبي) و بە (المدثر) بوو بە (رسول) و شارە‌کە‌ی مە‌ککە بوو و کۆچی کردوو بو مە‌دینە. خوا بە‌ترساندن لە‌هاوبە‌شدانان و بانگە‌وازکردن بو یە‌کتاپەرستی پەرە‌وانە‌ی کردوو، بە‌لگە‌ش ئە‌وە‌یە خوای گە‌وره دە‌فەر‌مویت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾، واتە: (ئە‌ی ئە‌و کە‌سە‌ی خۆت دا‌پۆ‌شیوە، هە‌ستە خە‌ڵکی بترسێنە و نا‌گاداریان بکەرە‌وه و پەرە‌وردگارت بە‌گە‌وره بگرە و پۆ‌شاکت خاوێن بکەرە‌وه و لە‌پۆ‌خلە و چە‌پە‌لی خۆت پەرێز بگرە و منەت مە‌کە بە‌وه‌ی دا‌وای زۆر بکە‌یت، وە لە‌بە‌رخاتری پەرە‌وردگارت ئارام بگرە)، واتای: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ئە‌وە‌یە خە‌ڵکی لە‌هاوبە‌شدانان بترسێنێ و بانگە‌واز بو یە‌کتاپەرستی بکات، ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾، واتە: بە‌یە‌کتاپەرستی بە‌مە‌زنی بگرە، ﴿وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ﴾ واتە: کردە‌وه کانت لە‌هاوبە‌شدانان خاوێن بکەرە‌وه، ﴿وَالرُّجْزَ

فَاهْجُرْ ﴿١٣٧﴾. (رجز): بته‌کانه و (هجر) یان واته: وازلېټینانیاڼ و خو به‌ریک‌ردن له‌خوږیان و نه‌هله‌کانیاڼ که بته‌رستانن. له‌سهر نه‌م حاله ده‌سالی به‌سهر‌برږد، که بانگه‌وازی بو به‌کتابه‌رستی ده‌کرد و دواي ده ساله‌که به‌رزکرایه‌وه بو ناسمان.

(۱۳۷) واته له‌هاوبه‌شدانان بیان ترسیني و بو به‌کتابه‌رستی خواي گه‌وره بانگیاڼ بکات، له‌په‌روهر دگاریه‌تی و په‌رس‌زاویه‌تی و ناو و سیفته‌کانیدا.

(۱۳۸) بانگه‌شه‌که بو پیغه‌مبه‌ری خوايه ﴿١٣٨﴾.

(۱۳۹) خواي گه‌وره فرمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﴿١٣٩﴾ ده‌کات که به‌کارامه‌یی و چالا‌کانه ه‌ستی و خه‌لکی له‌هاوبه‌شدانان برسیني و ناگاداریان بکاته‌وه لی، شیخ نه‌و نایه‌ته‌ی ته‌فسیر کر دووه.

(۱۴۰) واته: پیغه‌مبه‌ر ﴿١٤٠﴾ له‌سهر نه‌و حاله ده سال مایه‌وه و بانگه‌وازی بو به‌کتابه‌رستی خواي گه‌وره و به‌ته‌نھا ناسینی له‌په‌رستیدا ﴿١٤٠﴾ ده‌کرد.

(۱۴۱) (عروج): به‌رزبوونه‌وه‌یه، خواي گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فرمویت: ﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ (المعارج: ۴)، واته: (فریشته‌کان و جبریل بولای خوا به‌رز ده‌بنه‌وه) نه‌وه‌ش به‌کېکه له‌و تایه‌تمه‌ندبیه مه‌زنانه‌ی که به‌هویدوه خوا رېزی له‌پیغه‌مبه‌ر ﴿١٤١﴾ ناوه، پیش نه‌وه‌ی له‌مه‌ککه کوچ بکات، کاتیک له‌که‌عبه له‌لایه‌که‌وه نوستبوو، به‌کېک هاته‌لای و نیوانی په‌قینه‌ی ملی هه‌تا داویني سکی تویکرد، نجا دلی ده‌ره‌ینا و پرېکرد له‌دانایی و باوهر، تا‌کو بو نه‌و نه‌رکه‌ی دواتر پی هه‌لده‌ستی ساز وئاماده بیت، نجا وولاخیکی سپی هینا، که له‌ئیسر بجووکړ و له‌گویدرېژ گه‌وره‌تر بوو و پی ده‌ووتریت: بوراق و هه‌نگاوه‌کانی له‌ته‌واوبوونی بینای چاویدا داده‌نیت، پیغه‌مبه‌ر ﴿١٤١﴾ سواری بوو و به‌هاورپیه‌تی جبریلی نه‌میندار رویشتن، تا‌کو گه‌یشته (بیت المقدس)،

ٽنجا لهوئ دابهزي و پيشنويڙي بڻ ڀڳهه مهران ڪرد، بڻ هموو ڀڳهه مهران و نيراوه کان، نوڙيان له دواوه ڪرد تاڪو بهو پيشنويڙيه رڙز و شهره فمهندي ڀڳهه مهوري خوا ﷺ دهر ڪه ويٽ، ههروهه دهر ڪه ويٽ ڪه پيشه وای سرمه شقه، پاشان جبريل بهرزي ڪرده وه بڻ ناسماني دونيا و له دهر گايڊا، ووتيان: ٽه وه ڪييه؟ فهرمووي: جبريل، ووتيان: ڪيٽ له گهٽه؟ فهرمووي: (محمد)، ووتيان: پهيامي بڻ رهوانه ڪراوه؟ فهرمووي: بهٽي، ووتيان: بهخير بيٽ، چاڪرين ميوان هاتووه، ٽنجا دهر گاي بڻ ڪرايه وه و لهوئ ٽاده مي بيني، جبريل فهرمووي: ٽمه باوڪه ٽاده مته، سلاوي ليپڪه، ٽهويش سلاوي ليڪرد، ٽادهم ﷺ وه لامي سلاوه ڪهي دايه وه و فهرمووي: ڪوري چاڪ (صالح) و ڀڳهه مهوري چاڪ بهخير بيٽ، بيني له لاي راستي ٽادهم وه گياني بهخته موره کان و لاي چه پيه وه گياني سهر گهردانه ڪانه له وه چه ڪاني، ڪاٽيڪ سهيري لاي راستي ده ڪرد دلخوش ده بو و پنده ڪهي، وه ڪاٽيڪ سهيري لاي چه پي ده ڪرد ده گريا، پاشان جبريل بهرزي ڪرده وه بڻ ناسماني دووه و له دهر گاي داو... هتد. ٽنجا يه حيا و عيساي لهوئ بيني - سلاوي خوايان لي بيٽ - ڪه ههريه ڪهيان ڪوري پوري ٽهوي تريانه، ٽنجا جبريل فهرمووي: ٽمه دووانه يه حيا و عيسان و سلاويان ليپڪه، ٽهويش سلاوي ليڪردن و سلاوه ڪهيان سهنده وه و فهرموويان: براي چاڪ و ڀڳهه مهوري چاڪ بهخير بيٽ، پاشان جبريل بهرزي ڪرده وه بڻ ناسماني سيهم و له دهر گايڊا... هتد، يوسف لهوئ بيني ﷺ، جبريل فهرمووي: ٽمه يوسف و سلاوي ليپڪه، ٽهويش سلاوي ليڪرد، يوسف سلاوه ڪهي سهنده وه و فهرمووي: براي چاڪ و ڀڳهه مهوري چاڪ بهخير بيٽ، پاشان جبريل بهرزي ڪرده وه بڻ ناسماني چواره و له دهر گايڊا... هتد. ٽنجا ئيدريسي لهوئ بيني، جبريل فهرمووي: ٽمه ئيدريسه و سلاوي ليپڪه، ٽهويش سلاوي ليڪرد و سلاوه ڪهي سهنده وه و فهرمووي: براي چاڪ و ڀڳهه مهوري چاڪ بهخير بيٽ، پاشان جبريل بهرزي ڪرده وه بڻ ناسماني پنجهم و له دهر گايڊا... هتد، هاروني ڪوري عيمراني براي

موسای بینی ﷺ و جبریل فەرمووی: ئەمە هارونە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد، هارون سلاوە‌کە‌ی سەندەوێ و فەرمووی: بۆی چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، پاشان جبریل بە‌رزێ کردەوێ بۆ ئاسمانی شەشەم، لە‌دەر‌گای داو... هتد.

ئەجا موسای لە‌وێ بینی ﷺ، جبریل فەرمووی: ئەمە موسایە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد، موسا سلاوە‌کە‌ی سەندەوێ و فەرمووی: بۆی چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، کاتێک لێی رەت بوو موسا گریا، پێیان ووت: بۆچی دە‌گریت؟ فەرمووی: بۆیە دە‌گیرم چونکە دوا‌ی من رۆڵە‌یه‌ک رەوانە‌کراوێ، کە زیاتر لە‌ئومە‌تە‌کە‌ی ئەو دە‌چنە بە‌هەشتەوێ وەک لە‌وێ لە‌ئومە‌تە‌کە‌ی من دە‌چنە بە‌هەشتەوێ — گریانە‌کە‌ی موساش پە‌ژارە‌ی ئەوێ بوو کە گە‌له‌کە‌ی ئەو هە‌موو رێزە‌ی لە‌دە‌ست چووێ نە‌ک ئێ‌رە‌یی و حە‌سوودی بێت بە‌ ئومە‌تی (محمەد) ﷺ. —

پاشان جبریل بە‌رزێ کردەوێ بۆ ئاسمانی حە‌وتە‌م و لە‌دەر‌گا‌یدا و... هتد، ئی‌براهیمی (خلیل)ی خوا‌ی بە‌خ‌ش‌ندە‌ی لە‌وێ بینی، ئەجا جبریل فەرمووی: ئەمە باو‌کە ئی‌براهیم‌تە و سلاوی لییکە، ئەویش سلاوی لیکرد و ئی‌براهیم سلاوە‌کە‌ی سەندەوێ و فەرمووی: کۆ‌ری چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، جبریل بۆیە پێغەمبەری خوا‌ی ﷺ بە‌سەر ئەو پێغەمبەر‌انە‌دا گە‌ران تا‌کو مایە‌ی رێز‌لێ‌نان و دەر‌خ‌ستنی شە‌ره‌ف‌مە‌ندی پلە‌و‌پایە‌ی پێغەمبەر ﷺ بێت، ئی‌براهیمی خە‌لیل پ‌الێ‌دا‌بوو بە‌ م‌الێ ئ‌اوێ‌دان (بیت المعمور) وە‌ لە‌ئاسمانی حە‌وتە‌م کە هە‌موو رۆژێک حە‌فتا هە‌زار لە‌فریشتە‌کانی تێ‌دە‌چن، خوا پەرستی و نوێژ‌دە‌کە‌ن، پاشان دێ‌نە‌دەر‌وێ و نا‌گە‌رێ‌نە‌وێ ناوی، لە‌رۆژی دوو‌هە‌دا بێ‌ج‌گە لە‌وان فریشتە‌ی تر دێ‌ن کە بێ‌ج‌گە لە‌خوا کە‌سی تر ژ‌مارە‌یان نازانێت، ئەجا پێغەمبەر ﷺ بە‌رز‌کرای‌وێ بۆ (س‌درة المنته‌ی) کە بە‌فەرمانی خوا بە‌رە‌و‌نە‌ق و جوانی داپۆ‌شینێک داپۆ‌شراوێ هێ‌چ کە‌س نە‌توانی لە‌جوانیدا وە‌سف‌ی ب‌کات، پاشان خوا پە‌نج‌ا نوێژی بۆ هە‌موو شە‌وو رۆژێک لە‌سەر فە‌رز‌کرد و پێی رازی بوو و دە‌ست‌بە‌جێ ملکە‌چ بوو، ئەجا

هاته‌خواره‌وه، کاتیک به‌لای موسادا تیپه‌ری فهرمووی: په‌روه‌ردگارت چی له‌سه‌ر
 ئوممه‌ته‌که‌ت فهرز کردوه؟ فهرمووی: له‌همموو رۆژیکدا په‌نجا نوێژ، ئه‌ویش فهرمووی:
 ئوممه‌ته‌که‌ت توانای ئه‌وه‌ی نیه، من خه‌لکی پیش تۆم بۆ تاقی بووه‌ته‌وه و به‌سه‌خت ترین
 شیوه چاره‌سه‌ری کیشه‌ی (بنو اسرائیل)م کردوه، بگه‌رپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگار و
 داوای لیبکه سوکی بکات بۆ ئوممه‌ته‌که‌ت، پیغمبه‌ر ﷺ فهرمووی: ئنجا گه‌رامه‌وه و
 خوا (ده) نوێژی له‌سه‌ر لا‌بردم، به‌رده‌وام ده‌گه‌راپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگاری تا‌کو
 فه‌رزه‌که‌ له‌ (پنج) دا جیگیر بوو، ئنجا بانگده‌ریک بانگی کرد: فه‌رزه‌که‌م چه‌سه‌پاند و
 له‌سه‌ر به‌نده‌کاتم سوک کرد. هه‌ر له‌م شه‌وه‌دا پیغمبه‌ر ﷺ برا بۆ به‌هه‌شت، بینی
 چه‌نده‌ها گومه‌زی مرواری تێداپه‌ و خۆله‌که‌ی میسکه، پاشان پیغمبه‌ری خوا ﷺ هاته
 خواره‌وه تا‌کو له‌کو‌تایی شه‌ودا هاته‌وه مه‌که‌و نوێژی به‌یانی له‌وی کرد.

و فرضت عليه الصلوات الخمس، وصلى في مكة ثلاث سنين^(۱۴۲) و بعدها
أمر بالهجرة^(۱۴۳) إلى المدينة.

وه پښتې نوښته‌ګانې له سهر فېرېزګرا و سې سال له مه ګه نوښتې کرد دواى
نه وه فرمانې پتګرا به کوچکردن بو مه دینه.

(۱۴۲) تا کوچیکرد بو مه دینه نوښتې چوار پکاتې به دووړکات ده کرد، نجا
نوښتې سه فېر (له سهر دوو پکاته ګه) مایه وه و نوښتې نېشته جې (حضر) زیاد کړا.
(۱۴۳) خواى ګه وره فرمانې به پښتې مېره کې موحمېد ﷺ کرد به کوچکردن بو
مه دینه، چونکه خه لکې مه ګه پتګریان ده کرد که بانګه وازه کې بهرقه زار بکات، وه
له مانګې په بیعی په کې سالتې سیازدهى په وانه کراندا پښتې مېر ﷺ ګه پښته مه دینه
له مه ګه وه که شاری په کې سروس و خوشه ویسترین وولات بوو لای خوا و
پښتې مېره کې به کوچکردووی ګه پښته مه دینه، به مؤلته تې په ورو رد ګاری له مه ګه وه
به کوچ کردووی ده رجوو، دواى نه وه سیازده سالتې تېدا به سهر برد و په یامې
په ورو رد ګاری راده ګه یاند و به چاروونی بانګه وازی بو ده کرد.

به لام هیچې له زوربه ی قورېش و ګه وره کانیان ده ست نه کهوت پتې ګه له په فزکردنې
بانګه وازه کې و پشته لکردن لیتې و ئازاردانې توندوتېزې پښتې مېر ﷺ و نه وانه ی
باوه رپان پښتې ابو، هتا کار ګه پښته نه وه هی هستان به راپه راندنې نه خشې فیل و
ته له که کردن بو کوشتنې پښتې مېر ﷺ که ګه وره کانیان له نمغومنه ی راپوښ (دار الندوة)
کو بوونه وه و راپوښان کرد بو نه وه ی بزنان چې له پښتې مېرې خوا ﷺ بکه ن؟ کاتیک
پښتېان هاو ته کانی کوچه کهن بو مه دینه و نه ویش حتمن ده بې پښان بګات و
پشتیوانې و یارمه تې له و پشتیوانانه وه چنګ بکه ویت که به یه تیان پښتې ابو له سهر

ئەوئى لەھەر شىتێك بىسارىژن كەپۆلەكانيان و ژنەكانيانى لىدەپارىژن، ئەوكاتەش دەولەت و دەسەلاتى بەسەر قورەيشدا دەيىت.

(ئەبو جەھل)ى دوزمنى خوا راي خۆى ووت: كە لەھەر تىرەيەك گەنجىكى لىھاتوو بەيىن، ئنجا ھەريەكەيان شمشىرىكى برىندەى بدەيىن، پاشان ھەلمەت بۆ (محمەد) ﷺ بەرنو وەك لىدانى يەك كەس لىى بدەن و بىكوژن و لەكۆلتمان بىتەو، ئىدى خويئەكەى بە تىرەكاندا بلاو دەيىتەو و ئەوئى (عبد مناف) – واتە ھۆزەكەى پىغەمبەر ﷺ – ناتوانن بەرەنگارى تىكراى گەلەكەيان بىنەو، ئەوكاتە بەخويئەكەى رازى دەبن و دەيانسەيىن، خواى گەورەش پىغەمبەرەكەى ﷺ لەو پىلانە ئاگادار كەردەو كە ھاوبەشدانەران دەيانويست و مۆلەتى بەكۆچكردن پىدا، پىشەر ئەبوبەكر ﷺ خۆى بۆ كۆچكردن بۆ مەدينە پىچابوو، پىغەمبەر ﷺ پىى فەرموو: ھىواشكە منىش بەنيازم مۆلەتم پىبدرىت، ئەبوبەكر ﷺ خۆى دواخست بۆئەوئى ھاوئەلىەتى پىغەمبەر ﷺ بىكات، عائىشە (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) دەيفەرموو: كاتىك لەمالتى ئەبوبەكر ﷺ بووين لەقرچەى گەرمای نىوەرژدا بىنيماي پىغەمبەرى خوا ﷺ لەدەرگاكدە بوو، خۆى پىچابوو و ئەبوبەكرىش فەرموو: باوك ودايكم بە قورىانى يىت سويئە بەخوا لەم ساتەدا بەفەرمانىك ھاتوو، ئنجا پىغەمبەر ﷺ ھات و بەئەبوبەكرى فەرموو: وەرە دەرەو. ئەويش فەرموو: باوك ودايكم بە قورىانت يىت ئەوانىش ھەر كەسى خۆتن، پىغەمبەر ﷺ فەرموو: مۆلەتم بەدەرچوون پىدراو. ئەبوبەكرىش فەرموو: بەھاوئەلىەتى تۆ ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ؟ فەرموو: بەلى، ئەويش فەرموو: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ لەو دوو وولاخەى من يەكيان بەرە. پىغەمبەر ﷺ فەرموو: بەپارە.

پىغەمبەرى خوا ﷺ و ئەبوبەكر دەرچوون و لەئەشكەوتى شاخى (ثَوْر) سى شەو مانەو، (عبداللہ)ى كورى ئەبوبەكرىش بەشەو لەلايان دەمايەو كەپۆلەيەكى گەنجى

زیره‌کی ووریا بوو، له کۆتایی شه‌ودا ده‌رۆشت بۆ مه‌ککه و له‌ناو قورپه‌شدا رۆژی ده‌کرده‌وه و هه‌ر هه‌وائیکی ده‌رباره‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی بیستایه له‌گۆی ده‌گرت، کاتیک تاریکی داده‌هات بۆی ده‌هێنانه‌وه، وای لیهات قورپه‌ش له‌هه‌موو لایه‌که‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌گه‌ران و به‌هه‌موو هۆکاریک هه‌ولێانده‌دا بۆئه‌وه‌ی فریای پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ون و له‌ده‌ستیان ده‌رنه‌چیت، بۆیه سه‌د ووشریان دانا بوو بۆ هه‌رکس که‌هه‌ردووکیان یان یه‌کیکیان ده‌ستگیر بکات بۆیان، به‌لام خویان له‌گه‌ڵ دابوو، به‌یارمه‌تی خۆی ده‌یپاراستن و به‌چاودێری خۆی چاودێری ده‌کردن تا ئه‌و راده‌یه‌ی قورپه‌ش له‌ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا ده‌هه‌ستن و نایان بین، ئه‌بویه‌که‌ر ﷺ فه‌رمووی: که‌ ئیمه له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌دا بووین به‌پێغه‌مبه‌رم ﷺ ووت: ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان سه‌یری پێی خۆی بکات ده‌مان بینیت، ئه‌ویش فه‌رمووی: « لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا، مَا ظَنُّكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ تَاللَّهِمَا » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خه‌مت نه‌بێ چونکه‌ خوامان له‌گه‌له، ئه‌ی ئه‌بو بکر، گومانێ چۆنه به‌رامبه‌ر به‌دوو کس که‌خوا سێهه‌میان؟).

کاتیکی که‌گه‌رانی قورپه‌ش به‌دوایاندا که‌می‌ک هێوربووه‌وه دوا‌ی سئ شه‌و له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌هاته‌ ده‌ره‌وه و له‌رێگه‌ی که‌ناری ده‌ریاوه به‌ره‌و مه‌دینه که‌وته‌رێ. کاتیک خه‌لکی مه‌دینه له‌کۆچکردوان و پشتیوانان بیستیان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆلایان ده‌رچوو، هه‌موو رۆژیک به‌ره‌به‌یانی ده‌چوونه ده‌ره‌وه بۆ(حرة)، چاوه‌ڕێ هاتنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌یان ده‌کرد تاکو گه‌رمای خۆره‌که‌ ته‌نگی بێ هه‌لده‌چنین، ئه‌و رۆژه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تیدا گه‌یشه به‌ره‌وه رۆژ به‌رز بیه‌وه و گه‌رماکه به‌تین بوو و گه‌راوونه‌وه بۆ ماله‌کانیان، له‌وکاته‌دا پیاویکی جوله‌که‌ له‌سه‌ر گردیک له‌گرده‌کانی مه‌دینه بۆ پێستیه‌کی خۆی ده‌پروانی و پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی چاوکرد که‌ به‌ره‌و رۆی ده‌هاتن و سه‌راویلکه‌(سراب) ونی ده‌کردن، ئێر خۆی پێنه‌گیرا و پر به‌ده‌نگی هاواری کرد: ئه‌ی کۆمه‌لێ عه‌ره‌ب ئه‌مه به‌خته‌که‌تانه، واته ئه‌و

بهش و شکۆمه‌ندیه‌تانه که چاوه‌روانی بوون، موسولمانانیش بۆ بینینی پیغمبه‌ری خوا
 ﷺ خۆکه‌وتن و بۆ به‌مه‌زنگرتن و به‌گه‌وره‌زانیی پیغمبه‌ری خوا ﷺ و راگه‌یاندنی
 ناماده‌ییان بۆ جهاد و به‌رگری لی‌کردنی ﷺ چه‌کیان پی‌وو، له‌ناوچه‌ی (حره) پی
 گه‌یشتن و به‌لای راستدا لایدان و لای بنه‌ماله‌ی (عمرو ی کوری عوف) له‌(القُبَاء)
 دابه‌زی و چهند شه‌ویک له‌ناویاندا مایه‌وه و مزگه‌وتی دروستکرد، ئنجا به‌رپنکه‌وت بۆ
 مه‌دینه و خه‌لکه‌که له‌گه‌لیدا بوون و هی تریش له‌رینگا تووشی ده‌بوون، ئه‌بویه‌کر ﷺ
 ده‌یفه‌رموو: کاتێک گه‌یشتینه مه‌دینه خه‌لکی رژانه سه‌ر رینگاکان و می‌رد مندال و
 خزمه‌تکاره‌کان له‌سه‌ر ماله‌کانیشه‌وه ده‌یانووت: (الله اکبر، پیغمبه‌ری خوا ﷺ هات،
 الله اکبر، محمد ﷺ هات).

* * *

وَالْهَجْرَةُ: الْإِنْتِقَالُ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۴) وَالْهَجْرَةُ فَرِيضَةٌ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۵) وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ وَالِدَلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾^(۱۴۶) (النساء: ۹۷-۹۹)، وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ (العنكبوت: ۶۵)، قَالَ الْبَغَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: سَبَبُ نَزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ فِي الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ بِمَكَّةَ لَمْ يَهَاجِرُوا نَادَاهُمُ اللَّهُ بِاسْمِ الْإِيمَانِ^(۱۴۷).

کوچکردنیش گواستنه‌ویه له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام، وه کوچکردن له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام له‌سه‌ر ئەم ئوممه‌ته‌هه‌ره‌زه و تاهاتنی قیامه‌تیش ده‌مینیتته‌وه، به‌لگه‌ش نه‌ویه‌هه‌ خوای گه‌وره‌ده‌هه‌رمووت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾، واته‌: (به‌پاستی نه‌وانه‌ی که فریشته‌کان گیانیان ده‌کینشن و سته‌میان له‌خویان کردوه، پێیان ده‌لێن: ئێوه له‌کوی بوون؟ ده‌لێن: ئێمه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لێن: نه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئێوه کوچی تیدا بکه‌ن؟ ئا نه‌وانه‌ دوا‌هه‌واریان دۆزه‌خه‌ و خراپترین چاره‌نووسه‌، بیتجگه له‌وانه‌ی له‌پیاوان و ژنان و مندالان لاواز و که‌مده‌سه‌لات بوون که نه‌توانای نه‌ملو نه‌ولایه‌کیان هه‌بوو، وه نه‌شاره‌زای ڕیگه‌یه‌ک بوون، په‌نگه نه‌وانه خوا

لَيَّانٍ بَبُورِيَّتْ، خَواش لَيَّيُورِدَه و لَيَّخُوش بَووَه)، وه خَواي گه وِره ده فِهَر مَوِيَّتْ:
﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾، واتِه: (ئَهى ئَهو به نَدانَه م
كه باوه پَر تان هِيئاوه به پَراستى زهوى من فراوانه، هَر تَه نِها من بَه رِستَن).
(البَغَوِي) - پَر حِممَتى خَواي لى بِيَّت - ده فِهَر مَوِيَّتْ: (هوى هاتنه خَوارِه وهى
ئَه م نايه تَه ئَهو وه ده رِبارِهى ئَهو مَوسَلَمَانانَهى مَه ككه هاتَه خَوارِه وه كه
كُوجِيان نَه كَر دَبُوو، خَوا به نَواي باوه پَر وه بانگى لَي كَر دَن).

(۱۴۴) كُوج كَر دَن (الْهَجْرَةُ): لَه زمانه وانيدا لَه كُوج (هجر) وه وه رِگِراوه، كه
بريتيه لَه (وازهيتان).

به لَام لَه شَه رَعْدَا وهك شَيْخ (محمد عبدالوهاب) فِهَر مَوِيَّتْ: (پَره و كَر دَن لَه وولاتى
هاوبه شَدانانَه وه بُو وولاتى ئِسلام).

ولاتى هاوبه شَدانان: ئَهو هيه كه دروشمه كانى بِيئاوه پرى تِيْدا پياده ده كَرِيَّت و
دروشمه كانى ئِسلامى وهك بانگدان و نوپُزى به كُومَل و جهُزْنه كان و جومعهى
به شِيْوه هيه كى گشتى همه گير و سهرانسهر تِيْدا پياده ناكَرِيَّت، بُوْيه ورتمان: (به
شِيْوه هيه كى گشتى همه گير و سهرانسهر) بُوْ ئَهو هى ئَهو وولاتانَهى لِيْده رِبجِيَّت كه
به شِيْوه هيه كى كه م تا كورت (محصور) ئَه م دروشمانهى تِيْدا پياده ده كَرِيَّت، وهك ئَهو
ولاته بِيئاوه پَرانَهى كه كه مينهى مَوسَلَمَانى تِيْدايه، چونكه ئَهو وولاتانَه هَر به وِه نَدَه نابنه
ولاتى ئِسلام كه ئَهو كه مينه مَوسَلَمَانانَه لَه دروشمه كانى ئِسلامى تِيْدا پياده ده كَن،
به لَكُور وولاتى ئِسلام ئَهو وولاته هيه كه ئَه م دروشمانهى به شِيْوه هيه كى گشتى سهرانسَهى
تِيْدا پياده بَكَرِيَّت.

(۱۴۵) كُوج لَه سهر هَر باوه پَر دَارِيْك واجبه كه ناتوانى نايينه كهى لَه شارى
بِيئاوه پَر دَا ئاشكرا بَكَات، وه ئِسلامه تِيْبه كهى به كُوج كَر دَن نَه بِي تَه وَاو نايى نَه گهر

نەتوانی ئاشکرای بکات، هەر شتیکیش واجه‌که به‌بی ئه‌و ته‌واو نه‌بیّت ئه‌وه خۆی واجه.

(۱۴۶) لێم ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه تێدا به‌که‌نه‌وانه‌ی کۆچیان نه‌کردوه له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی توانای کۆچکردنیان هه‌بووه فریشته‌کان گیانیان ده‌کێشن و سه‌رکۆنه‌یان ده‌که‌ن و پێیان ده‌لێن: ئایا زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کۆچی تێدا بکه‌ن؟ به‌لام ئه‌وانه‌ی به‌رامبه‌ر کۆچکردن ده‌سته‌وسان له‌لاوازه‌کان بێگومان خوا له‌به‌ر ده‌سته‌وسانیان له‌کۆچکردن لێیان بوراوه و خوا هیچ نه‌فسیک به‌بی توانای خۆی نه‌بی به‌رپرسار ناکات.

(۱۴۷) وادیاره شیخ (په‌حه‌تی خوای لی بیّت) هۆی هاته‌ن خواره‌وه‌ی ئایه‌ته‌که‌ی به‌واتا له‌(البَغْوِي) به‌وه وه‌رگرتوه ئه‌گه‌ر له‌ته‌فسیره‌که‌یه‌وه وه‌ری گرتبیّت، چونکه ئه‌وه‌ی له‌ته‌فسیری (البَغْوِي) دایه ده‌رباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته به‌م (لفظ) به‌یه.

(۱۴۸) ئه‌وه کاتیک ده‌بی که کرده‌وه‌ی چاکی وه‌رگیراوه کۆتایی بیّت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ (الأنعام: ۱۵۸)، واته: (ئه‌و پرۆژه‌ی هه‌ندیک له‌نیشانه‌کانی په‌روه‌ردگار — له‌سه‌ر هاتنی پرۆژی دوا‌یی — دێته‌دی هیچ نه‌فسیک باوه‌ر هێنانه‌که‌ی سوودی پێناگه‌یه‌نی ئه‌گه‌ر له‌پێشدا باوه‌ری نه‌هێنابی یان خێر و چا که‌یه‌کی له‌سه‌ر بنچینه‌ی باوه‌ر که‌یه‌وه به‌ده‌ست نه‌هێنا بیّت). مه‌به‌ست له‌(هه‌ندیک له‌نیشانه‌کان) لێره‌دا هه‌له‌هاتنی خۆره له‌خۆڕئاواوه.

** (ته‌واو کردنی باسه‌که) **

لێره‌دا باسی حوکمی کۆچکردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ران ده‌که‌ین و ده‌لێن: گه‌شت کردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ران به‌سی مه‌رج نه‌بی دروست نه‌: مه‌رجی په‌که‌م: ده‌بی مرۆف زانستیکی وای هه‌بی که‌ شته‌گومان‌اویه‌کان (الشبهات) ی له‌خۆی پێدوور بخاته‌وه.

مەرجی دووهم: دەبی دیندارییه‌کی وای هەبی پرسی ئارەزووە‌کانی لێگیریت.

مەرجی سێهەم: دەبی پێویستی بەو گەشتە بیت.

بەلام ئەگەر ئەم مەرجانە تەواو نەبن ئەوا گەشتکردن بۆ وولاتی بیاوهران دروست نیه له‌بەرئەوه‌ی فیتە‌ی لێدە‌که‌وتەوه‌ یان ترسی فیتە‌ی لێدە‌کریت و مال بە‌فەرۆدانی تێدا‌یه، چونکه‌ مەروف داراییه‌کی زۆر لێم گەشتانە‌دا خەرج دە‌کات، بە‌لام ئەگەر پێویستیه‌که‌ وای دە‌خواست، بۆ‌چارە‌سەر یان بۆ وەرگرانی زانستیک که‌ له‌شارە‌که‌یدا نه‌بی و زانست و ئایینیکی به‌‌جۆره‌ی هەبیت که‌ باسمان کرد ئەوا قەیدی ناکات.

بە‌لام گەشتکردن بۆ رابواردن له‌وولاتی بیاوهراندا هیچ پێویستی و ناتاجیه‌کی تێدا نیه و مەروف دە‌توانی ب‌روات بۆ وولاتیکی ئیسلامی که‌ خە‌لکه‌که‌ی دروشمه‌کانی ئیسلام دە‌پاریزن، ئیستا وولاته‌کانمان – سوپاس بۆ‌خوا – له‌هەندیک ناوچه‌دا بوونه‌ته‌ وولاتی گەشت‌گوزار و هەر‌کە‌س دە‌توانی ب‌جیت بۆ ئەوی و کاتی مۆ‌لته‌که‌ی تێدا بباته‌ سەر.

بە‌لام مانه‌وه‌ له‌وولاتی بیاوهراندا مەترسی گه‌وره‌ی بۆ ئاین و په‌وشت و په‌فتار و نادابی موسولمان هه‌یه، بێگومان بینومانه‌ و که‌سانی تریش لاری‌پوونی زۆر له‌وانه‌یان بینوه که‌ له‌وی مانه‌ته‌وه‌ و له‌و دینداریه‌ی پتوه‌ی پۆ‌شتون هه‌لگه‌پاونه‌ته‌وه‌ و به‌‌فاسقی گه‌پاونه‌ته‌وه‌، هەندیکیشیان – په‌نا به‌‌خوا – به‌ هه‌لگه‌پاونه‌وه‌ و بیاوهری به‌‌ئاینه‌که‌ی و تیکرای ئاینه‌کان گه‌پاوه‌ته‌وه‌، تا‌کو گە‌شت‌ونه‌ته‌ نکولیکردنی په‌ها و گالته‌کردن به‌ ئاین و هه‌لگرانی، به‌‌پشین و دوا‌ینه‌وه‌، له‌بەرئەمه‌ پێ‌ویسته‌ په‌ریزی لێ‌کری و ئەو مەرجانە دابنریت که‌ پێ‌گری گ‌لۆ‌ربونه‌وه‌ بۆ ئەو هه‌لدێ‌رانه‌ ده‌کە‌ن.

مانه‌وه‌ له‌وولاتی کوفردا حە‌تمە‌ن دە‌بی دوو مەرجی بنچینه‌یی تێدا بیت:

مەرجی یه‌که‌م: ئەو که‌سه‌ی نیشته‌جێ‌یه‌ به‌‌جۆ‌ریک له‌ئاینه‌که‌ی د‌ل‌ن‌یا بیت که‌ زانست و باوهر و تین و گورپکی وای پێ‌داو له‌دامه‌زراوی له‌سەر ئاینه‌که‌ی و وریابوون

له‌لار ییونو سه‌رلی‌شیوان دلیای بکات، وه ده‌بی دوژمنایه‌تی و رق بوونه‌وه له‌بی‌باوه‌رانی له‌دلدا بی و له‌دوستانه‌تیکردن و خو‌شویستیان به‌دوور بی‌ت، چونکه دوستانه‌تیکردن و خو‌شویستیان له‌و شتانه‌یه که باوه‌ر هه‌لده‌وه‌شینه‌وه، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ...﴾ (المجادلة: ۲۲) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (ئه‌ی محمد ﷺ، گه‌لیکت ده‌ستناکه‌وی باوه‌ریان به‌خوا و به‌رۆزی دوا‌یی هه‌بی‌ت له‌هممان کاتدا دوستانه‌تی ئه‌و که‌سانه بکه‌ن که دوژمنایه‌تی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌که‌ن، نه‌گه‌ر چی ئه‌وانه باو‌کیشیان بن، یان کو‌ر و برایان بن، یان له‌هۆزه‌که‌شیان بن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱-۵۲)، واته: (ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر‌تان هه‌تاوه‌جوله‌که و گاه‌وره‌کان مه‌که‌ن به‌دو‌ستی خو‌تان، ئه‌وان هه‌ندیکیان دو‌ستی هه‌ندیکی تریان و هه‌ر که‌سیک له‌ئیه بیانکاته دو‌ستی خوی ئه‌ویش له‌وانه و وه‌ک ئه‌وان بی‌باوه‌ره، به‌راستی خوا رپنمای گه‌لیک ناکات که سته‌مکار بن، ده‌بینی ئه‌وانه‌ی دلیان نه‌خۆشی دو‌رووی تیدا‌یه بۆ دوستانه‌تیان په‌له ده‌که‌ن، به‌لکو خوا به‌سه‌رخستی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی رزگاری به‌ی‌ت، یاخود له‌لایه‌ن خۆیه‌وه فرمانیک بنی‌ی بۆ له‌ناو‌بردنی دوژمنانی ئیسلام و رسوا‌کردنی دو‌روان و وایان لی بی‌ت په‌شیمان بن له‌وه‌ی له‌ده‌روونیاندا هه‌شاریان دا‌بو).

وه له‌(صحیح)یشدا له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ساغ بووه‌ته‌وه که فهرمویه‌تی: (أَنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ، وَأَنَّ الْمَرْءَ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) «(رواه البخاري و مسلم)، واته: (هه‌ر که‌س

گهلیکی خوشویست نه‌میش له‌وانه، وه مرؤف له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا لیبی ده‌پرسریته‌وه که خوشی ویستوه).

خوشویستی دوژمنانی خوا له‌گه‌وره‌ترینی ئه‌و شتانه‌یه که مه‌ترسیان بۆسه‌ر موسولمان هه‌یه، چونکه خوشویستیان واده‌خوای که له‌گه‌لیان بسازی و شوئیان بکه‌ویت، یان هه‌یج نه‌بی نکه‌ولسیان لینه‌کات، له‌به‌رئه‌وه پتغمه‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رموویت: « مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ ».

مه‌رجی دووهم: ده‌بی بتوانی نایینه‌که‌ی ناشکرا بکات، به‌جۆریک به‌بی له‌مه‌به‌ر دروشمه‌کانی ئیسلام پیاده‌ بکات و له‌کردنی نوێژو جومعه و نوێژه به‌کۆمه‌له‌کان رینگری نه‌کریت ئه‌گه‌ر که‌سی تری له‌گه‌لدا بوو که نوێژی به‌کۆمه‌ل بکات، هه‌روه‌ها جومعه به‌رپۆه بیات و له‌زه‌کاتدان و رۆژووگرتن و سه‌جکردن و بیجگه‌ له‌مانه‌ش له‌دروشمه‌کانی نایین رینگری نه‌کریت، ئنجا ئه‌گه‌ر نه‌توانیت ئه‌و دروشمانه ئه‌نجام بدات له‌به‌رئه‌وه‌ی واجبه‌ کۆچ بکات دروست نه‌ له‌وی بمی‌نیه‌وه.

له‌(المغنی) لاپه‌ره (۴۵۷) به‌رگی (۸) دا له‌گفتوگۆ له‌سه‌ر به‌شه‌کانی خه‌لکی له‌کۆچکردندا ده‌لتیت: یه‌کیکیان ئه‌وه‌یه له‌سه‌ری واجب ده‌ییت، ئه‌ویش که‌سیکه‌ توانای کۆچی هه‌بی و نه‌توانی نایینه‌که‌ی ناشکرا بکات و له‌حالی مانه‌وه‌ی له‌گه‌ل بیباوه‌رانا نه‌توانی پتویستیه‌کانی نایینه‌که‌ی پیاده‌ بکات، ئه‌م جۆره که‌سه کۆچکردن له‌سه‌ری واجب ده‌ییت، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (النساء: ۹۷)، واته: (به‌راستی ئه‌وانه‌ی که فریشته‌کان گیانیان ده‌کیشن و ستمیان له‌خوێان کردوه‌و پێیان ده‌لتین: ئیوه له‌کوی بوون؟ ده‌لتین: ئیمه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لتین: ئه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو هه‌تا ئیوه کۆچی تیدا بکه‌ن؟ ئه‌وانه دواهه‌واریان

دۆزه‌خه‌و خراپ‌ترین چاره‌نووسه)، ئەمەش هەرەشەیه‌کی تونده و بەلگەیه‌ لەسەر واجب بوونی کۆچکردن، هەرەها لەبەرئەوه‌ی کە هەڵسان بەئەرکی ئایین واجبه‌ لەسەر ئەو کەسە‌ی بتوانیت، کۆچکردنیش لەپێوستی و تەواوکەری واجبه‌ کەیه‌ و هەرشتیکیش بەبێ بوونی ئەو واجبت تەواو نەبێت ئەو خۆی واجبه‌، تا کۆتایی، دوا‌ی تەواو‌یه‌تی ئەم دوو‌مەرجه‌ بنچینه‌یەش مانەوه‌ لەوولاتی ییباوه‌پان (دار الکفر) دەکریت بەچەند بەشی‌کەوه‌:

بەشی یە‌کەم: ئەوه‌یه‌ بۆ بانگه‌وازکردن بۆ ئیسلام و خە‌لک هە‌ل‌ئان بۆی بمی‌نیتەوه‌: ئەمەش جۆری‌که‌ لەجیهاد و فەرزی کیفایه‌یه‌ لەسەر کەسێک توانای ئەنجام‌دانی هە‌بێت، بە‌مەرجێک بانگه‌وازه‌ کە بێتە دی و کەسێک نەبێ رێگری لیبکات یان رێگری بە‌دەنگه‌وه‌ هاتنی بکات، چونکە بانگه‌وازکردن بۆ ئیسلام لەپێوستیه‌ کانی ئاینه‌ و رێزازی پیغمبەرانه‌، پیغمبە‌ریش ﷺ فەرمانی بە‌گە‌یان‌دنی فەرما‌یشتە کانی لەهە‌موو کات‌وشونیکدا کردووه‌ و فەرمو‌یه‌تی: « بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً » (رواه البخاري)، واتە: (گەرچی ئایه‌تیکیش بێت لەمنه‌وه‌ رای‌گه‌یه‌نن).

بەشی دوو‌م: ئەوه‌یه‌ بۆ لیک‌وێڵنه‌وه‌ لە‌بارو‌گۆزه‌رانی ییباوه‌پان و شاره‌زا بوون لە‌خراپی بیروباوه‌ر و پووجی و بە‌تالی پەرستن و پووخاوی پە‌ووشت و پشیوی پە‌فتاری ئەوان بمی‌نیتەوه‌:

بۆ ئەوه‌ی خە‌لکی لی‌ ووریا بکاته‌وه‌ هە‌تا پێ‌یان نە‌خە‌لە‌تێن و حە‌قیقه‌تی بارو‌گۆزه‌رانیان بۆ ئەو کە‌سانه‌ روون بکاته‌وه‌ کە پێ‌انه‌وه‌ سەر‌سامن. ئەم مانە‌وه‌یه‌ جۆری‌که‌ لەجیهاد، چونکە ئاما‌نجە‌کە‌ی ووریا کردنه‌وه‌ی خە‌لکیه‌ لە‌کوفر و ئەه‌لی کوفر و هە‌ل‌ئانیانه‌ بۆ ئیسلام و رێنمایه‌ کانی، لە‌بەرئەوه‌ی خراپی ییباوه‌ری بە‌لگه‌یه‌ لەسەر چاکی و لە‌باری ئیسلام، وه‌ک ووتویانه‌: « وَبِضَدِّهَا تَبَيَّنُ الْأَشْيَاءُ »، واتە: (شته‌کان به‌ دژ و پێ‌چه‌وانه‌ کانیان روون دە‌بنه‌وه‌).

به‌لام حه‌تمه‌ن ده‌یی مه‌رجیک هه‌بیته که بریتیه له‌وه‌ی: به‌یج که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی له‌وه‌گه‌وره‌تر مه‌به‌سته‌که‌ی به‌یته‌ده‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی نه‌یه‌ته‌ده‌ی که بریتیه له‌وه‌ی رپی لیگه‌رن بارودۆخی ولاتی بی‌اوه‌رن ناشکرا بکات و خه‌لکی لی ووریا بکاته‌وه، نه‌وا که‌لک له‌مانه‌وه‌که‌یدا نه‌، وه نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی له‌گه‌ل که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌تردا هاته‌ده‌ی وه‌ک نه‌وه‌ی به‌جینۆدان به‌ئیسلاام و پیغه‌مبه‌ری ئیسلاام ﷺ به‌رامبه‌رکئی کاره‌که‌ی بکه‌ن واجبه ده‌سه‌ردار بیته، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ آمَةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأنعام: ۱۰۸)، واته: (جینۆ به‌و بتانه مه‌ده‌ن که به‌پرستان بیجگه له‌خوا لیان ده‌پارته‌وه، نه‌وانیش به‌دوژمنکاری و نه‌زانی جینۆ به‌خوا به‌دن، به‌و شیویه کرده‌وه‌ی هه‌موو ئومه‌تیکمان بۆیان جوان کردووه، پاشان دوا‌ی مردن گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای په‌روه‌ردگاریانه و له‌قیامه‌تدا هه‌والیان بی‌ده‌دات که له‌دنیا‌دا چیان ده‌کرد).

هه‌مان حوکمی هه‌یه نه‌گه‌ر که‌سێک بۆ سیخو‌ریکردن بۆ موسولمانان له‌وولاتی کوفردا به‌میته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی بزانی چ فیل و ته‌له‌که‌یه‌ک له‌دژی موسولمانان ساز ده‌که‌ن و ووریان بکاته‌وه لی، هه‌ر وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌غه‌زه‌ی خه‌نده‌قدا (حُذِيقَةُ كُورِ الْيَمَانِ) ی نارد بۆ لای هاویه‌شدانه‌ران بۆ نه‌وه‌ی هه‌والیان بزانیته.

به‌شی سیه‌م: نه‌وه‌یه له‌به‌ر پیوستی ده‌وله‌تی موسلمانان و ریکخستنی په‌یوه‌نده‌کانی له‌گه‌ل ده‌وله‌تی کوفردا به‌میته‌وه:

وه‌ک کارمه‌ندانی بالۆزخانه‌کان، نه‌م که‌سانه‌ مانه‌وه‌یان حوکمی نه‌و شته‌ی هه‌یه که له‌پێناویدا ماونه‌ته‌وه، بۆ نمونه: نوینه‌ر و (ملحق) ی رۆشنیری بۆ نه‌وه ده‌میته‌وه که چاودێری و سه‌ره‌پرشتی کاروباری قوتاییان بکات و هه‌لیان بی بۆ پابه‌ندبوون به‌ئایینی

نېسلام و ږه وشت و نادابه کانيه وه و به مانوه که شي بهر ژه وهنديه کي گوره ي پي ده سگر ده بي و خراپه کي گوره شي پي لاده چيت.

به شي چواره م: نه وه به يو پيوستيه کي قايه تي رنهي دراو (مباح) بمينيته وه: وهك بازار گاني و چاره سمر، لم حالته دا مانوه که به بري پيوست دروسته و زانايان - په حه تي خويان لي بيت - به ده ق نه ويان فمرموه که چوونه وولاتي کوفر يو بازار گاني کړدن دروسته و نه ويان له هندیك هاره لوه - خويان لي رازي بيت - يو ماوه ته وه.

به شي پينجه م: نه وه به يو خويندن بمينيته وه:

نهمهش له بريزو نهو حوكمه ي پيشووه که مانوه بوو يو پيوستي، به لام يو نايين و په ووشي نه وي ده مينيته وه له جوړه که ي پيشو تر سناک و کوشنده تره، چونکه قوتابي هه ست به نزمي پله وپايه ي خو ي و بهرزي پله وپايه ي ماموستا کاني ده کات، له وه شه وه به مهن زن زانين و قه ناعه تکر دن به راو يو چوونه کانيان و بيرو باوه په کانيان و په فتاره کانيان يو دروست ده بي و چاويان ليده کات مه گهر که سيك خوا بيه وي بيپاريزيت، نهوانهش که من، پاشان قوتابي هه ست به وه ده کات که پيوستي به ماموستا که يه تي، نهو حالته شه سهرده کيشي يو نه وي خو شه ويستي له گه لدا بنويسي و رووپامايي يو نهو لاري ي و گومرايه بکات که ماموستا که ي تيدا به، وه قوتابي له بنکه ي فېر بوندا چنده ها هاره لي هه به و ليان ده کات به هارپي و خوشي ده وين و ده يانکات به دوست و شتيان لي وه فېر ده بيت، نجا له بهر تر سناکي نم به شه پيوسته له وانه ي پيشو زياتر پاريزگاري تيدا بکريت و سهره پاي هردوو مهرجه بنچينه به که چنده مهرچيکي تري تيدا به مهرج بگريت:

مهرجي په کم: ده بي قوتابي له ناستيکي بهرزي نهو پنگه يشته ژيريده دا بيت که جياوازي نيوان سوو دمه ند و زيان به خوشي پېبکات و تهماشاي داهاتروي دووري پي

بڪات، به لآم ناردني تازه پيڳهيشتوان و نيونه مامان و نهوانه ي خواهني ژيرييه ڪي سادهو
 بچڪولن مهترسيه ڪي مزنه لهسر نايين و رهووش و رپهتاريان، پاشان مهترسيه
 لهسر نومته ڪه يان ڪه ده گهريتهوه بو ناوي و لهو ژههرانه ي تيدا دهريژن ڪه لهو
 يپاوه رانه يان قوزتووه تهوه، ههروه ڪ واقع شايت ته و شايتي ده دات، چونڪه زوريڪ لهو
 رهوانه ڪراوانه به غيري نهو دينداريه ي لهسري رپوشتبون گهراونه تهوه، به جورڪ
 گهراونه تهوه ڪه له نايين و رهووش و رپهتاريان لايانداوه، لمم لادانه شدا - ههروه ڪ
 ناشڪرا و بهرچاوه - زبان بهسر خويان و ڪوملگا ڪه شياندا ديت.

نمونه ي ناردني نهو تازه پيڳهيشتوانه هه لهوه ده چيٽ ڪاوريڪ بخريته بهردهمي
 جهندين سه ڳي در.

مهرجي دوهم: دهبي قوتابي زانياريه ڪي شهرعي واي ههبي ڪه بتوانيٽ جياوازي
 نيوان رهوا و نارهواي پي بڪات و نارهوا بهرپوا تيڪ بشڪيني بونهوي بهو نارهوايه
 نه خهله تيٽ ڪه نهواني لهسرن، بهوهي بهراستي بزاني يان ليٽي تيڪ بجيٽ، يا خود
 لهه رتڪردنهويه دا دهسوسان يٽ و بهسر گهرداني بمينيتهوه يان شويٽي نارهوا
 بڪه ويٽ. لهه پارانهويه ڪي (مأثور) يشدا هاتوه: (اللَّهُمَّ ارِنِي الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنِي اتِّبَاعَهُ،
 وَارِنِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنِي اجْتِنَابَهُ، وَلَا تَجْعَلْهُ مُلْتَبَسًا عَلَيَّ فَاضِلٌ)، واته: (خوای گهوره
 راستيم بهراست نشان بده و بهشوين كهوتني بههرمه ندم بڪه و نارهواشم بهنارهوا
 نشان بده و بهدور كهوتنهوه ليٽي بههرمه ندم بڪه و وام ليٽه ڪه ليٽي تيڪ بجيٽ و
 گومرا بيم).

مهرجي ستهم: دهبي قوتابي دينداريه ڪي واي ههبي ڪه لهه يپاوهري و لهري
 دهه چوون يپاريژيت و پشت قايمي بڪات، چونڪه مروفي نايين لاواز له گهل
 مانهويه دا لهو وولاتانه بيوهي دهه ناچي مه گهر بهويستي خوا، لهه برنهويه هيرشهر
 بههيزه و بههنگاربو لاوازه و هويه ڪاني يپاوهري و لهريدهه چوون لهوي بههيزه و

زۆر و جوړاو جوړه، ئنجا نه‌گهر نه‌و هوکارانه ریښان که‌وته جیگه‌به‌کی به‌رگری لاواز کاری خوږیان ده‌کهن.

مهرجی چواره‌م: ده‌بیّ نه‌و زانسته‌ی که له‌پیناویدا ده‌میښته‌وه پیوست بیټ، به‌وه‌ی فیږبونه‌که‌ی به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدابی و هاوچه‌شنی نه‌و خوښندنه له‌خوښندنګه‌ی وولاته‌کانیاندا نه‌بیټ، چونکه نه‌گهر له‌و زیاده زانستانه بیټ که به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدا نیه و له‌وولاته ئیسلامیه‌کاندا خوښندنګه‌ی له‌و چه‌شنه هېوو دروست نیه له‌پیناویدا له‌وولاتی کوفردا بمیښته‌وه، له‌به‌رئ‌وه‌ی مه‌ترسی بو سهر ئاین و ره‌وشتی هدی و مایه‌ی به‌فیږودانی داراییه‌کی زۆره به‌بیّ سوود.

به‌شی شه‌شم: نه‌وه‌یه بو نیشته‌جیږبون بمیښته‌وه:

نهم مانه‌وه‌یه له‌وانه‌ی پشوروی ترسناک‌ره، له‌به‌ر نه‌و خراپانه‌ی لیّی ده‌که‌ونه‌وه به‌وه‌ی به‌ته‌واوی ټیکه‌ل به‌هه‌لگرانی کوفر ده‌بیّ و هه‌ست به‌وه ده‌کات که هاوولاتیه‌کی پابه‌نده به‌وه‌ی نیشتمان په‌روه‌ی ده‌یخوازیت، له‌خوښه‌ویستی و دۆستایه‌تی و زۆرکردنی ټاپوړه‌ی یی‌باوه‌ران و خاو وخیژانه‌که‌ی له‌نیوان هه‌لگرانی کوفردا په‌روه‌ده ده‌کات و له‌ره‌وشت و نه‌ریته‌کانیان هه‌لده‌گرن و زۆرجار له‌په‌رستو بیروباوه‌ریشدا چاویان لیده‌کهن، له‌به‌رئ‌وه‌ی له‌فه‌رمووده‌دا هاتووه پیغمبر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِفْلَةٌ » (رواه أبو داود)، واته: (هه‌رکس ټیکه‌لاوی هاوبه‌شدانه‌ر بکات و له‌گه‌لی نیشته‌جی بیټ نه‌ویش وه‌ک نه‌و وایه)، نهم فه‌رمووده‌یه نه‌گهر چی سه‌نده‌که‌ی لاوازه به‌لام جیگه‌ی سه‌رنج و په‌ندوه‌رگرته، چونکه نیشته‌جیږبون داخوازی شیوه‌گرته، له‌(قیسی کوری آبی حازم) به‌وه، له‌(جه‌ریری کوری عبدالله) وه - ره‌زای خوا‌ی لیّ بیټ - گپ‌راویه‌ته‌وه که پیغمبر ﷺ فه‌رموویه‌تی: « أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ » قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ؟ قَالَ: « لَا تَرَايَ نَارَاهُمَا » (رواه أبو داود والترمذي)، واته: (من به‌ریم

لههەر موسولمانیک که له نیوان هاویه شداندراندا نیشته جی بیئت)، ووتیان: بۆچی ئەه ی پێغه مبه‌ری خوا ﷺ؟ فهرمووی: نابێ ئاگره کانیشیان له به کهوه دیار بیئت) زۆربه‌ی راوییه کان به مورشه‌لی له (قهیسی کوری ابی حازم) هوه، له پێغه مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویانه‌ته‌وه. پێشه‌وا (ترمذی) فهرموویه‌تی: گویم له (محمد - واته بخاری - بوو، ده‌یفهرموو: « راستیه که‌ی فهرمووده‌ی (قیس) له پێغه مبه‌ره‌وه ﷺ مورشه‌له «... تا کۆتایی.

باشه چۆن باوه‌ردار دلی خۆشده‌بی له‌وولاتی کوفردا نیشته جی بیئت که دروشمه بیباوه‌رپیه‌کانی تیدا راده‌گه‌یه‌نری و به‌گوێی خۆی ده‌یان بیستی و پێیان رازی ده‌بیئت، به‌لکو خۆی ده‌داته پال ئەو وولاتانه و به‌خا و خیزانیه‌وه تیااندا نیشته جی ده‌بی و لیان دلتیاده‌بی هه‌روه‌ک له‌وولاتی موسولمانان دلتیا ده‌بیئت، له‌گه‌ل ئەوه‌ی مه‌ترسی گه‌وره‌ی بۆ سه‌ر خۆی و خا و خیزانی له‌تاین و ره‌ووشتیاندا تێدايه، ده‌باره‌ی حوکمی مانه‌وه له‌وولاتی کوفردا تا ئیره گه‌یشتن، داواکارین له‌خوا له‌گه‌ل راستی و هه‌قدا گونجاو بیئت.

فلما استقر بالمدينة أمر ببقية شرائع الإسلام، مثل: الزكاة، والصلاة، والحج، والجهاد، والأذان، والأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر، وغير ذلك من شرائع الإسلام^(۱۴۹).

أخذ على هذا عشرينين و بعدها توفي صلوات الله وسلامه عليه^(۱۵۰).

کاتیکیش له‌مه‌دینه جیگیر بوو فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون وه‌ک زه‌کاتدان و نوێژکردن و جه‌جکردن و جیهاد و بانگدان و فه‌رمان به‌چاکه‌کردن و پێگه‌ری له‌خراپه‌کردن و بێجگه‌ له‌وانه‌ش له‌پرسا‌کانی ئیسلام. له‌سه‌ر نه‌مه‌ ده‌ سائی به‌سه‌ر بردوو دوا‌ی نه‌وه ﷺ گیانی سپارد.

(۱۴۹) دانهر – په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت – ده‌فه‌رمو‌یت: کاتیک جیگیر بوو – واته‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ – له‌مه‌دینه‌ی منه‌وره‌ فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون، چونکه له‌مه‌که‌که‌ نزیکه‌ی (ده‌ سال) بانگه‌وا‌زی بو‌یه‌کنا‌په‌رستی کرد، ئنجا دوا‌ی نه‌وه له‌مه‌که‌که‌ پێنج نوێژه‌کانی له‌سه‌ر فه‌رزکرا، پاشان کو‌چیکرد بو‌ مه‌دینه‌ که نه‌زه‌کات و نه‌پو‌ژو و نه‌حه‌ج و نه‌هیچ کام له‌پاسا‌کانی تری ئیسلامی له‌سه‌ر فه‌رز نه‌کرا بوو، نه‌وه‌ی له‌قه‌سی دانهره‌وه – په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت – ده‌رده‌که‌و‌یت نه‌وه‌یه‌ زه‌کات به‌ بنج و لق و پو‌پیه‌وه له‌مه‌دینه‌ فه‌رزکراوه، هه‌ندیکیش له‌زانایان بو‌ چوونیان وایه‌ که زه‌کات یه‌که‌م جار له‌مه‌که‌که‌ فه‌رزکراوه، به‌لام نه‌په‌که‌ی دیاریکراوه و نه‌ نه‌و نه‌ندازه‌یه‌ی تیدا واجبه‌، وه‌ له‌مه‌دینه‌ به‌ره‌کان دیاری کراون و نه‌ندازه‌ی واجب دیاریکراوه، نه‌و زانایانه‌ش به‌لگه‌یان به‌وه‌ه‌تا‌وه‌ته‌وه‌ که چه‌ند ئایه‌تیک له‌چه‌ند سو‌ره‌تیک‌یه‌ مه‌ککیدا هاتووه‌ زه‌کات واجب ده‌که‌ن، وه‌ک خوا‌ی گه‌وره‌ له‌سو‌ره‌تی (الأنعام) دا ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ

يَوْمَ حَصَادِهِ ﴿الأنعام: ۱۴۱﴾، واته: (له رَوْزَى دُورِينَه‌ویدا مافه‌کە‌ی بدهن)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّغْلُومٌ * لِلْسَّائِلِ وَالْمَخْرُومِ﴾ (المعارج: ۲۴-۲۵)، واته: (ئه‌وانه‌ش باوه‌ردارن که له‌سامانه‌کانیاندا مافی دیاری کراو بۆ سو‌الکمر و بی‌ه‌شکراوان هه‌یه).

به هه‌رحال جیگیر بوونی زه‌کات و دیاریکردنی بر(نصاب)ه‌کانی و ئه‌وه‌ی تێدا واجیه و ده‌ستیشانکردنی ئه‌وانه‌ی پێیان ده‌شیت له‌مه‌دینه‌ بوو. هه‌روه‌ها بانگدان و جمعه، وادیاره که نوێژی به‌کۆمه‌لتیش هه‌ر له‌مه‌دینه‌ فه‌رز کراوه، چونکه ئه‌و بانگه‌ی بۆ نوێژی به‌کۆمه‌ل تێدایه که له‌سالی دووه‌مدا فه‌رز کرا.

زه‌کاتدان و رۆژووگرتیش له‌سالی دووه‌می کۆچیدا فه‌رز کرا. به‌لام هه‌ج له‌سه‌ر رای په‌سه‌ند(الرأى الراجح)ی زانایان له‌ سالی نۆیه‌مدا فه‌رز کراوه، ئه‌وه‌ش کاتیک بووکه مه‌ککه‌ دواى پزگارکردنی له‌سالی هه‌شتمی کۆچیدا بیوه‌ شاری ئیسلام، هه‌روه‌ها فه‌رمان به‌چاکه و پزگاری له‌خراپه و بیجگه‌ له‌وانیش له‌دروشه‌ ناشکراکان، هه‌موویان له‌مه‌دینه‌ دواى جیگیربوونی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تى ئیسلامی له‌وئ فه‌رز کرا.

(۱۵۰) به‌سه‌ری برد (أخذ): واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ دواى کۆچکردنی ده‌ سالی به‌سه‌ر برد، کاتیکیش خوا ئایینی پێی کامل کرد و به‌هه‌ره و نيعمه‌تى به‌سه‌ر باوه‌رداراندا پێی ته‌واو کرد، خوا بۆ نزیکى خۆی و گه‌یشتن به‌ هاوڕێی بلنده‌کان(الرفیق الأعلى) له‌پێغه‌مبه‌ران و راستگۆیان و شه‌هیدان و پیاوچاکان هه‌لتی بژارد، له‌کۆتایی مانگی سه‌فه‌ر و سه‌ره‌تای مانگی ره‌بعی یه‌که‌مدا نه‌خۆشیه‌کە‌ی ﷺ ده‌ستی پێکرد و به‌سه‌ری پێچراوه‌وه‌ هاته‌ده‌ره‌وه‌ بۆ ناو خه‌لك و چووه‌ سه‌ر (مَنْبَر)، ئنجا شایه‌تومانى هیناو یه‌که‌م

وتهیه‌ک که دوا‌ی نه‌وه فه‌رمووی نه‌وه‌بوو داوا‌ی لی‌خۆ‌ش‌بوونی بۆ نه‌وه شه‌هیدانه کرد که له‌(ئوحود) دا کوژران، پاشان فه‌رمووی: « إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَأَخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ »، واته: (به‌نده‌یه‌ک له‌به‌نده‌کانی خوا، خوا له‌نیوانی دنیا و نه‌وه‌ی لای خۆیه‌تی سه‌رپشکی کرد، نه‌ویش نه‌وه‌ی لای خوا‌ی هه‌لبژارد).

(أبوبکر) ﷺ تی‌گه‌یشت و گریا، فه‌رمووی: باوک و دایکم به‌قوربانت بی، به‌باوک و دایک و پۆله و خۆمان و داراییه‌کانی‌شمانه‌وه ده‌بینه‌ قوربانت.

نجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (عَلَى رَسْلِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ) واته: (له‌سه‌رخۆ نه‌ی نه‌بویه‌کر)، پاشان فه‌رمووی: « إِنَّ أَمَّنَ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّةُ » (أخرجہ البخاری)، واته: (سه‌رپاسترین که‌ستان لای من له‌هاوه‌لیه‌تی و مالدیدا نه‌بویه‌کره، نه‌گه‌ر بی‌جگه‌ له‌خوا دۆست و خۆشه‌ویستی‌کم هه‌لبژاردایه نه‌بویه‌کرم هه‌لده‌بژارد، به‌لام نه‌وه‌ی له‌نیوانماندایه برایه‌تی و خۆشه‌ویستی ئیسلامه).

فه‌رمانی‌شی به‌ نه‌بویه‌کر ﷺ کرد که پیش نو‌یژی بۆ‌خه‌لکی بکات، کاتی‌کیش پۆژی دووشه‌مه‌ دوا‌زه‌یان سیازده‌ی مانگی ره‌یعی یه‌که‌می سالتی یازده‌ی کۆچی بوو خوا هه‌لی بژارد بۆ نزیک‌ی خۆی، کاتی سه‌ره‌مه‌رگ ده‌ستی ده‌خسته‌ناو ده‌فره‌ناوی‌که‌وه که له‌لای بوو، دهم و‌جاوی پی‌ته‌ر ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ)، واته: (لا‌إله‌إلا‌الله، به‌راستی مردن ژانی زۆره). پاشان چاوی بری‌یه‌ناسمان و فه‌رمووی: « اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى » (أخرجہ البخاری)، واته: (نه‌ی خوا‌یه له‌گه‌ل هاورێ ب‌لنده‌کان).

هەر نهو رۆژه کۆچی دواپی کرد و خهڵکی بهو رووداوه بهشۆکان، ههقیشیان بوو
 پیتی بهشۆکین، ههتا نهبویه کر ﷺ هات و چووه سهر مینههر و سوپاس و ستایشی خوای
 گهورهی کرد، ئنجا فهرمووی: (ههركس موحهمدهی دهپرست نهوا موحهمده مرد، وه
 ههركهسیك خوای دهپرست نهوا خوا زیندووه و نامریت، پاشان ئهم نایهتهی
 خویندهوه: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ
 عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (موحهمه نیراویکه و لهپیشیهوه نیراوانی
 تریش ههبوون، نایا نهگهر مرد یان کوژرا پاشگهز دهبنهوه؟). ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ
 مَيِّتُونَ﴾ (الزمر: ۳۰)، واته: (تۆ دهمریت و نهوانیش دهمرن).

ئێتر گریانێ خهڵکه که جۆشی سهند و زانییان مردووه، ئنجا بو رێزلینانی
 بهجلهکانیهوه ﷺ شۆردیان، پاشان بهسی پۆشاک کفن کرا، واته: خامی سپی کهتان که
 نهکراسی لیکرا و نه میزه، خهڵکی ههپهههکی و بهبی پێشنویژ (امام) نوێژیان لهسههر
 دهکرد، پاشان شهوی چوارشهههه دواي نهوهی موسولمانان بهتهواوی بهیعهتیاندا
 بهجینشی دواي پێغههمهر ﷺ بهخاک سپێردرا، سلاوی پهروهردگاری لی یت.

ودینه باق، وهذا دینه، لا خیر إلا دلّ الأمة علیه، ولا شر إلا حذرھا منه، والخیر الذی دلّ علیه: التوحید وجميع ما یحبہ الله ویرضاه، والشر الذی حذر منه: الشریک وجميع ما یرکّہ الله ویأباه، بعثه الله إلی الناس كافة^(۱۰۱).

وافترض الله طاعته علی جمیع الثقّلین: الجن والإنس، والدلیل قوله تعالی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^(۱۰۲) (الأعراف: ۱۵۸) واکمل الله به الدین، والدلیل قوله تعالی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^(۱۰۳) (المائدة: ۵).

وه ئایینه‌کە‌ی ماوە‌تە‌وه و ئە‌مه ئایینه‌کە‌یه‌تی، وه هیچ چاکە‌یه‌ک نیه پیشانی ئوممه‌ته‌کە‌ی نه‌دایه‌ و هیچ خرابه‌یه‌ک نیه ئاگاداری نه‌کردبته‌وه لیه‌، وه ئە‌و چاکە‌یه‌ی ئاماژه‌ی بۆ کردووه: یه‌کتابه‌رستی و هه‌موو شتی‌که‌ که‌ خوا خوشی بوی و پێی‌ پازێ بێت، ئە‌و خرابه‌یه‌ش که‌ مروّقی لی ئاگادار کردووه‌ته‌وه: هاوبه‌شدانان و هه‌موو شتی‌که‌ که‌ خوا پێی ناخوش بێ و پێگری لی بکات، خوا بۆ لای سه‌رحه‌م خه‌لکی په‌وانه‌ی کردووه.

و خوا گوێ‌پرایه‌‌لی کردنی پێغه‌مبه‌ری ﷺ له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کانی — به‌جنۆکه‌ و ئاده‌میزاده‌وه — فه‌پز کردووه، به‌لگه‌ش ئە‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾، واته‌: (بلی ئە‌ی خه‌لکینه، من نیرراوی خوام بۆ‌لای ئێ‌وه به‌گشتی). وه خوا ئایینه‌کە‌ی پێ‌ کامل و ته‌واو کردووه، به‌لگه‌ش ئە‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، واته‌: (ئه‌مڕۆ‌که‌ ئایینه‌که‌تانم بۆ کامل و ته‌واو کردوون و به‌هره و نهمه‌تی ته‌واوه‌تیم به‌سه‌ردا په‌شتوون و پازیبووم که‌ ئیسلام ئایینه‌تان بێت).

(۱۵۱) (بعثه الله) خوا رهوانه‌ی کردووه، واته: ناردوو یه‌تی، (إِلَى النَّاسِ كَافَّةً) بۆلای تی‌کرای خه‌لکی، واته: به گشتی.

(۱۵۲) نهم نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سەر نه‌وه تیدایه که (محمد) پیغمبه‌ری خوا به بۆ لای تی‌کرای خه‌لکی و نه‌مو خوا به‌ش که رهوانه‌ی کردووه خوا به‌نی ناسمانه‌کان و زه‌ویه‌و زاتیکه ژیان و مردنی به‌ده‌سته و هەر نه‌میشه پیغمبه‌ری به‌ته‌ن‌ها پرووی تیده‌کری له‌په‌ر سه‌راویه‌تیدا، هه‌روه‌ک به‌ته‌ن‌ها پروای پنده‌ه‌تری له‌په‌روه‌ر دگاریه‌تیدا، نجا خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌کوژایی نایه‌ته‌که‌دا فه‌رمانمان بی ده‌کات که باوه‌ر به‌م پیغمبه‌ره پیغمبه‌ره نه‌خوینده‌واره به‌ئین و شوینی بکه‌وین، هەر نه‌مو پیغمبه‌ره پیغمبه‌ری زانستی و کرده‌وه‌ییمان ده‌کات، پیغمبه‌ری رابه‌ری و نیشاندان و پیغمبه‌ری کومه‌کی پیکردن، وه پیغمبه‌ر پیغمبه‌ر نیراوه بۆلای هه‌موو به‌نده‌کان (الثقلین): که ناده‌میزاد و جنوکه‌ن و له‌به‌ر زۆریان وایان بی ووتراوه.

(۱۵۳) واته: ناینه‌که‌ی تا رۆژی دوا‌ی ده‌مینته‌وه و پیغمبه‌ری خوا گییانی نه‌سه‌پاردووه تا‌کو هه‌موو نه‌وانه‌ی بۆ نو‌مه‌ته‌که‌ی پروونکرده‌ته‌وه که له‌هه‌موو کار و باره‌کانیا‌ندا پی‌وستیان بی ده‌بی‌ت، بۆیه (أَبُو ذَرٍّ) پیغمبه‌ری ده‌موویه‌تی: «لَقَدْ تَرَكْنَا مُحَمَّدًا وَمَا يُحَرِّكُ طَائِرٌ جَنَاحَيْهِ فِي السَّمَاءِ إِلَّا أَذْكُرْنَا مِنْهُ عِلْمًا» (أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ)، واته: (پیغمبه‌ر) که به‌جی هیشتووین هیچ بالنده‌یه‌ک نیه له‌ناسماندا دوو باله‌که‌ی راوه‌شی‌ی ئیلا زانیاریه‌کی له‌باره‌یه‌وه بۆ باس کردووین).

یه‌کی‌ک له‌هاوبه‌شدانه‌ران به‌(سلمان ی فارسی) ووت: پیغمبه‌ره که‌تان فیری پیسایی کردن و ئادابی چوونه سه‌ر ئاویشی کردوون، فه‌رمووی: «أَجَلْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقِيلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ وَأَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَخْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ» (أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ)، واته: (به‌تی، پیگری کردوین

له‌وه‌ی له‌کاتی پیسایی کردن یان میز کرندا رووبکینه قیبله، یاخود به‌دهستی راست خوومان پاکبکینه‌وه، یان به‌ته‌رس یان به‌ئیسقان خوومان پاکبکینه‌وه).

پتفه‌مهر ﷺ به‌ ووته‌ی بیّ یان به‌کرداری یاخود به‌دانییدانانی، سه‌ره‌تا بیّ، یان له‌ئه‌نجامی وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیار بیّت نایینی خوای روونکردووته‌وه، مه‌زنترین شتیکیش که روونیکردووته‌وه ﷺ به‌کناپه‌رستییه، وه‌ هه‌ر شتیك فهرمانی پیکردیّت نه‌وه له‌دنیاو دواپوژیشدا بوّ ئەم ئوممه‌ته‌ چاکه، وه‌ هه‌ر شتیك رینگری لی‌کردیّت نه‌وه له‌دنیا و دواپوژیشدا بوّ ئەم ئوممه‌ته‌ خراپه، نه‌وه‌ی که هه‌ندی کس نایزان و له‌فهرمان پیکردن و رینگریکردندا به‌به‌رته‌سک کردنه‌وه‌ی تیده‌گه‌ن، نه‌وه له‌به‌ر کورتبینی و کم ئارامی و نایین لاوازییه، نه‌گه‌رنا یاسا گشتیه‌که نه‌ویه خوا له‌نایینه‌که‌ماندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناوین و نایین سوک و ئاسانه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة: ۱۸۵)، واته: (خوا سوکی و ئاسانی بوّتان ده‌وی و قورسی و گرانی بوّتان ناویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج: ۷۸)، واته: (خوا له‌ناییندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناون) وه‌ ده‌فهرمویت: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ (المائدة: ۶)، واته: (خوا نایه‌ویت هیچ سه‌غله‌تییه‌کتان بخاته سه‌ر) سوپاس بوّ خوا له‌سه‌ر ته‌واوی نیعمه‌تی و کاملکردنی نایینه‌که‌ی.

والدلیل علی موته ﷺ قوله تعالى: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾^(۱۰۴) (الزمر: ۳۰-۳۱).
والناس إذا ماتوا يبعثون^(۱۰۵)، والدلیل قوله تعالى: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ^(۱۰۶) وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ^(۱۰۷) وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى^(۱۰۸)﴾ (طه: ۵۵)، وقوله تعالى: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾^(۱۰۹) (نوح: ۱۷-۱۸).
وبعد البعث محاسبون ومجزيون بأعمالهم، والدلیل قوله تعالى: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾^(۱۱۰) (النجم: ۳۱).

به لگه‌ش له‌سه‌ر مردنی پیته‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾، واته: (تو ده‌مریت و نه‌وانیش ده‌مرن پاشان نیوه پوژی دوا‌یی لای به‌روه‌ردگارتان درآیه‌تی به‌کتر ده‌که‌ن). خه‌لکیش نه‌گه‌ر مردن زیندوو ده‌کرینه‌وه.

به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾، واته: (له‌و زه‌وییه دروستمان کردوون و بو نه‌ویشتان ده‌گیرینه‌وه و جاریکی تر له‌ویشدا ده‌رتان دینینه‌وه و زیندووتان ده‌که‌ینه‌وه)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾، واته: (خوا له‌زه‌ویدا به‌پواندن پواندونی و پیی گه‌یاندوون، پاشان ده‌تان گیریتوه بو‌ی و به‌ده‌ره‌یتانه‌وه بو لیبرسینه‌وه له‌پوژی دوا‌ییدا ده‌رتان دینیتوه)، دوا‌ی زیندوکرانه‌وه‌ش به‌رپرسیارن و به‌پیی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌درینه‌وه، به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واته: (بو نه‌وه‌ی سزای نه‌وانه‌ی که خراپه‌یان کردوو به‌پیی نه‌و کرده‌وه‌یه‌ی که کردوو‌یانه بدریتوه و پاداشتی نه‌وانه‌ی که چاکه‌یان کردوو به‌چاکه بدریتوه).

(۱۵۴) ئەم ئایەتە ئەوه‌ی لێدەفامرێتەوه که پێغمبەر ﷺ و ئەوانە‌ی بۆ لایان
پەوانە‌کراوه‌ی پۆژی دوا‌ی لای خوا دژایەتی یە‌کتر دە‌کەن ئەویش حوکمی پە‌وای
نیوانیان دە‌کات و هیچ دە‌روویە‌کی بۆ بیا‌وه‌پان بە‌سەر با‌وه‌پ‌داراندا نە‌هێشت‌وه‌تە‌وه.

(۱۵۵) شیخ (محمد عبدالوهاب) - پە‌حمەتی خ‌وای لیّ یّت - لەم رێستە‌یدا ئە‌وه‌ی
پ‌وون‌کرد‌وه‌تە‌وه که خە‌لکی ئە‌گەر مردن زین‌دو دە‌ک‌رێتە‌وه و خ‌وای گە‌وره‌ی د‌وای
م‌ردنیان بۆ پ‌اداش‌ت‌دان‌وه‌ی زین‌دو‌ویان دە‌کاتە‌وه، دە‌رئە‌نجامی پە‌وانە‌کرانی پێغم‌بەرانی‌ش
ئە‌وه‌یه که م‌رۆف کار بۆ ئە‌و پۆژه بکات، پۆژی زین‌دو‌و بو‌ونه‌وه و ب‌لا‌و‌بو‌ونه‌وه، ئە‌و
پۆژه‌ی خ‌وای گە‌وره‌ی با‌سی هە‌ندێک لە‌ح‌الە‌ته‌ پ‌رمە‌ینه‌تیه‌کانی ک‌رد‌وه‌وه، بە‌ جۆ‌ری‌ک وا
لە‌د‌لتی م‌رۆف بکات بۆ‌لای خ‌وای مە‌زن ب‌گە‌رێتە‌وه و س‌ل لە‌و پۆژه بکاتە‌وه،
پە‌روە‌ر‌د‌گار دە‌فە‌رم‌و‌یت: ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا * السَّمَاءُ
مُنْقَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ (الم‌زمل: ۱۷-۱۸)، واتە: (باشە ئە‌گە‌ ب‌ی‌با‌وه‌پ‌وون چ‌ون
خ‌وتان لە‌پ‌رۆژێک دە‌پ‌ارێ‌رن که کۆ‌ریه‌کان پ‌یر دە‌کات و ناسمان بە‌ سە‌خ‌تی ئە‌و پۆژه لێ‌ک
دە‌ب‌یتە‌وه و لە‌ت لە‌ت دە‌ب‌یت، بە‌لێ‌نی خوا هەر بە‌ئە‌نجام دە‌گات)، وە لە‌م رێستە‌یدا
نام‌اژه‌ی بۆ با‌وه‌پ‌کردن بە‌زین‌دو‌و بو‌ونه‌وه تێ‌دا‌یه و شیخ بە‌ دوو ئایەت بە‌ل‌گە‌ی بۆ
ه‌ین‌ا‌وه‌تە‌وه.

(۱۵۶) واتە کاتێک لە‌ زه‌وی در‌وست‌مان ک‌رد‌وون که ئادە‌م ﷺ لە‌خ‌اک در‌وست‌ک‌را.

(۱۵۷) واتە بە‌ئە‌س‌پ‌ە‌ر‌دە‌کردن لە‌د‌وای مردن؟

(۱۵۸) واتە بە‌زین‌دو‌بو‌ونه‌وه پۆژی قیامەت.

(۱۵۹) ئە‌م ئایەتە لە‌گە‌ڵ ئە‌و ئایەتە‌دا تە‌وا‌و بە‌رام‌بەرە که خ‌وای گە‌وره‌ی دە‌فە‌رم‌و‌یت:
﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ ئە‌و ئایە‌تانە‌ی بە‌م واتایە‌ن
ئێ‌ج‌گار زۆ‌رن و خ‌وای گە‌وره‌ی چە‌س‌پ‌اندنی زین‌دو‌کرانە‌وه‌ی پ‌وون و دو‌وپ‌ات
ک‌رد‌وه‌تە‌وه تاک‌و خە‌لکی با‌وه‌پ‌ی پ‌ی به‌ی‌تن و با‌وه‌پ‌یان زیاد بکات و کار بۆ ئە‌م پۆژه

مه‌زنه بکه‌ن که داواکارین له‌خوا‌ی به‌رز و بی‌هاوتا بمانگێرت له‌وانه‌ی کار‌ی بو ده‌که‌ن و تێدا به‌خته‌وه‌رن.

(۱۶۰) واته‌ خه‌لکی دوا‌ی زیندوکرانه‌وه‌ پاداشت ده‌دریته‌وه‌ و له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیان لیان ده‌پرسریته‌وه‌، نه‌گه‌ر چاک بی به‌چاک و نه‌گه‌ر خراپیش بیت به‌خراپ، خوا‌ی به‌رز و بی نیاز ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة: ۷-۸)، واته‌: (هه‌رکس به‌قه‌د کیشی گه‌ردیله‌یه‌ک چاکه‌ بکات ده‌بیینیته‌وه‌ و هه‌رکس به‌قه‌د کیشی گه‌ردیله‌یه‌ک خراپه‌ بکات ده‌بیینیته‌وه‌).

وه‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانبیاء: ۴۷)، واته‌: (هه‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بو‌ر ژۆ‌ی قیامه‌ت داده‌نیین، وه‌ هیچ نه‌فسیک سته‌می لیناکری گه‌رجی به‌کیشی ده‌نکه‌ تو‌ویکی‌ش بیت ده‌ی هێینه‌ پێشه‌وه‌، به‌سه‌ بو‌ نه‌وه‌ که‌ ئێمه‌ لی‌رسینه‌وه‌ له‌گه‌ل به‌نده‌کان بکه‌ین).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته‌: (هه‌رکس به‌چاکه‌یه‌که‌وه‌ هاته‌ گۆره‌پانی لی‌رسینه‌وه‌ نه‌وا به‌ده‌قات پاداشتی ده‌دریته‌وه‌، هه‌رکه‌شیش به‌خراپه‌یه‌که‌وه‌ هات نه‌وا هه‌ر به‌قه‌د خۆ‌ی پاداشت ده‌دریته‌وه‌ و سته‌میان لیناکری‌ت)، چاکه‌ش به‌ ده‌قاتی خۆ‌ی تا‌حه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده‌ و تا‌چه‌ندانه‌ی زۆ‌ر زیاتر پاداشتی له‌سه‌ر ده‌دریته‌وه‌ که‌ به‌خشش و منه‌تیکه‌ له‌خوا‌ی گه‌وره‌وه‌، که‌ خۆ‌ی ﷺ به‌خشنده‌یه‌ به‌مۆله‌تدان به‌کردنی چاکه‌که‌ و جارێکی‌ تری‌ش به‌خشنده‌یه‌ به‌پاداشت دانه‌وه‌ له‌سه‌ری، به‌م پاداشته‌ فراوان و زۆ‌ره‌، به‌لام کرده‌وه‌ی خراپ سزای خراپه‌که‌ی هه‌ر به‌قه‌د

خویه‌تی و مرؤف له‌ئەندازە‌ی خراپە‌کە‌ی زیاتر تۆ‌لە‌ی لێ‌ناکریته‌وه، خوای گە‌وره ده‌فەرمویت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰).
 ئە‌مەش هەر له‌به‌خشش و چاکە‌ی ته‌واوی خواوه‌یه، پاشان شیخ به‌لگە‌ی بۆ‌ئەو مه‌سه‌له‌یه به‌و ئایه‌ته‌ هیناوه‌تموه که خوای گە‌وره ده‌فەرمویت: ﴿لِيُجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا﴾، واته: (بۆ‌ئەوه‌ی ئە‌وانه‌ی خراپه‌یان کردووه به‌پێی ئە‌وه‌ی کردویانه پاداشت بدریته‌وه)، نه‌ی فەرموو: (بالسوآی) واته: (به‌خراپه)، وه‌ک فەرموو: ﴿وَيُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واته: (بۆ‌ئەوه‌ی پاداشتی ئە‌وانه‌ی که چاکه‌یان کردووه به‌چاکه‌ بدریته‌وه).

ومن كذب بالبعث كفر، والدليل قوله تعالى: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^(۱۶۱) (التغابن: ۷).

وه هه‌رکەس زیندوو‌کردنه‌وه به‌درۆ بزانی بی‌اوه‌پ ده‌بیت، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾، واته: (ئه‌وانه‌ی بی‌اوه‌پ‌بوون لاف‌ی ئه‌وه‌یان لیده‌دا که‌وا زیندوو نا‌کری‌نه‌وه! بلی: به‌ئێ، سویند به‌په‌روه‌رد‌گه‌رم زیندوو ده‌کری‌نه‌وه، پاشان ده‌ربه‌اره‌ی ئه‌و کرده‌وانه‌ی کردوو‌قانه‌هه‌وال‌تان پیده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خوا‌وه‌ ئاسانه‌).

(۱۶۱) هه‌رکەس زیندوو‌بو‌ونه‌وه به‌درۆ بزانی ئه‌وه‌ بی‌اوه‌پ‌ه‌، چونکه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقَالُوا إِنَّمَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۹-۳۰)، واته: (ووتیان بی‌جگه‌ له‌ژیانی دنیا‌مان ژیا‌نیکی تر‌ نیه‌ و ئیمه‌ زیندوو‌نا‌کری‌نه‌وه، ئنجا ئه‌گه‌ر کاتی‌ک له‌به‌رامبه‌ری په‌روه‌رد‌گاریان‌دا وه‌ستێ‌ران پێ‌یان ده‌فه‌رمویت: ئایا ئه‌مه‌ راست و په‌وا نیه‌، ده‌لێن: به‌ئێ، سویند به‌په‌روه‌رد‌گه‌رمان راسته‌، ده‌فه‌رمویت: ده‌ به‌و بی‌اوه‌پ‌ه‌ی ده‌تان‌کرد سزا و تازار به‌چێ‌زن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ * وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَخْجُونُونَ * ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ * ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ (المطففين: ۱۰-۱۷)، واته: (واوه‌یلاو چاره‌په‌شی له‌و پۆ‌ژه‌دا بو‌ درۆ‌زان، ئه‌وانه‌ی پۆ‌ژی لێ‌رسینه‌وه به‌درۆ ده‌زانن، که‌

دهست درێژ کهریکی تاوانبار نه‌بێ هیچ که‌سی تر به‌درۆی نازانیت، ئه‌وه‌ی نه‌گهر
 ئایه‌ته‌کانمانی به‌سه‌ردا بخوێنیتوه ده‌لێت: ئه‌فسانه‌ی پێشوووه‌کانه! نه‌خێر به‌لکو
 به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن ژه‌نگ به‌سه‌ر دێاندا هاتوه، نه‌خێر ئه‌وان له‌و
 رۆژه‌دا له‌ بینیی په‌روه‌ردگاریان بیه‌ش ده‌کری‌ن، پاشان ئه‌وان ده‌خرینه‌ دۆزه‌خه‌وه، پاشان
 پێیان ده‌ووتریت: ئا ئه‌مه‌بوو که ئێوه به‌درۆتان ده‌زانی).

یاخود ده‌فه‌رمویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾
 (الفرقان: ۱۱)، واته: (به‌لکو رۆژی دوا‌یان به‌درۆ ده‌زانی و دۆزه‌خی داخراومان بو
 ئه‌و که‌سه‌ ئاماده‌کردوه که رۆژی دوا‌یی به‌درۆ ده‌زانی).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكُونُونَ مِنَ الرَّحِمَتِ
 وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (العنکبوت: ۲۳)، واته: (ئه‌وانه‌ی به‌ئایه‌ته‌کانی خوا و گه‌رانه‌وه
 بۆ‌لای خوا بێ‌باوه‌ر بوون، ئه‌وانه‌ له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانیم بێ هیوا بوون، وه ئه‌وانه‌ سزای
 به‌سوێ و ئازاریان پێده‌بریت).

شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی به‌وه هیناوه‌ته‌وه که
 خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ تا کۆتایی ئایه‌ته‌که.

(إقناع) کردنی ئه‌وانه‌ی که نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌که‌ن به‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌بی‌ت:
 یه‌که‌م: فه‌رمانی زیندوبوونه‌وه ده‌ماو‌ده‌م له‌په‌غه‌مبه‌ران و نێ‌راوا‌نه‌وه له‌میان‌ه‌ی کتێبه
 خوا‌یه‌کان و به‌رنامه‌ ئاسمانیه‌کاندا گێ‌پ‌راوه‌ته‌وه و ئوممه‌ته‌کانیشیان به‌قبول‌کردنه‌وه
 وه‌ریان‌گرتوه، باشه‌ چۆن نکۆلی لێ‌ده‌که‌ن له‌حالی‌که‌دا ئێوه ب‌پ‌را به‌مه‌والیک ده‌که‌ن که
 له‌فه‌یله‌سوفیکه‌وه یاخود له‌خواه‌ن بی‌رو‌پ‌را و بۆ‌چونی‌که‌وه پێ‌ستان ده‌گات، گه‌رچی نه
 له‌هۆ‌کاری گێ‌پ‌را‌نه‌وه و نه‌ له‌شایه‌ت‌دانی واقی‌ع‌ش‌دا نه‌گاته ئه‌و ر‌اده‌یه‌ی هه‌والی
 زیندوبوونه‌وه‌ی پێ‌گه‌یش‌توه؟!)

دووه‌م: ژیری شایه‌تی به‌وه‌داوه که فەرمانی زیندو بوونه‌وه ده‌کری ږووبدات، نه‌وه‌ش له‌چهند ږوویه‌که‌ویه:

هیچ کهس نکۆلی له‌وه ناکات که له‌دوای نه‌بوونه‌وه دروستکراوه و پاش نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه به‌دیته‌تراوه، ئنجا نه‌وه‌ی دوای نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه دروستی کردووه و به‌دیته‌ناوه، توانای هه‌یه له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه دروستی بکاته‌وه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (په‌روهر دگارتان نه‌و خوايه‌یه که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌رله‌نوئ دروستی ده‌کاته‌وه و نه‌وه‌شی به‌لاوه ناسانه‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (هه‌روه‌ک چۆن یه‌که‌مجار دروستکراومان له‌سه‌ره‌تاوه به‌دیته‌ناوه سه‌رله‌نوئ ده‌شیک‌گیرینه‌وه و دروستی ده‌که‌ینه‌وه، به‌لینه و له‌لایه‌ن خو‌مانه‌وه و به‌ویستی خو‌مان داومانه، بینگومان ئیمه نه‌نجامده‌ری هه‌ر شتیکین بمانه‌وویت).

۲-هیچ کهس نکۆلی له‌مه‌زیه‌تی دروستکرانی ناسمانه‌کان و زه‌وی ناکات له‌به‌ر گه‌وره‌بیان و جوانکاربیان، وه نه‌و زاته‌ی دروستیکردوون توانای دروستکردنی خه‌لکی و سه‌رله‌نوئ دروستکردنه‌ویانی له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه هه‌یه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر: ۵۷)، واته: (بینگومان دروستکردنی ناسمانه‌کان و زه‌وی گه‌وره و گرانه‌وه له‌دروستکردنی خه‌لکی، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيِ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُخَيِّ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الأحقاف: ۳۳)، واته: (نایا نابین نه‌و خوايه‌ی که ناسمانه‌کان و زه‌وی دروستکردووه و به‌ده‌ست دروستکردنانه‌وه ماندووه نه‌بووه به‌توانایه مردووه‌کان زیندو بکاته‌وه؟ به‌لئ، نه‌و خوايه به‌سهر هه‌موو شتیکدا به‌توانایه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨١-٨٢﴾، واته: (نایا نهو خوايهی ناسمانه کان و زهوی دروستکردوه توانا نيه بهوهی هاوشیوهی نهوان دروست بکات؟ بهلّی، نهو خوايه دروستکهر و زانايه، فهرمانيشی ههر نهوندهيه نه گهر ویستی شتیک بفهرمویت: ببه، ده بیت).

هموو خاوهن بینایهک دهینی زهوی ږهق و ږووته نه و ږووه که کانی مردوون، کاتیکیش که بارانی به سهردا دهباری دهژیتتهوه و دواي ووشک بوون و مردن ږووه که کانی زیندووده نهوه و ده ږوینهوه، نجا نهوهی بتوانی ږووه که کان دواي مردیان زیندووبکاتهوه تواناشه بهژياندهوهی مردووه کان و زیندووکردنهویان، خواي گهوره دهفهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واته: (له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا نهویه که دهینی زهوی کزول و ږووته، نجا نه گهر ناومان به سهردا باراند سهوزدهبی و پهره ده سیی و زیندووده یتتهوه، نهو خوايه يه که زیندوکه رهوهی مردووه کانه، بهراستی خوا به سهر هموو شتیکدا به توانايه).

سیهم: ههست و واقع شایه تیایان له سهر نهوه داوه که ده کری فهرماني زیندووبوونهوه ږووبدات، لهو واقعانهی که خواي گهوره دهبارهی زیندووکردنهوهی مردووه کان هوالی یداوین، نهویه له سوره تی (البقرة) دا پنج ږووداوي باسکردوه، يهک لهوانه نهویه دهفهرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹).

چوارهم: کار به جی و حکمت واده خوای که دوای مردن زیندو بونه وه هبیت، بوئنه وهی هر نه فسیک به پی نه وهی به دهستی هیناوه پاداشت بدریتنه وه، نه گهر وانه بی نهوا دروستکرانی خهلکی گالتهیه و هیچ به هایه کی نه و هیچ کار به جیه کی تیدا نهو لهم زیانه دا جیاوازی له نیوانی مروف و نازه لدا نه، خوی گهره ده فهرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (تایا واتان داناره که نیمه به گالته دروستان کردون و نیوه ناگه ریتنه وه بو لامان؟ بهرز و پیروزی بو خوی پاشای راست و رهوا، که بیجگه لهوخوایه هیچ پهرستراویک نه و پهروره دگاری عهرشی پیروزه).

هروه ها خوی مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى﴾ (طه: ۱۵)، واته: (به راستی قیامت دیت و له ریتدایه، خهریکه له خوشم یان له خهلکی بشارمه وه بوئنه وهی هر نه فسیک به پی نهو ههولیه دهیدات پاداشت بدریتنه وه).

وه ده فهرمویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * لِيَبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ * إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (النحل: ۳۸-۴۰)، واته: (نهو پیری سویتدیان به خوا ده خوارد که نهوی ده مریت خوا زیندووی ناکاته وه، به لی، به لینی راست و رهوایه و خوا- به پی حکمه تی خوی - له سه رخوی داناره که زیندوویان بکاته وه، به لام زوربهی خهلکی نازان، خوی گهره بوئنه وه زیندوویان ده کاته وه تا کو نهو شتهیان بو پرون بکاته وه که تیدا راجیاوازن، وه بوئنه وهی نهوانه ی بیاره پرون بزنان که دروزن و گومرا بون، نه گهر بمانه وی شتیک به دی بهینین هر نه وهنده ی که پی بلین به ده بیت).

ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبُّونَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (ئهوانه‌ی بی‌اوهریون لافی ئه‌ویان لیده‌دا که‌وا زیندوونا کریته‌وه، بلای: سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندووده‌کریته‌وه، پاشان ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که کردووتانه هه‌والتان یی ده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه ئاسانه).

ئجنا ئه‌گه‌ر ئهم به‌لگانه‌ت بۆ ئه‌وه‌که‌سانه‌ی که نکۆلی له‌زیندووبوونه‌وه ده‌که‌ن ڕوون کرده‌وه و سوور بوون له‌سه‌ر نکۆلیه‌که‌یان ئه‌وا خۆ به‌زلزان و می‌شک و وشکن، وه ئه‌وانه‌ی سته‌میان‌کردووه ده‌زانن به‌چ باریکدا ده‌شکینه‌وه و به‌چ سه‌رئهمجامیک ده‌گه‌ن.

(۱۶۲) دانهر - ڕه‌هه‌تی خ‌وای لی بی‌ت - ڕوونی کردووه‌ته‌وه خ‌وا هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی بۆئه‌وه ڕه‌وانه کردووه که‌ مژده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بن، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾، مژده‌ی به‌هه‌شت به‌وانه ده‌ده‌ن که‌ گوێزایه‌تیان کردوون و ئه‌وانه‌ش به‌ ئاگر ده‌ترسین که‌ سه‌رپێچیان کردوون.

ناردنی پیغه‌مبه‌رانیش چهند حیکمه‌تی مه‌زنی تێدایه‌ له‌ گرنگ‌ترینیان - به‌لکو خ‌وی گرنگ‌ترینانه - ئه‌وه‌یه که به‌لگه له‌سه‌ر خه‌لکی بچه‌سپێری تا‌کو د‌وای ناردنی پیغه‌مبه‌ران بیانوی ئه‌ویان له به‌رامبه‌ر خ‌وادا نه‌بی‌ت که‌ ئاگاداری نه‌کردوونه‌ته‌وه و په‌یامی بۆنه‌ناردوون، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾.

وه یه‌کی‌کی تر له‌و حیکمه‌تانه ئه‌وه‌یه که ڕه‌وانه‌کرانیان له‌ته‌واویه‌تی به‌هه‌ره‌کانی خ‌واوه‌یه له‌سه‌ر به‌نده‌کانی، چونکه ژیری ئاده‌میزاد هه‌رچۆنیک بی ناتوانی په‌ی به‌ ووردو درشتی ئه‌و ئه‌رکانه بیات که‌ واجبه بۆ خ‌وای گه‌وره ئه‌نجام بدرین، له‌و مافانه‌ی تایبه‌تن به‌ خ‌واوه و ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و سیفه‌ته ته‌واوانه‌دا ئاگاداری‌یت که‌هی خ‌وای گه‌وره‌ن، وه ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و ناوه جوانانه‌دا ئاگادار بی‌ت که‌ هه‌یه‌تی، له‌به‌رئه‌وه خ‌وا

پیغمبرانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) رهوانه کردووه تاكو مژدهدهر و ترسینه بنو کتیی له گهلدا ناردوون که راستیان له خوگرتووه بو ئهوهی لهو گرفتانهدا که دووبه ره کیان تییدا هه بووه حوکمی نیوان خه لکی بکات.

مه زترین شتیش که پیغمبران - له یه که میانه وه که (نوح) ه ﷺ تاكو دواینیان که (محمد) ه ﷺ - بانگوازیان بو کردووه یه کتا به رستییه، وهك خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (له هه موو ئومه تیکدا پیغمبریکمان رهوانه کردووه که بیان رابگه یه نیت خوا به رستن و له طاغوت دوور بکه ونه وه)، هه رووها به روه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الانبیاء: ۲۵)، واته: (له پیش تودا هیچ پیغمبریکمان نه ناردووه سروشان بو نه کردیی که هیچ به رستراویک نیه شیای به رستن بیت بیجگه له من، ده ئیهوش به مبه رستن).

(۱۶۳) پایه به رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - ره جهتی خوی لی بیت - پرونی کردووه ته وه که یه که م نیراو (نوح) ه ﷺ به لگشی له سه ری به وه هینا وه ته وه که خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئیمه سروشان بو تو کردووه، هه روهك سروشان بو نوح و پیغمبرانی دوا ی ئه و کردووه).

وه له (صحیح) دا و له فهرمووده ی (الشفاعة) دا ساغووه ته وه که پیغمبر ﷺ ده فهرمویت: «إِنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (خه لکی دینه لای نوح ﷺ و پتی ده لئین: تو یه که م پیغمبری خوا رهوانه ی کردویت بو لای خه لکی سه ر زهوی)، وه هیچ پیغمبریک له پیش (نوح) ه وه ﷺ نیه، به مه دا هه لای ئه و میژوو نووسانه مان بو ده رده که ویت که

ووتویانه: (ئیدریس) ﷺ له پېش (نوح) هوه بووه، بهلكو نهوه‌ی ناشكرايه نهوه‌یه
(ئیدریس) ﷺ له پېغمبه‌رانی نهوه‌ی ئیسرائیله.

دواهمینی پېغمبه‌ران و کۆتاییشیان (محمد) ﷺ، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (محمد) ﷺ باوکی هیچ که‌سیک له‌ئیه‌یه نه، به‌لام نیراوی
خوایه و دواهمینی پېغمبه‌رانه، خواش به‌هموو شتیک زانایه، وه هیچ پېغمبه‌ریکی
له‌دواوه نه و هه‌رکس دواي نهو لافی پېغمبه‌رایه‌تی لیبدات، نهوه درۆزن و بی‌اوه‌ر و
پاشگه‌زه له‌ئیسلام.

* * *

وكل أمة بعث الله إليها رسولاً^(۱۶۴) من نوح إلى محمد، يأمرهم بعبادة الله وحده وينهاهم عن عبادة الطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^(۱۶۵) (النحل: ۳۶).
 وافترض الله على جميع العباد الكفر بالطاغوت والإيمان بالله، قال (ابن القيم) -رحمه الله -: الطَّاغُوتُ: مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِنْ مَعْبُودٍ أَوْ مَتَّبَعٍ أَوْ مُطَاعٍ^(۱۶۶).

هه‌موو ئوممه‌تیکیش خوا نی‌رراویکی بو ره‌وانه‌کردوون، له‌(نوح)ه‌وه‌ه‌تا (محمد) که‌فه‌رمانیان به‌په‌رستنی خوا به‌ته‌نها پی‌یکات و پی‌گرییان له‌په‌رستنی (طاغوت) لی‌یکات، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌خوا‌ی‌گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾، واته‌: (له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا پی‌غه‌مبه‌ریکمان ره‌وانه‌کردووه‌که‌پی‌یان‌دابه‌گه‌یه‌نیت خوا به‌په‌رستن و له‌- طاغوت - دووربکه‌ونه‌وه)، وه‌خوا له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کان فه‌پزی کردووه‌که‌ بی‌اوه‌پ بن به‌- طاغوت - و باوه‌پیان به‌خوا هه‌بیت، (ابن‌ال‌قیم) - په‌حمه‌تی‌خوا‌ی‌لی‌بیت - ده‌فه‌رمویت: (طاغوت) هه‌ر که‌س و شتی‌که‌که‌به‌نده له‌داده‌ی‌خوی‌تی‌په‌پینیت، له‌په‌رستراو‌یان‌شوین هه‌لگیراو‌یاخود گو‌پرایه‌لیکراو.

(۱۶۴) واته‌له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا خوا پی‌غه‌مبه‌ریکی ره‌وانه‌کردووه‌که‌بو په‌رستنی خوا به‌ته‌نها بانگیان بکات و پی‌گری‌هاوبه‌شدانانیان لی‌یکات، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئهم راستیه‌نه‌وه‌یه‌خوا‌ی‌گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته‌: (هیچ ئومنه‌تیک نه‌که‌ترسینه‌ریکی تیدا هه‌لنه‌بزی‌رایت) وه‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾.

(۱۶۵) شیخ الإسلام - رَهْمَتِی خَوای لَیْ بَیْت - مَدَبَسَتِی لَهْوَهیَه که یه کتاپهرستی به پهرستی خوا به تهنها و بی هاو به شدانان، وه دوور که وتنه وه له طاغوت نه بی تمواو ناییت، خَوای گهورهش نه وهی له سهر به نده کانی فهرز کردوه و (طاغوت) یش له (طغیان) به وهر گیراوه و (طغیان) یش له رادده دهر چوونه، خَوای گهوره لهوباره یه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ (الحاقة: ۱۱)، واته: (کاتیک ناوه که سهر پژی کرد نیمه له که شتییه که دا هه لمان گرتن)، واته: (کاتیک ناوه که له راددهی ناسایی خوی زیادی کرد له که شتییه که دا هه لمان گرتن) مَدَبَسَتِی لَه پاپوره که یه. له زاراوه شدا جوانترین په یفیک که له پیناسهیدا ووتراییت نه وهیَه (ابن القیم) - رَهْمَتِی خَوای لَیْ بَیْت - باسی کردوه و ده فهرمویت: (طاغوت: هه موو شتییه که به نده له راددهی خوی تییه پرتییت، له پهرسراو یان شوین هه لگیرا و یاخود گوپرایه لیکراو) مَدَبَسَتِیسی لهو پهرسراو و شوین هه لگیرا و گوپرایه لیکراو انه یه که شیوانین، به لَام نهوانه ی شیاون و (طاغوت) نین نه گهرچی بشپهرسرتین یان شوینیان هه لگیریت یاخود گوپرایه لی بکرتین، نهو بتانه ی بیجگه له خوا ده پهرسرتین طاغوتن، وه نهو زانا خراپانه ی بانگهواز بو گومرایی و بییاوه ری ده کهن یاخود بو حه لاکردنی نه وهی خوا حهرامی کردوه یان بو حهرامکردنی نه وهی خوا حه لآلی کردوه نهوانه طاغوتن، وه نهوانه ی دهر چوون له بهرنامه ی ئیسلام بو کار به دهستان جوان ده کهن بو هینانی چهند بهرنامه یه کی پیچهوانه ی نایینی ئیسلام نهوانه طاغوتن، چونکه نهوانه له راددهی خویان تییه ریون، سنووری زانا نه وهیَه شوینکه وتووی نهو په یامه بَیْت که پیغمبر ﷺ پیی هاتوه، چونکه زانایان له راستیدا میرانگری پیغمبرانن، له نومه ته که یاندا زانستو کرده وه و رهوشت و بانگهواز و فیرکردنی لَیْ به میرات ده گرن، نجا نه گهر لهم راددهیه تییه رین و وایان لیها ت لادان له بهرنامه ی ئیسلام به نمونه ی نهم په پره ویچکانه بو ده سه لاتداران جوان بکهن، نهوانه طاغوتن، له بهر نه وهی

لهو سنووره تپه‌ریان کردووه که پتویست بوو له‌سهریان پابه‌ندی بوونایه نه‌ویش شوینکموته‌یی شهرعه‌ته.

هه‌روه‌ها- ره‌جه‌تی خوای لی‌بیت - که ده‌لّیت (أو مطاع) واته: (یان گوپرایه‌لیکراو) مه‌به‌ستی لهو فرمان ره‌وایانه‌یه که به‌پی (شهرع) یان (قه‌ده‌ر) گوپرایه‌لی ده‌کرین، نهو فرمان‌ره‌وایانه‌ی به‌پی شهرع گوپرایه‌لی ده‌کرین نه‌گهر فرمانیان به‌شیتک کرد پیچه‌وانه‌ی فرمانی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ نه‌بوو لهم حال و باره‌دا نه‌وه‌یان به‌سهردا ساغ نایتموه که طاغوت بن، نه‌وه‌ی پتویسته له‌سهر به‌رده‌سته‌کانیان گوپرایه‌لی و فرمان‌به‌ریانه، گوپرایه‌لی کردنی‌شان بو کاربه‌ده‌ستان لهم حاله‌دا بهم مهرجه گوپرایه‌لی‌کردنی خوای گه‌وره‌یه، له‌به‌ر نه‌وه کاتیک نهو فرمانه راده‌په‌رین که کاربه‌ده‌ست فرمانی پی‌ده‌کات و لهو فرمانانه‌یه که گوپرایه‌لی کردنی پتویسته ده‌بی ره‌چاوی نه‌وه بکه‌ین که نیمه بهو گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی بو خوای گه‌وره ده‌که‌ین و به فرمان‌به‌رداری کردنی لی‌نزیک ده‌بینه‌وه چونکه هه‌ستانمان به‌رپه‌راندنی نهو فرمانه له‌به‌ر خاتری په‌روه‌دگاره.

بویه ده‌بی تبیینی نه‌وه بکه‌ین که نهو گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی‌یه، چونکه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه گوپرایه‌لی خوا و گوپرایه‌لی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و کاربه‌ده‌ستانی خوتان بکه‌ن).

گوپرایه‌لی فرمان‌ره‌وایان به‌پی قه‌ده‌ر بهو پتودانگه‌یه که فرمان ره‌وایان نه‌گهر له‌ده‌سه‌لایاندا به‌هیز بوون نه‌وا خه‌لکی نه‌گهر چی به‌هاندهری باوه‌ریش نه‌بی به‌زوری ده‌سه‌لته‌که‌یان گوپرایه‌لی‌یان ده‌که‌ن چونکه گوپرایه‌لی کاربه‌ده‌ست جاری وا هه‌یه به‌هاندهری باوه‌ر ده‌کریت، نهو گوپرایه‌لی‌یش به‌که‌لکه، به‌که‌لکه بو کاربه‌ده‌ستان، هه‌روه‌ها به‌که‌لکه بو خه‌لکی، جاری واش هه‌یه گوپرایه‌لی‌یه که به‌زوری ده‌سه‌لات

ده‌کری کاتیک به‌هیز بیت، خه‌لکی سلی لیده‌که‌نوه و لیّی ده‌ترسن چونکه زه‌بر به‌که‌سیک ده‌گه‌یه‌نی که سهریچی فرمانه‌که‌ی بکات، له‌بهر ئه‌وه ده‌لیین: خه‌لکی له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستانیان لهم مه‌سه‌له‌یه‌دا چهند حاله‌تیکیان هه‌یه:

حاله‌تی یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌یان کاملترین و به‌رزترین حاله‌ته.

حاله‌تی دووهم: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن، ئه‌مه‌ش نزمترین و ترسناکترین حاله‌تیانه له‌سهر کۆمه‌لگا، هه‌روه‌ها له‌سهر فرمان ره‌وا و کاربه‌ده‌ستانی، چونکه ئه‌گهر هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن پشیوی فیکری و کرده‌وه‌یی ده‌که‌ویته‌وه.

حاله‌تی سێهه‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر لاواز بی و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌ش پله‌یه‌کی مام ناوه‌نده له‌بهر ئه‌وه‌ی ئه‌گهر ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بوو له‌روواله‌تدا بۆ ئوممه‌ت گونجاوتره.

به‌لام ئه‌گهر هیزی ده‌سه‌لات خامۆش بوو ئه‌وا هه‌ر مه‌پرسه له‌ خرابی بار و گوزه‌ران و ئیش و کاری ئوممه‌ت.

حاله‌تی چواره‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر به‌هیز بی و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بیت، ئه‌م حاله‌ته‌ش به‌ روواله‌ت له‌ حاله‌تی سێهه‌م نزم‌تره به‌لام له‌ نیوانی مروّف و په‌روه‌ردگارا کاملتر و بلندتره.

والطواغيت^(۱۶۷) كثيرة و رؤسهم^(۱۶۸) خمسة: إبليس^(۱۶۹) لعنه الله، و من عبد وهو راض^(۱۷۰) و من دعا الناس إلى عبادة نفسه^(۱۷۱)، و من ادعى شيئاً من علم الغيب^(۱۷۲) و من حكم بغير ما أنزل الله^(۱۷۳).

(طاغوت) ڪافي زورن و سهراڻيان پئجن: ئيبليس — نه فرهي خوي لئ
بي — و هرڪس به رستري و خوي پئي پازي بيت، و هرڪس بانگي
خه ٽڪي بڪات بونهوي خوي بيهرستن، و هرڪس لافي شتيڪ له غه بيزاني
لييدات. و هرڪس حوڪم به غهيري ٿو به رنامه به بڪات ڪه خوا ڀه وانهي
کردوه.

(۱۶۷) ڪوي طاغوته و پيشتر تهسير ڪرا.

(۱۶۸) واته سه کرده ڪاڻيان و شوين هه لگرا و اڻيان پئجن.

(۱۶۹) ئيبليس ٿو شهيتانه رسوا ڪرا و نه فرين ليڪرا و به ڪه خوي گهوره پئي
فهرمو: ﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ﴾ (سورة ص: ۷۸)، واته: (نه فريني منت لي
بي تاڪو روي ليپرسينهوه و قيامت).

ئيبليس له گهل فرشته ڪاندا بو هاوه ليه تي ده ڪردن و ٿوان چيان ده ڪرد ٿه
دهيڪرد، ڪاتيڪي فرماني به ڪر نوو شيردن بو ٿاڊهم پيڪرا، هرچي پسي و لاگو پسي و
خوبه زلزيه ڪي ٿيدا بوو ده ريخست، ٿنجا ينگوي پسي و خوبه زلزي ڪرد و بوو
به به ڪيڪ له بيواهران و له به زهي خوي گهوره ده ڪرا، پهروه دگاري مهزن
ده فهرموت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ
مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة: ۳۴)، واته: (ڪاتيڪ به فرشته ڪانمان ووت: ڪر نوو ش بو ٿاڊهم

به‌رن، هموو کړنووشیان برد ئیلیلېس نه‌بې که بی‌گورسې و خو به‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کېک له‌بی‌یاوه‌ران).

(۱۷۰) واته بی‌جگه له خوا په‌رس‌زا، نه‌ویش رازی بوو به‌وه‌ی بی‌جگه له‌خوا په‌رس‌زیت نه‌وه – په‌نا به‌خوا – له‌سهرانی طاغوتانه ئنجا له‌زبانیدا په‌رس‌زیت یان پاش مردن – نه‌گهر مرد و خو‌ی به‌و په‌رس‌زانه رازی بوو – وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۱) واته: هدرکس بانگی خه‌لکې بو په‌رستنی خو‌ی بکات نه‌گهرچی نه‌شی په‌رستان هدر له‌سهرانی طاغوتانه، ئنجا وه‌لامی بانگه‌شه‌کې بدری‌ته‌وه یاخود وه‌لام نه‌دری‌ته‌وه وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۲) نادیار(غیب) نه‌وه‌یه له‌مرؤ‌قه‌وه دیار نه‌بیټ، نه‌ویش دوو جوړه:

ره‌وشی ئیستا و داهاتوو، نادیارۍ ئیستا رپژه‌یه، لای یه‌کېک زانراوه و لای یه‌کېکی تر نه‌زانراوه، به‌لام نادیارۍ داهاتوو راسته‌قینه‌یه و بو هیچ که‌سېک ناشکرا نیه ته‌نها بو خوا نه‌بې، یان بو یه‌کېک له‌پیغه‌مبه‌ران که خوا ناگاداری ده‌کات به‌سهریدا بو هیچ که‌س ناشکرا نیه، ئنجا هدرکس لافی زانینی لی‌دات نه‌وه بی‌یاوه‌ره له‌بهر نه‌وه‌ی به‌درؤ‌خه‌ره‌وه‌ی خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی ﷺ، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (النمل: ۶۵)، واته: (نه‌ی محمد ﷺ بلی): که‌س نیه له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نادیار و غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، وه ناشزانن که‌ی زیندووده‌کړنه‌وه).

ئنجا نه‌گهر خوای گموره فه‌رمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌کې (محمد) ﷺ بکات به‌پیاوماقولا‌ن رابگه‌یه‌نی که هیچ که‌س له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نیه غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، بزیه هدرکس لافی غه‌یبزانی لی‌دات نه‌وه به‌م قسه‌یه خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌کې ﷺ به‌درؤ‌خستووه‌ته‌وه.

هروه ها بهو که سانه دهلین: چون دهی نیوه غیب بزنان و پیغمبر ﷺ نهیزانیت؟
 نایا نیوه بهرترن یان پیغمبر ﷺ، نه گهر ووتیان: نیمه بهرترن له پیغمبر ﷺ، نهوا
 بهم ووتیه کافردهن، وه نه گهر ووتیان: نهوا بهرتره، نهوا بیان دهلین: نهی بچی نهو
 له غیزانین بیلهش کراوه که چی نیوه دهیزان؟ خوی گهوره دهرباره ی زاتی پیروزی
 ده فرموی: ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
 يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ (الجن: ۲۶-۲۷)، واته: (نهو خویله غیزانهو
 هیچ کس ناگادار ناکات بهسر غیبه کانیدا بیجگه لهو که سهی پیغمبره و خوی
 رازیه که بیزانیت، نهویش خوا چاودیری فریشتهی بو داده نیت که له بهردهم و
 له دوایهوه بیاریزن له جنوکه، تا کو نه توان نادیاره که ی لیوه فی ر بن)، نه مهش نایه تی
 دووه مه که به لگه یه له سر بیباوه ری نهو که سهی لاف ی غیزانی لیده دات و خوی
 گهوره فرمانی به پیغمبره که ی ﷺ کردوه که به پایا و ماقولان رابگه یه تی و به فرموی:
 ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا
 مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (بلی: پتان نالیم من گه نجینه کانی خوام له لایه،
 غیبیش نازانم، وه پتان نالیم من فریشتهم، من شوین هیچ شتیک ناکه وم بیجگه لهوه ی
 له لایه ن خواوه وه حیم بو ده کریت).

(۱۷۳) حو کمکردن بهو په یامه ی خوی گهوره ره وانیه کردوه به شیکه
 له یه کتا به رستی پهروه دگاریه تی، چونکه راپه راندنی حو کمی خویله که پهروه دگاریه تی و
 تهوای خواوه نیه تی و (تصرف) ی خوا داخوازیه تی، له بهر نهوه خوی پهروه دگار شوین
 هه لگراوانی بهرنامه یه کی تری غیری نهو په یامه ی خوا ناردوویه تی به پهروه دگار و
 (ارباب) بو شوینکه وتوانیان ناوبردوه و ده فرموی: ﴿اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَزُفَّائِهِمْ
 أَنْبَاءًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (التوبة: ۳۱)، واته: (مالووم و قه شه کانیا ن به پهروه دگاری خویان

بیجگه له‌خوا داناو و مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌میش، وه به‌په‌رستی یه‌کخواوه‌ند نه‌بیّ
 فه‌رمانیان بیّ نه‌کراوه و هیچ په‌رستراوێک نیه مافی په‌رستی هه‌بیّت بیجگه له‌خوا، پاک و
 بیجگه‌ردی بۆ نه‌و خوایه له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن به‌هاوبه‌شی، خوا‌ی گه‌وره شوینه‌لگیراوانی
 به‌په‌روه‌ردگار و (أرباب) ناوبردوه له‌وه‌دا که له‌گه‌ل خوا‌ی گه‌وره‌دا بوونه‌ته
 یاسادانه‌رو شوینکه‌وتووانی به‌بهنده و (عباد) یان ناوبردوه که‌وا له‌سه‌رپ‌چیکردنی
 حوکمی خوا‌ی به‌رز و بی‌هاوتادا ملکه‌چیان بوون و گوێرایه‌لتیان کردوون.

(عَدِي كُورِي حَاتَم) به‌په‌غه‌مبه‌ری خوا‌ی ﷺ ووت: ئەوان نه‌یانپه‌رستوون، په‌غه‌مبه‌ر
 ﷺ فه‌رمووی: ﴿بَلْ إِنَّهُمْ حَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ وَأَحَلُّوا لَهُمُ الْحَرَامَ فَاتَّبَعُوهُمْ فَذَلِكَ
 عِبَادَتُهُمْ إِيَّاهُمْ﴾ (أخرجه الترمذي، وحسنه)، واته: (به‌لام ئەوان هه‌لا‌لتیان لێ
 هه‌رامکردوون و هه‌رامیان بۆ هه‌لا‌لکردوون و ئەوانیش شوینیان که‌وتوون، ئا نه‌وه‌یه
 په‌رستیان).

نه‌گه‌ر له‌مه‌ تیگه‌یشتی بزانه هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که‌ خوا
 ناردویه‌تی و بیهوی حوکمکردنه‌که بۆ بیجگه له‌خوا و په‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیّت نه‌وه چهند
 ئایه‌تێک ده‌رباره‌ی هاتووه که‌وا باوه‌ری لێ‌داده‌رن و چه‌نده‌ها ئایه‌تیش ده‌رباره‌ی
 کافربوون و سه‌تمه‌کاربوون و له‌په‌رده‌رچوون (فسق)ی هاتووه، وه‌ک نه‌وه‌ی خوا‌ی
 گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
 قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ
 يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ
 يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا * فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ
 بِاللَّهِ إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ
 وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ

أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا * فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٠-٦٥﴾، واته: (نایا ئەوانەت نەبینووە لافی ئەوە لێدەدەن کە باوەریان بەو پەيامەیی بۆ تو نێراوە و ئەوانەش کە لەپێش تۆوە نێراون هێناوە کەچی دەیانەوێت حوکم و دادوەری لای طاغوت بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا فەرمانیان پێکراوە باوەریان پێی نەبێ و شەیتان دەیهوێ بە گومراپەکی دوور لە پێنمایی گومریان بکات، ئەگەر پێشیان بووترێت وەرن بۆلای ئەو بەرنامەییە خوا پەوانەیی کردووە و وەرن بۆلای پێغمەبەر ﷺ دەبینی دوورپووەکان بەپشتەلکردنی تەواو پشت لێهەڵدەکەن، باشە چی دەکەن ئەگەر بەپێی ئەو تاوانانەیی دەیکەن تووشی نەهامەتیەک هاتن - واته: دوو ڕووییەکیان ناشکرا بوو - پاشان دینەلات و سوێند بەخوا دەخۆن و دەلێن: کاتێک حوکم و دادوەریمان بردوووە لای طاغوت مەبەستمان تەنها چاکە خوازی و یەکیخستنی نێوان موسولمانان و ئەوان بوو؟ ئەوانن کە خوا دەزانێ چی لەدڵیاندا، تۆش پشیمان لێهەڵکە و نامۆزگارییان بکە و ووتەبەکی هێندە پەوانیان پێی بلێ کە لەدڵ و دەروونیان کار بکات، وە هیچ نێردراویکمان نەناردووە بۆ ئەوە نەبێ کە بەفەرمانی خوا گوێزراپەلتی بکری و گوێزراپەلتیکردنیشی گوێزراپەلتیکردنی خوا، ئەگەر کاتێک ئەوان سەمیان لەخۆیان دەکرد بەهاتناوە بۆ لات و داوای لێخۆش بوونیان لەخوا بکردایە و پێغمەبەر ﷺ داوای لێخۆشبوونی بۆ بکردناوە دەیان بینی کە خوا چەندە تەوبەگیراو میهرەبانە، نەخێر سوێند بەپەروەردگارت باوەریان نابێ تاکو لەو کێشمە و هەرایەیی لەنێوانیاندا ڕوودەدات دەتکەن بەدادوەر، پاشان لەدەروونیاندا هەست بەهیچ تەنگاوییەک نەکەن سەبارەت بەو حوکمەیی بۆت یە کلاکردوونەو و بەملکەچکردنی تەواوەتی ملکەچ دەکەن).

خوای گه‌وره به‌چهند سیفه‌تیک وه‌سفی ئه‌وانه‌ی کردووه که لافی باوه‌رداری
لیده‌دهن و دوورون:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه ده‌یانه‌وی دادوهریکردنیان لای طاغوت بیت، دادوهریکردن لای
طاغوتیش هه‌موو حوکم کردنیکه که پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوای گه‌وره و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی
ﷺ بیت چونکه هه‌رچییه‌ک پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیت ئه‌وه
سه‌رکه‌شی و ده‌ست درێژیکردنه بۆ سه‌ر حوکمی ئه‌و زاته‌ی که حوکمرانی بۆ هه‌یه و
هه‌موو فه‌رمانه‌کان بۆ‌لای ئه‌و ده‌گه‌ڕێنه‌وه ئه‌ویش خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌یت:
﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۲۵)، واته‌: (ئایا
دروستکردن و فه‌رمانکردن به‌ده‌ستی خوا نه‌؟ ڤاک و ڤه‌روزی بۆ خوای په‌روه‌ردگاری
جیهانیان).

دووه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر بانگه‌یشت بکړین بۆ لای ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی خوا ناردووبه‌تی و
بۆ‌لای پێغه‌مبه‌ر ﷺ پشت هه‌لده‌که‌ن و ڤوو وه‌رده‌گێرن.

سێهه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی به‌ده‌ستیان هێناوه تووشی نه‌هامه‌تیه‌که
هاتن - وه‌ک ئه‌وه‌ی به‌کرده‌وه و ڤه‌فتاره‌کانیان بزانریت - دین و سویند ده‌خۆن که‌وا
هیچ مه‌به‌ستیکیان نه‌بووه ته‌نها چاکه‌خوازی و یه‌که‌خسته‌وه نه‌ییت، وه‌ک حالێ ئه‌و
که‌سه‌ی ئه‌م‌ڤۆ حوکمه‌کانی ئیسلام وه‌لاده‌نی و حوکم به‌و یاسایانه ده‌کات که له‌گه‌لیدا
پێچه‌وانه‌ن و لافی ئه‌وه لیده‌دات که ئه‌و کاره چاکه‌خوازییه و له‌گه‌ل بارودۆخی
سه‌رده‌مدا ڤێک و گونجاوه.

پاشان په‌روه‌ردگار ئه‌وانه‌ی ووریا کردووه ته‌وه که‌بانگه‌شه‌ی باوه‌رداری ده‌که‌ن و ئه‌و
سیفه‌تانه‌یان تیدا ڤه‌نگه‌ده‌اته‌وه به‌وه‌ی خوا ده‌زانیت چی له‌دلیاندایه و چیش
حه‌شارده‌ده‌ن له‌و فه‌رمانانه‌ی پێچه‌وانه‌ی ئه‌و قسانه‌یه که ده‌یکه‌ن و فه‌رمانی

به‌په‌مبه‌ره‌کەشی کردوو ه که نامۆزگاریان بکات و ووتیه‌کی هینده ره‌وانیان پـبـلـت که کار له‌دل و ده‌روونیان بکات، پاشان روونیکردو ته‌وه که پەند و حکمەت له‌ره‌وانه‌کرانی پـه‌مبه‌ره ۛ ته‌وه‌یه که هەر ته‌وه به‌گوێکراو و شوێنـی هـه‌لـگـراو بـت نه‌وه‌ک هیچ که‌سی تر له‌خه‌لکی هه‌رچه‌نده بیر کردنه‌وه و په‌یردنیان به‌هێز بـت، پاشان خوای مه‌زن سویندی به‌په‌روه‌ر دگاریه‌تی خوێ خواردوه که تایه‌ترین جوړی په‌روه‌ر دگاریه‌تییه و ناماژه بو راستیه‌تی په‌یامه‌که‌ی پـه‌مبه‌ره ۛ له‌خو ده‌گرت به‌سویندیکێ جه‌خت له‌سه‌ر کراو سویندی پـتـخواردوه که‌وا به‌سی مه‌رج نه‌بی باوه‌ر دانا مه‌زیت:

۱- ده‌بی له‌هممو کیشه و گیر و گرتیکدا دادوه‌ری بیرته لای پـه‌مبه‌ری خوا ۛ.

۲- ده‌بی سینه‌کان بو دادوه‌ریه‌که‌ی والاو گوشاد بن و ده‌روونه‌کان پی یزار و ته‌نگاو نه‌بن.

۳- ده‌بی ملکه‌چی دروست بی، به‌وه‌ی به‌و ده‌رئه‌نجامه قایل بی که حوکمی پـنـکـردوو و به‌بی خواوه‌خواو کردن یان لادان جیه‌جی بکات.

به‌شی دووه‌میش: وه‌ک ته‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكْمْ بِمَا أُنْزِلَ إِلَّاهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ (المائدة: ۳۳)، واته: (هه‌ر کەس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه بی‌اوه‌رن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكْمْ بِمَا أُنْزِلَ إِلَّاهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (المائدة: ۴۵)، واته: (هه‌ر کەس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سته‌مکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكْمْ بِمَا أُنْزِلَ إِلَّاهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (المائدة: ۴۷)، واته: (هه‌ر کەس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سه‌رکه‌شن و له‌ری ده‌رچوون).

باشه ئایا ئەم سئ وەسفە یەک وەسفکراو دەگرنەو؟ بە واتای ئەوەی هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات کە خوا ناردوویەتی ئەوە بیاباوەرە، ستمکارە، سەرکەشە، لەبەر ئەوەی خوای گەورە وەسفی بیاباوهرانی بەستەم و سەرکەشیکردوو و دەفەرمویت: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (البقرة: ۲۵۴)، واتە: (بیاباوهران ئەوانەن کە ستمکارن). هەر وەها دەفەرمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (التوبة: ۸۴)، واتە: (ئەوانە بیاباوهرپوون بەخوا و پیغمبەرەکی و بەسەرکەشیش مردوون) کە هەموو بێ باوەڕێک ستمکار و سەرکەشە، یان ئەو وەسفانە بەگوێزەی ئەو وەسف کراوان دەگریته‌و کە هەلیان دەنیت بۆ حوکم نەکردن بەو پەیامی خوا پەوانەیی کردووە؟ ئەمەیان بەلامووە لەراستیەو نزیکترە خواش دەزانیت.

ئەجا دەلێن: هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات کە خوا ناردوویەتی لەبەر بەسوک تەماشاکردنی یان بەکەمبایەخ زانیی یان باوەرپوون بەوەی بەرنامەی تر بۆ خەلکی لەو چاکتر و بەکەلکترە یان وەک ئەو وایە، ئەو بەجۆرێک بیاباوەرە کە لەپێزای خوای دەر بکات.

لەو جۆرە کەسانەش ئەوانەن کە یاسا و پێسای پێچهوانەی یاسا و پێساکانی ئیسلام بۆ خەلکی دادەنێن، بۆ ئەوەی ببنە بەرنامە و خەلک لەسەری برۆن، چونکە ئەو کەسانە کاتیەک ئەو یاسا و پێسایانەیان داناو کە پێچهوانەی شەریعەتی ئیسلامن باوەریان وابوو کە چاکتر و بەسوودترن بۆ خەلکی، چونکە بەزەرورەتی عەقڵی (الضَّرُورَةُ الْعَقْلِيَّةُ) و سێفەتی فێطری (الْجِبِلَّةُ الْفِطْرِيَّةُ) ناشکرایە کە مەزۆف لەبەرنامەیە بۆ بەرنامەیی کە پێچهوانەی لاناڵات مەگەر کاتیەک باوەری بەچاکیه‌تی ئەو بەرنامەیی رووی تێکردوو و ناتەوای ئەوەی لایداو لێ هەبیت، هەرکەشیش حوکم بەو بەرنامەیە نەکات کە خوا ناردوویەتی بەلام بەسووکی تەماشای نەکات و بەکەمی نەزانی و باوەری وا نەبێ کە

بهرنامه‌یه کی تر لهو چاکتره بۆ خۆی یان وهك ئەو وایه ئەم كەسه ستمكاره و بیباوه‌پ
 نیه و پله‌کانی ستمیشی به‌گۆڕه‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆڕیت.
 وه هه‌رکەس حوكم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردوویهتی به‌لام نه‌ له‌رووی
 به‌سووک ته‌ماشاکردنی حوكمی خواوه‌ بێ و نه‌ به‌که‌مبایه‌خ زانین و نه‌باوه‌پی وا بێت که
 به‌رنامه‌ی تر چاکتر و به‌که‌لکتره‌ بۆ خه‌لکی یان وهك ئەو وایه به‌لکو له‌خۆشه‌ویستی
 حوكم بۆکراو یان له‌به‌ر په‌چاوکردنی به‌رتیل یاخود شتی تر له‌ده‌ستکه‌وتی دنیا‌یی
 حوكم به‌ به‌رنامه‌ی تر بکات ئەوه سه‌رکەشه و بیباوه‌پ نیه، وه پله‌کانی سه‌که‌شیشی به‌
 گۆڕه‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆڕیت.

شیخ الإسلام (ابن تیمیة) - په‌حه‌تی خوای لی بێت - ده‌رباره‌ی ئەوانه‌ی مالووم و
 قه‌شه‌کانیان بێجگه‌ له‌خوا کردووه به‌په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: (ئەوانه له‌سه‌ر دوو
 شیوه‌ن:

یه‌که‌م: ئەوه‌یه بزانی ئەوانه‌ ئایینی خوایان گۆڕیوه و له‌سه‌ر گۆڕینه‌که‌وه شوێنیان
 بکه‌ون و له‌به‌ر شوێنکه‌وتنی سه‌رۆکه‌کانیان باوه‌ریان به‌حه‌للە‌کردنی ئەو رێسایه‌هه‌بی
 که‌ حه‌رامه و باوه‌ریان به‌حه‌رامکردنی ئەوه‌ش هه‌بێت که خوا حه‌لّی کردووه له‌گه‌ڵ
 ئەوه‌ی بزانی که سه‌رپێچی ئایینی پێغه‌مبه‌رانیان کردووه ئەم حاڵه‌ته‌ بیباوه‌پیه‌و خوا و
 پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌هاوبه‌شدانانان داناوه.

دووهم: ئەگه‌ر بیرو بۆچوون و باوه‌ریان به‌حه‌للە‌کردنی حه‌رام و حه‌رامکردنی حه‌لّال
 - ده‌سته‌واژه‌که‌ی به‌م جوژه‌ لیوه‌ وه‌رگیراوه - چه‌سپا‌بێت به‌لام له‌سه‌ر پێچیکردنی
 خوادا گۆڕپه‌یه‌لییان بکه‌ن وهك ئەو بێ فه‌رمایانه‌ی موسوڵمان ده‌یانکات که باوه‌پی
 وایه بێ فه‌رمایان و ده‌یانکات، ئەو جوژه‌ که‌سانه حوكمی هاو وێنه‌ی خۆیان
 له‌گونا‌هه‌کاران هه‌یه، جیاوازییه‌کیش له‌نیوانی ئەو مه‌سه‌له‌نه‌دا هه‌یه که به‌رپسای گشتی
 داده‌نرین و مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکراو که دادپرس تێیدا حوكم به‌ به‌رنامه‌یه‌کی تر بێجگه‌

له‌وهی خوا ناردوویه‌تی ده‌کات هه‌یه، چونکه ئەو مه‌سه‌لانه‌ی که به‌پرسیای گشتی داده‌نرێن ئەو دابه‌شکردنه‌ی پیشوویان تێدا هه‌لتایه‌ته‌وه و هه‌ر ته‌نها له‌به‌شی یه‌که‌من، چونکه ئەم یاسادانه‌ره که یاسا و پرسیایه‌کی پیچه‌وانه‌ی ئیسلامی داناوه هه‌ر بۆیه دایناوه چونکه باوه‌ری و ابووه که چاکه‌ره له‌ئیسلام و به‌که‌لکه‌ره بۆ به‌نده‌کان وه‌ک پیشتر ناماژه‌م بۆ کرد.

ئەم مه‌سه‌له‌یه‌ش - مه‌به‌ستم پێ مه‌سه‌له‌ی حوکمکردنه به به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه له‌وهی خوا ناردوویه‌تی - له‌و مه‌سه‌له گه‌ورانه‌یه که فه‌رمانه‌ره‌وایانی ئەم پۆژگاره‌ی پێوه ئالوده بووه، ئنجا پێویسته باوه‌ر‌دار له‌حوکمدان به‌سه‌ریاندا په‌له نه‌کات، به‌وه‌ی حوکمیکیان به‌سه‌ردا بدات که شایسته‌ی نین تا‌کو راستی بۆ پروون ده‌بیته‌وه، چونکه مه‌سه‌له‌که ترسناکه - داوا له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌که‌ین که کاربه‌ده‌ست و ده‌ست و پێوه‌نده‌کانیان بۆ موسوڵمانان چاک بکات - هه‌روه‌ک پێویسته له‌سه‌ر ئەو که‌سه‌ی خوا زانستی پێداوه که مه‌سه‌له‌که بۆ فه‌رمانه‌ره‌وایان پروون بکاته‌وه بۆ ئەوه‌ی به‌لگه‌یان به‌خاته‌سه‌ر و پاساویان پروون بیته‌وه، ئنجا ئەوه‌ی تیا ده‌چی له‌سه‌ر به‌لگه‌وه تیا بجیت و ئەوه‌ی زیندووشه له‌سه‌ر به‌لگه‌ بژی، با خوشی له‌پروونکردنه‌وه‌یدا به‌که‌م نه‌گریت و له‌که‌شیش سل له‌پروونکردنه‌وه‌ی نه‌کات، چونکه شکۆمندی بۆ خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ و باوه‌ر‌دارانه.

والدليل (۱۴۷) قوله تعالى: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ (۱۷۵) قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ (۱۷۶) فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ (البقرة: ۲۵۶)،
و هذا معنى لا إله إلا الله.

به لگهش نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾، واته: (تو پزي و زور کاري له ناييني خوادا نيه و راسته پي له کوپړه پي جيابووه ته وه، نجا هر که س باوه پي به (طاغوت) نه بي و پروا به خوا بهيښت، نه وه ده ستي گرتووه به پر شته ي فتيه وه)، نه مهش و اتاي (لا إله إلا الله) به.

(۱۷۴) واته له سهر پيوستبووني حو کمکردن بهو بهرنامه يه ي خوا ناردوويه تي و

باوه نه بوون به طاغوت.

(۱۷۵) تو پزي و زور کاري له سهر په پره ويکردني ئاييني ئيسلام نيه له بهر ده رکه وتووي و پروون و ناشکرايي به لگه کاني، له بهر نه وه خواي گه وړه دواتر ده فهرمويت: ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾، نجا نه گهر راسته پي له کوپړه پي که جيابوويته وه نهوا حقه نه هموو دهروونکي ساغ راسته پي که هله ده بڅيريت.

(۱۷۶) خواي گه وړه بياوه پروون به طاغوتي پيش باوه رهښان به خوا ده ستي کردوه، چونکه کامله تي شت لا بردني له مپه ره کانيه تي پيش بووني پايه دامه زراوه کاني، له بهر نه وه ده ووتري بزار کردن (التخليه) پيش رازاندنه وه (التحلية).

(۱۷۷) واته ده ست پيوه گرتيکي ته و او ده ستي پيوه گرتييت، رسته ي قايم (العروة الوثقى) ش ئيسلامه، تماشا که چو ن خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ﴾ و ناهرمويت: (تَمَسَّكَ)! چونکه (استمساك) به ميتره له (تَمَسَّكَ) و جاري وا ده بي مروف په پره وي (تَمَسَّكَ) ده کات به لام ده ستي پيوه ناگريت.

وفي الحديث: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ»^(۱۷۸)، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ^(۱۷۹) وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۱۸۰) (رواه أحمد والترمذي وابن ماجه)، واللّٰهُ أعلم، وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم^(۱۸۱).

له‌فهرموده‌شدا هاتووه: (سهری کار و فرمان ئیسلامه و کوئه‌که‌که‌ی نویژه و چله‌پویه و لوتکه‌ی هه‌ره‌به‌رزی جیهاد‌کردنه له‌پیتاوی خوادا، خواش زاناته‌ره، و صلی الله علی محمد و علی آله و صحبه و سلم.

(۱۷۸) دانهر - په‌حه‌تی خوای لی بیّت - و یستوو یه‌تی به‌م فهرموده‌یه به‌لگه له‌سهر ئه‌وه به‌یته‌وه که هه‌موو شتیک سهری هه‌یه، سهری ئه‌و فرمانه‌ش که (محمد) ﷺ پیتی هاتووه ئیسلامه.

(۱۷۹) له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌ی نوێژ کردن پیاده ناکریت، وه له‌به‌ر ئه‌مه رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه نوێژ نه‌که‌ر کافره و هیچ په‌یوه‌ندیه‌کی به‌ئیسلامه‌وه نه‌ماوه.

(۱۸۰) واته بلندیترین و ته‌واوترینی ئیسلام جیهاده له‌پیتاوی خوادا، چونکه نه‌گه‌ر مروّف خوای چاک‌کرد هه‌ولده‌دات که‌سانی تریش به‌جیهاد‌کردن له‌پیتاوی خوادا چاک بکات بۆ ئه‌وه‌ی ئیسلام پیاده‌بکری و ووشه‌ی خوا له‌بلندییدا بیّت، ئنجا هه‌ر که‌س کوشتاری کرد بۆ ئه‌وه‌ی ووشه‌ی خوا له‌بلندییدا بیّت ئه‌وه له‌پیتاوی خوادایه و گه‌یشته‌وه‌ته چله‌پویه، چونکه به‌وه ئیسلام به‌سهر رێپازی تر دا به‌رز ده‌یته‌وه.

(۱۸۱) پایه‌به‌رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوای لی بیّت - ئه‌م په‌یامه‌ی به‌گیرانه‌وه‌ی زانست بۆ خوای گه‌وره و ناردنی دورود و سلاو بۆ سهر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ کۆتایی پێته‌وه.

ناوهڙوڪ

بابهت	لاڀڙه
ڙياننامهي داندهري (متن) ي (ثلاثة الأصول)	۵
ڪورتهيهڪ له ڙياننامهي نووسهر	۷
پاڻهي: بسم الله (البسملة)	۱۰
زانين و پله ڪاني پهي بردن	۱۲
چوار مهسله ڪان	۱۲
مهسلهي يه ڪهم: ناسيني پهروهر دگار و پيغهمبر ﷺ و ٽاين	۱۴
مهسلهي دووهم: ڪارپيڪردني	۱۹
مهسلهي سيهم: بانگهواز ڪردن بڙي	۱۹
مهسلهي چوارهم: ٽارامگرتن لهسهر ٽازار لهپيناويدا	۲۲
بهشه ڪاني ٽارامگرتن	۲۳
تفسير ي سوره تي (العصر)	۲۴
واتاي ووته ڪهي پيشهوا شافعي (نه گهر خوا هيچ بهلگيه ڪي نه ناردايه...)	۲۷
ٺهو سڀيٰ مهسلانهي پيويسته هموو موسولمانيك بيان ٽانيت	۳۰
مهسلهي يه ڪهم: ٺهويه خوا دروستي ڪردووين	۳۰
رڙيشي داوين	۳۳
به پشتگويٰ خراوي وازي لينههيناوين	۳۵
بهلڪو پيغهمبريڪي بڙ پهوانه ڪردووه	۳۵
مهسلهي دووهم: ٺهويه خوا رازي نايٰ هيچ ڪس بڪريته هاوبهشي	۴۱

	له په رستيدا
۴۴	مه سه له ي سڀهم: هه رکس گوږايله لي پښمه مبري ﷺ کرد وخواي به ته نها په رست بوي نيه دو ستا يه تي که سيک بکات که دوژمنايه تي خوا و پښمه مبره که ي ﷺ ده کات
۴۸	واتاي ثابيني پا کو بڼگه رد (الحنيفية)
۵۲	مه ز نرين شت که خوا فه رماني پڼکر دووه يه کتا په رستيه
۵۵	مه ز نرين شت که خوا رڼگري لڼکر دووه هاو به شدا نانه
۵۸	ئهو سڀيٰ بنچينه ي پڼويسته له سه ر مرو ف بيانز انيت:
۵۹	بنچينه ي يه که م: به نده په روه رد گاري بنا سڀت
۶۰	واتاي په روه رد گار و به لگش له سه ر ئهو واتايه
۶۵	به لگه و نيشانه کاني ده سه لاتي خوا
۶۸	په روه رد گار په رس تراوه و به لگه ي ئهو راستيه و ته فسر ه که ي
۷۲	جوړه کاني په رستن به کورتي:
۷۵	جوړي يه که م: پارانه وه و جوړه کاني
۷۹	جوړي دووه م: ترسان، ئه و يش سڀيٰ جوړه
۸۱	جوړي سڀهم: تکا کردن
۸۲	جوړي جواره م: پشت به ستن
۸۴	جوړي پڼنجه م: (الرغبة)
۸۴	جوړي شه شم: (الرهبه)
۸۴	جوړي حه وته: (الخشوع)
۸۵	جوړي هه شتم: (الخشية)
۸۶	جوړي نويهم: (الإنابة)

۸۶	جوّری دهیم: داوای یارمه‌تیکردن، ئەویش پێنج جوّره:
۸۹	جوّری یازدهیم: په‌ناگرتن، ئەویش چوار جوّره
۹۲	جوّری دوانزدهیم: داوای فریاکه‌وتن، ئەویش چوار جوّره:
۹۴	جوّری سیانزدهیم: قوربانی سه‌ربهرین، ئەویش سیّ جوّره
۹۵	جوّری چواردهیم: نه‌زرکردن
۹۶	بنچینه‌ی دووهم: به‌نده‌ی نایینه‌که‌ی بناسیّت
۹۸	پێناسه‌ی ئیسلام
۹۸	پله‌کانی ناین:
۹۸	پله‌ی یه‌که‌م: ئیسلام
۱۰۰	واتای شایه‌تیدان به (لا إله إلا الله)
۱۰۶	واتای شایه‌تیدان به (محمد رسول الله)
۱۰۷	به‌لگه‌ی نوێژ و زه‌کات و ته‌فسیری یه‌که‌تاپه‌رستی
۱۱۱	به‌لگه‌ی رۆژووگرتن و جه‌جکردن
۱۱۳	پله‌ی دووهم: باوه‌ر
۱۱۳	ته‌وفیق له‌نیوانی ئەوه‌ی (باوه‌ر جه‌فتاو ئەوه‌نده‌ به‌شه) و ئەوه‌ی (پایه‌کانی شه‌شن):
۱۱۵	پایه‌ی یه‌که‌م: باوه‌ره‌یتان به‌ خوا چوار فه‌رمان له‌خۆ ده‌گرێت
۱۱۵	به‌لگه‌کانی باوه‌ره‌یتان به‌ بوونی خوا
۱۲۰	دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا
۱۲۲	سیه‌هم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌رسراویه‌تی خوا
۱۲۶	باوه‌ره‌یتان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی
۱۲۹	بهره‌مه‌که‌ی باوه‌ره‌یتان به‌ خوا

۱۳۰	پايه ي دووهم: باوهرهٽيان به فرشته کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۰	يه کهم: باوهرهٽيان به بوونيان
۱۳۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو فرشته يه ي ناويان زانيوه
۱۳۰	سيههم: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي سيفه ته کانيان زانيومانه
۱۳۱	چوارهم: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي کرده وه کانيان زانيومانه
۱۳۲	بهرهمه کاني باوهر بوون به فرشته کان
۱۳۲	بهر پرچ دانه وي که سيک نکولتي له جهسته بووني فرشته کان ده کات
۱۳۵	پايه ي سيههم: باوهرهٽيان به کتيه کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۵	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ي ناردينان له لايه ن خواويه
۱۳۵	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي ناويان زانيوه
۱۳۵	سيههم: باوهر کردن به هه واله راسته کانيان
۱۳۵	چوارهم: نيش کردن به حوکه کاني نهو ي نه سخ کراوه ته وه
۱۳۶	بهرهمه کاني باوهر بوون به کتيه کان
۱۳۶	پايه ي چوارهم: باوهرهٽيان به پيغه مبه ران چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۶	مه به ست له پيغه مبه ر
۱۳۷	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ي پميامه که يان راسته و له خواويه
۱۴۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي به ناوي خوي ناويان زانيوه
۱۴۰	سيههم: باوهر کردن بهو هه واله راستانه ي دهر باره يان پيمانگه يشتون
۱۴۱	چوارهم: نيش کردن به شهر يعتي نهو يان که بومان ره وانه کراوه
۱۴۱	بهرهمه کاني باوهر بوون به پيغه مبه ران
۱۴۳	پايه ي پنجم: باوهرهٽيان به روژي دواي سڀيٰ فرمان له خوډه گريٽ:
۱۴۳	باوهرهٽيان به زيندو بوونه وه و به لگش له سهر نهو راستيه

۱۴۴	باوه‌ره‌یتان به لیرسینه‌وه و به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌و ر‌استیه
۱۴۶	باوه‌ره‌یتان به به‌ه‌شت و ناگری دۆزه‌خ
۱۵۱	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به رۆژی دوا‌یی
۱۵۱	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌کات
۱۶۰	پایه‌ی شه‌شم: باوه‌ره‌یتان به قه‌ده‌ر چوار فرمان له خۆ ده‌گری‌ت:
۱۶۰	یه‌که‌م: زانین
۱۶۰	دووه‌م: نووسین
۱۶۱	سیه‌هم: ویست
۱۶۱	چواره‌م: دروستکردن
۱۶۰	تایا به‌نده‌ توانا و ویستی له کرداره‌ خ‌و‌ویستییه‌کاندا هه‌یه؟
۱۶۳	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی پاساو به قه‌ده‌ر له‌سه‌ر وازه‌یتان له (واجب) یان کردنی سه‌ر‌پ‌چی ده‌ه‌یتیه‌وه، له جه‌وت ر‌ووه‌وه
۱۶۶	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به قه‌ده‌ر
۱۶۸	دوو تا‌قم له قه‌ده‌ردا گوم‌ر‌ابوون و به‌ر‌په‌ر‌چ دانه‌وه‌یان
۱۷۰	پله‌ی سیه‌هم: ئی‌حسان و پ‌یناسه‌که‌ی
۱۷۲	ئ‌ی‌حسان له په‌رستی خ‌وا‌دا و ئ‌ی‌حسان به‌ره‌و په‌رستی خ‌وا
۱۷۶	بنچینه‌ی سیه‌هم : به‌نده‌ پ‌یغه‌مه‌ره‌که‌ی بناس‌یت
۱۷۷	ژ‌یانی پ‌یغه‌مه‌ر ﷺ
۱۸۰	به‌رز کرانه‌وه (المعراج)
۱۸۴	کۆ‌چ‌کردنی پ‌یغه‌مه‌ر ﷺ
۱۸۸	پ‌یناسه و حوکم و به‌لگه‌ی کۆ‌چ‌کردن
۱۹۰	حوکمی گه‌شت‌کردن بۆ وولاتی بی‌اوه‌ران و مانه‌وه ت‌یدا

۲۰۰	کوچی دوانی پیغمبر ﷺ
۲۱۱	باوهرهینان به زیندوو کرانهوه و بهلگه کهی
۲۱۶	حیکمهت و په‌ند له‌نیرانی پیغمبران
۲۱۷	یه‌که‌مین و دوا‌ین پیغمبر
۲۱۹	بانگه‌وازی هه‌موو پیغمبران بو پهرستی خوا و نه‌هیکردن له هاو‌به‌شدانان بووه
۲۱۹	کوفرانه به‌طاغوت
۲۲۲	گوزهرانی خه‌لکی له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستان
۲۲۳	سهرانی طاغوتان:
۲۲۳	یه‌که‌م: ئی‌یل‌یس
۲۲۴	دووه‌م: هه‌ر که‌س به‌په‌رس‌ری و خو‌ی رازی بی‌ت
۲۲۴	سی‌هه‌م: هه‌ر که‌س بانگی خه‌لکی بکات بو پهرستی خو‌ی
۲۲۴	چواره‌م: هه‌ر که‌س لافی شتی‌ک له‌غه‌یزانی لی‌بدات
۲۲۵	پینجه‌م: هه‌ر که‌س حو‌کم به‌به‌رنامه‌ی غه‌یری خوا بکات
۲۳۴	دواووته: به‌گیرانه‌وه‌ی زانست بو‌خوا‌ی گه‌وره و سلاوات بو‌سه‌ر پیغمبر ﷺ
۲۳۵	ناوهرۆک

سو‌پاس بو‌خوا‌ نه‌واو بوو